

KÄSIKIRJOJA

Työeläkkeen laskentaopas 2010

PÄIVITETTY 20.6.2011

Eläketurvakeskuksen käsikirjoja 2010:2

KÄSIKIRJOJA

Työeläkkeen laskentaopas 2010

Eläketurvakeskuksen käsikirjoja 2010:2

Eläketurvakeskus

00065 ELÄKETURVAKESKUS

Puhelin 010 7511 • Faksi (09) 148 1172

Pensionsskyddscentralen

00065 PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

Tfn 010 7511 • Fax (09) 148 1172

Finnish Centre for Pensions

FI-00065 Eläketurvakeskus Finland

Tel. +358 10 7511 • Fax +358 9 148 1172

Hakapaino Oy

Helsinki 2010

ISBN 978-951-691-122-2 (sid.)

ISBN 978-951-691-123-9 (PDF)

ISSN-L 1795-9578

ISSN 1795-9578 (painettu)

ISSN 1798-7504 (verkkajulkaisu)

LUKIJALLE

Vuoden 2010 alusta tulivat voimaan uudet eläkkeiden karttumista, laskentaa ja saamisen edellytyksiä koskevat säännökset. Tässä oppaassa käsitellään ne eläkkeenlaskentasäännöt, joita sovelletaan eläkkeisiin, joiden eläketapahtuma on vuonna 2010 tai sen jälkeen. Osa-aikaeläkkeen muutokset tulevat voimaan vasta vuoden 2011 alusta, muutokset on kuitenkin otettu jo mukaan tähän laskentaoppaaseen.

Lakisääteinen työeläkevakuutus antaa turvaa vanhuuden, työkyvyttömyyden, perhehuoltajan kuoleman ja ikääntyvän henkilön työttömyyden varalta. Laskentaoppaassa käydään läpi eri eläke muodot.

Jokaisessa luvussa käydään läpi eläkelajien yhteiset laskentaperiaatteet ja laki-kohtaiset eroavuudet pääpiirteissään. Oppaaseen on otettu mukaan yksityiskohtia, jotka eivät ole välttämättömiä eläkkeen laskennan ymmärtämiselle, mutta saattavat olla hyödyllistä lisätietoa eläkelaitosten työntekijöille. Tällaiset yksityiskohdat on sisennetty ja kirjoitettu pienemmällä kirjasintyypillä.

Työeläkkeen laskentaopas 2010 on tarkoitettu oppikirjaksi sosiaalivakuutusta opiskeleville ja käsikirjaksi eläkkeenlaskennan perustietoja tarvitseville. Oppaan lopussa on mainittu tärkeimmät lähteet syvempää tietoa tarvitseville.

Oppaan suunnitteluun ovat osallistuneet Eläketurvakeskuksen suunnitteluosastolta kehityspäällikkö Marjukka Hietaniemi ja eläkelaskentapäällikkö Johanna Kujanpää, Valtiokonttorista jaostopäällikkö Pasi Ahonen ja Kuntien eläkevakuutuksesta lakiasiainjohtaja Anne Perälehto-Virkkala.

Oppaan on kirjoittanut pääosin Johanna Kujanpää, luvun 10 Kustannusten jako ovat kirjoittaneet Eliisa Rynänen ja Eeva Poutiainen, ja Minna Kuusela on kirjoittanut luvun 9 EU/ETA-eläkkeenlaskenta. Opasta ovat ETK:sta kommentoineet useat henkilöt, samoin kommentointiin on osallistunut usean eläkelaitoksen edustajia, joille kaikille suuri kiitos yhteistyöstä.

Helsingissä helmikuussa 2010

Marjukka Hietaniemi

Johanna Kujanpää

SISÄLTÖ

1	Johdanto.....	11
2	Eläkkeen laskenta pähkinäkuoressa	13
2.1	Vuoden 2004 säännökset	13
2.2	Vuoden 2005 säännökset	14
3	Eläkkeeseen oikeuttavat ansiot ja eläkkeen karttuminen.....	18
3.1	Eläkkeeseen oikeuttavat työansiot	18
3.2	Eläkkeen perusteena olevat työansiot vuodesta 2005 alkaen	19
3.2.1	Ansioiden monistaminen vanhuuseläkkeessä julkisella puolella.....	21
3.2.2	YEL-yrittäjien eläkkeen perusteena olevat ansiot.....	22
3.2.3	MYEL-yrittäjien eläkkeen perusteena oleva tulo.....	28
3.2.4	Apurahansaajan työeläkevakuutus.....	29
3.3	Eläkkeen perusteena olevat työansiot ennen vuotta 2005	29
3.4	Eläkkeen karttuminen työansioista	32
3.4.1	Eläkkeen karttuminen työansioista ajalta ennen vuotta 2005.....	32
3.4.2	Eläkkeen karttuminen työansioista vuodesta 2005 alkaen	34
3.4.3	Vapaakirjan yhteensovitus vuoden 2005 säännösten mukaan julkisella puolella.....	39
3.4.4	Eläkkeen karttuminen työstä ja yrittäjätoiminnasta eläkkeen rinnalla.....	46
3.4.5	TEL-suojaosuuden laskeminen	48
3.5	Eläkkeeseen oikeuttavat palkattomat ajat	52
3.5.1	Eläkkeen karttumisen edellytys	52
3.5.2	Eläkkeen perusteena käytettävä ansio.....	53
3.5.3	Muut kuin todellisen ansioperusteen mukaan määrätyt etuudet.....	53
3.5.4	Etuusansioiden suhteuttaminen	53
3.5.5	Edeltävän etuuden perusteella määrätty sosiaalietuus	54
3.5.6	Etuusansioiden tarkistaminen.....	54
3.5.7	Palkattomilta ajoilta ansaittu eläke	54
3.5.8	Eläkkeen aikana maksetut palkattomat etuudet	57
3.5.9	Etuusansiot tulevan ajan ansiossa	57
3.6	Eläkesuhteen ansiot	58
3.6.1	Vuoden 2004 säännösten mukainen eläkesuhde.....	58
3.6.2	Vuoden 2005 säännösten mukainen eläkesuhde.....	60
3.6.3	Eläkkeen karttuminen osa-aikaeläkesuhteesta	61

3.7	Ensisijaisten etuuskien vähentäminen eläkkeestä	
1.1.2007	alkaen	61
3.8	Eläkkeiden tarkistaminen työeläkeindeksillä	65
3.9	Elinaikakerroin	66
4	Vanhuuseläke	68
4.1	Oikeus vanhuuseläkkeeseen	68
4.1.1	Yksityinen puoli	68
4.1.2	Julkinen puoli	69
4.1.3	MEL	69
4.2	Vanhuuseläkkeen määrä	70
4.3	Vanhuuseläke entisin perustein	74
4.4	Varhennettu vanhuuseläke	76
4.5	Lykätty vanhuuseläke	77
4.6	Muun eläkkeen muuttuminen vanhuuseläkkeeksi	79
4.7	Muutokset vanhuuseläkkeessä	80
4.7.1	Eläkeaikana karttuneen eläkkeen lisääminen eläkkeeseen	80
4.7.2	Vanhuuseläkkeen lakkauttaminen tietyssä tilanteessa	81
4.8	Elinaikakertoimen soveltaminen vanhuuseläkkeen alkaessa	81
5	Työkyvyttömyyseläke	83
5.1	Oikeus työkyvyttömyyseläkkeeseen	83
5.2	Työkyvyttömyyseläkkeen määrä	84
5.2.1	Yksityinen puoli	85
5.2.2	Julkinen puoli	85
5.3	Työkyvyttömyyseläke entisin perustein	88
5.4	Työkyvyttömyyseläkkeen muuttuminen vanhuuseläkkeeksi	89
5.5	Kertakorotus	89
5.6	Tuleva aika	90
5.6.1	Tulevan ajan edellytys	90
5.6.2	Eläkkeen karttuminen tulevalta ajalta ennen vuotta 2010	91
5.6.3	Eläkkeen karttuminen tulevalta ajalta 1.1.2010 alkaen	91
5.6.4	Viiden vuoden tarkastelu aika tulevan ajan ansioita laskettaessa	92
5.6.5	Tulevan ajan ansion laskennan voimaantulo	92
5.6.6	YEL:n ja MYEL:n mukainen tulevan ajan ansio	93
5.6.7	Eläke aika tulevan ajan ansiossa	93
5.6.8	Palkattoman ajan etuudet tulevan ajan ansiossa	94
5.6.9	Työkyvyttömyyden alkamisvuoden ansiot tulevan ajan ansiossa (Poikkeussääntö)	94
5.6.10	Nuorten tulevan ajan ansiot	95
5.6.11	Lapsenhoitoajan vaikutus tulevan ajan ansioihin	96

5.7	Etuudet	97
5.7.1	Työkyvyttömyyseläke ja kuntoutustuki.....	97
5.7.2	Yksilöllinen varhaiseläke (YVE).....	101
5.7.3	Kuntoutusraha	101
5.7.4	Kuntoutusavustus	102
5.7.5	Kuntoutuskorotus.....	102
6	Työttömyyseläke	103
6.1	Oikeus työttömyyseläkkeeseen	103
6.2	Työttömyyseläkkeen eläketapahtuma ja alkaminen	104
6.3	Työttömyyseläkkeen määrä	104
6.3.1	Ansaittu eläke	104
6.3.2	Tulevan ajan eläke.....	105
6.3.3	Tulevan ajan oikeuden kiinnittäminen 31.12.2006.....	106
6.4	Työttömyyseläke ja eläkkeen muutostilanteet	111
7	Perhe-eläke.....	117
7.1	Oikeus perhe-eläkkeeseen	117
7.1.1	Leskeneläkkeen saamisen edellytykset	117
7.1.2	Lapseneläkkeen saamisen edellytykset	118
7.2	Perhe-eläkkeen peruste.....	118
7.3	Perhe-eläkkeen määrä	120
7.3.1	Leskeneläkkeen määrä	121
7.3.2	Lapseneläkkeen määrä	125
7.4	Perhe-eläkkeen kertasuoritus	125
7.4.1	Kertasuorituksen perusteeksi otettava edunsaajan eläke	126
7.4.2	Kun eläke maksetaan kertasuorituksena vain osalle edunsaajista	126
7.4.3	Avoliiton solmimisen vuoksi lakkautettavan leskeneläkkeen kertasuoritus	126
7.5	Perhe-eläkkeen yhteensovitus ja LITA-vähennys	127
8	Osa-aikaeläke.....	130
8.1	Osa-aikaeläkkeen saamisen edellytykset.....	130
8.1.1	Yksityinen puoli.....	132
8.1.2	Julkinen puoli.....	132
8.1.3	Yrittäjä	133
8.2	Osa-aikaeläkkeen eläketapahtuma	134
8.3	Vakiintunut ansiotaso	134
8.4	Ansion alenema	135
8.5	Osa-aikaeläkkeen määrä	135
8.6	Eläkkeen karttuminen osa-aikaeläkkeen ajalta.....	139
8.7	Osa-aikaeläkkeen keskeyttäminen, lakkautus ja uudelleen laskenta	140

8.8	Ammatillisen erityiseläkeiän valinneiden oikeus osa-aikaeläkkeeseen julkisella puolella	141
8.9	Osa-aikaeläkkeen jälkeen myönnettävä eläke	142
8.9.1	Vanhuuseläke osa-aikaeläkkeen jälkeen, vuonna 1946 ja sitä ennen syntyneet	142
8.9.2	Vanhuuseläke osa-aikaeläkkeen jälkeen, vuonna 1947 tai sen jälkeen syntyneet	142
8.9.3	Työkyvyttömyyseläke tai työttömyyseläke osa-aikaeläkkeen jälkeen	144
9	EU/ETA-eläkkeenlaskenta	149
9.1	Kansallinen eläke	149
9.2	Teoreettinen eläke	150
9.3	Pro rata -eläke	151
9.4	EU-eläkkeen yhteensovitus	151
9.5	Korotettu karttuma	152
9.6	Tuleva aika	154
9.6.1	Tulevan ajan edellytys	154
9.6.2	Tulevan ajan ansio EU-tilanteessa	154
9.7	EU-perhe-eläke	157
9.7.1	Leskeneläke	157
9.7.2	Lapseneläke	157
10	Eläkkeiden kustannustenjako	160
10.1	Työeläkkeiden rahoituksesta	160
10.1.1	Julkisen sektorin työeläkkeet	160
10.1.2	Yrittäjäeläkkeet	160
10.1.3	Palkattomilta ajoilta karttuneet eläkeosat	161
10.1.4	Lapsenhoito- ja opiskelujajoilta karttuneet etuudet	161
10.1.5	Yksityisen sektorin palkansaajaeläkelakien mukaiset eläkkeet	161
10.2	Kustannustenjako eläkelaitosten kesken	162
10.3	TyEL- ja MEL-eläkkeen jakaminen rahastoituun ja yhteisesti kustannettavaan osaan	164
10.3.1	Vanhuuseläke	164
10.3.2	Työkyvyttömyyseläke ja kuntoutustuki	165
10.3.3	Kuntoutusraha	166
10.3.4	Työttömyyseläke	166
10.3.5	Osa-aikaeläke ja perhe-eläke	166
10.3.6	MEL-ylite	166
10.3.7	Rekisteröidyn TEL- ja YEL-lisäeläketurvan mukaiset eläkkeet	167

11	Kertasuoritus	168
	11.1 Työkyvyttömyyseläkkeen jälkeen myönnettävä vanhuuseläke...	168
	11.2 Rajamäärä korotetaan palkkakertoimella	169
	11.3 Kertasuorituksen laskeminen.....	169
	11.4 Kertasuorituksen laskemisen ajankohta	169
12	Viivästyskorotus	171
13	Lisäesimerkit.....	173
Liitteet.....		181
Liite 1	Indeksit, palkkakerroin ja vähennyskerroin.....	182
Liite 2	Lapsikorotusprosentit ja vähennetty leskeneläke	183
Liite 3	Työeläkelisään oikeuttavat ja jälkikarenssiaikaa jatkavat etuudet vuoden 2004 säännösten mukaan laskettaessa ..	184
Liite 4	Palkattoman ajan etuudet eläkkeen laskennassa	186
Liite 5	Vahvistettu elinaikakerroin ja arviolaskennassa käytettävät arviot	187
Liite 6	TEL:n mukaisen eläkepalkan laskenta	188
Liite 7	TEL-eläkepalkka vuoden 2004 säännösten mukaan.....	192
Liite 8	LEL:n, TaEL:n ja TEL:n piiriin kuulumisen rajat	201
Liite 9	YEL:n, MYEL:n ja TyEL:n vakuuttamisen rajat.....	202
Liite 10	VaEL:n mukaisen eläkkeen laskennan eroja TEL:iin.....	203
Liite 11	KuEL:n mukaisen eläkkeen laskennan eroja TEL:iin	205
Liite 12	Alennetun eläkeiän kertoimet	206
Liite 13 A	Vanhuus- ja leskeneläkkeen kertasuorituskerroimet	207
Liite 13 B	Työkyvyttömyyseläkkeen ja vastaisen vanhuuseläkkeen kertasuorituskerroimet	208
Liite 13 C	Työkyvyttömyyseläkkeen kertasuorituskerroimet	209
Liite 13 D	Lapseneläkkeen kertasuorituskerroimet.....	210
Liite 14	Ansaintarajat eläkkeellä ollessa	211
Liite 15	Voimassa olevat sosiaaliturvasopimukset 1.1.2010	212
Lisätietoa.....		213
	Työeläkelakipalvelussa julkaistut ohjeistot 1.1.2005 alkaen	213
	Muita teoksia	214

1 Johdanto

Suomessa maksetaan työnteosta karttuvia työeläkkeitä sekä asumiseen perustuvia kansaneläkkeitä. Työeläkkeitä maksetaan sekä yksityiseltä että julkiselta puolelta ja työeläketurva kattaa kaiken ansiotyön aivan vähäistä ansiotoimintaa lukuun ottamatta. Eläkkeensaaja voi myös saada korvauksia työtapaturmasta työnantajan tapaturmavakuutuksen perusteella tai liikennevahingosta liikennevakuutuksen perusteella. Näitä niin sanottuja LITA-korvauksia voidaan maksaa myös eläkkeinä lyhytaikaisten korvausten jälkeen.

Työeläkkeitä ovat:

- Työntekijän eläkelain mukainen TyEL-eläke (ennen vuotta 2007 TEL, LEL ja TaEL)
- Merimieseläkelain mukainen MEL-eläke
- Yrittäjän eläkelain mukainen YEL-eläke
- Maatalousyrittäjän eläkelain mukainen MYEL-eläke sekä maatalouden erityiseläkkeet (sukupolvenvaihdoseläke, luopumistuki, luopumiskorvaus)
- Kunnallisen eläkelain (KuEL) mukainen eläke
- Valtion eläkelain (VaEL) mukainen eläke
- Suomen Pankin eläkesäännön nojalla myönnetty eläke
- Kansaneläkelaitoksen eläkeohjesäännön tai eläkesäännön mukainen eläke tai kansaneläkelaitoksen hallituksen jäsenen eläke
- Evankelis-luterilaisen kirkon eläkelain (KiEL) nojalla myönnetty eläke
- Ortodoksisesta kirkkokunnasta annetun lain nojalla myönnetty eläke
- Ahvenanmaan maakuntaeläke.

Vuoden 2007 jälkeenkin voidaan vielä myöntää TEL:n, YEL:n ja MYEL:n lisäeläkejärjestelyjen mukaisia eläkkeitä, jotka perustuvat ennen vuotta 2001 tehtyihin lisäeläkejärjestelyihin. Samoin julkisella puolella voidaan edelleen myöntää lisäeläkkeitä, vaikka niiden karttuminen on päättynyt vuoden 1994 loppuun.

Työ on työeläketurvan lähtökohta, työeläke lasketaan työansioista. Työeläkemaksuja maksetaan suhteessa henkilön työansioihin. Jos työansioita ei ole, turvaa asumisperusteinen kansaneläke eläkeajan vähimmäistasoisen toimeentulon.

Työeläkkeen määrään vaikuttavat vuosiansiot ja ikään sidottu eläkkeen karttumisprosentti. Eläke lasketaan 1.1.2005 alkaen saaduista kaikista eläkelakien

alaisista työansioista ja yrittäjätyötuloista sekä 1.1.2005 mennessä karttuneesta eläkkeestä. Vuonna 1948 ja sen jälkeen syntyneillä ansaittu työeläke kerrotaan lopuksi elinaikakertoimella.

Työuran aikana karttuneet eläkkeet ja eläkkeelle siirtymisen jälkeen maksussa olevat eläkkeet tarkistetaan automaattisesti ansiotasossa ja kuluttajahinnoissa tapahtuneiden muutosten perusteella.

Jatkossa käytettäviä käsitteitä ovat muun muassa:

Työansio = palkka ym. sekä yrittäjäeläkevakuutusten työtulo

Työntekijä = toisen palveluksessa oleva henkilö

Työsuhde = sekä yksityisen puolen työsuhde että julkisen puolen virka- ja palvelusuhde tai toimeksiantosuhde

Vakuutettu = työeläkelakien mukaan vakuutettu työntekijä ja yrittäjä

Vapaakirja = eläkkeen myöntämistä odottava eläkeoikeus päättyneestä työs-kentelystä

Eläkesuhde = päättyneen eläkkeen aika, josta karttuu uutta eläkettä

Eläkejakso/eläkeaika = eläkkeen aika, joka vaikuttaa samaan aikaan tehdystä työstä karttuvaan eläkkeeseen

2004 säännökset = ennen vuotta 2005 voimassa olleet työeläkelakien säännökset

2005 säännökset = vuodesta 2005 voimassa olleet työeläkelakien säännökset

PTEL = työntekijän työeläkemaksu

2 Eläkkeen laskenta pähkinäkuoressa

Vuoden 2005 alussa tulivat asteittain voimaan uudet eläkkeen karttumista, laskentaa ja saamisen edellytyksiä koskevat säännökset.

Ennen vuotta 2005 olivat voimassa niin sanotut vuoden 2004 säännökset. Vuoden 2004 laskentasäännöksiä käytetään laskettaessa vuoden 2004 jälkeen alkavaa eläkettä 31.12.2004 saakka sekä laskettaessa eläkettä tietyissä suojatilanteissa myöhemminkin.

2.1 Vuoden 2004 säännökset

Vuoden 2004 säännösten mukaan työntekijä oli vakuutettava sen vuoden alusta, jolloin hän täytti 14 vuotta. TEL-vakuutusmaksujen maksaminen päättyi 65-vuotispäivään, mutta LEL- ja TaEL-vakuutusmaksut oli maksettava myös yli 65-vuotiaista työntekijöistä, vaikka työntekijälle ei enää karttunut uutta eläkettä yli 65-vuotiaana tehdystä työstä. Yrittäjä oli vakuuttamisvelvollinen 18 ja 65 ikävuoden välillä.

TEL-, YEL- ja MYEL-eläkkeen karttuminen alkoi työntekijän 23-vuotispäivästä ja LEL- ja TaEL-eläkkeen karttuminen 23 vuoden iän täyttämiskuukauden alusta. MEL:ssä eläkkeen karttumiselle ei ollut alarajaa. Eläkettä karttui 1,5 prosenttia vuodessa.

Sekä työntekijän että yrittäjän eläkkeen karttumisprosentti oli 2,5 sen vuoden alusta, jona henkilö täytti 60 vuotta. Tulevan ajan ja eläkesuhteen karttumisprosentit olivat 1,5 vuodessa 50-vuotispäivään asti, 1,2 vuodessa 50-vuotispäivää seuraavasta päivästä 60 vuoden iän täyttämispäivään ja 0,8 vuodessa 60-vuotispäivää seuraavasta päivästä eläkeiän täyttämiseen, enintään 65 vuoden iän täyttämispäivään. Tulevalta ajalta ja eläkesuhteesta karttui eläkettä kuitenkin 1,5 prosentin mukaan, jos vuonna 1942 tai sitä ennen syntyneellä työntekijällä oli oikeus työttömyyspäivärahaan 1.1.1996. Työskentely täysitehoisella työkyvyttömyys- tai työttömyyseläkkeellä oloaikana ei kartuttanut eläkettä.

TEL-eläke laskettiin jokaisesta työsuhteesta erikseen työsuhteen keston ja eläkepalkan perusteella. Eläkepalkka laskettiin enintään työsuhteen kymmenen viimeisen kalenterivuoden ansioiden perusteella. LEL:n ja TaEL:n ansaittu eläke laskettiin alemman rajamäärän ylittävistä ansioista ja tulevan ajan eläke ylemmän rajamäärän ylittävistä ansioista. Eläkettä laskettaessa eläkepalkka ja LEL- ja TaEL-

ansiot tarkistettiin työikäisen TEL-indeksillä ja niistä vähennettiin 1.1.1996 alkaen työntekijän työeläkemaxuprosenttia vastaava määrä (PTEL-vähennys). Yrittäjien eläke laskettiin indeksillä tarkistetusta eläkkeen perusteena olevasta työtulosta.

Eläke yhteensovitettiin eli rajattiin 60 prosenttiin yhteensovitusperusteesta.

Varhennettu vanhuuseläke myönnettiin aikaisintaan 60 vuoden iässä. Eläkettä vähennettiin jokaiselta kuukaudelta, jolta eläkettä varhennettiin ennen eläkeiän täyttämiskuukautta seuraavan kuukauden alkua. Varhennusvähennysprosentti oli 0,4 prosenttia kuukaudessa ja se laskettiin eläkkeelle siirtymishetkeen mennessä karttuneesta, yhteensovitetusta eläkkeestä.

Jos henkilö lykkäsi vanhuuseläkkeelle siirtymistään yli 65 vuoden iän täyttämisen, yhteensovitetuun vanhuuseläkkeeseen laskettiin lykkäyskorotus. Korotus oli 0,6 prosenttia eläkkeen määrästä kuukautta kohden.

Työttömyys-, koulutus- ja kuntoutusajoilta eläkettä karttui työeläkelisän kautta. Yrittäjille työeläkelisää karttui vain kuntoutusajoilta.

Liitteissä 10 ja 11 kerrotaan merkittävimmät poikkeukset julkisella puolella edellä kerrotuista säännöksistä.

2.2 Vuoden 2005 säännökset

Vuoden 2005 laskentasäännöksiä sovelletaan vanhuuseläkkeisiin vuodesta 2005 alkaen sekä työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeisiin, joiden eläketapahtuma on vuonna 2006 tai sen jälkeen. Laskentaoppaassa vuoden 2005 säännöksillä tarkoitetaan myös vuoden 2007 ja vuoden 2010 säännöksiin myönnettyjä eläkkeitä.

Työeläkelakeihin 1.1.2005 voimaan tulleiden muutosten mukaisesti eläke lasketaan koko työuran ansioiden ja iän mukaan porrastettujen karttumisprosenttien perusteella. Työeläkettä karttuu pääsääntöisesti kaikesta työnteosta 18 vuoden iän täyttämistä seuraavan kuukauden alusta 68 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun. Myös vakuuttamisvelvollisuus noudattaa näitä rajoja.

Eläkettä laskettaessa aikaisempien vuosien ansiot korotetaan eläkkeen alkamishetken tasoon sosiaali- ja terveysministeriön vahvistamalla palkkakertoimella, jossa palkkojen muutosten osuus on 80 prosenttia ja hintojen muutosten 20 prosenttia.

Vanhuuseläkkeelle voi siirtyä joustavasti 62 ja 68 ikävuoden välillä. 63–68-vuotiaana vanhuuseläkkeelle siirtyvälle maksetaan siihen mennessä koko yksityisen puolen työuran ajalta karttunut eläke ilman varhennusvähennystä.

Myös julkisen alan työ- tai virkasuhteista karttuneen eläkkeen saa 63-vuotiaana. Vuoteen 1995 mennessä karttunutta peruseläkettä vähennetään, jos aikanaan päättäneestä julkisen alan työsuhteesta karttunut eläke alkaa ennen 65 vuoden ikää. Vähennys ei koske 1960 ja sen jälkeen syntyneitä.

Varhennetun vanhuuseläkkeen ikäraja on 62 vuotta ja varhennusvähennys 0,6 prosenttia kutakin varhentamiskuukautta kohden. Varhennusvähennys lasketaan jokaiselta kuukaudelta, jolla ikä alittaa 63 vuotta. Jos vanhuuseläke alkaa myöhemmin kuin 68 vuoden täyttämistä seuraavan kuukauden alusta, korotetaan eläkettä 0,4 prosenttia jokaiselta kuukaudelta, jolla eläkkeen alkaminen lykkääntyy.

Varttuneessa iässä tehtyjen työvuosien osuutta eläkkeen kertymässä painotetaan siten, että eläke karttuu vuosityöansioista 1,5 prosentin mukaisesti 53 ikävuoden täyttämiskuukauden loppuun asti, jonka jälkeen prosentti nousee kymmeneksi vuodeksi 1,9:ään. Ikävuoden 63 jälkeen karttumisprosentti on 4,5. Eläkkeen aikaisista ansioista eläkettä karttuu pääsääntöisesti 1,5 prosenttia vuodessa. Kuitenkin, jos yrittäjä siirtyy vanhuuseläkkeelle tai varhennetulle vanhuuseläkkeelle tai jää vanhuuseläkkeelle rekisteröidyn lisäturvan alennetussa eläkeiässä, YEL:n ja MYEL:n mukainen vakuuttamisvelvollisuus ja eläkkeen karttuminen päättyy. Yrittäjä voi kuitenkin vakuuttaa itsensä vapaaehtoisesti YEL:n tai MYEL:n mukaan. Jos lisäturvan eläkeikä on alle 60 vuotta, yrittäjä on vakuuttamisvelvollinen yrittäjätoiminnastaan 60 vuoden ikään asti YEL:n perusturvan osalta.

Vuoden 2005 säännösten mukaisesti myönnettävät työeläkkeet yhteensovitetaan vain liikenne- ja tapaturmavakuutuslain mukaisten korvausten kanssa. Julkisella puolella yhteensovitus työeläkkeiden kesken tehdään lisäksi vuoden 2004 loppuun karttuneeseen eläkkeeseen.

Vuoden 2005 säännökset koskevat työntekoa vuoden 2005 alusta lähtien. Ennen vuotta 2005 alkaneet työsuhteet päätetään teknisesti vuoden 2004 lopussa ja niistä siihen mennessä karttunut eläke lasketaan vuoden 2004 säännösten mukaisesti (2004 vapaakirja).

Muu kuin osa-aikaeläke lasketaan kuitenkin sekä vuoden 2005 että vuoden 2004 säännösten mukaan sellaisista TEL-työsuhteista, jotka ovat voimassa 1.1.2005 ja jatkuvat yhdenjakoisesti eläketapahtumaan saakka (suojattu työsuhteet). Edellytyksenä kahden laskutavan soveltamiselle on, että eläketapahtuma sattuu viimeistään vuonna 2011. Tällaisesta suojatusta työsuhteesta karttunutta eläkettä vuoden 2004 säännösten mukaan laskettaessa työsuhteen ei katsota katkenneen 31.12.2004. Jos

vuoden 2004 säännösten mukaan lasketusta eläkkeestä tulee suurempi, lisätään erotus vuoden 2005 säännösten mukaan myönnettyyn eläkkeeseen TEL-suojaosuutena.

Vuoden 2005 alusta eläkettä karttuu myös laissa tarkemmin määritellyiltä palkattomilta ajoilta eli palkattomien aikojen etuuksien perusteena olevista työ- ja ansiotuloista. Myös tutkintoon johtanut opiskelu ja alle kolmevuotiaan lapsen hoito kartuttaa eläkettä. Palkattomien aikojen etuuksista karttuu vanhuuseläkettä 1,5 prosenttia vuodessa 18–68 vuoden välillä paitsi työttömyyspäivärahasoilta, joilta karttuu eläkettä 18–63 vuoden välillä.

Työkyvyttömyyseläkkeisiin, joissa eläketapahtuma on 1.1.2006 tai sen jälkeen, sisältyy aina tulevan ajan osuus, jos vakuutetulla on vähintään vuoden 2010 tasossa 15 469,61 euroa työansioita (12 566,70 vuoden 2004 tasossa) työkyvyttömyyden alkamisvuotta edeltäneiden kymmenen kalenterivuoden ajalta. Tulevan ajan edellytykseen otetaan huomioon myös EU-maissa ansaitut ansiot.

Tulevalta ajalta karttuu eläkettä eläketapahtumavuoden alusta 1,5 prosenttia 53 vuoden täyttämiskuukauden loppuun ja sen jälkeen 1,3 prosenttia 63 vuoden täyttämiskuukauden loppuun, jos eläketapahtuma on 1.1.2006–31.12.2009 välisenä aikana.

Jos eläketapahtuma on 1.1.2010 tai sen jälkeen, tulevalta ajalta karttuu eläkettä 1,5 prosenttia eläketapahtumavuoden alusta 63 vuoden täyttämiskuukauden loppuun.

Jos eläkelaitos maksaa toistaiseksi myönnetyn työkyvyttömyyseläkkeen kertasuorituksena, se maksaa samalla kertasuorituksena myös työkyvyttömyyseläkkeen jälkeen myönnettävän vanhuuseläkkeen. Myös sellainen täysi työkyvyttömyyseläke, johon sisältyy tulevaa aikaa ja jonka eläketapahtuma on 1.1.2006 tai sen jälkeen, voidaan maksaa kertasuorituksena.

Vanhuuseläkkeen ja työkyvyttömyyseläkkeen alkamiseen mennessä karttunut eläke sopeutetaan eliniän odotteeseen elinaikakertoimella, joka alkaa vaikuttaa työeläkkeen määrään vuodesta 2010. Vanhuuseläkkeen alkaessa eläke muunnetaan sille vuodelle vahvistetulla elinaikakertoimella, jonka aikana työntekijä täyttää 62 vuotta. Jos vanhuuseläke alkaa ennen kyseistä vuotta, vanhuuseläke muunnetaan eläkkeen alkamisvuodelle vahvistetulla kertoimella.

Työkyvyttömyyseläkkeen alkaessa siihen mennessä karttunut eläke muunnetaan työkyvyttömyyden alkamisvuodelle vahvistetulla elinaikakertoimella.

Elinaikakerrointa ei sovelleta perhe-eläkkeeseen, mutta perhe-eläke lasketaan sellaisen edunjättäjän eläkkeen perusteella, johon elinaikakerrointa on sovellettu. Näin ollen, jos perhe-eläkkeen eläketapahtuma on ennen vuotta 2010, ei elinaikakerrointa sovelleta perhe-eläkkeen pohjana olevaan eläkkeeseen ja sitä kautta perhe-eläkkeeseen.

Vuodesta 2010 työkyvyttömyyseläkkeitä korotetaan iästä riippuvalla kertoimella sen vuoden alusta, johon mennessä eläkkeen alkamisesta on kulunut viisi kalenterivuotta.

3 Eläkkeeseen oikeuttavat ansiot ja eläkkeen karttuminen

3.1 Eläkkeeseen oikeuttavat työansiot

Työnantajalla on velvollisuus järjestää työntekijälleen työeläketurva, jos työnantajan työntekijälle maksama eläkkeeseen oikeuttava työansio on vähintään 51,57 euroa kuukaudessa vuonna 2010 (41,89 euroa vuoden 2004 tasossa).

Vuosityöansioina otetaan huomioon normaalin aika- ja urakkapalkan lisäksi muun muassa palvelurahat, luontoisedut, erilaiset lisät ja korvaukset, lomarahat, palkkaturvan mukaiset korvaukset, tulospalkkiot, työntekijälle otetun säästöhenkivakuutuksen ja eräin edellytyksin yksilöllisen eläkevakuutuksen vakuutusmaksut.

1.1.2005 alkaen eläkettä laskettaessa otetaan huomioon myös työsuhteen päättyessä maksettava vuosilomakorvaus. Tämä työansio katsotaan sen kalenterivuoden ansioksi, jona se on maksettu (maksuperiaate). Jos työansion katsominen maksuvuoden ansioksi vääristää eläkkeen määrää, työansio voidaan katsoa sen kalenterivuoden ansioksi, jona se on ansaittu. *(Työeläkelakipalvelun ohjeisto Eläkkeen perusteena olevat ansiot.)*

Yrittäjätoiminta oikeuttaa eläkkeeseen, jos se kestää vähintään 4 kuukautta ja vuosityötulo on vähintään 6 775,60 euroa vuonna 2010 (5 504,14 vuoden 2004 tasossa). Maatalousyrittäjien työtulon on oltava vähintään 3 387,80 euroa vuonna 2010 (2 752,07 vuoden 2004 tasossa). Yrittäjät voivat ottaa vapaaehtoisen vakuutuksen pienemmälläkin työtulolla ja se oikeuttaa eläkkeeseen samalla tavalla kuin lakisääteinen vakuutus.

Suomessa asuvat apurahansaajat ovat olleet 1.1.2009 alkaen maatalousyrittäjien eläkevakuutuksen mukaan vakuuttamisvelvollisia, jos he ovat saaneet työskentelyapurahan vuonna 2009 tai sen jälkeen. Apurahan tulee olla tarkoitettu vähintään neljän kuukauden taiteelliseen tai tieteelliseen työskentelyyn Suomessa ja suuruudeltaan vähintään 1 129,27 euroa, mikä vastaa vuosiansiona 3 387,80 euroa vuoden 2010 tasossa.

Julkisella puolella ei työnantajalle ole alarajaa eläketurvan järjestämisessä.

Eläkkeeseen oikeuttavat ne työansiot ja yrittäjätulot, jotka työntekijä on ansainnut 18 vuoden täyttämistä seuraavan kalenterikuukauden alusta 68 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun mennessä.

3.2 Eläkkeen perusteena olevat työansiot vuodesta 2005 alkaen

Vanhuuseläkettä laskettaessa työansiot otetaan huomioon vanhuuseläkkeen alkamista edeltävän kuukauden loppuun. Työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeitä laskettaessa työansiot otetaan huomioon eläketapahtumavuotta edeltävän vuoden loppuun, jos henkilöllä on myös tulevan ajan eläkettä. Jos tulevan ajan eläkettä ei ole, työansiot otetaan huomioon eläketapahtumakuukauden loppuun saakka.

Eläke lasketaan 1.1.2005 alkaen kunkin vuoden työansion ja karttumisprosentin perusteella. Kaikki jatkuvat työ- ja yrittäjäsuhteet katkaistaan teknisesti vuoden 2004 loppuun ja niistä siihen mennessä karttunut, vuoden 2004 säännösten mukainen eläke (vuoden 2004 vapaakirja) talletetaan Arekin ansaintajärjestelmään. Työeläkkeen laskentaoppaassa työsuhteella tarkoitetaan siis myös julkisen puolen virka- ja palvelussuhteita tai toimeksiantosuhteita.

Eläkettä laskettaessa vuoden 2004 säännösten mukaiset vapaakirjat tarkistetaan eläkkeen alkamishetken tasoon palkkakertoimella vuodesta 2004 alkaen. Vuodesta 2005 alkaen ansaitut vuosityöansiot tarkistetaan niin ikään palkkakertoimella eläkkeen alkamisen tasoon.

Palkkakertoimella tarkistaminen suoritetaan siten, että tarkistettava rahamäärä kerrotaan sen vuoden palkkakertoimella, johon rahamäärä halutaan muuttaa (maksuvuosi) ja jaetaan sen vuoden palkkakertoimella, josta tämä rahamäärä halutaan muuttaa (lähtövuosi). Jos lähtövuosi on vuosi 2004, voidaan rahamäärä kertoa suoraan maksuvuoden palkkakertoimella.

Vuodesta 2005 alkaen tarkistetaan myös työeläkelaisissa säädetyt erilaiset rahamäärät palkkakertoimella. Nimestään ja indekseistä poikkeavasta muodostaan huolimatta palkkakertoimella tarkistaminen tapahtuu täysin samoin periaattein kuin indekseillä tarkistaminen. Vuonna 2004, palkkakerroin on muotoa 1,000. Ansiotason muutoksen paino kertoimessa on 0,8 ja hintatason muutoksen paino 0,2.

Palkkakertoimella tarkistaminen:

$$\text{rahamäärä} \times \frac{\text{palkkakerroin maksuvuonna}}{\text{palkkakerroin lähtövuonna}}$$

Esimerkki 3.1. *Vapaakirjan tarkistaminen palkkakertoimella.*

Vuoden 2004 vapaakirja on 2 000 euroa kuukaudessa vuoden 2004 tasossa. Se tarkistetaan 2010 tasoon palkkakertoimella:

$$2\,000,00 \times 1,231 = 2\,462,00 \text{ euroa kuukaudessa}$$

...

Esimerkki 3.2. *Vuosiansioiden tarkistaminen palkkakertoimella.*

Työntekijä on syntynyt 14.6.1947. Hänellä on ansioita vuosilta 2006–2010 ja hän jää eläkkeelle 1.7.2010. Eläkettä laskettaessa vuosiansiot tarkistetaan eläkkeen alkamisvuoden 2010 tasoon palkkakertoimella.

Vuosi	Palkka-kerroin	Vuosiansiot ansaintavuonna	Ansiot vuoden 2010 tasossa
2006	1,063	3 108,00 euroa	$3\,108,00 \times \frac{1,231}{1,063} = 3\,599,20$ euroa
2007	1,100	10 160,00 euroa	$10\,160,00 \times \frac{1,231}{1,100} = 11\,369,966$ euroa
2008	1,124	9 410,00 euroa	$9\,410,00 \times \frac{1,231}{1,124} = 10\,305,79$ euroa
2009	1,192	11 400,00 euroa	$11\,400,00 \times \frac{1,231}{1,192} = 11\,772,99$ euroa
2010	1,231	7 210,00 euroa	7 210,00 euroa

Palkkakertoimella tarkistamisen jälkeen ansioista tehdään vielä työntekijän eläkemaksuprosenttia vastaava vähennys ennen eläkkeen laskemista.

...

Palkkakertoimella tarkistetuista ja kahden desimaalin tarkkuuteen pyöristetyistä työansioista tehdään työntekijän eläkemaksuprosenttia vastaava vähennys (PTEL-vähennys), myös kahden desimaalin tarkkuudella. Vähennys tehdään TyEL-ansioista sekä julkisen puolen lakien mukaisista työansioista. Vähennyksen määrä saadaan kertoimen perusteella, jonka ETK vuosittain tiedottaa. Merimieseläkettä ja

yrittäjäeläkkeitä laskettaessa ei työntekijän maksuprosenttia vastaavaa vähennystä tehdä. Vähennyskertoimet ovat liitteenä.

PTEL-vähennyksen suuruus riippuu 1.1.2005 alkaen työntekijän iästä. Vähennys 53 vuoden iän täyttämistä seuraavan kuukauden alusta on 19/15-kertainen alle 53-vuotiaiden eläkemaksuun ja vähennykseen verrattuna. PTEL-vähennys tehdään myös eläkkeen rinnalla saaduista työansioista.

***Esimerkki 3.3.** Työntekijän työeläkemaksun vaikutus ansioihin.*

Työntekijän (alle 53-vuotias) ansiot vuosina 2008 ja 2009 eläketapahtumavuoden 2010 palkkakerrointasossa ovat:

2008	22 750 euroa/vuosi
2009	23 500 euroa/vuosi

Eläkkeen laskennassa käytetään ansioita, joista tehdään PTEL-vähennys seuraavasti:

2008	$22\,750 - (22\,750 \times 0,041) = 21\,817,25$ euroa/vuosi
2009	$23\,500 - (23\,500 \times 0,043) = 22\,489,50$ euroa/vuosi

...

3.2.1 Ansioiden monistaminen vanhuuseläkkeessä julkisella puolella

Palvelussuhteen päättymisvuodelta karttunut eläke lasketaan edellisen vuoden ansioilla, jos henkilöllä on ollut kyseisen lain mukaisia ansioita vähintään 7 386 euroa vuosittain vuoden 2010 tasossa (6 000 euroa vuoden 2004 tasossa) kolmena peräkkäisenä kalenterivuonna ennen eläketapahtumavuotta. Kun eläketapahtumavuosi on 2010, edellä mainitun ansiorajan on pitänyt täytyä vuosina 2007, 2008 ja 2009.

Kun työntekijä jää vanhuuseläkkeelle tai varhennetulle vanhuuseläkkeelle vuonna 2010 (1.2. tai sen jälkeen), vuoden 2010 karttuma lasketaan vuoden 2009 ansioilla. Jos vuoden 2009 ansio kuitenkin poikkeaa yli 10 prosenttia kahden eläketapahtumavuotta edeltävän kalenterivuoden keskiansioista, vuoden 2010 eläkekarttuma lasketaan vuonna 2010 maksetuista todellisista ansioista. Ansioita ei myöskään monisteta, jos eläketapahtumavuonna on etuusansioita.

3.2.2 YEL-yrittäjien eläkkeen perusteena olevat ansiot

Vahvistettu työtulo

Yrittäjätoiminnan alkaessa yrittäjälle vahvistetaan vuotuinen työtulo (euroa/vuosi). Yrittäjälle vahvistetaan työtuloksi sellaista palkkaa vastaava summa, joka yrittäjälle olisi kohtuudella maksettava, jos hänen työtään tekemään palkattaisiin vastaavan ammattitaidon omaava henkilö. Työtuloksi voidaan vahvistaa myös sellainen korvaus, jonka voidaan keskimäärin katsoa vastaavan tällaista työtä. Työtuloa ei voi vahvistaa korkeammaksi kuin 153 875,00 euroa vuonna 2010 (125 000,00 euroa vuodessa vuoden 2004 tasossa).

Jos yritystoiminnassa tapahtuu oleellinen muutos, yrittäjän on ilmoitettava tästä eläkelaitokselle työtulonsa tarkistamista varten. Takautuvasti työtuloa voidaan muuttaa vain eläkkeen myöntämisen yhteydessä.

Kunkin kalenterivuoden eläkkeen perusteena oleva työtulo on kyseisenä vuonna voimassa olleiden, vahvistettujen ja palkkakertoimella tarkistettujen vuotuisten työtulojen kestoajalla painotettu keskimäärä kyseisenä vuonna. Tämän lisäksi yrittäjä voi vaikuttaa 1.1.2005 alkaen eläkkeen perusteena olevaan työtuloonsa niin sanottuun kokonaistyötuloonsa joko maksamalla vakuutusmaksuja enemmän kuin vahvistettu työtulo edellyttää, tai maksamalla vähemmän maksuja kuin vahvistettu työtulo edellyttäisi (ks. *Joustomaksu* myöhemmin tässä luvussa).

Maksamattomat vakuutusmaksut myönteisen eläkepäätöksen myöntövuodelta ja viideltä sitä edeltävältä vuodelta peritään yrittäjän eläkkeestä. Näitä vuosia edeltäneiltä vuosilta maksamatta jääneet vakuutusmaksut sen sijaan pienentävät pysyvästi eläkkeen perusteena olevaa työtuloa.

Työtuloa pienennetään maksamattomien vakuutusmaksujen suhteessa vuosittain. Jos maksuja ei ole maksettu lainkaan jonakin vuonna, on työtulo tämän vuoden osalta nolla euroa. Jos maksuja on maksettu puolet vaadittavasta määrästä, on työtulo kyseisen vuoden osalta 50 prosenttia vahvistetusta työtulosta. Maksamattomat vakuutusmaksut pienentävät yrittäjän työtuloa vasta vuodesta 1993 lähtien.

Vuoden 2004 lopussa jatkuvana olevasta YEL-toiminnasta lasketaan vapaakirja. Tätä vapaakirjaa laskettaessa otetaan 31.12.2004 jatkuvina olevista yrittäjätoimintajaksoista huomioon myös sellaiset, jotka 31.12.2004 mennessä eivät ole kestäneet

neljää kuukautta, mutta jotka täyttävät lain edellyttämän vähintään neljän kuukauden keston, kun huomioon otetaan jatkumisaika vuoden 2005 puolella.

Jos vapaakirjaushetkellä on avoimia perintäkelpoisia maksamattomia vakuutusmaksuja, ei työtulon todellista määrää vapaakirjaushetkellä vielä tiedetä. Julkisen puolen modifioitua yhteensovittua (ks. luku 3.4.3) varten vapaakirja lasketaan kuitenkin olettaen, että yrittäjä maksaa kaikki vakuutusmaksunsa.

Esimerkki 3.4. Työtulon muutos.

Yrittäjän vahvistettu, palkkakertoimella tarkistettu työtulo vuoden 2010 alussa on 18 678,63 euroa per vuosi. Yrittäjä korottaa työtulonsa 22 000 euroon per vuosi 15.5.2010 alkaen.

Ajanjakso	Ajanjakso
1.1.2010–	15.5.2010–
14.5.2010	31.12.2010
134 päivää	226 päivää

Painotettu työtulo

$$\frac{(18\,678,63 \times 134) + (22\,000,00 \times 226)}{(134 + 226)} = 20\,763,71 \text{ euroa/vuosi}$$

...

Esimerkki 3.5. Yrittäjän kokonaistyötulo, vajaa kalenterivuosi.

Yrittäjän vahvistettu palkkakertoimella tarkistettu työtulo vuonna 2010 on 18 678,63 euroa vuodessa. Yrittäjätoiminta päättyy 5.10.2010.

Aika 1.1.2010–5.10.2010 on 275 päivää.

Vahvistettu, koko vuoden työtulo on 18 678,63 euroa.

Kokonaistyötulo vuonna 2010:

$$18\,678,63 \times \frac{275}{360} = 14\,268,40 \text{ euroa/vuosi}$$

...

Esimerkki 3.6. *Yrittäjän 53 tai 63 vuoden iän täyttämivuosi, työtulon jaksotus, täysi kalenterivuosi.*

Yrittäjän vahvistettu, palkkakertoimella tarkistettu työtulo vuonna 2010 on 18 678,63 euroa/vuosi. Yrittäjä täyttää 53 vuotta 5.8.2010. Yrittäjän vakuutusmaksu nousee vasta 53 vuoden iän täyttämivuotta seuraavana vuonna.

Ajanjakso	Ajanjakso
1.1.2010–	1.9.2010–
31.8.2010	31.12.2010
8 kuukautta	4 kuukautta

1,5 prosentin karttumaa vastaava työtulo on $18\,678,63 \times \frac{8}{12} = 12\,452,42$ euroa

1,9 prosentin karttumaa vastaava työtulo on $18\,678,63 \times \frac{4}{12} = 6\,226,21$ euroa

Ansaittu eläke vuodelta 2010:

$$\frac{(12\,452,42 \times 1,5\%) + (6\,226,21 \times 1,9\%)}{12} = 25,42 \text{ euroa kuukaudessa}$$

...

Esimerkki 3.7. *Yrittäjän 53 tai 63 vuoden iän täyttämivuosi, työtulon jaksotus, vajaa kalenterivuosi.*

Yrittäjätoiminta alkaa 26.6.2010, vahvistettu työtulo on 22 000,00 euroa/vuosi. Yrittäjä täyttää 53 vuotta 5.8.2010. Yrittäjän vakuutusmaksu nousee vasta 53 vuoden iän täyttämivuotta seuraavana vuonna.

Yrittäjätoiminta on kestänyt: 26.6.2010–31.12.2010, eli 185 päivää

$$\text{Vajaan vuoden työtulo: } 22\,000,00 \times \frac{185}{360} = 11\,305,56 \text{ euroa}$$

Ansiokuukausia on seitsemän, joista kolme kuukautta on 1,5 prosentin karttumalla ja 1,9 prosentin karttumalla on neljä kuukautta.

$$1,5 \text{ prosentin karttumaa vastaava työtulo } 11\,305,56 \times \frac{3}{7} = 4\,845,24 \text{ euroa}$$

1,9 prosentin karttumaa vastaavaa työtulo $11\,305,56 \times \frac{4}{7} = 6\,460,32$ euroa

Ansaittu eläke vuonna 2010

$$\frac{(4\,845,24 \times 1,5\%) + (6\,460,32 \times 1,9\%)}{12} = 16,29 \text{ euroa kuukaudessa}$$

...

Joustopmaksu

Vuoden 2005 alusta lukien YEL:n mukaisesti vakuutetulla yrittäjällä on tietyn edellytyksin mahdollisuus maksaa vakuutusmaksua enemmän kuin vahvistettu työtulo edellyttää. Vastaavasti myös maksun vähentäminen on mahdollista. Jouston käytöstä yrittäjän on ilmoitettava eläkelaitokselle. Jousto koskee aina kerrallaan vain yhtä kalenterivuotta, eikä se vaikuta vahvistettuun työtulon määrään. Lisämaksu ja maksun vähennys vaikuttavat sen sijaan eläkkeen perusteena olevaan kokonaistyötuloon niinä kalenterivuosina, joina yrittäjä on käyttänyt joustomahdollisuutta hyväkseen.

Niiden kalenterivuosien lukumäärää, joina yrittäjä voi käyttää joustoa alaspäin, on rajoitettu. Vuosia, joina pienennettyjä vakuutusmaksuja maksetaan, voi olla kulloinkin tarkasteltavan seitsemän peräkkäisen kalenterivuoden aikana enintään kolme. Seitsemän vuoden tarkastelujaksoon sisältyy aina kulumassa oleva kalenterivuosi. Ylöspäin joustettujen kalenterivuosien määrää ei rajoiteta.

Jousto-oikeutta voi käyttää vain kerran saman vuoden aikana. Siten saman kalenterivuoden aikana ei ole mahdollista joustaa sekä ylöspäin että alaspäin.

Joustopille on asetettu myös muita kuin lukumäärällisiä rajoituksia. Eläkkeellä oleva yrittäjä ei voi joustomaksua maksaa, samoin aloittavan yrittäjän maksualennus ja maksamattomat vakuutusmaksut estävät jouston. Eläkelaitossiirtovuonna jousto ei ole sallittua. Jousto-oikeuden käyttöä ei myöskään sallita 4,5 prosentin karttuman aikana, eli yrittäjällä ei ole jousto-oikeutta 62 vuoden iän täyttämisen jälkeen. Joustopmaksua voi käyttää vain sellaisena kalenterivuonna, jolloin vakuutus on voimassa koko vuoden.

Joustopin määrälle on asetettu ala- ja ylärajat. Rajat on määritelty prosentteina vahvistetun työtulon perusteella määräytyvästä vakuutusmaksusta seuraavasti:

	Vähimmäisjousto	Enimmäisjousto
Jousto ylöspäin	+ 10 %	+ 100 %
Jousto alaspäin	- 10 %	- 20 %

Edellisten rajojen lisäksi jouston vähimmäis- ja enimmäismäärää rajaavat myös YEL:n piiriin kuulumisen alaraja (6 775,60 euroa vuonna 2010) ja laissa säädetty YEL-työtulon yläraja (153 875,00 euroa vuonna 2010). Kalenterivuoden aikana yhteensä maksettujen vakuutusmaksujen määrän tulee olla sellainen, että sitä vastaava kokonaistyötulo ei jää pienemmäksi kuin YEL:n piiriin kuulumisen alaraja eikä toisaalta ylitä YEL-työtulon ylärajaa.

Jousto koskevien säännösten myötä YEL:iin tuli käsite kokonaistyötulo. Se tarkoittaa eläkkeen perusteena olevaa työtuloa yksittäisen kalenterivuoden osalta. Niinä vuosina, jolloin yrittäjä ei ole käyttänyt jousto-oikeuttaan, kokonaistyötulo on yhtä suuri kuin yrittäjälle vahvistettu työtulo tai vajaan kalenterivuoden kyseessä ollessa, yrittäjätoiminnan jatkumisaikaa vastaava osuus vahvistetusta työtulosta. Kun yrittäjä on käyttänyt jousto-oikeuttaan, kokonaistyötulossa otetaan huomioon vahvistetun työtulon ohella lisämaksun työtuloa korottava vaikutus tai maksun pienennyksen työtuloa pienentävä vaikutus.

Vakuutetun täytettyä 53 vuotta, hänen vakuutusmaksuprosenttinsa nousee seuraavan kalenterivuoden alusta lukien.

Esimerkki 3.8. Yrittäjän joustomaksu.

Vahvistettu työtulo on 20 000,00 euroa per vuosi. Vuonna 2010 alle 54-vuotiaan vakuutusmaksuprosentti on 21,2. Yli 53-vuotiaan vakuutusmaksuprosentti vuonna 2010 on 22,4. Vahvistettu työtulo on 20 000,00 euroa.

Vakuutusmaksu (alle 54-vuotiaan) vahvistetusta työtulosta:

$$20\,000,00 \times \frac{21,2}{100} = 4\,240,00 \text{ euroa}$$

Vakuutusmaksu (yli 53-vuotiaan) vahvistetusta työtulosta:

$$20\,000,00 \times \frac{22,4}{100} = 4\,480,00 \text{ euroa}$$

Yrittäjä maksaa lisämaksua 2 000,00 euroa

Henkilön ikä	Laskenta	Kokonaistyötulo
Alle 54-vuotias	$\frac{4\,240,00 + 2\,000,00}{21,2} \times 100$	29 433,96 euroa
Yli 53-vuotias	$\frac{4\,480,00 + 2\,000,00}{22,4} \times 100$	28 928,57 euroa

Yrittäjä vähentää maksuaan 800 euroa

Henkilön ikä	Laskenta	Kokonaistyötulo
Alle 54-vuotias	$\frac{4\,240,00 - 800,00}{21,2} \times 100$	16 226,42 euroa
Yli 53-vuotias	$\frac{4\,480,00 - 800,00}{22,4} \times 100$	16 428,57 euroa

...

Esimerkki 3.9. *Eläkkeen karttuminen yrittäjällä vuonna, jona hän täyttää 53 vuotta ja kyseisenä vuonna on joustettu alaspäin.*

Yrittäjän täyttäessä 53 vuotta, hänen vakuutusmaksuprosenttinsa säilyy alle 54-vuotiaan maksun tasolla kalenterivuoden loppuun asti, mutta eläkkeen karttumisprosentti muuttuu 53 ikävuoden täyttämiskuukautta seuraavan kuukauden alusta. Kalenterivuodelle lasketaan yksi kokonaistyötulo ja tätä samaa työtuloa käytetään laskettaessa karttunutta eläkettä 53 vuoden iän täyttämiskuukauden jälkeiselle ajalle ja sitä edeltävälle ajalle.

Yrittäjä täyttää 53 vuotta 5.8.2010. Käytetään esimerkissä 3.8 laskettuja kokonaistyötuloja sekä joustolle ylös että joustolle alas, kun yrittäjä on alle 54-vuotias.

1,5 prosentin karttuma-aika 1.1.2010–31.8.2010 on 8 kuukautta

1,9 prosentin karttuma-aika 1.9.2010–31.12.2010 on 4 kuukautta

Jos joustaa ylös, kokonaistyötulo on 29 433,96 euroa ja eläke:

$$\frac{\left(29\,433,96 \times \frac{8}{12} \times 1,5\%\right) + \left(29\,433,96 \times \frac{4}{12} \times 1,9\%\right)}{12} = 40,06 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Jos joustaa alas kokonaistyötulo on 16 226,42 ja eläke:

$$\frac{\left(16\,226,42 \times \frac{8}{12} \times 1,5\%\right) + \left(16\,226,42 \times \frac{4}{12} \times 1,9\%\right)}{12} = 22,08 \text{ euroa kuukaudessa}$$

...

3.2.3 MYEL-yrittäjien eläkkeen perusteena oleva työtulo

Maatalousyrittäjän työtuloa määrättäessä lähtökohtana on viljelmän työtulo. Se lasketaan seuraavasti:

$\text{Viljelmän työtulo} = \text{peltotyötulo} + \text{metsätyötulo}$
--

Työtuloksi vahvistetaan se työtulo, jota maatalousyrittäjän voidaan kohtuudella arvioida jatkuvasti saavan toiminnastaan maatalousyrittäjänä. Maatilataloudessa pellon ja metsän perustyötulo sekä peltotyötulon normaalialue lasketaan koko maatilalla eli viljelmän pinta-alan perusteella. Viljelmän työtulo jaetaan maatilalla työskentelevien maatilatalouden harjoittajien kesken heidän työpanostensa suhteessa.

Kalastajalle vahvistetaan se työtulo, jonka hänen kohtuudella arvioidaan kalastustoiminnastaan jatkuvasti saavan. Työtulo määritellään yksilöllisesti kalastajan työpanoksen perusteella yritystoiminnan laajuus huomioiden.

Pääsääntöisesti eläkkeen perusteena oleva työtulo on maatalousyrittäjälle 1.1.2005 alkaen 18 vuoden iän täyttämisen jälkeen vahvistettujen työtulojen painotettu keskiarvo päivän tarkkuudella laskettuna kuten YEL:ssä.

YEL:sta poiketen MYEL:ssä ei ole mahdollista maksaa joustomaksua. MYEL:n maksamattomat vakuutusmaksut pienentävät työtuloa ja peritään eläkkeestä samoin kuin YEL:ssä.

3.2.4 Apurahansaajan työeläkevakuutus

Vuoden 2009 alusta lähtien myös apurahansaajat ovat kuuluneet MYEL:n mukaisen työeläketurvan piiriin. Apurahansaajat pääsevät samalla myös lakisääteisen tapaturmavakuutuksen piiriin. Tapaturmavakuutus toteutetaan maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain mukaan.

Lain mukaan vakuuttamisvelvollisuus koskee kaikkia niitä Suomessa asuvia apurahansaajia, jotka ovat saaneet Suomesta myönnetyn työskentelyapurahan vuonna 2009 tai sen jälkeen.

Apurahan tulee olla tarkoitettu vähintään neljän kuukauden taiteelliseen tai tieteelliseen työskentelyyn Suomessa ja euromäärältään vähintään 1 129,27 vuonna 2010, mikä vastaa vuosiansiona 3 387,80 euroa. Tietyin edellytyksin vakuuttamisvelvollisuuden piiriin kuuluvat myös ulkomailla tapahtuva apurahatyöskentely ja ulkomaalaisen Suomessa tekemä apurahatyö.

Vakuuttamisvelvollisuus koskee niin henkilökohtaisen apurahan saaneita kuin työryhmässä apurahalla työskenteleviäkin.

Alle 18-vuotias, 68 vuotta täyttänyt tai vanhuuseläkkeellä oleva henkilö ei voi ottaa vakuutusta. Vakuuttamisvelvollisuus ei koske perustutkinto-opiskeluun tarkoitettuja apurahoja eikä pelkästään kulujen kattamiseen tarkoitettuja apurahoja kuten matka-apurahoja. Vakuuttamisen edellytyksenä on, ettei apurahansaajan ja myöntäjän välillä ole työsuhdetta.

3.3 Eläkkeen perusteena olevat työansiot ennen vuotta 2005

TEL:ssä, MEL:ssä ja julkisella puolella työsuhteen eläkepalkka lasketaan pääsääntöisesti kymmenen viimeisen vuoden ansioiden perusteella, tai jos työsuhde on kestänyt enintään kymmenen vuotta, koko työsuhteen ansioiden perusteella. Asiasta on yksityiskohtaisempaa tietoa tämän oppaan liitteessä neljä sekä yksityisen puolen laskennasta aikaisemmissa laskentaoppaissa.

Koska jatkuvan työ- ja yrittäjäsuhteen vapaakirjaus tehdään 31.12.2004, eläkepalkan laskentaan otetaan mukaan myös vuoden 2004 ansiot. Eläkepalkan laskennassa voi olla enintään vuosien 1995–2004 ansiot. Jos työsuhteeseen on tehty automaattinen katkaisu (katso alla) ennen 1.1.2004, eläkepalkan laskennassa voi olla mukana palkkoja myös vuotta 1995 edeltäviltä vuosilta.

Yrittäjillä eläkkeen perusteena oleva työtulo on vahvistettujen työtulojen painotettu keskiarvo. Jos yrittäjällä on maksamattomia vakuutusmaksuja, pienentävät yli viisi vuotta maksamatta olleet vakuutusmaksut työtuloa.

54-vuotiaalle työntekijälle on tehty edellytysten täytyessä automaattinen katkaisu, jolla on pyritty estämään eläketurvan heikentyminen vanhemmalla iällä ansioiden mahdollisen alenemisen vuoksi. Eläke lasketaan työsuhteesta käyttäen eläkkeen perusteena joko yhdenjaksoisesta työsuhteesta laskettua eläkepalkkaa tai kahden työsuhdejaksos perusteella laskettuja eläkepalkkoja ja näistä suurempi kokonaiseläke valitaan. Jos TEL- tai MEL-työsuhteeseen on tehty automaattinen katkaisu, se jää voimaan. Automaattinen katkaisu voidaan tehdä vielä vuoden 2003 lopussa. Sen jälkeen automaattinen katkaisu on mahdollista tehdä vain tilanteissa, joissa suojatusta TyEL/TEL-työsuhteesta lasketaan TEL-suojajoosuus tai yksityisellä puolella suojaäännösten perusteella eläke lasketaan vuoden 2004 säännöksiin.

Kunnallisessa eläkelaiissa ei ole automaattista katkaisua. VaEL:ssa palvelusta ei katkaista, jos aikaa työntekijän eläkeikään tai eroamisikään on vähemmän kuin kaksi täyttä kalenterivuotta tai jos palvelus päättyy tai eläketapahtuma sattuu ennen kuin palveluksen normaalista automaattisesta katkaisujankohdasta on kulunut vuosi.

Jos työsuhteeseen on tehty automaattinen katkaisu, vapaakirjauksen yhteydessä verrataan automaattisesti katkaistusta ja sen jälkeisestä, 31.12.2004 päätetystä työsuuhdejaksosta karttuneen eläkkeen yhteismäärää sekä yhdenjaksoisena pidetystä työsuhteesta 31.12.2004 mennessä karttuneen eläkkeen määrää. Arekin ansaintarekisteriin rekisteröidään tieto työsuhteesta käytetyistä ansioista, joko K0 (yhdenjaksoisen) tai K1/K2 (katkaistuista työsuhdejaksoista korkeampi eläkepalkka).

Jos työntekijä työsuhteen jatkuessa siirtyy täysiaikaisesta työstä osa-aikaiseen tai päinvastoin, työsuhde voidaan teknisesti katkaista. Teknisessä katkaisussa työsuhteen päättymisellä ei ole merkitystä. Näin ollen tekninen katkaisu jää voimaan, vaikka se olisi tehty esimerkiksi vain kuukautta ennen vapaakirjaushetkeä 31.12.2004. Tekninen katkaisu kuitenkin puretaan 31.12.2004 vapaakirjatusta työsuhteesta, jos eläketapahtuma sattuu ennen kuin kaksi vuotta on kulunut katkaisusta.

Ennen vuotta 2005 voimassa olleiden säännösten mukaan YEL:n mukaiseen vakuutukseen oli tehtävä tekninen katkaisu, jos työtulossa tapahtui yritystoiminnan jatkuessa olennaisia muutoksia. Yritystoiminnan yhdenjaksoisuudesta huolimatta YEL:n mukainen vakuutus jatkui työtulon tarkistamisen jälkeen uutena jaksosena, jos työtuloa korotettiin vähintään yhdellä kolmanneksella (1/3) tai työtuloa alennettiin

yhdellä neljänneksellä (1/4). YEL-vakuutusta pidettiin kuitenkin yhdenjaksoisena, jos yrittäjän toiminta työtulon tarkistuksen jälkeen ei jatkunut vähintään neljää kuukautta tai uuden vakuutusjakson alkamisesta ei ollut ehtinyt kulua neljää vuotta eläketapahtumaan mennessä. Jos yrittäjän eläketapahtuma sattuu ennen kuin neljä vuotta on kulunut teknisestä katkaisusta, se puretaan.

Teknistä katkaisua koskeva säännös on liittynyt YEL:n laskennassa käytettyyn jaksotekniikkaan. Vuoden 2005 säännöksissä ei ole enää teknistä katkaisua. Teknistä katkaisua ei sovelleta 1.1.2005 alkaen jatkuvaan yrittäjätoimintaan myöskään siinä tapauksessa, että eläkkeen laskenta muuten tehdään vuoden 2004 säännösten mukaan.

TEL-, LEL- ja TaEL-ansioista sekä julkisen puolen työansioista tehdään työntekijän eläkemaksuprosenttia vastaava vähennys (PTEL-vähennys). Merimieseläkettä ja yrittäjäeläkkeitä laskettaessa ei työntekijän maksuprosenttia vastaavaa vähennystä tehdä. Vähennyskertoimet ovat liitteenä (ks. liite 1). PTEL-vähennys tehdään ensimmäisen kerran vuoden 1996 työansioista. Ansiot oikeuttavat eläkkeeseen, jos ne ylittävät kyseisen lain alarajan ennen maksun vähentämistä.

Vuoteen 2005 käytössä ollutta **työikäisen TEL-indeksiä** eli **TEL-puoliväli-indeksiä** käytetään vielä työikäisten ansioiden tarkistamiseen niissä tapauksissa, joissa eläke tulee laskettavaksi vuoden 2004 säännösten mukaan. Näitä tilanteita varten myös työeläkeläissa mainitut rahamäärät tarkistetaan TEL-puoliväli-indeksillä, vaikka vuoden 2004 jälkeen rahamäärät pääsääntöisesti tarkistetaankin palkkakertoimella. Myös vuoden 2004 säännösten mukaan lasketut vapaakirjat korotetaan vuoden 2004 tasoon puoliväli-indeksillä ja sen jälkeen palkkakertoimella, jos eläke lasketaan vuoden 2005 säännöksiin.

Vuoden 2004 säännösten mukaan eläkettä laskettaessa voi tulla sovellettavaksi harkinnanvarainen eläkepalkan tarkistaminen. Eläkepalkka voidaan siis laskea muiden kuin pääsäännön mukaisten viimeisten vuosien ansioista. Jos ansiot ovat esimerkiksi sairauden takia alentuneet merkittävästi siten, että eläkepalkka ei vastaa työntekijän vakiintunutta ansiotasoa, voidaan eläkepalkka tarkistaa eläketapahtuman yhteydessä harkinnanvaraisesti.

Harkinnanvaraista tarkistusta voidaan vielä soveltaa ajalta ennen vuotta 2005 olevaan työsuhteeseen ennen eläketapahtumaakin, jos pyyntö harkinnanvaraisesta tarkistamisesta tehdään ennen vuotta 2012. Eläkkeen määrä lasketaan vertailua var-

ten kuten työkyvyttömyyseläke laskettaisiin, jos eläketapahtuma olisi se päivä, jolloin pyyntö harkinnanvaraisen tarkistamisen soveltamisesta saapuu eläkelaitokseen.

3.4 Eläkkeen karttuminen työansioista

3.4.1 Eläkkeen karttuminen työansioista ajalta ennen vuotta 2005

Vuoden 2004 lopussa karttuneen eläkkeen määrä lasketaan vuoden 2004 säännösten mukaan kaikista tuona ajankohtana jatkuvista työ- ja yrittäjäsuhteista. Vapaakirjan laskeminen 31.12.2004 tapahtuu pääsääntöisesti samoin kuin silloin, kun työsuhde päättyy. Vapaakirjan määrä lasketaan ja tallennetaan Arekin ansaintarekisteriin. Tätä vapaakirjaa tarvitaan yhdessä muiden ennen vuotta 2005 karttuneiden vapaakirjojen kanssa eläketapahtumahetkellä lopullisen eläkkeen määrää laskettaessa sekä myös 31.12.2004 mennessä karttuneen työeläkelisän laskemista ja julkisen puolen 31.12.2004 yhteensovitusta varten. *(Työeläkelakipalvelun ohjeistossa Vapaakirjaus 31.12.2004.)* Yksityisen puolen 31.12.2004 mennessä karttuneeseen eläkkeeseen ei tehdä yhteensovitusta, mutta julkinen puoli yhteensovitaa 31.12.2004 mennessä karttuneen eläkkeensä kaikkien työeläkkeiden kesken.

Yksityisen puolen eläkkeen karttuminen

Vuoden 2004 säännösten mukaan eläkettä karttui henkilön 23-vuotissyntymäpäivästä henkilön 65-vuotissyntymäpäivään. Karttumisprosentti oli yksityisellä puolella 1,5 vuodessa sen vuoden loppuun, kun henkilö oli 59-vuotias. Sen vuoden alusta, kun henkilö täytti kuusikymmentä, karttumisprosentti nousi 2,5:een.

MEL-eläkkeen karttuminen

MEL-pääsäännön mukaan eläkettä karttui 2,0 prosenttia vuodessa sekä ennen että jälkeen 60 vuoden iän täyttämisen. Ajalta ennen 1.6.1956 eläkettä karttui yksi prosentti vuodessa. Vapaakirjaeläkettä karttui 31.12.1990 asti kuten pääsäännön mukaan, mutta sen jälkeen yllä mainittujen yksityisen puolen karttumien mukaan.

Kunnallisen eläkkeen karttuminen

Kunnallisen eläkelain mukaan 1.1.1993 jälkeen alkaneista palvelussuhteista karttui eläkettä 1,5 prosenttia vuodessa 55 vuoden täyttämiseen asti. Ikävuoden 55 täyttämistä seuraavan kuukauden alusta eläkettä karttui 2,0 prosenttia vuodessa.

Ennen vuotta 1993 alkaneissa palvelussuhteissa karttumisprosentti oli 31.12.1994 saakka 2,2 (peruseläke + lisäeläke) ja 1.1.1995 lukien 1,5 ja 2,0 prosenttia (pelkkä peruseläke) kuten uusilla työntekijöillä.

Päätyneissä palvelussuhteissa (pelkkä peruseläke) karttumisprosentti oli 2,0 palveluvuotta kohden 31.12.1994 saakka ja siitä eteenpäin 1,5 prosenttia vuotta kohden 55 vuoden iän täyttämiseen saakka ja sen jälkeen 2,0 prosenttia vuotta kohti.

Kunnallisessa eläkeläisissä ei ollut yläkäräjä eläkkeen karttumiselle.

Valtion eläkkeen karttuminen

1.1.1940 jälkeen syntyneet ja ennen 1.1.2005 valtion palveluksessa olleet valtion työntekijät jaetaan uusiin ja vanhoihin työntekijöihin. Jaolla uusiin ja vanhoihin työntekijöihin on merkitystä erityisesti eläkeiän ja karttumisen määrittelyssä.

Taulukko 3.1. Uusi ja vanha edunsaaja valtiolla.

Vanha edunsaaja	Uusi edunsaaja
<ul style="list-style-type: none"> – Työntekijä on ollut 31.12.1992 yhdenjaksoisessa palveluksessa ja – Palvelus jatkuu yhdenjaksoisena eläketa- pahtumaan saakka 	<ul style="list-style-type: none"> – Työntekijä on tullut 31.12.1992 jälkeen ensimmäistä kertaa valtion eläkejärjestelmän piiriin. – Työntekijä, jonka palvelus katkeaa 31.12.1992 jälkeen yli kuukauden ajaksi ennen uuden VaEL-palveluksen alkamista. 1.1.1999–31.12.2004 jo yhden päivän katko tekee työntekijästä uuden edunsaajan.
<p>Eläkettä karttuu (koskee myös 31.12.1959 jälkeen syntyneitä, joilla yllä esitetyt ehdot täyttyvät):</p> <ul style="list-style-type: none"> – 31.12.1994 saakka 2,2 prosenttia vuodessa (11/60 prosenttia kuukaudessa) – 1.1.1995 lukien 1,5 prosenttia vuodessa (1/8 prosenttia kuukaudessa) – 55 vuoden täyttämiskuukautta seuraavan kuukauden alusta 2 prosenttia vuodessa (1/6 prosenttia kuukaudessa) 	<p>Eläkettä karttuu:</p> <ul style="list-style-type: none"> – 1.12.1994 saakka 2 prosenttia vuodessa (1/6 prosenttia kuukaudessa) – 1.1.1995 lukien 1,5 prosenttia vuodessa (1/8 prosenttia kuukaudessa) – 60 täyttämivuoden alusta 2,5 prosenttia vuodessa (5/24 prosenttia kuukaudessa).
<p>Vanhan edunsaajan henkilökohtainen eläkeikä on 63–65 vuotta. 31.12.1959 jälkeen syntyneellä vanhalla edunsaajalla henkilökohtainen eläkeikä on 65 vuotta.</p>	<p>Uuden edunsaajan henkilökohtainen eläkeikä on 65 vuotta.</p>
<p>Vapaakirjan karttumisen katto eli kattopalkka lasketaan sekä uudella että vanhalla edunsaajalla korkeimmasta sellaisen VaEL-vapaakirjan eläkepalkasta, jossa on eläkeikää vähintään kaksi vuotta.</p>	

3.4.2 Eläkkeen karttumisen työansioista vuodesta 2005 alkaen

Vuodesta 2005 alkaen eläkkeen karttumisen alku on vakuutetun 18-vuotispäivää seuraavan kalenterikuukauden alusta ja päättyy sen kuukauden lopussa, jona hän täyttää 68 vuotta. Eläke lasketaan kunkin vuoden työansion ja iän mukaisen karttumisprosentin perusteella.

Henkilö 18–52 vuotta

Eläkettä karttuu 1,5 prosenttia niistä työansioista, jotka vakuutettu on ansainnut 18 ikävuoden täyttämistä seuraavan kalenterikuukauden alusta sen kuukauden loppuun, jona hän täyttää 53 vuotta. Merimieseläkekassan ollessa myöntävä eläkelaitos karttumisprosentti on 1,6.

Henkilö 53–62 vuotta

Eläkettä karttuu 1,9 prosenttia niistä työansioista, jotka vakuutettu on ansainnut 53 ikävuoden täyttämistä seuraavan kalenterikuukauden alusta sen kuukauden loppuun, jona hän täyttää 63 vuotta. Merimieseläkekassan ollessa eläkkeen myöntävä laitos karttumisprosentti on 2,0. Julkisella puolella ennen 1950 syntyneillä vanhoilla edunsaajilla karttuu 2,0 prosenttia 55 vuoden iän täyttämisestä 63 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun.

Henkilö 63–68 vuotta

Eläkettä karttuu 4,5 prosenttia niistä työansioista, jotka vakuutettu on ansainnut 63 ikävuoden täyttämiskuukautta seuraavan kalenterikuukauden alusta sen kuukauden loppuun, jona hän täyttää 68 vuotta.

Työansioiden jaksottaminen

Eri karttuma-ajoille kuuluva työansio lasketaan kuukauden tarkkuudella. Ansiot jaetaan eri karttumisprosenttien ajoille niiden kalenterikuukausien suhteessa sellaisena vuonna, kun karttumisprosentti muuttuu.

1.1.2007 alkaen ansaitut työntekijän työansiot katsotaan koko vuoden ansioiksi sellaisena vuonna, kun karttumisprosentti muuttuu, vaikka työskentelyä olisikin vähemmän kuin kaksitoista kuukautta. Eli jos työntekijä työskentelee vuodessa 11 kuukautta ja eläkekarttuma lasketaan vuosiansioista, eläkkeen laskennassa jakajana on 12 jaettaessa ansioita karttumisprosenttien ajoille vuosina, jolloin karttumisprosentti muuttuu.

Julkisella puolella eläkkeen karttumisprosentin vaihtumisvuonna vuoden karttumisprosentti saadaan laskemalla kuukautta kohden laskettujen karttumisprosenttien keskiarvo kuukausilta vuoden alusta vuoden loppuun tai eläkkeen alkamiseen ja kertomalla tämä luku kahdellatoista. Tällä painotetulla prosentilla eläkkeen karttuminen tuo saman lopputuloksen kuin jaksottaessa vuosiansioita eri karttumisprosenttien ajoille.

Yrittäjillä työansiot otetaan huomioon todellisen vakuutusajan mukaisesti. Jos yrittäjän vakuutus on voimassa vain osan vuotta karttumisprosentin muutosvuonna, esimerkiksi lokakuun loppuun asti, jaksotetaan yrittäjätoiminnan ansio eri karttumisprosentin jaksoille käyttäen jakajana tässä tilanteessa 10:tä.

Vanhuuseläkettä laskettaessa työansiot otetaan kuitenkin huomioon enintään vanhuuseläkkeen alkamista edeltävän kuukauden loppuun.

Esimerkki 3.10. *Työansioiden jaksottaminen vuonna, jona henkilö täyttää 53 vuotta.*

Vuoden aikana ansio on 24 000 euroa. Henkilö täyttää 53 vuotta 17.5.2010. Henkilö on ollut työsuhteessa, joka päättyy 31.10.2010.

1,5 prosentin karttumakuukaudet ovat 1.1.2010–31.5.2010, eli viisi kuukautta

1,5 prosentin karttumajakson ansio on

$$24\,000,00 \times \frac{5}{12} = 10\,000,00 \text{ euroa}$$

Tästä vähennetään alle 53-vuotiaan työntekijän työeläkemaksuprosenttia vastaava vähennys

$$10\,000,00 - (10\,000,00 \times 0,045) = 9\,550,00 \text{ euroa}$$

1,9 prosentin karttumakuukaudet ovat 1.6.2010–31.12.2010, eli seitsemän kuukautta

1,9 prosentin karttumajakson ansio on

$$24\,000 \times \frac{7}{12} = 14\,000,00 \text{ euroa}$$

Tästä vähennetään yli 53-vuotiaan työntekijän työeläkemaksuprosenttia vastaava vähennys

$$14\,000,00 - (14\,000,00 \times 0,057) = 13\,202,00 \text{ euroa}$$

Vuosiansio työntekijän maksuprosenttia vastaavan vähennyksen jälkeen on 22 752,00 euroa.

Karttunut eläke näistä ansioista

$$22\,752,00 \times \frac{5}{12} = 9\,480,00 \text{ euroa}$$

$$22\,752,00 \times \frac{7}{12} = 13\,272,00 \text{ euroa}$$

$$\frac{9\,480,00 \times 1,5\%}{12} = 11,85 \text{ euroa kuukaudessa}$$

$$\frac{13\,272,00 \times 1,9\%}{12} = 21,01 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Vuonna 2007 karttunut eläke yhteensä $11,85 + 21,01 = 32,86$ euroa kuukaudessa.

...

Esimerkki 3.11. Henkilö on samana vuonna täyttänyt 63, lopettaa työnteon ja jää vanhuuseläkkeelle.

Henkilö täytti 63 vuotta 23.2.2010, hän lopettaa työnteon 31.5.2010 ja jää vanhuuseläkkeelle 1.6.2010. Vuoden 2010 ansiot ovat työntekijän työeläkemaksuprosenttia vastaava vähennys tehtynä 48 240,00 euroa. Ansiot jaksotetaan eri karttumisprosenttien mukaan. Jakaja on viisi, koska henkilö jää vanhuuseläkkeelle.

1,9 prosentin karttumajakso on 1.1.2007–28.2.2007, eli kahden kuukauden ajalta 1,9 prosentin ansio on

$$48\,240,00 \times \frac{2}{5} = 19\,296,00 \text{ euroa}$$

Karttunut eläke näistä ansioista

$$\frac{19\,296,00 \times 1,9\%}{12} = 30,55 \text{ euroa kuukaudessa}$$

4,5 prosentin karttumajakso on 1.3.2010–31.5.2010, eli kolmen kuukauden ajalta
4,5 prosentin ansio on

$$48\,240,00 \times \frac{3}{5} = 28\,944,00 \text{ euroa}$$

Karttunut eläke näistä ansioista:

$$\frac{28\,944,00 \times 4,5\%}{12} = 108,54 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Vuodelta 2010 karttunut eläke on $30,55 + 108,54 = 139,09$ euroa kuukaudessa.

...

Esimerkki 3.12. Henkilö täyttää 63 vuotta ja lopettaa työnteon, mutta hakee eläkettä alkamaan vasta myöhemmin samana vuonna.

Henkilö täyttää 63 vuotta 20.5.2010 ja lopettaa tuolloin työnteon. Hän hakee vanhuuseläkkeen kuitenkin alkamaan vasta 1.12.2010 alkaen. Vuoden 2010 ansiot ovat työntekijän työeläkemaksuprosenttia vastaava vähennys tehtynä 48 240 euroa.

Vanhuuseläkkeessä työansiot otetaan huomioon vanhuuseläkkeen alkamista edeltävän kuukauden loppuun. Ansiot on jaksotettava eri karttumajaksoihin (1,9 prosenttia ja 4,5 prosenttia). Jakajana käytetään 11 kuukautta, koska vanhuuseläke alkaa 1.12.2010.

1,9 prosentin karttumajakso on 1.1.2010–31.5.2010, eli viiden kuukauden ajalta
1,9 prosentin ansio on

$$48\,240,00 \times \frac{5}{11} = 21\,927,27 \text{ euroa}$$

Karttunut eläke näistä ansioista

$$\frac{21\,927,27 \times 1,9\%}{12} = 34,72 \text{ euroa kuukaudessa}$$

4,5 prosentin karttumajakso on 31.5.2010–30.11.2010, eli kuuden kuukauden ajalta
4,5 prosentin ansio on

$$48\,240,00 \times \frac{6}{11} = 26\,312,73 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Karttunut eläke näistä ansioista

$$\frac{26\,312,73 \times 4,5\%}{12} = 98,67 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Vuodelta 2010 karttunut eläke yhteensä on $34,72 + 98,67 = 133,39$ euroa kuukaudessa.

...

Esimerkki 3.13. *Ansioiden jaksotus eläkkeen päättymisvuonna, henkilö täyttää 53 vuotta.*

Henkilön kuntoutustuki päättyy toukokuun loppuun ja hän täyttää 53 vuotta heinäkuussa kuntoutustuen päättymisvuonna. Eläkkeen päättymisvuonna aloitetusta työskentelystä saatu ansio katsotaan eläkkeen päättymisen jälkeiseksi ansioksi. Ansiot kohdistetaan ajalle 1.6.–31.12., jolloin 1,5 prosentin aikaa on kaksi kuukautta ja 1,9 prosentin aikaa on viisi kuukautta, yhteensä seitsemän kuukautta. Vastavasti PTEL-vähennys jakaantuu samalla tavalla, kaksi kuukautta alle 53-vuotiaan maksulla ja viisi kuukautta 53 vuotta täyttäneen maksulla. Henkilön ansiotulo vuonna 2010 on 12 000,00 euroa.

1,5 prosentin karttumisjakso on 1.6.2010–31.7.2010, eli kahden kuukauden ajalle
1,5 prosentin ansio on

$$12\,000,00 \times \frac{2}{7} = 3\,428,57 \text{ euroa}$$

Ansioista tehdään alle 53-vuotiaan työeläkemaksuprosenttia vastaava vähennys

$$3\,428,57 - (3\,428,57 \times 0,045) = 3\,274,28 \text{ euroa}$$

1,9 prosentin karttumajakso on 1.8.2010–31.12.2010, eli viiden kuukauden ajalta
1,9 prosentin ansio on

$$12\,000,00 \times \frac{5}{7} = 8\,571,43 \text{ euroa}$$

Ansioista tehdään 53 vuotta täyttäneen työeläkemaksuprosenttia vastaava vähennys

$$8\,571,43 - (8\,571,43 \times 0,057) = 8\,082,86 \text{ euroa}$$

Vuosiansio työntekijän maksuprosenttia vastaavan vähennyksen jälkeen on
11 357,14 euroa.

Karttunut eläke näistä ansioista on

$$11\,357,14 \times \frac{2}{7} = 3\,244,90 \text{ euroa}$$

$$11\,357,14 \times \frac{5}{7} = 8\,112,24 \text{ euroa}$$

$$\frac{3\,244,90 \times 1,5\%}{12} = 4,06 \text{ euroa kuukaudessa}$$

$$\frac{8\,112,24 \times 1,9\%}{12} = 12,84 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Vuonna 2010 on ansiotuloista karttunut eläkettä yhteensä

$$4,06 + 12,84 = 16,90 \text{ euroa kuukaudessa.}$$

...

3.4.3 Vapaakirjan yhteensovitus vuoden 2005 säännösten mukaan julkisella puolella

Julkisen puolen peruseläkkeet yhteensovitetään muiden lakisääteisten peruseläkkeiden kanssa. Tätä kutsutaan toisinaan myös modifioinniksi tai modifioiduksi

yhteensovitukseksi. Yhteensovituksessa otetaan huomioon kaikki julkisten ja yksityisten eläkelakien mukaan 31.12.2004 mennessä karttuneet eläkkeet eli päättyneet vapaakirjat sekä 31.12.2004 jatkuvina olevien työsuhteiden tai yrittäjätoimintojen osalta niistä muodostetut 2004-vapaakirjat.

Yhteensovitus tehdään kaikissa eläkelajeissa samalla tavalla. Merkitystä ei esimerkiksi ole sillä, onko TEL-eläkkeessä lisäturvaa tai missä iässä jää vanhuuseläkkeelle. Myös karttuneet YEL-eläkkeet otetaan huomioon, vaikka vakuutusmaksuja ei olisi maksettu.

Mikäli työntekijällä 31.12.2004 on yksityisen sektorin rekisteröidyn lisäedun eläkeikä 63 vuotta alempi, muunnetaan työntekijän kaikki ennen 1.1.2005 ansaitut yksityisen sektorin eläkkeet vastaamaan lisäedun eläkeikää. Sillä ei ole merkitystä, mistä iästä vakuutettu todellisuudessa siirtyy yksityisen sektorin eläkkeelle, eikä modifiointia tehdä uudelleen.

MEL-eläke otetaan vapaakirjan yhteensovituksessa huomioon 1,5 prosentin vapaakirjan mukaisena.

Peruseläkkeen rajaus ja yhteensovitus

Peruseläkkeiden yhteensovitusraja määräytyy syntymäajan perusteella seuraavasti: Lasketaan ensin, kuinka monta päivää on työntekijän 23-vuotispäivästä vuoden 2004 loppuun. Sitten lasketaan, kuinka monta prosenttia saatu luku on luvusta 14 400 (= 40 vuotta). Sen jälkeen otetaan yhtä monta prosenttia luvusta 60.

$$\frac{(23\text{v.} \rightarrow 31.12.2004)}{14\,400} \times 60 = \text{yhteensovitusraja}$$

Jos työntekijän eläkeikä on alempi kuin 63 vuotta, yhteensovitusrajaan lisätään 1/8 prosenttia jokaista kuukautta kohti, jolla eläkeikä alittaa iän 63. Yhteensovitusraja ei kuitenkaan voi olla suurempi kuin 60 prosenttia.

Jos työntekijä on syntynyt 1940–1944, eikä hänellä ole oikeutta ennen vuotta 1995 karttuneeseen lisäeläkeosuuteen, yhteensovitusrajaa korotetaan 1–5 prosentilla. Vuonna 1940 syntyneillä korotus on viisi prosenttia, vuonna 1941 syntyneillä neljä prosenttia jne.

Ennen yhteensovitusta KuEL-peruseläke rajataan niin, että se on enintään yllä olevalla tavalla lasketun yhteensovitusrajan suuruinen. Rajauksessa yhteensovitusraja lasketaan suurimmasta KuEL-eläkepalkasta sellaisessa työsuhteessa, joka on

kestänyt vähintään kaksi vuotta. Jos työntekijällä on rinnakkaisia palvelussuhteita, enimmäismäärää laskettaessa otetaan rinnakkaisuusajalta huomioon se eläke, jonka perusteena oleva palkka on suurin. Valtion peruseläkettä ei rajata ennen yhteensovittamista.

Yhteensovituksessa enimmäismäärä lasketaan korkeimmasta eläkepalkasta sellaisessa palvelussuhteessa, jossa eläkeaikaa on 31.12.2004 mennessä ollut vähintään yksi vuosi. Tällöin voi siis tulla kyseeseen myös muun kuin julkisen palvelussuhteen perusteella laskettu eläkepalkka. Vähintään vuoden kestäneiden rinnakkaisten palvelussuhteiden eläkepalkat lasketaan yhteen. Enimmäismäärän ylittävä osuus vähennetään eläkkeestä. Jos on myönnetty useampia julkisia eläkeitä, ylite vähennetään kaikista julkisista eläkkeistä niiden määrien mukaisessa suhteessa.

Suojaosuus

Ennen vuotta 2005 voimassa olleiden säännösten mukaisten kaikkien peruseläkkeiden enimmäismäärä oli 60 prosenttia. Jos 31.12.2004 lasketut uuden enimmäismäärän mukaiset eläkkeet yhdessä 1.1.2005 lähtien kaiken ansaitun eläkkeen ja tulevan ajan eläkkeen kanssa on pienempi kuin mitä olisi ollut vanhan säännön mukainen eläke 31.12.2004, erotus lisätään eläkkeeseen.

Suojaosuutta laskettaessa myös lepäävä tulevan ajan eläke otetaan huomioon.

Hyvitys

Jos henkilölle on myönnetty julkisen puolen vanhuuseläke ennen 63 vuoden ikää ja yhteensovituksessa on otettu huomioon yksityisen sektorin eläkeitä (joissa eläkeikä on 65 vuotta), jotka ovat pienentäneet julkisen puolen eläkettä, hyvitetään yksityisen eläkkeen aiheuttama pienennys. Hyvitystä maksetaan, kunnes hän saa yksityisen eläkkeensä, kuitenkin enintään 63 vuoden ikään saakka.

Esimerkki 3.14. Hyvitys VaEL:ssa.

Vanhempi konstaapeli on syntynyt 28.8.1948. Hänen eläkeikänsä VaEL:ssa on 58 vuotta, TEL/TyEL eläkeikä on 63 vuotta. Yhteensovitus on tehty eläkkeen myöntämivuoden tasossa.

Valtion eläke

VaEL 31.12.2004 mennessä

VaEL-perusturvan määrä	1 523,42 euroa
lisäeläkeosuus	131,52 euroa
VaEL-eläkepalkka	2 614,40 euroa
Karttunut eläke 1.1.2005 alkaen	93,15 euroa

Yksityisen puolen karttunut eläke

TEL/TyEL-eläke	7,05 euroa
----------------	------------

Modifioitu yhteensovitus

Rajaprosentti $12003/14400 \times 60 + 7,5 = 57,51$ prosenttia
(eläkeikä alittaa 60 kuukaudella 63 vuoden eläkeiän, $60/8 = 7,5$)

Modifioitu yhteensovitusraja	$2 614,40 \times 0,5751 = 1 503,54$ euroa
------------------------------	---

VaEL-perusturva + TEL/TyEL	$1 523,42 + 7,05 = 1 530,47$ euroa
----------------------------	------------------------------------

Ylite	$1 530,47 - 1 503,54 = 26,93$ euroa
-------	-------------------------------------

Yhteensovitettu VaEL-eläke	$1 523,42 - 26,93 = 1 496,49$ euroa
----------------------------	-------------------------------------

Suojaosuus

yhteensovitus 2004-säännöin

yhteensovitusraja	$2 614,40 \times 60 \% = 1 568,64$ euroa
-------------------	--

VaEL-perusturva + TEL	1 530,47 euroa
-----------------------	----------------

ylite	0 euroa
-------	---------

yhteensovitettu VaEL-perusturva	1 523,42 euroa
---------------------------------	----------------

$1 523,42 - 1 496,49 = 26,93 < 93,15$ eli 1.1.2005 alkaen karttunut eläke on suurempi, jolloin suojaosuutta ei makseta. Hyvitys on 7,05 euroa.

Myönnettävä eläke yhteensä

$1 496,49 + 131,52 + 93,15 + 7,05 = 1 728,21$ euroa kuukaudessa.

VaEL-eläke myönnetään 58-vuotiaana. Hyvitys poistuu 63-vuotiaana, jolloin henkilön on haettava TEL/TyEL-eläkettä.

...

Lisäeläkeosuuden laskenta

Jos henkilöllä on oikeus ennen vuotta 1995 karttuneeseen lisäeläkeosuuteen, sen enimmäismäärä lasketaan siten, että se on ennen vuotta 2005 voimassa olleen kokonaiseläkkeen henkilökohtaisen enimmäismäärän ja luvun 60 erotus eli 1–6 prosenttia. Lisäeläkettä ei oteta huomioon peruseläkkeen yhteensovituksessa.

Modifioidun yhteensovituksen ulkopuolelle jäävät

Modifioitua yhteensovitusta ei tehdä, jos henkilö lain voimaantullessa (1.1.2005) saa julkisen puolen vanhuuseläkettä. Jos tällaiselle henkilölle myönnetään muun lain mukainen eläke, tehdään vanhan säännön mukainen yhteensovitus kuitenkin niin, että ylite vähennetään julkisista eläkkeistä. Puolustusvoimien ja rajavartiolaitoksen sotilashenkilöstölle ei myöskään tehdä modifioitua yhteensovitusta.

Esimerkki 3.15. Lisäturvan mukainen vanhuuseläke julkisella puolella.

31.12.2004 mennessä karttunut KuEL-peruseläke on	2 326,42 euroa
31.12.2004 mennessä karttunut TEL-eläke on	46,51 euroa
Yhteensovitusperuste on KuEL-eläkepalkka	3 515,31 euroa

Modifioitu yhteensovitusraja on 59 prosenttia.

Henkilö täyttää 23 vuotta 31.8.1965, siitä 31.12.2004 asti on 14 161 päivää eli

$$\frac{14\,161}{14\,400} \times 60\% = 59,00 \text{ prosenttia}$$

KuEL-eläkkeen rajaus tehdään 59 prosenttiin: $3\,515,31 \times 0,59 = 2\,074,03$ euroa

Ylite saadaan vähentämällä KuEL-eläkkeestä modifioitu yhteensovitusraja
 $2\,326,42 - 2\,074,03 = 252,39$ euroa

KuEL-peruseläke saadaan vähentämällä ylite karttuneesta eläkkeestä
 $2\,326,42 - 252,39 = 2\,074,03$ euroa

Lasketaan yhteen KuEL-eläke ja TEL/TyEL-eläke:

$$2\,074,03 + 46,51 = 2\,120,54 \text{ euroa}$$

Yhteenlasketuista eläkkeistä ylite saadaan vähentämällä yhteismäärästä rajattu

$$\text{KuEL-eläke} \quad 2\,120,54 - 2\,074,03 = 46,51 \text{ euroa}$$

Modifioitu KuEL-eläke on rajattu KuEL-eläke vähennettynä yhteismäärän ylitteellä:

$$2\,074,03 - 46,51 = 2\,027,52 \text{ euroa}$$

1.1.2005 lukien karttunut KuEL-eläke on 85,28 euroa.

Peruseläkkeet ovat vanhan säännön mukaan enintään 60 prosenttia KuEL-eläkepalkasta: $0,6 \times 3\,515,31 = 2\,109,19$ euroa.

Modifioitu KuEL-eläke + TEL/TyEL-eläke on 2 074,03 euroa.

Täysi KuEL-suojaosuus on $2\,109,19 - 2\,074,03 = 35,16$. Koska suojaosuudesta tulee pienempi kuin 1.1.2005 alkaen karttunut eläke, suojaosuutta ei jää maksettavaksi.

Lisäeläkettä voi henkilölle karttua enintään viisi prosenttia yhteensovitusperusteesta (= entisen kokonaiseläkkeen henkilökohtaisen yhteensovitusrajan 65 ja prosenttiluvun 60 erotus). Enimmäismäärä on $5\% \times 3\,515,31 = 175,77$ euroa.

31.12.1994 karttunut KuEL-lisäeläkeosuus on 172,83 euroa (ei ylitettä)

Eläkkeet yhteensä: $2\,027,52$ (KuEL-peruseläke) + $172,83$ (KuEL-lisäeläkeosuus) + $46,51$ (TEL/TyEL + $85,28$ (1.1.2005 lukien karttunut)) = $2\,332,14$ euroa kuukaudessa.

...

Esimerkki 3.16. Lisäturvan mukainen vanhuuseläke.

31.12.2004 mennessä karttunut KuEL-peruseläke on	1 054,67 euroa
31.12.2004 mennessä karttunut KiEL-peruseläke on	479,09 euroa
31.12.2004 mennessä karttunut TEL-eläke on	7,69 euroa
Yhteensä:	1 541,45 euroa

Yhteensovitusperuste KuEL-eläkepalkka 2 235,68 euroa

Henkilö täyttää 23 vuotta 10.3.1967 ja siitä 31.12.2004 asti on 13 611 päivää.

$$\frac{13\,611}{14\,400} \times 60\% = 56,71 \text{ prosenttia}$$

Eläkeikä on 61 vuotta 7 kuukautta ja 9 päivää eli 16 kuukautta alle 63 iän, joten lisätään 1/8 prosenttia jokaista kuukautta kohti.

$$\frac{1 \times 16}{8} = 2,00$$

Modifioitu yhteensovitusraja on $56,71 + 2,00 = 58,71$ prosenttia.

Tehdään KuEL-eläkkeen rajaus 58,71 prosenttiin:

$$2\,235,68 \times 0,5871 = 1\,312,57 \text{ (ei ylitettä)}$$

Ylite kokonaiseläkkeestä on $1\,541,45 - 1\,312,57 = 228,88$ euroa

Ylite jaetaan julkisten eläkelakien eläkkeiden suhteessa

$$\text{KuEL-ylite } 1\,054,67 / 1\,533,76 \times 228,88 = 157,39 \text{ euroa}$$

$$\text{KiEL-ylite } 479,09 / 1\,533,76 \times 228,88 = 71,49 \text{ euroa}$$

$$\text{Modifioitu KuEL } 1\,054,67 - 157,39 = 897,28 \text{ euroa}$$

$$\text{Modifioitu KiEL } 479,09 - 71,49 = 407,60 \text{ euroa}$$

TEL 7,69 euroa

Eläkkeet yhteensä 1 312,57 euroa kuukaudessa

1.1.2005 lukien karttunut eläke 37,26 euroa kuukaudessa

Peruseläkkeet ovat vanhan säännön mukaan 60 prosenttia KuEL-eläkepalkasta:

$$0,6 \times 2\,235,68 = 1\,341,41 \text{ euroa.}$$

$$\text{Modifioitu KuEL + KiEL + TEL} = 1\,312,57 \text{ euroa}$$

Täysi KuEL-suojaosuus $1\,341,41 - 1\,312,57 = 28,84$ euroa. Suojaosuus on pienempi kuin 1.1.2005 karttunut eläke, joten suojaosuutta ei jää maksettavaksi.

31.12.1994 karttunut KuEL-lisäeläkeosuus:	99,83 euroa
max 4 prosenttia KuEL-eläkepalkasta 2 235,68	89,43 euroa
31.12.1994 karttunut KiEL-lisäeläkeosuus:	48,06 euroa

Hyvitys maksetaan, koska TEL-eläke, 7,69 euroa, on otettu huomioon modifioinnissa, mutta henkilö ei saa sitä vielä.

Eläkkeet yhteensä: 897,28 (KuEL-peruseläke) + 89,43 (KuEL-lisäeläkeosuus) + 407,60 (KiEL-peruseläke) + 48,06 (KiEL-lisäeläkeosuus) + 37,26 (1.1.2005 lukien karttunut) + 7,69 (hyvitys) = 1 487,30 euroa kuukaudessa.

...

3.4.4 Eläkkeen karttuminen työstä ja yrittäjätoiminnasta eläkkeen rinnalla

Pääsääntöisesti kaikesta eläkkeen rinnalla tehdystä työstä karttuu eläkettä 1.1.2005 alkaen vuoden 2005 säännösten mukaisesti 1,5 prosenttia vuodessa.

Eläkkeen rinnalla työskentelystä on rajoituksia työttömyys- ja työkyvyttömyyseläkkeissä. Asiasta kerrotaan tarkemmin liitteessä 14.

Vanhuseläkkeen ja varhennetun vanhuseläkkeen rinnalla tehdystä työstä karttuu eläkettä 1,5 prosenttia vuodessa 68 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun. Jos työntekijällä on rinnakkaisia työsuhteita ja hän hakee vanhuseläkkeen vain osasta niistä, muuttuu jatkuvaksi jääneen työsuhteen karttuma 1,5 prosenttiin eläkkeen alkamiskuukauden alusta.

Työkyvyttömyyseläkkeen aikana ansaittuun eläkkeeseen vakuutetulla on oikeus 63 vuoden iästä tai julkisella puolella 63 vuotta alemmasta henkilökohtaisesta eläkeiästä, kun eläke muuttuu vanhuseläkkeeksi tai vanhuseläke myönnetään entisin perustein (ks. luku 4.3).

Jos uusi eläke tulee myönnettäväksi uusin perustein, aikaisemman eläkkeen aikaisesta työskentelystä karttunut eläke lisätään tähän uusin perustein myönnettävään eläkkeeseen. Eläke lasketaan alusta asti uudestaan eläkkeen alkamisvuoden palkkakertoimen tasossa eli uusin perustein, jos edeltävää eläkettä ei ole tai sen päättymisestä on kulunut yli kaksi vuotta.

Uusin perustein lasketun työkyvyttömyyseläkkeen eläketapahtumavuoden ansioista ei yleensä kartu uutta eläkettä.

Vuoden 2004 säännösten mukaan määrätyn työkyvyttömyyseläkkeen rinnalla ansaittuun eläkkeeseen on kuitenkin oikeus vasta 65-vuotiaana tai alennetusta eläkeiästä, jolloin vuoden 2004 säännösten mukainen työkyvyttömyyseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi. Julkisella puolella työkyvyttömyyseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi henkilökohtaisessa eläkeiässä.

Työttömyyseläkettä ei makseta niiltä kalenterikuukausilta, joina eläkkeensaaja on ansiotyössä ja hänen saamansa ansiot ovat vähintään 644,56 euroa vuonna 2010 (523,61 vuoden 2004 tasossa). Myös työttömyyseläkkeen rinnalla tehdystä työstä karttuu uutta eläkettä.

Vuonna 1946 ja sitä aikaisemmin syntyneen henkilön osa-aikaeläkkeen rinnalla tehdystä osa-aikatyöstä eläkettä karttuu vuoden 2004 säännösten mukaan iän mukaisesti 1,5 ja 2,5 prosenttia työsuhteen eläkepalkasta ja 1.1.2005 alkaen vuosiansioista. Kunnallisessa eläkelaiissa kaikilla osa-aikaeläkeläisillä on karttumisprosentit iän mukaan 2 prosenttia tai 4,5 prosenttia. (Ks. tarkemmin luku 8 Osa-aikaeläke.)

Maatalousyrittäjien sukupolvenvaihdoseläkkeen (SPVL), luopumiskorvauksen (LUKL) ja luopumistuen (LUTUL) aikana uuden eläkkeen karttuminen on ollut mahdollista jo aikaisemminkin kaikkien muiden lakien, muttei MYEL:n mukaan. Mahdollisuus uuden eläkkeen karttumiseen jatkui ennallaan 1.1.2005, mutta karttumasäännökset muuttuivat. Edellä mainitut etuudet rinnastetaan eläkkeeseen, joten karttuma niiden rinnalla tehdystä työstä on 1,5 prosenttia.

Ulkomainen eläke rinnastetaan kansallisiin eläkkeisiin, joten sen rinnalla tehdystä työstä karttuu uutta eläkettä 1,5 prosenttia vuodessa.

Kuntoutusraha ei ole eläke, vaan se rinnastetaan palkattomiin etuuksiin, jolloin kuntoutusrahan rinnalla tehdystä työstä karttuu eläkettä iän mukaisten karttumisprosenttien mukaisesti. Samoin työskentelystä karttuu iän mukaisin karttuminen eläkettä, jos työntekijä saa vain vapaamuotoista lisäeläkettä.

Kertasuoritetun työkyvyttömyys- ja vanhuuseläkkeen aikana karttumat ovat iänmukaiset ja myös palkattomista etuuksista karttuu eläkettä. Vuoden 2004 säännösten mukaisen kertasuoritetun työkyvyttömyyseläkkeen jälkeen ei sovelleta entisin perustein -sääntöä. Jos siis kahden vuoden kuluessa kertasuoritetun kuntoutustuen eläkeoikeuden päättymisestä on uusi eläketapahtuma, lasketaan eläke uusin perustein, jolloin kertasuoritetun eläkkeen jälkeen ansaittu eläke tulee maksuun. Vuoden 2005 säännösten mukainen kertasuoritettu eläke sen sijaan voidaan myöntää entisin perustein.

Jos ulkomainen eläke on kertasuoritettu, karttumat ovat iän mukaiset.

Entisin perustein myönnettyjen eläkejaksojen alkamisvuosien ansioista karttuu eläkettä myös iän mukaisten karttumisprosenttien mukaan, jos näiden eläkejaksojen jälkeen myönnetään eläke uusin perustein.

1.1.2007 alkaen eläkkeen päättymisvuonna työansiot ja etuusansiot katsotaan eläkkeen jälkeisiksi ja niistä karttuu eläkettä iän mukaisin karttumisprosenttein seuraavaa uusin perustein myönnettävää eläkettä laskettaessa. Eläkkeen päättyessä vuoden loppuun (31.12.) katsotaan eläkkeen rinnalla työskentelystä saadut ansiot eläkkeen kanssa rinnakkaisiksi (työansioista karttuma 1,5 prosenttia) ja iän mukaiset korkeammat karttumat alkavat vasta seuraavan vuoden alusta.

Yrittäjätoiminnan katsotaan ajoittuvan vakuutuksen voimassaoloajalle, eikä yrittäjätoiminnan ansioita näin ollen jaksoteta muulle ajalle. Yrittäjien saamat palkattomat etuudet kuitenkin jaksotetaan yllä mainitulla tavalla kuten työntekijöillä.

Jos henkilön ensimmäinen kuntoutustukijakso alkaa ja päättyy saman kalenterivuoden aikana ja eläkkeessä on otettu huomioon tuleva aika, ei eläkkeen jälkeisistä ansioista kartu eläkettä eläketapahtumavuonna. Kyseinen tilanne voi esimerkiksi olla kuntoutustuen lakkautus liian suurten työansioiden johdosta.

3.4.5 TEL-suojaisuuden laskeminen

Suojattu työsuhde

Muu kuin osa-aikaeläke tai sen jälkeinen eläke lasketaan sekä vuoden 2004 säännösten että vuoden 2005 säännösten mukaisesti sellaisesta TEL-työsuhteesta, joka oli voimassa 1.1.2005 ja jatkuu yhdenjaksoisena viimeistään 2011 sattuvaan eläketapahtumaan saakka. Eläkettä laskettaessa TEL-työsuhteen katsotaan jatkuvan eläketapahtumaan saakka, jos eläketapahtumaa edeltäneen kalenterikuukauden aikana on tässä samassa TEL-työsuhteessa ansaittuja eläkkeeseen oikeuttavia työansioita. Tällaista TEL-työsuhdetta kutsutaan suojatuksi työsuhteeksi. Suojatun työsuhteen katsotaan olevan yhdenjaksoinen vuoden 2004 säännösten mukaisesti. Esimerkiksi sellainen työsuhde, jossa on enintään vuoden mittainen palkaton jakso työoikeudellisen työsuhteen jatkuessa, on yhdenjaksoinen työsuhde.

Sellainen vähintään kuukauden pituinen, 1.1.2005 jälkeen päättynyt TEL-työsuhde, joka on kestänyt vuoden 2004 puolella alle kuukauden, voi olla suojattu työsuhde. Sen sijaan työsuhde, joka on jatkunut 31.12.2004 jälkeen yli alennetun eläkeiän, mutta alennettu eläkeikä on täytetty ennen 1.1.2005, ei ole suojattu, koska alemman eläkeiän täyttäminen on eläketapahtuma. Täysitehoisen eläkkeen rinnalla ennen 1.1.2005 alkanut työsuhde ei ole suojattu, koska tällaisen työsuhteen vakuuttaminen ja eläkkeen karttuminen alkaa vasta 1.1.2005.

Vuoden 2004 säännösten mukainen vertailueläke suojatusta työsuhteesta

TEL-suojaosuutta laskettaessa työsuhdetta ei katkaista 31.12.2004, vaan eläke lasketaan yhdenjaksoisesta työsuhteesta vuoden 2004 eläkepalkka-, karttuma-, varhennus- ja lykkäyssäännösten mukaisesti ilman työeläkelisää ja yhteensovitus-ta. Jos eläke alkaa muusta kuin 65 vuoden iästä, eläke lykätään tai varhennetaan 65 vuoden iästä riippumatta siitä, mikä työsuhteen eläkeikä oli 31.12.2004.

Eläkepalkkaa laskettaessa työansiot tarkistetaan työsuhteen päättymisvuoden tasoon työikäisen TEL-indeksillä eli puoliväli-indeksillä. PTEL-vähennys mää-räytyy maksettujen työntekijän maksujen mukaan eli se on 53 vuotta täyttäneillä korkeampi kuin nuoremmilla. Myös työsuhteen päättyessä maksettava lomakorvaus otetaan huomioon eläkepalkkaa laskettaessa.

Suojattuun työsuhteeseen voidaan tehdä automaattinen ja tekninen katkaisu. Myös eläkepalkan harkinnanvarainen tarkistus ja lapsenhoitoajan eläkepalkka voivat tulla sovellettavaksi suojattuun työsuhteeseen.

Vuoden 2005 säännösten mukainen vertailueläke suojatusta työsuhteesta

31.12.2004 muodostettuun, ilman työeläkelisää laskettuun työsuhteen vapaakirjaan lisätään vuoden 2005 alusta ansaittujen työansioiden ja palkattomien etuuksien perusteella vuoden 2005 säännösten mukaisesti laskettu eläke. Vanhuuseläkkeen ja työkyvyttömyyseläkkeen laskenta eroavat toisistaan. (Ks. luvut 4 ja 5.)

TEL-suojaosuus

Jos suojatusta työsuhteesta vuoden 2004 säännösten mukaisesti laskettu eläke on suurempi kuin vuoden 2005 säännösten mukaisesti laskettu eläke, erotus lisätään vuoden 2005 säännösten mukaiseen eläkkeeseen. Erotusta kutsutaan TEL-suoja-osuudeksi ja se ilmoitetaan ETK:n eläkerekisteriin. Uusin perustein myönnettävää eläkettä laskettaessa suojaosuus lisätään uuden eläkkeen määrään palkkakertoimella tarkistettuna.

Jos työntekijällä on useita suojattuja työsuhteita, rinnakkaisista työsuhteista lasketaan yhteinen TEL-suojaosuus joka ilmoitetaan Eläketurvakeskuksen eläkerekisteriin. TEL-suojaosuus lasketaan aina työsuhteista. Eri työsuhteista saadut suojaosuudet lasketaan yhteen, jolloin saadaan yksi yhteinen suojaosuus.

Työntekijä voi hakea vanhuuseläkkeen tai varhennetun vanhuuseläkkeen eri aikaan rinnakkaisista suojatuista työsuhteista. Ensimmäistä eläkettä myönnettäessä lasketaan päättyvästä työsuhteesta TEL-suojaosuus. Vuoden 2005 säännösten mukaista eläkettä laskettaessa otetaan huomioon myös se eläkkeen määrä, joka on karttunut 31.12.2004 jälkeen maksetuista, kyseisen työsuhteen ajalle kohdistuvista palkattomista etuuksista.

Työntekijän hakiessa uutta eläkettä eläkkeen rinnalla jatkuneesta työsuhteesta ei vuoden 2005 säännösten mukaista eläkettä laskettaessa oteta huomioon niitä palkattomia etuuksia, jotka ovat olleet mukana aikaisempaa suojaosuutta laskettaessa. Laskennassa ei myöskään oteta huomioon eläkkeen aikaisia palkattomia etuuksia.

Esimerkki 3.17. TEL-suojaosuus.

TEL-suojaosuus lasketaan viimeisestä työsuhteesta. Aikaisempaa eläkekarttumaa ennen viimeistä työsuhdetta ei ole esimerkissä otettu huomioon.

Vuoden 2004 säännösten mukaan laskettu eläke (yhdenjaksoisesta työsuhteesta) on 263,47 euroa kuukaudessa.

Vuoden 2005 säännösten mukaan laskettu eläke (2004 vapaakirja + 31.12.2004 jälkeen ansaituista työansioista karttunut eläke) on 257,34 euroa kuukaudessa.

Vuoden 2004 säännösten mukaan laskettu eläke on suurempi, joten vuoden 2005 säännösten mukaan laskettuun eläkkeeseen lisätään TEL-suojaosuus. Suojaosuus on 2004 ja 2005 säännösten mukaisesti laskettujen eläkkeiden erotus.

TEL-suojaosuus on $263,47 - 257,34 = 6,13$ euroa kuukaudessa

Eläke on $257,34 + 6,13 = 263,47$ euroa kuukaudessa

...

Esimerkki 3.18. TEL-suojaosuus.

Henkilö on syntynyt 1.6.1946, hän jää eläkkeelle täytettyään 65 vuotta 1.7.2011. Viimeinen työsuhde on alkanut vuoden 1995 alussa. Automaattista katkaisua ei ole otettu huomioon tässä esimerkissä. Indeksit ja eläkemaksut ovat arvioita vuoden 2011 osalta. (Arvioidut indeksit löytyvät ennen lisäesimerkkejä oppaan lopusta.)

Vuosi	Ansainta- vuoden taso	Puoli- väli- indeksi	Palkka- kerroin	Työntekijän eläkemaksu (iänmukainen)	2004 laskenta PTEL- vähennetty (2011 taso)	2005 laskenta PTEL- vähennetty (2011 taso)
1995	19 000	1712			28 056,07	29 123,94
1996	20 000	1760		0,0343	27 741,92	28 797,83
1997	22 000	1791		0,045	29 655,65	30 784,40
1998	23 000	1825		0,047	30 362,32	31 517,96
1999	24 000	1868		0,047	30 953,12	32 131,24
2000	25 000	1903		0,047	31 649,82	32 854,47
2001	26 000	1981		0,045	31 686,14	32 892,17
2002	27 000	2054		0,044	31 768,62	32 977,78
2003	28 000	2103		0,046	32 110,29	33 332,46
2004	29 000	2151	1,000	0,046	32 514,94	33 752,52
2005	30 000	2191	1,028	0,058	32 606,70	33 538,13
2006	35 000	2246	1,063	0,054	37 267,18	38 000,19
2007	40 000	2311	1,100	0,054	42 293,69	43 206,40
2008	45 000	2363	1,124	0,052	46 631,73	47 669,89
2009	50 000	2494	1,192	0,054	48 987,93	49 839,60
2010	55 000	2538	1,231	0,057	52 784,59	52 918,31
2011	30 000	2583	1,256	0,061		

Eläke vuoden 2004 säännöksiin on 2 398,40 euroa kuukaudessa. Vuoden 2004 säännöksiin eläke lasketaan vuosien 2001–2010 keskiansioiden perusteella. 11 vuotta 1,5 prosentin karttumalla ja viisi ja puolivuotta 2,5 prosentin karttumalla.

Vuoden 2005 säännöksiin laskettu eläke sisältää vuoden 2004 loppuun mennessä karttuneen vuosien 1995–2004 keskikuukausiansion perusteella lasketun eläkkeen 1,5 prosentin karttumalla ja vuodesta 2005 alkaen jokaiselta vuodelta 1,9 prosentin karttumalla lasketun eläkkeen.

Eläke on 2 256,49 (2005 säännösten mukaan laskettu osuus) + 141,91 (TEL-suojaosuus) = 2 398,40 euroa kuukaudessa.

...

3.5 Eläkkeeseen oikeuttavat palkattomat ajat

Työeläkettä karttuu työansioiden lisäksi myös tiettyjen palkattomien aikojen etuuk-sien perusteena olevien ansioiden perusteella. Myös kotihoidon tuen saamisen ja tutkinnon suorittamisen perusteella karttuu omaa etuutta kiinteän ansioperusteen mukaan. Työeläkettä karttuu seuraavien etuuksien perusteella:

- sairauspäiväraha, osasairauspäiväraha
- erityishoitoraha
- äitiys-, erityisäitiys-, isyys-, ja vanhempainrahat (myös osittainen vanhempai-nraha ja vähimmäistasoiset)
- liikenne- ja tapaturmavakuutuslakien (LITA) ansionmenetykskorvaukset
- vuorottelukorvaus
- ansiopäiväraha (myös vähennetyt ja sovitellut)
- ansioon suhteutettu koulutuspäiväraha, siltä osin kuin sellainen on myönnetty ennen 1.1.2010. Uusia koulutuspäivärahoja ei enää myönnetä 1.1.2010, mutta aikaisemmin myönnetty maksetaan loppuun ja niistä karttuu eläkettä 1.1.2010 jälkeenkin kuten työttömyyspäivärahasta.
- julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain mukainen koulutustuki, siltä osin kuin sellainen on myönnetty ennen 1.1.2010. Uusia koulutustukia ei enää myönnetä 1.1.2010, mutta aikaisemmin myönnetty maksetaan loppuun ja niistä karttuu eläkettä 1.1.2010 jälkeenkin, kuten aikaisemmin.
- aikuiskoulutustuki
- työeläkelakien mukainen ja Kelan kuntoutusraha (myös osittainen kuntoutus-raha)
- liikenne- ja tapaturmavakuutuslakien (LITA) mukainen kuntoutusraha (myös osittaiset).

3.5.1 Eläkkeen karttumisen edellytys

Palkattomien aikojen etuuksien perusteella ansaittu eläke myönnetään etuuden saa-jalle, jos työeläkelakien mukaan vakuutettuja työansioita on työuran aikana ennen eläketapahtumavuotta vähintään 15 469,61 euroa vuoden 2010 tasossa (12 566,70 vuoden 2004 tasossa). Sama euromääräinen edellytys koskee myös lapsenhoidon ja opiskelun karttumasta annettua erillislakia.

Edellä mainittua ansioedellytystä laskettaessa ansiot vuotta 2005 edeltävältä ajalta lasketaan rekisteristä saatavien eläkepalkkojen ja työsuhteiden keston perus-

teella samalla tavalla kuin tulevan ajan edellytyksenä oleva vastaava euromäärä. Ansioedellytystä tutkittaessa ansioita etsitään tulevan ajan edellytyksestä poiketen kuitenkin koko eläketapahtumavuotta edeltävältä vakuutettuna oloajalta.

3.5.2 Eläkkeen perusteena käytettävä ansio

Koska etuuden peruste voi olla vuosi- tai kuukausitasoinen ja etuutta maksetaan yleensä päiväkohtaisesti, etuuden perusteet on muunnettava päiväkohtaisiksi eläkkeen laskemista varten. Etuuden peruste muunnetaan päiväkohtaiseksi kyseisen etuuslajin jakajalla. Päiväkohtainen ansio kerrotaan kyseisen vuoden maksettujen etuuspäivien lukumäärällä, jotka ovat ansaintarekisterissä. Tällöin saadaan eläkkeen perusteena oleva etuusansio (jatkossa lyhyemmin etuusansio) kyseiseltä vuodelta. Eläkettä laskettaessa etuusansioista ei tehdä työntekijän työeläkemaksuvähennystä. Etuusansiot otetaan huomioon samalla tavalla kuin työansiotkin vanhuuseläkkeen alkamista edeltävän kuukauden loppuun.

3.5.3 Muut kuin todellisen ansioperusteen mukaan määrätyt etuudet

Yrittäjien aikuiskoulutustuen ja vähimmäistasoisen vanhempainpäivärahan perusteella eläkettä karttuu perusteesta, joka vuonna 2010 on 644,56 euroa kuukaudessa (523,61 vuoden 2004 tasossa). Myös alle 3-vuotiaan lapsen hoidon ja opiskelun ajalta etuutta karttuu saman etuuden perusteen mukaan. Silloin, kun vanhempainpäiväraha on maksettu työnteon vuoksi vähimmäistasoisena, etuuden peruste on vähimmäispäivärahan määrä.

3.5.4 Etuusansioiden suhteuttaminen

Eläkettä karttuu etuuden perusteesta siltä ajalta, jolta etuutta on maksettu henkilölle itselleen. Silloin, kun etuutta maksetaan omien ansiotulojen tai jonkin muun oman etuuden saamisen vuoksi soviteltuna tai vähennettynä, etuusansiosta otetaan huomioon se osuus, mitä henkilölle maksettu etuus on myönnetystä täydestä etuudesta. Samoin, kun osa etuudesta on maksettu työnantajalle ja osa työntekijälle, etuusansiosta otetaan huomioon työntekijälle maksettu osuus koko myönnetystä etuudesta.

Etua on voitu maksaa ajalta, jolle myöhemmin myönnetään toinen etuus. Silloin etuusjärjestelmät keskenään hoitavat regressisuoritusten avulla kustannukset

toisilleen. Eläkettä karttuu pääsääntöisesti siitä etuudesta, johon henkilöllä olisi oikeus, vaikka ensin maksettu etuus säilyykin verotuksessa henkilön tulona.

3.5.5 Edeltävän etuuden perusteella määrätty sosiaalietuus

Kelan maksamat sairausvakuutuksen päiväraha, kuntoutusraha ja vanhempainpäivärahat voivat määräytyä edeltävän, jonkin toisen sosiaalietuuden määrän perusteella.

Koska jälkimmäisessä etuudessa varsinaista etuuden perusteena olevaa työtuloa ei ole, käytetään tällaisissa tilanteissa eläkkeen perusteena sitä työtuloa, jonka mukaan etuus olisi laskettu, jos edeltävää etuutta ei olisi ollut. Jos kuitenkin edeltävä etuus määräytyy samoin perustein kuin jälkimmäinen (esimerkiksi sairauspäiväraha ja kuntoutuspäiväraha), käytetään silloin tätä edeltävän etuuden perustetta myös jälkimmäisen etuuden perusteena.

3.5.6 Etuusansioiden tarkistaminen

Kunkin vuoden etuuden perusteena oleva ansio tarkistetaan eläkettä laskettaessa palkkakertoimella eläkkeen alkamishetken tasoon samalla tavalla kuin tarkistetaan eläkkeen perusteena oleva työansio.

Etuuksia voidaan maksaa useamman vuoden ajan samaan ansioon perustuen, kuten usein kuntoutusrahaa tai työttömyyspäivärahaa. Etuuden maksaja tekee mahdollisen indeksitarkistuksen vuosittain vain etuudensaajalle maksettavaan etuuden määrään, mutta ei etuuden perusteeseen. Etuuden peruste kultakin vuodelta, jolta etuutta on maksettu samaan työtuloon perustuen, on tällöin se ansio, jonka perusteella etuus on ensimmäisen kerran laskettu, eikä siihen tehdä maksun kestäessä indeksitarkistuksia.

Esimerkiksi kolmen vuoden ajan yhdenjaksoisesti maksetun kuntoutusrahan etuuden peruste on rekisterissä samansuuruinen jokaisena kolmena vuotena. Vasta eläkettä laskettaessa etuuden perusteet eri vuosilta tarkistetaan palkkakertoimella.

3.5.7 Palkattomilta ajoilta ansaittu eläke

Eläkkeen karttuminen

Etuusansion perusteella karttuu työeläkettä 1,5 prosenttia vuodessa 18 vuoden iän täyttämistä seuraavan kuukauden alusta enintään eläketapahtumaa edeltävän vuoden loppuun asti tai vanhuuseläkkeessä eläketapahtumakuukauden loppuun saakka. Työttömyyspäivärahat otetaan huomioon enintään sen kuukauden loppuun, kun henkilö täyttää 63 vuotta.

Etuusansioista otetaan ansaittua eläkettä laskettaessa huomioon seuraava osuus:

- Vanhempainpäivärahan etuusansioista 117 prosenttia (työnantajalle maksetuista 17 prosenttia)
- Ansiosidonnaisen työttömyyskorvauksen etuusansioista 75 prosenttia
- Vuorottelukorvauksen etuusansioista 55 prosenttia (75 prosenttia ajalta ennen vuotta 2010)
- Muista eläkettä kartuttavista etuusansioista 65 prosenttia.

Palkattomilta ajoilta ansaittu eläke maksetaan viimeisen laitoksen (VILMA-laitoksen) lain mukaisesti. Näin ollen tarvittaessa palkattomista ajoista karttunut eläke varhennetaan, lykätään tai muuten muunnetaan kyseisen lain mukaan.

Esimerkki 3.19. Eläkkeen karttuminen työttömyyspäivärahasta.

Henkilö saa ansioon suhteutettua työttömyyspäivärahaa ajalla 2.5.–31.12.2008 ja 2.1.–3.5.2009. Etuuden peruste on 2 100 euroa kuukaudessa (vuoden 2008 tasossa) ja etuuspäiviä vuonna 2008 on 174 päivää ja 86 päivää vuonna 2009. Eläketapahuma on vuonna 2010, jolloin myös eläke alkaa.

Kunkin vuoden etuuden peruste tarkistetaan laskentahetken tasoon palkkakertomella. Etuuden perusteen avulla lasketaan etuusansio per vuosi ja siitä lasketaan vuosikohtaisesti karttuneen eläkkeen määrä:

Etuuden perusteen tarkistaminen laskentahetken tasoon (2010)

$$\text{Vuosi 2008: } 2\,100,00 \times \frac{1,231}{1,124} = 2\,299,91 \text{ euroa kuukaudessa}$$

$$\text{Vuosi 2009: } 2\,100,00 \times \frac{1,231}{1,192} = 2\,168,71 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Etuusansiot vuonna 2008 ja 2009 vuoden 2010 tasossa:

$$2008 \quad \frac{2\,299,91}{21,5} \times 174 = 18\,613,23 \text{ euroa vuodessa}$$

$$2009 \quad \frac{2\,168,71}{21,5} \times 86 = 8\,674,84 \text{ euroa vuodessa}$$

Näistä etuusansioista 75 prosenttia kartuttaa eläkettä 1,5 prosenttia vuodessa:

Vuonna 2008 karttunut eläke vuoden 2010 tasossa:

$$\frac{18\,613,23 \times 0,75 \times 1,5\%}{12} = 17,45 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Vuonna 2009 karttunut eläke vuoden 2010 tasossa:

$$\frac{8\,674,84 \times 0,75 \times 1,5\%}{12} = 8,13 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Eläkettä karttui työttömyyspäivärahakaudelta vuosilta 2008–2009:

$$17,45 + 8,13 = 25,58 \text{ euroa kuukaudessa.}$$

...

Esimerkki 3.20. Eläkkeen karttuminen sovitellusta työttömyyspäivärahasta.

Soviteltua työttömyyspäivärahaa on maksettu ajalta 1.3.–13.5.2010 ja se on 45 prosenttia täydestä päivärahasta. Ansioperuste on 2 500 euroa kuukaudessa ja etuuspäiviä on 54. Eläkettä laskettaessa ansioperuste tarkistetaan laskentahetken tasoon. Esimerkissä laskenta on tehty vuoden 2010 tasossa.

Etuusansio on

$$\frac{2\,500}{21,5} = 116,28$$

$$116,28 \times 0,45 \times 54 = 2\,825,60 \text{ euroa}$$

Näistä ansioista 75 prosenttia kartuttaa eläkettä 1,5 prosenttia vuodessa:

$$\frac{2\,825,60 \times 0,75 \times 1,5\%}{12} = 2,65 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Eläkettä karttui vuoden 2010 sovitellulta päivärahakaudelta 2,65 euroa kuukaudessa.

...

3.5.8 Eläkkeen aikana maksetut palkattomat etuudet

Etuusansioista ei kartu eläkettä lainkaan työkyvyttömyys- tai työttömyyseläkkeen eläketapahtumavuoden alun ja eläkkeen päättymistä edeltävän vuoden lopun välisenä aikana. Etuusansioista ei kartu eläkettä myöskään vanhuuseläkkeen ajalta. Etuusansiot kartuttavat eläkettä osa-aika- ja perhe-eläkkeen ajalta.

Jos palkattoman ajan etuutta on maksettu työkyvyttömyys- tai työttömyyseläkkeen päättymisvuonna, ja uusi eläke myönnetään aikanaan uusin perustein, etuusansiot tulkitaan eläkkeen jälkeisiksi ja etuusansioista karttuu eläkettä. Pääsääntö on, että silloin, kun sovelletaan iän mukaisia karttuvia työstä, myös palkattoman ajan etuuksista karttuu eläkettä.

3.5.9 Etuusansiot tulevan ajan ansiossa

Tulevan ajan ansiossa etuusansiot otetaan huomioon aina vähintään 100-prosenttisesti. Tulevan ajan ansion laskennassa etuusansiot otetaan pääsääntöisesti huomioon eläketapahtumavuotta edeltävän vuoden loppuun asti kuten työansiotkin. Niissä poikkeustapauksissa, joissa eläketapahtumavuoden ansiot otetaan huomioon tulevan ajan ansiossa, myös etuusansiot otetaan huomioon eläketapahtumavuodelta. (Ks. tarkemmin luku 5.6 Tuleva aika.)

Ei-ansiosidonnaiset työttömyysetuudet otetaan huomioon vain tulevan ajan ansiota laskettaessa. Tällöin etuuden peruste vuonna 2010 on 1 289,13 euroa kuukaudessa (1 047,22 vuoden 2004 tasossa). Nämä ainoastaan tulevan ajan ansiossa huomioon otettavat etuudet ovat:

- työttömyysturvalain (TTL) mukainen peruspäiväraha
- työmarkkinatuki
- työttömyysturvalain peruspäivärahan jälkeen myönnettävä samansuuruinen sairauspäiväraha.

Julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain mukainen perustuki sekä Kelan maksama työttömyysturvalain mukainen koulutuspäiväraha poistuvat vuoden 2010 alusta. Jo myönnetty etuudet jatkuvat kuitenkin loppuun asti. Tulevan ajan ansiossa nämä etuudet otetaan edelleen huomioon ajalta ennen 2010 ja sen jälkeenkin, jos niitä on maksettu.

Ne etuudet, joista karttuu eläkettä 644,56 euron (523,61 vuoden 2004 tasossa) kiinteän euromäärän mukaan (yrittäjien aikuiskoulutustuki ja vähimmäistasoisena

maksettava vanhempainpäiväraha), otetaan myös tulevan ajan ansiossa huomioon samansuuruisena kuin karttunutta eläkettä laskettaessa.

Alle 3-vuotiaan lapsen hoidosta ja opiskelusta karttuvasta etuudesta annetun erillislain mukainen etuuden peruste, joka on 644,56 euroa kuukaudessa (523,61 e/kk vuoden 2004 tasossa), otetaan huomioon kaksinkertaisena 1 289,12 euroa kuukaudessa (1 047,22 e/kk vuoden 2004 tasossa) tulevan ajan ansiota laskettaessa, jos eläketapahtuma on aikaisintaan vuonna 2010. Jos eläketapahtuma on ollut ennen vuotta 2010, näitä etuuksia ei huomioida tulevan ajan laskennassa.

3.6 Eläkesuhteen ansiot

Eläkesuhde tarkoittaa eläkeaikaa, joka kartuttaa uutta eläkettä. Eläkesuhteen eläkkeen perusteena olevina ansioina käytetään sitä tulevan ajan ansiota, joka kyseisessä eläkesuhteessa oli tulevan ajan perusteena. Vuosien 2004 ja 2005 säännösten mukaisten eläkesuhteiden karttuneen eläkkeen laskenta eroaa hieman toisistaan.

3.6.1 Vuoden 2004 säännösten mukainen eläkesuhde

Vuonna 2010 eläkkeelle jäävälle on eläkettä karttunut todennäköisimmin vuoden 2004 säännösten mukaiselta päättyneeltä täysitehoiselta eläkesuhdejaksolta. Työntekijän omaan ansiotyöhön perustuvia täysitehoisia eläkkeitä ovat tulevan ajan sisältävät työkyvyttömyyseläke, yksilöllinen varhaiseläke ja työttömyyseläke.

Jos tällainen täysitehoinen eläke päättyy ennen eläkeikää esimerkiksi työhön menon vuoksi, syntyy täysitehoisesta eläkejaksosta vapaakirja. Sen suuruutta laskettaessa palkkana käytetään sen työsuhteen palkkaa tai yrittäjätuloa, jonka perusteella tämä täysitehoinen eläke on laskettu. Eläkesuhteesta karttuu uutta eläkettä, jos seuraava eläke myönnetään uusin perustein. Eläke myönnetään uusin perustein silloin, kun aiempi eläke on päättynyt ja sattuu uusi eläketapahtuma kun yli kaksi vuotta on kulunut entisen eläkkeen päättymisestä. Työkyvyttömyyseläkkeessä katkos voi olla pidempikin. Jos uusi työkyvyttömyys aiheutuu samasta sairaudesta kuin aiempi työkyvyttömyys, voidaan työkyvyttömyyseläke myöntää entisin perustein vaikka kaksi vuotta olisi kulunutkin entisen eläkkeen päättymisestä.

Uutta eläkettä kartuttava eläkesuhdeaika alkaa eläketapahtumapäivästä ja päättyy eläkkeen päättymiseen. Eläke karttuu vuoden 2004 säännösten mukaisin karttumisprosenttein. Jos eläketapahtuma on ollut 1.1.1996 jälkeen, karttumisprosentit ovat

1,5, 1,2 tai 0,8 prosenttia iästä riippuen vuoden 2009 loppuun ja siitä eteenpäin 1,5 prosenttia. Osatyökyvyttömyyseläkkeen eläkesuhteen karttumat ovat samat kuin täyden työkyvyttömyyseläkkeen karttumat. Eläkesuhteen ansaittua eläkettä laskettaessa tulevan ajan eläkepalkka tarkistetaan puoliväli-indeksillä vuoden 2004 tasoon ja sen jälkeen palkkakertoimella uuden eläkkeen alkamishetkeen.

Esimerkki 3.21. *Uuden eläkkeen karttuminen vuoden 2004 säännösten mukaisesta eläkesuhteesta.*

Henkilö on syntynyt 10.4.1953. Hänen TEL- työsuhteensa on alkanut 1.2.1996 ja työsuhde päättyy eläketapahtumaan henkilön tullessa työkyvyttömäksi 31.7.2002. Kuntoutustuki päättyy 31.3.2005 henkilön palattua työelämään. Uusi kuntoutustuki alkaa 1.3.2010.

Eläkesuhteesta karttunut eläke lasketaan tulevan ajan perusteena olevalla eläkepalkalla. Eläkepalkka on 2 000 euroa kuukaudessa vuoden 2002 tasossa.

Karttuma täysitehoiselta eläkeajalta:

Eläkepalkka indeksoidaan TEL-indeksillä vuoden 2004 tasoon ja palkkakertoimella vuoden 2010 tasoon:

$$\frac{2151}{2054} \times 1,231 \times 2\,000,00 = 2\,578,27 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Eläkettä karttuu 1,5 prosentin mukaan ajalta 31.7.2002–10.4.2003

$$\frac{8 \frac{10}{30} \times 2\,578,27 \times 1,5\%}{12} = 26,86 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Eläkettä karttuu 1,2 prosentin mukaan ajalla 11.4.2003 – 31.3.2005

$$\frac{23 \frac{20}{30} \times 2\,578,27 \times 1,2\%}{12} = 61,02 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Karttuma eläkesuhteesta on yhteensä $26,86 + 61,02 = 87,88$ euroa kuukaudessa vuoden 2010 tasossa.

...

3.6.2 Vuoden 2005 säännösten mukainen eläkesuhde

Jos eläke on myönnetty vuoden 2005 säännösten mukaan, uutta eläkettä kartuttava eläkesuhde alkaa eläketapahtumavuoden alusta ja siitä karttuva eläke lasketaan tulevan ajan ansioilla. Vuoden 2009 loppuun karttumisprosentit ovat 50 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun 1,5 ja 1,3 seuraavan kuukauden alusta 63 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun.

Vuoden 2010 alusta eläkesuhteesta karttuu uutta eläkettä aina 1,5 prosenttia vuodessa eläketapahtumavuoden alusta 63 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun. Eläkesuhde, jossa on vuoden 2010 alusta voimaantullut 1,5 prosentin karttuma, on mahdollinen eläkkeeseen oikeuttavana aikana aikaisintaan vuonna 2012, koska eläkesuhteesta karttuu eläkettä vain, jos uusi eläke on myönnetty uusin perustein.

***Esimerkki 3.22.** Uuden eläkkeen karttuminen vuoden 2005 säännösten mukaisesta eläkesuhteesta.*

Henkilö on syntynyt 6.4.1951. Hänen TEL-työsuhteensa on alkanut 1.3.1996. Henkilö todetaan työkyvyttömäksi 21.5.2006 alkaen. Työkyvyttömyyseläke alkaa 1.6.2007 sairauspäivärahan ensisijaisuusajan jälkeen.

Työkyvyttömyyseläkkeeseen lasketaan tuleva aika eläketapahtumavuoden alusta 63 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun, eli ajalle 1.1.2006–30.4.2014. Tulevan ajan ansio lasketaan vuoden 2004 loppuun lasketun vapaakirjan eläkepalkan ja vuoden 2005 ansioiden perusteella. Vuoden 2004 loppuun lasketun vapaakirjan eläkepalkka on 1 282,50 euroa kuukaudessa ja vuoden 2005 PTEL-vähennetty vuosiansio on 18 810,00 euroa (vuoden 2010 tasossa).

Tulevan ajan ansio: $\frac{(1\,282,50 \times 12 + 18\,810,00)}{24} = 1\,425,00$ euroa kuukaudessa

Henkilö palaa kokopäivätyöhön 2.5.2008 alkaen, joten työkyvyttömyyseläke lakautetaan 1.5.2008 alkaen. Henkilölle muodostuu eläkkeellä oloajasta eläkesuhde ajalle 1.1.2006–30.4.2008. Eläkesuhteesta karttunut eläke on sama kuin vastaavalta ajalta oleva tulevan ajan eläkkeen karttuma.

Eläkesuhteesta karttunut eläke:

$$\frac{1\,425,00 \times 28 \times 1,3\%}{12} = 43,23 \text{ euroa kuukaudessa}$$

...

3.6.3 Eläkkeen karttuminen osa-aikaeläkesuhteesta

Osa-aikaeläkkeen eläkesuhteesta karttuu uutta eläkettä eläkkeen alkamispäivän ja eläkkeen päättymiskuukauden lopun väliseltä ajalta osa-aikaeläkkeen alkaessa määritellystä ansion alenemasta. Eläkettä karttuu yksityisellä puolella 1,5 prosenttia vuodessa ennen 1947 syntyneille. Vuosina 1947–1952 syntyneille karttuu osa-aikaeläkesuhteesta eläkettä 1,5 prosenttia, jos henkilölle lasketaan osa-aikaeläkkeen jälkeen työkyvyttömyyseläkettä ja 0,75 prosenttia, jos lasketaan vanhuuseläkettä osa-aikaeläkkeen jälkeen.

Ennen vuotta 1947 syntyneille karttuu KuEL:n ja VaEL:n mukaan eläkettä kaksi prosenttia vuodessa. Pääsääntö on, että vuosina 1947–1952 syntyneille karttuu 0,75 prosenttia vuodessa. Jos kuitenkin työntekijä on syntynyt 1947–1951 ja on jäänyt osa-aikaeläkkeelle ensimmäisen kerran 60 vuotta täytettyään, ansion alenemasta karttuu prosentti vuodessa.

Vuonna 1953 ja sen jälkeen syntyneillä ei kartu enää uutta eläkettä ansion alenemasta.

3.7 Ensisijaisten etuuksien vähentäminen eläkkeestä

1.1.2007 alkaen

Vuoden 2005 säännösten mukaan henkilön eläkkeestä vähennetään hänen saamansa ensisijainen etuus. Ensisijaisia etuuksia ovat muun muassa tapaturma-, liikenne-, sotilasvamma- ja sotilastapaturmalain (LITA-korvaukset). Jos työntekijä saa useamman lain mukaista työeläkettä, ensisijainen etuus vähennetään työeläkkeistä niiden määrien suhteessa.

Ennen vuotta 2007 voimassa olleiden säännösten mukaan ensisijaisten etuuksien huomioon ottamisesta eläkkeessä käytettiin termiä yhteensovitus. Vuoden 2007 alussa luovuttiin yhteensovitusermistä ja TyEL:ssä säädetään yhteensovituksen sijasta ensisijaisten etuuksien vähentämisestä eläkkeestä. Ensisijaiset etuudet vähennetään eläkkeestä niin sanottuna suorana vähennyksenä eikä yhteensovitusrajaa enää lasketa. Vuodesta 2007 alkaen LITA-vähennys tehdään valmiiksi lasketusta eläkkeestä.

Varhennetussa vanhuuseläkkeessä LITA-etuus vähennetään eläkkeestä varhennusvähennyksen jälkeen. Lykättyssä vanhuuseläkkeessä LITA-etuus vähennetään eläkkeestä lykkäyskorotuksen jälkeen. Jos eläkkeessä on alennetun eläkeiän

muuntamiseen liittyvää normeerauskorotusta, LITA-vähennys tehdään normeerauskorotuksen sisältävästä eläkkeestä. LITA-etuus vähennetään kuntoutuskorotuksen sisältävästä työkyvyttömyyseläkkeestä. Samoin toimitaan, kun kyseessä on kuntoutusraha.

1.1.2007 alkaen tulee LITA-etuus myöntää eläkkeensaajalle yli neljäksi kuukaudeksi, jotta se vähennettäisiin hänen eläkkeestään. Jos eläkkeensaajalle maksetun LITA-etuuden määrä muuttuu yli neljäksi kuukaudeksi, korvauksen muuttunut määrä vähennetään hänen eläkkeestään.

Kun eläke alkaa 1.1.2007 tai sen jälkeen, henkilön saama LITA-etuus vähennetään aina hänen eläkkeestään riippumatta siitä, kuinka kauan etuutta on hänelle maksettu ennen eläketapahtumaa tai onko etuuden määrä muuttunut eläketapahtuman yhteydessä. Ennen vuotta 2007 LITA-etuutta ei vähennetty lainkaan, jos se oli kestänyt vähintään kolme vuotta ennen työeläkkeen eläketapahtumaa. Tarkemmin asiasta työeläkelakipalvelun ohjeistossa *Yhteensovitus ja ensisijaisten etuuksien vähentäminen eläkkeestä*.

Kuitenkin eläkkeeseen, jonka eläketapahtuma on ennen 1.1.2007, sovelletaan kolmen vuoden sääntöä myös TyEL:n voimaantulon jälkeen. Näin ollen, jos eläkkeessä, jonka eläketapahtuma on ennen vuotta 2007, ei ole otettu huomioon välittömästi ennen eläketapahtumaa vähintään kolme vuotta jatkunutta LITA-etuutta ja tällaisen etuuden määrä nousee 1.1.2007 tai sen jälkeen, otetaan eläkkeen uudessa yhteensovituksessa huomioon vain LITA-etuuden korotus. Myös niissä eläkkeissä, jotka myönnetään entisin perustein sellaisen eläkkeen jälkeen, jonka eläketapahtuma on ennen 1.1.2007, sovelletaan kolmen vuoden sääntöä.

Kertakorotus tehdään maksussa olevaan eläkkeeseen (ks. luku 5.5). Jos eläkkeeseen on tehty LITA-vähennys, kertakorotus tehdään LITA-vähennettyyn eläkkeeseen. Jos työeläkkeeseen sisältyy kertakorotus LITA-vähennystä tehtäessä, LITA-korvaus vähennetään kertakorotuksen sisältävästä eläkkeestä. Vastaavasti, jos tapaturmaeläkkeeseen sisältyy kertakorotus, työeläkkeestä vähennetään kertakorotuksen sisältävä tapaturmaeläke. Etuudet otetaan huomioon sen suuruisina, kuin ne vähentämishetkellä ovat, mahdollinen kertakorotus mukaan lukien.

Kun kertakorotus tehdään vuoden 2004 säännösten mukaan myönnettyyn eläkkeeseen, kertakorotus lasketaan yhteensovitetun eläkkeen perusteella.

Pelkästään työeläkkeen tai tapaturmaeläkkeen kertakorotus ei aiheuta uutta eläkkeen vähentämistä/yhteensovitusta.

Esimerkki 3.23. LITA-vähennys.

Vanhuuseläke on alkanut 1.5.2010, ja se on 1 375,45 euroa kuukaudessa.

LITA-etuuden määrä on vuoden 2010 tasossa 535,00 euroa kuukaudessa.

Ensisijainen etuus vähennetään suoraan eläkkeestä:

$$1\,375,45 - 535,00 = 840,45 \text{ euroa kuukaudessa.}$$

Eläke LITA-vähennyksen jälkeen on 840,45 euroa kuukaudessa.

...

Esimerkki 3.24. LITA-etuuden jälkeen maksuun jäävä eläke jaetaan lakiosiin.

Eläke on myönnetty vuoden 2005 säännösten mukaan

Eläkelaki	LITA-vähentämätön eläke euroa kuukaudessa
TyEL	700,00
KuEL	100,00
VaEL	600,00
Yhteensä	1 400,00

LITA-etuus on 1 000,00 euroa kuukaudessa.

Ensisijainen etuus vähennetään suoraan eläkkeestä

$$1\,400 - 1\,000 = 400,00 \text{ euroa kuukaudessa.}$$

LITA-vähennyksen jälkeen jää maksettavaksi 400,00 euroa kuukaudessa.

Maksuun jäävä eläke jaetaan lakiosiin niiden suhteessa:

$$\text{TyEL: } \frac{700}{1\,400} \times 400 = 200 \text{ euroa kuukaudessa}$$

$$\text{KuEL: } \frac{100}{1\,400} \times 400 = 28,57 \text{ euroa kuukaudessa}$$

$$\text{VaEL: } \frac{600}{1\,400} \times 400 = 171,43 \text{ euroa kuukaudessa}$$

...

Esimerkki 3.25. *Yhteensovitus vuoden 2004 säännösten mukaan sekä LITA-vähennys 2005/2007 säännösten mukaan.*

2005/2007 säännösten mukainen ansaittu eläke on 100 euroa kuukaudessa. Vuoden 2004 säännösten mukainen eläke on 1 000 euroa kuukaudessa (yhteensovittamaton). Yhteensovitusperuste on 2 000 euroa kuukaudessa ja yhteensovitusraja 1 200 euroa kuukaudessa. LITA-etuus on 1 800 euroa kuukaudessa.

Vuoden 2004 säännösten mukaisen eläkkeen yhteensovitus:

Eläke ja LITA-etuus yhteensä: $1\,000 + 1\,800 = 2\,800$ euroa kuukaudessa

Ylite: $2\,800 - 1\,200 = 1\,600$ euroa kuukaudessa

2004 säännöksin myönnettyä eläkettä ei jää maksettavaksi.

LITA-vähennys 2005/2007 säännösten mukaisesta eläkkeestä:

Yhteensovitusrajan ylittävä osuus LITA-etuudesta eli 600 euroa kuukaudessa vähennetään 2005/2007 säännösten mukaisesta eläkkeestä. Koska vähennys on suurempi kuin eläke, 2005/2007 säännösten mukaan myönnettyä eläkettäkään ei jää maksettavaksi.

...

Esimerkki 3.26. *Eläkkeet kuten edellisessä esimerkissä, mutta LITA-etuus on 1 250 euroa kuukaudessa.*

Vuoden 2004 säännösten mukaisen eläkkeen yhteensovitus:

Eläke ja LITA-etuus yhteensä: $1\,000 + 1\,250 = 2\,250$ euroa kuukaudessa

Ylite: $2\,250 - 1\,200 = 1\,050$ euroa kuukaudessa

Vuoden 2004 säännöksin myönnettyä eläkettä ei jää maksettavaksi.

LITA-vähennys 2005/2007 säännösten mukaisesta eläkkeestä:

Yhteensovitusrajan ylittävä osuus LITA-etuudesta eli 50 euroa vähennetään 2005/2007 säännösten mukaisesta eläkkeestä: $100 - 50 = 50$ euroa kuukaudessa.

2005/2007 säännösten mukaista eläkettä jää maksettavaksi 50 euroa kuukaudessa.

...

3.8 Eläkkeiden tarkistaminen työeläkeindeksillä

Maksussa olevia eläkkeitä tarkistetaan työeläkeindeksillä riippumatta eläkkeensaajan tai edunjättäjän iästä ja siitä, onko eläketapahtuma sattunut ennen vai jälkeen lain voimaantulon. Ansiotason muutoksen paino indeksissä on 0,2 ja hintatason muutoksen paino 0,8.

Indeksitarkistus suoritetaan siten, että tarkistettava rahamäärä kerrotaan sen vuoden indeksipisteluvulla, johon rahamäärä halutaan muuttaa (maksuvuosi) ja jaetaan sen vuoden indeksipisteluvulla, josta tämä rahamäärä halutaan muuttaa (lähtövuosi).

Työeläkeindeksillä tarkistaminen:

$$\text{rahamäärä} \times \frac{\text{työeläkeindeksi maksuvuonna}}{\text{työeläkeindeksi lähtövuonna}}$$

Eläkkeisiin tehdään indeksitarkistus vuosittain 1. tammikuuta lukien. Sosiaali- ja terveysministeriö vahvistaa lokakuussa työeläkeindeksin arvon seuraavalle vuodelle. Vuoden 2010 työeläkeindeksi on 2292. (*Työeläkelakipalvelun ohjeisto indeksiturva 1.1.2005 alkaen.*)

Esimerkki 3.27. Työkyvyttömyyseläkkeen indeksointi.

Työkyvyttömyyseläke on alkanut vuonna 2008 ja se on suuruudeltaan 1 073,97 euroa kuukaudessa.

Eläke tarkistetaan vuoden 2010 tasolle.

Jakajana käytetään lähtövuoden työeläkeindeksiä. Maksussa olevaa eläkettä korotetaan vuosittain seuraavaan vuoteen, eli lähtövuosi ja maksuvuosi ovat aina peräkkäisiä vuosia.

Vuonna 2009 tämä työkyvyttömyyseläke on:

$$1\,073,97 \times \frac{2286}{2178} = 1\,127,22 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Vuonna 2010 tämä työkyvyttömyyseläke on:

$$1\,127,22 \times \frac{2292}{2286} = 1\,130,18 \text{ euroa kuukaudessa}$$

...

3.9 Elinaikakerroin

Työntekijän eläkelain mukaan eläketurva sopeutetaan vuodesta 2009 alkaen elinajanodotteen muutokseen erityisellä elinaikakertoimella. Sen tarkoituksena on rajoittaa elinajan pitenemisestä johtuvaa eläkekustannusten kasvua. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö antaa elinaikakertoimen asetuksella vuosittain viimeistään kuukautta ennen sen kalenterivuoden alkua, josta kerrointa sovelletaan. Elinaikakerrointa sovelletaan kaikkien työeläkelakien mukaisiin vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeisiin.

Elinaikakerrointa sovelletaan vanhuuseläkkeisiin niiden alkaessa. Ansaitun vanhuuseläkkeen määrä kerrotaan kyseiselle ikäluokalle vahvistetulla elinaikakertoimella. Yksityisen puolen rekisteröityä lisäeläkettä ei kuitenkaan kerrota elinaikakertoimella.

Elinaikakerrointa sovelletaan myös työkyvyttömyyseläkkeisiin niiden alkaessa silloin, kun työkyvyttömyyseläkkeen eläketapahtuma on vuonna 2010 tai sen jälkeen. Ansaitun työkyvyttömyyseläkkeen määrä kerrotaan eläketapahtumavuodelle annettulla eläketapahtumavuonna 62 vuotta täyttävän ikäluokan elinaikakertoimella. Elinaikakerrointa sovelletaan myös määräaikaiseen kuntoutustukeen ja kuntoutusrahaan.

Työkyvyttömyyseläkkeen aikana ansaittuun uuteen eläkkeeseen sovelletaan sen vuoden elinaikakerrointa, kun eläkeaikaisesta työskentelystä karttunut eläke

myönnetään tai viimeistään eläkkeensaajan 62 vuoden iän täyttämivuodelle vahvistettua elinaikakerrointa.

Elinaikakerroin määrätään jokaiselle syntymävuosiluokalle erikseen sille vuodelle, jona kukin syntymävuosiluokka täyttää 62 vuotta. Ensimmäisen kerran asetus elinaikakerroimesta on annettu perusvuodelle 2009, jolloin elinaikakerroimen arvo on yksi (1,00000). Vuonna 1947 syntyneet ovat täyttäneet 62 vuotta vuonna 2009. Ensimmäisen kerran perusarvosta poikkeava elinaikakerroin on annettu vuonna 2009 vuodelle 2010, jolloin se on 0,99170. Tällöin ensimmäinen syntymävuosiluokka, jonka eläkkeeseen elinaikakerroin käytännössä vaikuttaa, on vuonna 1948 syntyneet. Elinaikakerroin määrätään viiden desimaalin tarkkuudella ja se on sama miehille ja naisille.

Elinaikakerrointa ei sovelleta seuraavissa tilanteissa:

- Henkilö on syntynyt ennen vuotta 1948.
- Työkyvyttömyyseläkkeen eläketapahtuma on ennen vuotta 2010.
- Työkyvyttömyyseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi.
- Yksilöllinen varhaiseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi.
- Työttömyyseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi.
- Osa-aikaeläkkeen 75 prosentin rajaa laskettaessa.
- Osa-aikaeläkkeen jatkuessa samansuuruisena vanhuuseläkkeenä.
- Yksityisen puolen rekisteröidyn lisäeläkkeen määrää laskettaessa.

4 Vanhuuseläke

4.1 Oikeus vanhuuseläkkeeseen

Vanhuuseläke myönnetään aikaisintaan 63 vuoden iän täyttämistä seuraavan kalenterikuukauden alusta, kuitenkin aikaisintaan eläkkeen hakemista seuraavan kuukauden alusta. Vanhuuseläke voidaan myöntää myös varhennettuna aikaisintaan 62 vuoden iästä tai lykättynä 68 vuoden iän täyttämisen jälkeen. Vanhuuseläke ja varhennettu vanhuuseläke alkavat aikaisintaan sitä seuraavan kuukauden alusta, jona työntekijä on täyttänyt vanhuuseläkkeeseen tai varhennettuun vanhuuseläkkeeseen oikeuttavan iän ja lopettanut työn, jonka perusteella hän hakee vanhuuseläkettä. Yrittäjällä työnteon lopettamista ei edellytetä.

Takautuvasti vanhuuseläke voidaan myöntää kolmelta eläkkeen hakemiskaudelta edeltävältä kuukaudelta ja pätevistä syistä myös pidemmältä ajalta. Jos vanhuuseläke alkaa 1.1.2007 tai sen jälkeen, voidaan YEL- ja MYEL-vanhuuseläke myöntää kolme kuukautta takautuvasti, jos vakuutus on päättynyt.

Työsuhteen jatkuminen ei estä vanhuuseläkkeen myöntämistä silloin, kun sitä haetaan 68 vuoden iän täyttämistä seuraavan kuukauden alusta.

4.1.1 Yksityinen puoli

Vanhuuseläkkeelle vakuutetulla on oikeus jäädä valintansa mukaan 63 ja 68 vuoden iän täyttämisen välisenä aikana. Tällöin vakuutettu saa eläkkeensä ilman varhennusvähennystä.

Vakuutetulla on oikeus saada vanhuuseläke varhennettuna aikaisintaan 62 vuoden iän täyttämistä seuraavan kalenterikuukauden alusta. Merimies voi siirtyä varhennetulle vanhuuseläkkeelle enintään vuotta ennen ansaitsemaansa eläkeikää, aikaisintaan kuitenkin 55-vuotiaana.

Jos vakuutetulla on 1.1.2005 voimassa oleva lisäturvan mukainen alennettu eläkeikä, se säilyy edelleen. Se saattaa oikeuttaa myös perusturvan mukaisen eläkkeen saamiseen 62 vuotta alemmassa iässä. Lisäturvan eläkeikässä voi vakuutetulla olla oikeus saada yksityisen sektorin vapaakirjaeläkkeensä. Hän saa aikaisintaan 60 vuoden iässä julkisen sektorin eläkelakien mukaiset vapaakirjaeläkkeet KuEL:n mukaisia vapaakirjoja lukuun ottamatta. KuEL:n mukaisen vapaakirjaeläkkeen hän saa aikaisintaan 62 vuoden iässä.

Jos työntekijä siirtyy MEL:n mukaiselle vanhuuseläkkeelle ennen 62 vuoden ikää, yksityisen puolen eläke myönnetään vanhuuseläkkeenä MEL:n mukaisessa eläkeiässä.

Jos vakuutettu lykkää vanhuuseläkkeelle siirtymistä yli 68 vuoden iän täyttämisen, eläkkeeseen lisätään lykkäyskorotus. Lykkäyskorotus lasketaan eläkkeeseen, joka alkaa myöhemmin kuin 68 vuoden täyttämistä seuraavan kuukauden alusta.

4.1.2 Julkinen puoli

Julkisella puolella vanhuuseläke voidaan myöntää myös henkilökohtaisessa eläkeiässä, ammatillisessa eläkeiässä tai eroamisiässä.

Vanhuuseläke voidaan myöntää 63 vuoden iän täyttämistä seuraavan kalenterikuukauden alusta. Jos työntekijä on valinnut vanhan ammatillisen eläkeikäjärjestelmän, jossa vanhuuseläkeikä on alle 63 vuotta, hänellä on oikeus jäädä vanhuuseläkkeelle tässä alennetussa eläkeiässä. Alemman eläkeiän säilymiselle on kuitenkin ehtona, että palvelussuhde jatkuu yhdenjaksoisena eläkkeelle jäämiseen asti. Palvelussuhde katsotaan jatkuvaksi, jos henkilöllä on kyseisen lain mukaisia työansioita 7 386 euroa kunakin kalenterivuonna vuoden 2010 tasossa (6 000 vuoden 2004 tasossa) tai jos ei ole, niin palvelussuhteen tulee olla kestoltaan yhdenjaksoinen.

Jos julkisen puolen henkilökohtainen eläkeikä on korkeampi kuin 63 vuotta, on työntekijällä oikeus jäädä vanhuuseläkkeelle 63 vuotta täytettyään ennen kuin henkilökohtainen eläkeikä tulee täyteen. Tällöin hänellä ei ole oikeutta aikaisemmin karttuneeseen lisäeläkkeeseen ja hänen ennen vuotta 1995 karttuneeseen peruseläkkeeseen tehdään vähennys. (Ks. taulukko 3.1.)

Julkisella puolella vanhuuseläkkeen myöntäminen edellyttää pääsääntöisesti työsuhteen päättymistä. Jos henkilö on kahdessa tai useammassa julkisen puolen työsuhteessa, eläke myönnetään kaikista työsuhteista, kunhan yksi työsuhde päättyy.

4.1.3 MEL

MEL:sta vanhuuseläkkeen voi saada myös alle 63-vuotiaana, ansaitussa eläkeiässä. Yleistä eläkeikää alhaisemmassa, ansaitussa eläkeiässä eläkkeelle jäädäkseen täytyy työntekijän olla työssä eläkeikään asti ja työskennellä viimeisen kolmen vuoden aikana vähintään 18 kuukautta. Ansaittu eläkeikä määräytyy meripalvelun pituuden

mukaan. Päälystöön kuuluva voi jäädä ansaitussa eläkeiässä eläkkeelle aikaisintaan 60-vuotiaana ja miehistöön kuuluva 55-vuotiaana.

Siitä huolimatta, että työntekijän MEL-työsuhde ei jatku MEL:n ansaitun eläkeiän täyttämiseen asti, työntekijä säilyttää oikeutensa siirtyä MEL:stä vanhuuseläkkeelle 63 vuotta alemmasta ansaitusta eläkeiästä, ja eläke määräytyy MEL:n korkeampien karttumisprosenttien mukaisesti, jos:

- MEL-työsuhteen päätyminen on johtunut aluksen myymisestä, liikenteestä poistamisesta tai työvoiman supistamisesta taikka siitä, että työntekijä on irtisanonut työsopimuksensa tai purkanut sen merimieslain 46 tai 49 §:ssä säädettyllä perusteella ja
- työntekijä täyttää siihen mennessä ansaitsemansa ansaitun eläkeiän viiden vuoden sisällä työsuhteen päättymisestä ja
- työntekijällä on työsuhteen päättymisen ja ansaitun eläkeiän täyttämisen väliseltä ajalta oikeus saada yhdenjaksoisesti työttömyysturvalain mukaista päivärahaa tai työmarkkinatukea taikka työttömyyseläkettä. Työttömyyspäivärahan, työmarkkinatuen tai eläkkeen maksamisen keskeytyminen jätetään kuitenkin huomioon ottamatta, jos keskeytyminen ei ole jatkunut yhdenjaksoisena 60 päivää pitempää aikaa tai
- työntekijä on työvoimaviranomaisen tarjoamassa työttömyysturvalain 2 luvun 12 §:ssä tarkoitetussa työssä, josta hän ei voi kieltäytyä menettämättä oikeuttaan työttömyyspäivärahaan tai työmarkkinatukeen, hakien jatkuvasti työvoimaviranomaisen välityksellä työtä suomalaiselta alukselta.

4.2 Vanhuuseläkkeen määrä

Vanhuuseläkkeenä myönnetään eläkkeen alkamishetkeen mennessä karttunut eläke ilman varhennusvähennystä 63-vuotiaana. Jos julkisen puolen eläkeikä on korkeampi kuin 63 ja eläke alkaa ennen henkilökohtaista eläkeikää, julkisen puolen ajalta ennen 1995 karttuneeseen eläkkeeseen tehdään vähennys.

Eläkkeenä myönnetään vuoden 2004 säännösten mukaan lasketut eläkkeet sekä lisäksi 1.1.2005 alkaen työansioista, päättäneistä eläkesuhteista ja palkattomista etuuksista karttunut eläke. Eläkkeen aikaisista ansioista karttunut eläke lisätään vanhuuseläkkeeseen vanhuuseläkkeelle siirtymisiässä tai hakemuksesta siinä iässä, jossa kyseisen sektorin maksussa oleva eläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi (ks. myöhemmin).

Vuodesta 2010 alkaen 1947 jälkeen syntyneillä ansaittu vanhuuseläkkeen määrä kerrotaan kyseiselle ikäluokalle vahvistetulla elinaikakertoimella.

Jos Vilma-periaatteen mukainen viimeinen laitos on myöntämässä ensin toisen sektorin eläkettä ja vasta myöhemmin oman sektorinsa mukaista eläkettä, voidaan palkattomista etuuksista ansaittu eläke lisätä vasta tähän myöhemmin myönnettävään eläkkeeseen tai myöntää heti. Ei-Vilma-tilanteissa viimeinen laitos myöntää palkattomista karttuneen eläkkeen tai rinnakkaisuustilanteissa etusijajärjestyksen mukaisen eläkelain eläkelaitos, jolloin yksityinen puoli myöntää ensisijaisesti.

Esimerkki 4.1. Vanhuuseläke.

Työntekijä on syntynyt 15.2.1946. Hän jää vanhuuseläkkeelle 1.6.2010. Vuoden 2004 loppuun mennessä karttunut työeläke ja työeläkelisä ovat 720,00 euroa kuukaudessa vuoden 2010 palkkakerrointasossa. Henkilö on saanut myös sairauspäivärahaa vuonna 2008.

1.1.2005 alkaen karttunut eläke:

Vuosi	Työansiot	Työansiot 2010 (1,231) PTEL-vähennettynä	Karttunut eläke
2005	38 400,00	43 315,87	68,58 e/kk
2006	39 600,00	43 382,15	68,69 e/kk
2007	40 800,00	43 193,33	68,39 e/kk
2008	42 000,00	43 606,31	69,04 e/kk
2009	43 200,00	42 204,30	143,03 e/kk *
2010	23 000,00	21 689,00	81,33 e/kk

$$* \frac{(42\,204,30 \times 2 / 12 \times 0,019) + (42\,204,30 \times 10 / 12 \times 0,045)}{12} = 143,03 \text{ e/kk}$$

Henkilö sai myös sairauspäivärahaa 43 päivältä vuonna 2008. Sairauspäivärahojen etuuden peruste on 41 000,00 euroa vuoden 2010 tasossa, jolloin etuusansioksi tulee:

$$\frac{41\,000,00}{300} \times 43 = 5\,876,67 \text{ euroa}$$

Sairauspäivärahojen etuusansiosta otetaan ansaittua eläkettä laskettaessa huomioon 65 prosenttia:

$$\frac{5\,876,67 \times 0,65 \times 1,5\%}{12} = 4,77 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Vanhuuseläke 1.6.2010 alkaen on

$$720,00 + 499,06 + 4,77 = 1\,223,83 \text{ euroa kuukaudessa.}$$

...

Esimerkki 4.2. Yrittäjän vanhuuseläke.

Yrittäjä on syntynyt 15.3.1946 ja hän jää vanhuuseläkkeelle 1.6.2010.

Työeläkelakien mukaiset vapaakirjat ajalta ennen vuotta 2005 ovat vuoden 2010 palkkakerrointasossa 1 179,93 euroa kuukaudessa.

Karttunut eläke 1.1.2005 alkaen

YEL-työtulo on koko ajan sama 24 672,00 euroa/vuosi vuoden 2010 palkkakerrointasossa.

Vuosilta 2005–2008 karttunut eläke vuoden 2010 tasossa, karttumisprosentti on 1,9:

$$\left(\frac{24\,672,00 \times 1,9\%}{12} + \frac{24\,672,00 \times 1,9\%}{12} + \frac{24\,672,00 \times 1,9\%}{12} + \frac{24\,672,00 \times 1,9\%}{12} \right) \\ = 39,06 + 39,06 + 39,06 + 39,06 = 156,24 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Vuodelta 2009 karttunut eläke vuoden 2010 tasossa:

1,9 prosentin karttuma-aika on 1.1.2006–31.3.2006, eli kolme kuukautta

4,5 prosentin karttuma-aika on 1.4.2006–31.12.2006, eli yhdeksän kuukautta

$$\frac{\left(24\,672,00 \times \frac{3}{12} \times 1,9\% \right) + \left(24\,672,00 \times \frac{9}{12} \times 4,5\% \right)}{12} = 79,16 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Vuodelta 2010 karttunut eläke:

Eläkkeeseen oikeuttava aika 1.1.2010–31.5.2010, eli 150 päivää

Vajaan vuoden työtulo: $24\,672,00 \times \frac{150}{360} = 10\,280,00$ euroa

Eläke: $\frac{10\,280,00 \times 4,5\%}{12} = 38,55$ euroa kuukaudessa

Vanhuuseläke 1.6.2010 alkaen on

$1\,179,93 + 156,24 + 79,16 + 38,55 = 1\,453,88$ euroa kuukaudessa.

...

Esimerkki 4.3. Vanhuuseläke sekä yksityiseltä että julkiselta puolelta

Henkilö on syntynyt 16.9.1945. Hänen henkilökohtainen eläkeikänsä valtion palveluksesta on 65 vuotta. Hän jää eläkkeelle 64-vuotiaana 1.5.2010.

Karttuneet peruseläkkeet 31.12.2004 mennessä.

Yksityinen eläke 1 084,85 e/kk

Valtion eläke 39,86 e/kk

(palvelussuhde ajalla 1.12.1973–6.11.1974)

Karttuneet eläkkeet 2005 alkaen

Yksityinen eläke 89,20 e/kk

Valtion eläkkeen määrä

Valtion eläkkeeseen tehdään vähennys, koska eläke alkaa ennen henkilökohtaista eläkeikää. Henkilö ei voi saada valtion varhennettua vanhuuseläkettä, koska hänellä ei ollut oikeutta varhennettuun vanhuuseläkkeeseen 31.12.2004.

Vähennys tehdään ennen modifioitua yhteensovitusta (ks. luku 3.4.3).

Yhteensovittettavat eläkkeet

Yksityinen eläke 1 084,85 e/kk

Vähennetty valtion eläke

(39,86 / 1,106) 36,04 e/kk

Yhteensä 1 120,89 e/kk

Yhteensovitusperuste	2 491,17 euroa
Modifiointiprosentti	54,44
Yhteensovitusraja	1 356,19 euroa

Ylitettä ei muodostu, koska yhteensovitettavat eläkkeet jäävät alle yhteensovitusrajan.

Henkilölle maksettavat eläkkeet

Yksityinen eläke (1 084,85 + 89,20)	1 174,05 e/kk
Valtion vähennetty eläke	36,04 e/kk

Jos henkilö jäisi valtion vanhuuseläkkeelle vasta 65-vuotiaana, hänen valtion vaapakirjaansa ei vähennettäisi.

...

4.3 Vanhuuseläke entisin perustein

Jos vanhuuseläke alkaa ennen kuin työkyvyttömyyseläkkeen tai työttömyyseläkkeen (tai kuntoutusrahan) päättymisestä on kulunut kaksi vuotta, vanhuuseläke määräytyy samojen perusteiden mukaan kuin edellinen eläke. Esimerkiksi, jos ensimmäinen eläke on päättynyt 31.3.2007 ja uusi eläketapahtuma on 31.3.2009, myönnetään toinen eläke entisin perustein.

Myös vuoden 2004 säännösten mukaan myönnetyn täysitehoisen työkyvyttömyys- tai työttömyyseläkkeen jälkeiseen vanhuuseläkkeeseen sovelletaan vuoden 2005 säännösten mukaista vanhuuseläke entisin perustein -säännöstä. Säännöstä sovelletaan 1.1.2006 alkaen.

Varhennettu vanhuuseläke voidaan myös myöntää entisin perustein työkyvyttömyyseläkkeen tai työttömyyseläkkeen jälkeen. Eläkkeestä otetaan tällöin pois tuleva aika varhennetun vanhuuseläkkeen alkamisesta tulevan ajan päättymisikään saakka. Karttunut eläke varhennetaan ja tarkistetaan työeläkeindeksillä myöntämivuoden tasoon. Eläkkeen päättymisen ja varhennetun vanhuuseläkkeen alkamisen välisenä aikana tehdystä työstä karttuu eläkettä 1,5 prosenttia vuodessa. Karttunut eläke lisätään vanhuuseläkkeeseen 63 vuoden iässä tai varhennettuna varhennetun

vanhuuseläkkeen alkaessa samoin kuin muu eläkeaikaisen työskentelyn karttuma edellyttäen, että työskentely on päättynyt.

Jos vuoden 2004 säännösten mukaan myönnetyn työkyvyttömyys- tai työttömyyseläkkeen jälkeen myönnetään varhennettu vanhuuseläke, lasketaan varhennusvähennys 65 vuoden iästä.

Jos julkiselta puolelta 2004 säännösten mukaisella työkyvyttömyys- tai työttömyyseläkkeellä olevalle henkilölle tulee myönnettäväksi vanhuuseläke entisin perustein ennen henkilökohtaista vanhuuseläkeikää, myönnetään vanhojen säännösten mukainen varhennettu vanhuuseläke, jossa tuleva aika on otettu huomioon varhennetun vanhuuseläkkeen alkamiseen ja varhennusvähennys on laskettu vuoden 2004 säännösten mukaan.

Jos aikaisempi eläke on myönnetty ennen vuotta 2010, ei sovelleta elinaikakerointa, vaikka syntymävuosi olisi 1948 tai sen jälkeen.

Esimerkki 4.4. Vanhuuseläke entisin perustein.

Henkilö oli kuntoutustuella 31.7.2008 asti. Tämän jälkeen hän palasi työhön 1.8.2008. Hän jää vanhuuseläkkeelle tästä työsuhteesta 1.3.2010 täytettyään 63 vuotta helmikuussa 2010. Vanhuuseläke myönnetään entisin perustein, koska on kulunut alle kaksi vuotta kuntoutustuen päättymisestä.

Vanhuuseläke muodostuu siten, että kuntoutustuki tarkistetaan vanhuuseläkkeen alkamisvuoden tasoon työeläkeindeksillä. Kuntoutustuen jälkeiset työansiot tarkistetaan vanhuuseläkkeen myöntövuoden tasoon palkkakertoimella ja karttumisprosentti on 1,5 (ansiot tulkitaan eläkkeen kanssa rinnakkaisiksi, koska pohjaeläke myönnetään entisin perustein).

Kuntoutustuki oli 1 373,43 euroa kuukaudessa vuonna 2008. Se tarkistetaan työeläkeindeksillä vanhuuseläkkeen myöntövuoden tasoon.

$$1\,373,43 \times \frac{2292}{2178} = 1\,445,32 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Työansiot tarkistettuna palkkakertoimella ja työntekijän työeläkemaxiprocenttia vastaava vähennys tehtynä (käyttäen korotettua PTEL-maksua, koska henkilö on yli 53-vuotias) vuoden 2010 tasossa:

Vuosi	2010 taso, PTEL-vähennetty, euroa
2008	9 071,79
2009	21 144,83
2010	3 398,40
Yhteensä	33 615,02

Lasketaan karttunut eläke työansioista 2008–2010, karttumisprosentti on 1,5.

$$\frac{33\,615,02 \times 1,5\%}{12} = 42,02 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Vanhuuseläke entisin perustein 1.3.2010 on

$$1\,445,32 + 42,02 = 1\,487,34 \text{ euroa kuukaudessa.}$$

...

4.4 Varhennettu vanhuuseläke

Varhennettu vanhuuseläke lasketaan eläkkeen alkamiseen mennessä karttuneesta eläkkeestä. Varhennus tehdään tähän karttuneen eläkkeen määrään. Varhennettua vanhuuseläkettä pienennetään 0,6 prosenttia jokaiselta kuukaudelta, jolla ikä alittaa 63 vuotta. Varhennusvähennys voi siis olla enintään 7,2 prosenttia. Varhennettu vanhuuseläke jää pysyvästi 63 vuoden iässä myönnettävää eläkettä pienemmäksi, koska eläkkeen määrään tehdään varhennusvähennys ja eläkettä kartuttavaa työs-kentelyä on vähemmän. Varhennettu vanhuuseläke kerrotaan elinaikakertoimella vuodesta 2010 alkaen.

Varhennusvähennystä ei tehdä niissä tilanteissa, joissa 62 vuotta täyttäneelle henkilölle myönnetään vanhuuseläke työttömyyseläkkeen sijaan.

Ennen 1947 syntyneellä osa-aikaeläkeläisellä on oikeus varhennettuun vanhuus-eläkkeeseen 60 vuoden iän täyttämistä seuraavan kuukauden alusta. Varhennus-vähennys tehdään näille henkilöille 2004 säännösten mukaan eli 65 vuoden iästä. Varhennusvähennys on 0,4 prosenttia jokaiselta varhennuskuukaudelta.

Vuoden 2004 säännösten mukaisella osatyökyvyttömyyseläkkeellä olevalla on oikeus myös siirtyä varhennetulle vanhuuseläkkeelle 60-vuotiaana. Julkisella puolella oikeus voi olla alle 60-vuotiaallakin, jolloin varhennusvähennys tehdään vuoden 2004 säännösten mukaan 65 vuoden iästä tai henkilökohtaisesta eläkeiästä.

Merimies voi siirtyä varhennetulle vanhuuseläkkeelle enintään vuotta ennen ansaitsemaansa eläkeikää, aikaisintaan kuitenkin 55-vuotiaana. Varhennus lasketaan joko ansaitusta eläkeiästä tai 63 vuoden iästä. Eläkkeen varhentaminen pienentää eläkettä jokaista varhennettua kuukautta kohti 0,6 prosenttia.

***Esimerkki 4.5.** Varhennettu vanhuuseläke.*

Työntekijä on syntynyt 15.5.1948. Hän hakee vanhuuseläkkeensä varhennettuna 1.7.2010. Vanhuuseläkkeen alkamiseen asti karttunut eläke on 3 309,54 euroa kuukaudessa.

Varhennusvähennys on 0,6 prosenttia ja varhennusaika
1.7.2010–31.5.2011 = 11 kuukautta

Varhennusprosentti on $11 \times 0,6 = 6,6$ prosenttia

Varhennusvähennys on $3\,309,54 \times 0,066 = 218,43$ euroa kuukaudessa

Varhennettu vanhuuseläke 1.7.2010 on $3\,309,54 - 218,43 = 3\,091,11$ euroa kuukaudessa.

Se kerrotaan elinaikakertoimella, joka vuonna 1948 syntyneelle on vuodelle 2010 vahvistettu kerroin 0,99170.

$3\,091,11 \times 0,99170 = 3\,065,45$ euroa kuukaudessa.

...

4.5 Lykätty vanhuuseläke

Eläkkeen karttuminen päättyy sen kuukauden lopussa, jona työntekijä täyttää 68 vuotta. Eläkkeeseen lasketaan lykkäyskorotus 0,4 prosenttia jokaiselta kuukaudelta, jolla eläkettä lykätään yli 68 vuoden iän. Lykättyyn vanhuuseläkkeeseen sovelletaan myös elinaikakerrointa vuodesta 2010 alkaen vuonna 1948 tai sen jälkeen syntyneelle. Vuoden 2004 säännösten mukaan lykkäyskorotuksen on saanut jokaiselta kuukaudelta, jolla eläkettä lykättiin yli 65 vuoden iän ja lykkäyskorotus oli 0,6 prosenttia jokaiselta kuukaudelta.

Kunnan palveluksessa sovelletaan KVTEL:ä tai KES:ä, jos työntekijä on syntynyt ennen vuotta 1940 eli eläke lasketaan täysin 2004 säännösten mukaan. Tämä

tarkoittaa, että vakuutetulla ei ole oikeutta lykkäyskorotukseen. Mutta, jos hänen palvelussuhteensa on alkanut ennen 65 vuoden iän täyttämistä, eläkettä karttuu myös työskentelystä yli 65-vuotiaana, niin kauan kuin palvelussuhde jatkuu.

Esimerkki 4.6. Lykätty vanhuuseläke.

Työntekijä on syntynyt 6.11.1939. Hänellä on kaksi työsuhdetta ajoilla 1.9.1960–30.11.2004 ja 1.2.2005–31.5.2010 (vakuuttamisvelvollisuus päättyy henkilön 68 vuoden iän täyttämistä seuraavan kuukauden alusta). Työntekijä jää vanhuuseläkkeelle 1.6.2010 alkaen. Eläke, yhteensovitus / ensisijaisten etuuksien vähentäminen ja lykkäyskorotus lasketaan vuoden 2004 säännösten mukaan ensimmäisen työsuhteen osalta ja vuoden 2005 säännösten mukaan toisen työsuhteen osalta.

Eläke ensimmäisestä työsuhteesta:

Työsuhdeaika on 1.9.1960–30.11.2004. 65 vuoden iän täyttämispäivään mennessä karttunut, yhteensovitettu TEL-eläke on 1 980,00 euroa kuukaudessa.

Lykkäysaika on 1.12.2004–31.5.2010, eli 66 kuukautta.

Lykkäysprosentti on 2004 säännösten mukaan 0,6 per lykkäyskuukausi.

Lykkäyskorotusprosentti on $66 \times 0,6 = 39,6$ prosenttia

Lykkäyskorotus on $1\,980,00 \times 0,396 = 784,08$ euroa kuukaudessa

Vuoden 2004 säännösten mukainen eläke yhteensä on

$1\,980,00 + 784,08 = 2\,764,08$ euroa kuukaudessa.

Vuoden 2004 säännösten mukaan eläke tarkistetaan työeläkeindeksillä eläkkeen alkamisvuoden tasoon lykkäyskorotuksen laskemisen jälkeen.

$2\,764,08 \times \frac{2292}{2028} = 3\,123,90$ euroa kuukaudessa

Eläke toisesta työsuhteesta:

Työsuhdeaika on 1.2.2005–31.5.2010. Henkilö hakee eläkkeen alkavaksi 1.6.2010. Eläke ja lykkäyskorotus tästä työsuhteesta lasketaan vuoden 2005 säännösten mu-

kaan. Karttunut eläke on 472,50 euroa kuukaudessa vuoden 2010 tasossa. Eläkettä on karttunut 68 vuoden täyttämiskuukauden loppuun.

Lykkäysaika on 1.12.2007–31.5.2010, eli 30 kuukautta

Lykkäysprosentti on 2005 säännösten mukaan 0,4 prosenttia per lykkäyskuukausi eli $30 \times 0,4 = 12$ prosenttia.

Lykkäyskorotus on $472,50 \times 0,12 = 56,70$ euroa kuukaudessa.

Vuoden 2005 säännösten mukainen eläke yhteensä on $472,50 + 56,70 = 529,20$ euroa kuukaudessa.

Lykätty vanhuuseläke 1.6.2010 alkaen on $3\,123,90 + 529,20 = 3\,653,10$ euroa kuukaudessa.

...

4.6 Muun eläkkeen muuttuminen vanhuuseläkkeeksi

Työkyvyttömyyseläkkeessä ja työttömyyseläkkeessä eläketapahtuma-ajankohta määrää pääsääntöisesti sen, sovelletaanko eläkettä määrättäessä vuoden 2004 vai vuoden 2005 säännöksiä eli missä iässä eläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi. Kun työkyvyttömyys- tai työttömyyseläkkeen eläketapahtuma on ollut 31.12.2005 tai sitä ennen, muuttuu eläke vanhuuseläkkeeksi 65 vuoden iässä tai sitä alemmassa alennetussa eläkeiässä. Vanhuuseläkkeeksi muuttuminen tarkoittaa, että eläkeaikaiset kartumat voidaan myöntää eläkkeeseen, jos työskentely on päättynyt.

Työkyvyttömyyseläke ja kuntoutustuki, joissa eläketapahtuma on 1.1.2006 tai sen jälkeen, muuttuu vanhuuseläkkeeksi, kun työntekijä täyttää 63 vuotta. Julkisella puolella se muuttuu vanhuuseläkkeeksi joko 63 vuoden iässä tai sitä alemmassa henkilökohtaisessa eläkeiässä.

Osa-aikaeläkkeen muuttuminen vanhuuseläkkeeksi tarkoittaa sitä, että karttuma ansion alenemasta päättyy. Osa-aikaeläkkeen muuttuminen vanhuuseläkkeeksi riippuu työntekijän syntymävuodesta.

Vuonna 1947 tai sen jälkeen syntyneelle osa-aikaeläkettä maksetaan 68 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun, jonka jälkeen eläke muuttuu samansuuruiseksi vanhuuseläkkeeksi, jos osa-aikatyö jatkuu. Osa-aikaeläkkeen saaja voi siirtyä hakemuksesta vanhuuseläkkeelle oman valintansa mukaan 63 ja 68 ikävuoden välissä tai varhennetulle vanhuuseläkkeelle aikaisintaan 62 vuoden iässä. Tällöin vanhuuseläke lasketaan kokonaan uudestaan. Julkisella puolella ennen 1995 karttunutta eläkettä vähennetään, jos eläkkeen ottaa ennen henkilökohtaista eläkeikänsä. Oman henkilökohtaisen eläkeiän täyttämisen jälkeen vanhuuseläkkeen saa ilman vähennystä.

Vuonna 1946 tai sitä ennen syntyneelle maksetaan yksityisellä puolella osa-aikaeläkettä 65 vuoden iän, julkisella puolella 68 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun. Tämän jälkeen osa-aikaeläke muuttuu samansuuruiseksi vanhuuseläkkeeksi, jos osa-aikatyö edelleen jatkuu. Osa-aikaeläkkeellä oleva voi hakemuksesta siirtyä vanhuuseläkkeelle 63 vuoden iästä alkaen ilman varhennusvähennystä.

4.7 Muutokset vanhuuseläkkeessä

4.7.1 Eläkeaikana karttuneen eläkkeen lisääminen eläkkeeseen

Vanhuuseläkeaikana alkaneesta työstä karttunut uusi eläke myönnetään eläkkeensaajalle hakemuksesta 68-vuotiaana, jos karttuma on saman sektorin eläkelakien mukaista kuin vanhuuseläke. Jos yksityisten alojen työeläkelakien mukaisella vanhuuseläkkeellä oleva henkilö kuitenkin työskentelee julkisten eläkealojen mukaisessa palvelussuhteessa, hänellä on oikeus saada vanhuuseläkkeellä alkaneesta eläkeaikaisesta työskentelystä karttunut uusi eläke kyseisten lakien mukaan jo ennen 68 vuoden ikää, mikäli työskentely on päättynyt. Jos jokin työskentely jatkuu edelleen vanhuuseläkkeelle siirryttäessä, myönnetään tästä työskentelystä karttuva eläke hakemuksesta työskentelyn päättyttyä.

Eläkettä karttuu vanhuuseläkkeen aikaisista ansioista 1,5 prosenttia. Palkattomien aikojen etuuksista ei kartu eläkettä vanhuuseläkkeen aikana.

Jos kuitenkin tutkinto on suoritettu vanhuuseläkeaikana ennen 68 vuoden iän täyttämistä, myönnetään opiskelusta karttunut eläke 68-vuotiaana vanhuuseläkkeeseen siltä osin kuin laskennallinen tutkinnon suoritusaika on eläkeajan ulkopuolella.

4.7.2 Vanhuuseläkkeen lakkauttaminen tietyssä tilanteessa

Jos määräaikaisesti työkyvyttömäksi lähellä 63 vuoden ikää tullut työntekijä haluaa jatkaa työn tekemistä työkyvyttömyytensä päättymisen jälkeen, hän voi hakea vanhuuseläkkeen lakkauttamista. Lakkauttamista on haettava kuukauden kuluessa työkyvyttömyyden päättymisestä. Vanhuuseläke lakkautetaan työkyvyttömyyden päättymiseen.

Lakkautuksen jälkeisestä työskentelystä saaduista ansioista karttuu eläkettä 4,5 prosenttia vuodessa siitä riippumatta, alkaako uusi vanhuuseläke kahden vuoden kuluessa tai vasta myöhemmin edellisen eläkkeen päättymisestä. Lakkautetun vanhuuseläkkeen jälkeinen eläke myönnetään aina uusin perustein. Eläkesuhteesta karttuu uutta eläkettä. Eläkeajasta 63 ikävuoden täyttämistä seuraavan kuukauden alusta kuntoutustuen päättymiskuukauden loppuun ei kuitenkaan kartu eläkettä.

4.8 Elinaikakerroimen soveltaminen vanhuuseläkkeen alkaessa

Elinaikakerrointa sovelletaan uusin perustein myönnettävään vanhuuseläkkeeseen sen alkaessa. Tämä tarkoittaa, että ansaittu vanhuuseläkkeen määrä kerrotaan kyseiselle ikäluokalle vahvistetulla elinaikakerroimella. Elinaikakerrointa sovelletaan myös varhennettuun vanhuuseläkkeeseen.

Elinaikakerroin vahvistetaan kullekin ikäluokalle sitä vuotta varten, jolloin he täyttävät 62 vuotta. Sosiaali- ja terveysministeriö vahvistaa 62 vuotta täyttävälle ikäluokalle sovellettavan elinaikakerroimen edellisen vuoden marraskuun loppuun mennessä. Koska elinaikakerroin määräytyy syntymävuoden mukaan, ei vanhuuseläkkeelle siirtymisajankohdalla 62 iän täyttämisen vuodesta alkaen ole vaikutusta sen määrään.

Elinaikakerroin vaikuttaa vuonna 1947 ja sen jälkeen syntyneisiin henkilöihin. Vuonna 1947 syntyneillä se ei vaikuta eläkkeen määrään, koska sen arvo heillä on yksi (1). Toisen eläkkeen muuttuessa vanhuuseläkkeeksi ei elinaikakerrointa sovelleta.

Vakuutetulla voi olla alennettu eläkeikä, joka on alle 62 vuotta. Jos hän jää vanhuuseläkkeelle ennen 62 vuoden ikää, sovelletaan hänen vanhuuseläkkeeseensä sen vuoden kerrointa, jolloin hän jää alennetun eläkeiän mukaiselle vanhuuseläkkeelle.

Eläkettä ei tarkisteta enää uudelleen 62 vuoden iässä kyseiselle ikäluokalle vahvistetulla elinaikakertoimella.

Eläkkeensaaja voi ensimmäisen alennetussa eläkeiässä myönnetyn vanhuuseläkkeen alkamisen jälkeen saada eläkkeen toiselta sektorilta. Jos eläke toiselta sektorilta alkaa 62 vuoden iässä tai sen jälkeen, käytetään tässä eläkkeessä eläkkeensaajan syntymävuodelle vahvistettua kerrointa. Tämä tarkoittaa sitä, että yhden eläkkeensaajan eläkkeessä voidaan soveltaa useampia elinaikakertoimia, jos eri sektorien eläkkeet alkavat eri aikaan.

Jos alennetussa eläkeiässä eläkkeelle siirtyneelle myöhemmin myönnetään vanhuuseläkkeen aikana karttunutta eläkettä, tähän eläkkeeseen sovelletaan syntymävuoden mukaan vahvistettua elinaikakerrointa. Jos eläkeaikainen karttuma on mahdollista saada ennen 62 vuoden ikää, sovelletaan eläkeaikaiseen karttumaan sen vuoden kerrointa, jolloin eläkeaikana karttuneen eläkkeen saa maksuun.

5 Työkyvyttömyyseläke

5.1 Oikeus työkyvyttömyyseläkkeeseen

18 vuotta täyttäneellä, mutta alle 63-vuotiaalla työntekijällä on oikeus työkyvyttömyyseläkkeeseen, jos hänen työkykynsä arvioidaan olevan heikentynyt sairauden, vian tai vamman vuoksi vähintään kahdella viidesosalla yhdenjaksoisesti ainakin vuoden ajan. Työkyvyttömyyseläke myönnetään täytenä eläkkeenä, jos työntekijän työkyky on heikentynyt vähintään kolmella viidesosalla (3/5). Muussa tapauksessa työkyvyttömyyseläke myönnetään osatyökyvyttömyyseläkkeenä.

Osatyökyvyttömyyseläke on puolet täyden työkyvyttömyyseläkkeen määrästä. Eläke siis lasketaan täytenä työkyvyttömyyseläkkeenä ja jaetaan kahdella.

Täysi työkyvyttömyyseläke ja osatyökyvyttömyyseläke myönnetään joko määräaikaisena tai toistaiseksi. Määräajaksi myönnetty työkyvyttömyyseläke on nimeltään kuntoutustuki.

Työkyvyn heikentymistä arvioitaessa otetaan huomioon työntekijän jäljellä oleva kyky hankkia itselleen ansiotuloja sellaisella saatavissa olevalla työllä, jota työntekijän voidaan kohtuudella edellyttää tekevän. Tällöin otetaan huomioon myös työntekijän koulutus, aikaisempi toiminta, ikä, asuinpaikka ja muut näihin rinnastettavat seikat. Jos työkyky vaihtelee, otetaan huomioon työntekijän vuotuinen ansio.

Jos kysymys on 60 vuotta täyttäneen pitkän ansiotyöuran tehneen eläkkeenhakijan oikeudesta työkyvyttömyyseläkkeeseen, eikä häntä voida pitää edellä mainitut seikat huomioon ottaen työkyvyttömänä, hänen eläkeoikeuttaan arvioitaessa painotetaan työkyvyttömyyden ammatillista luonnetta. Tällöin hakijan jäljellä olevaa toimintakykyä tarkastellaan suhteessa hänen omaan työhönsä.

Täysi työkyvyttömyyseläke alkaa pääsääntöisesti sairausvakuutuslain mukaisen päivärahan niin sanotun ensisijaisuusajan jälkeen.

Osatyökyvyttömyyseläke ja eräissä tapauksissa myös täysi työkyvyttömyyseläke alkaa työkyvyttömyyden alkamista seuraavan kuukauden alusta.

Työkyvyttömyyseläke myönnetään entisin perustein, jos työntekijä tulee uudestaan työkyvyttömäksi kahden vuoden kuluessa siitä, kun edellinen työkyvyttömyyseläke (täysi tai osa) on päättynyt. Saman sairauden vuoksi työkyvyttömyyseläke voidaan myöntää entisin perustein, vaikka kaksi vuotta olisi jo kulunutkin.

Se mitä tässä kerrotaan työkyvyttömyyseläkkeestä, koskee työkyvyttömyyseläkettä, jonka eläketapahtuma on 1.1.2010 tai sen jälkeen.

Julkisella puolella on käytössä myös ammattikohtainen työkyvyttömyys. Kun työkyvyttömyyseläkkeelle jäädään suoraan työstä, edellytyksenä on, että työntekijä on sairauden, vian tai vamman vuoksi tullut työkyvyttömäksi hoitamaan omaan ammattiinsa kuuluvia tehtäviä. Jos julkinen palvelu on päättynyt jo ennen työkyvyttömyyden alkua, eläkkeen saamisen edellytykset ovat samat kuin yksityisellä puolella.

Julkisella puolella eläke maksetaan työnantajalle, jos työnantaja on maksanut työntekijälle palkkaa sairausvakuutuspäivärahan ensisijaisuusajan päättymisen jälkeen ja eläke myönnetään takautuvasti samalla ajalle, enintään samalta ajalta maksetun palkan suuruisena.

5.2 Työkyvyttömyyseläkkeen määrä

Työkyvyttömyyseläke koostuu eläketapahtumavuoden alkuun mennessä karttuneesta eläkkeestä sekä tulevan ajan eläkkeen osasta (ks. luku 5.6). Eläkkeenä myönnetään vuoden 2004 loppuun mennessä karttunut eläke sekä lisäksi 1.1.2005 alkaen työansioista, päättyneistä eläkesuhteista ja palkattomista etuuksista karttunut eläke. Tulevan ajan eläkekarttuma alkaa eläketapahtumavuoden alusta. Eläketapahtumavuoden ansioista ei yleensä kartu eläkettä, koska sen vuoden karttuma korvautuu tulevan ajan karttumalla. Jos henkilöllä ei ole oikeutta tulevaan aikaan tai tulevan ajan ansio on nolla, karttuu työansioista eläkettä eläketapahtumakuukauden loppuun.

Elinaikakerrointa sovelletaan sellaiseen työkyvyttömyyseläkkeeseen, jonka eläketapahtuma on vuonna 2010 tai sen jälkeen.

Elinaikakerrointa sovelletaan työkyvyttömyyseläkkeeseen sen alkaessa. Ansaittu työkyvyttömyyseläkkeen määrä kerrotaan eläketapahtumavuodelle vahvistetulla, eläketapahtumavuonna 62 vuotta täyttävän ikäluokan kertoimella.

Työkyvyttömyyseläkkeen ansaittua eläkkeenosaa ovat kaikki muu paitsi myönnettävään työkyvyttömyyseläkkeeseen sisältyvä tulevan ajan osuus. Tulevan ajan eläkkeenosa jää pysyvästi elinaikakerroimen soveltamisen ulkopuolelle.

Tämän jälkeen elinaikakerroin ei tässä eläkkeessä muutu, kun työkyvyttömyyseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi. Eläkeaikana ansaittuun eläkkeeseen sovelletaan kuitenkin työkyvyttömyyseläkkeensaajan omalle ikäluokalle vahvistettua kerrointa.

Esimerkki 5.1 Elinaikakertoimen soveltaminen työkyvyttömyyseläkkeeseen.

Vuonna 1965 syntynyt henkilö tulee työkyvyttömäksi siten, että työkyvyttömyyseläkkeen eläketapahtuma on vuonna 2010. Silloin 62-vuotiaille määrättävä elin-aikakerroin on 0,99170.

Eläkkeensaajan ansaittu eläke eläketapahtumavuotta edeltävän vuoden loppuun mennessä on 1 000,00 euroa/kk. Tulevan ajan eläke on 1 300,00 euroa kuukaudessa.

Työkyvyttömyyseläke on $(1\,000,00 \times 0,99170) + 1\,300,00 = 991,70 + 1\,300,00 = 2\,291,70$ euroa kuukaudessa. Viiden vuoden kuluttua eläkkeeseen maksetaan kertakorotus. Tämä eläke ei vanhuuseläkeiässä muutu, jos eläke jatkuu sinne asti.

...

5.2.1 Yksityinen puoli

Työkyvyttömyyseläke, jonka eläketapahtuma on 1.1.2010 tai sen jälkeen, lasketaan sekä vuoden 2005 säännösten että vuoden 2004 säännösten mukaan sellaisesta TEL/TyEL-työsuhteesta, joka on voimassa 1.1.2005 ja joka jatkuu yhdenjaksoisesti eläketapahtumaan saakka (suojattu työsuhde). Edellytyksenä kahden laskutavan soveltamiselle on lisäksi, että eläketapahtuma on viimeistään vuonna 2011.

Jos työsuhteesta vuoden 2004 säännösten mukaan laskettu eläke on suurempi kuin vuoden 2005 säännösten mukaan laskettu eläke, lisätään erotus TEL-suojaosuutena vuoden 2005 säännösten mukaan laskettuun eläkkeeseen.

Suojaosuutta varten laskettava vuoden 2005 säännösten mukainen suojatun työsuhteen ansaittu eläke lasketaan eläketapahtumakuukauden loppuun. Eläketapahtumavuodelta karttunut eläke lasketaan käyttäen tulevan ajan palkkaa ja karttumisprosentteja.

5.2.2 Julkinen puoli

Kuten vanhuuseläkkeessä myös työkyvyttömyyseläkkeessä rajataan julkisella puolella ennen 1.1.2005 karttuneen eläkkeen määrä (ks. luku 3.4.3). Työkyvyttömyyseläkkeeseen ei tehdä ajalta ennen 1995 karttuneen eläkkeen vähennystä (ks. luku 4.2).

Esimerkki 5.2. Työkyvyttömyyseläke yksityiseltä puolelta, vanha kunnan palvelussuhde.

Henkilö on syntynyt 12.1.1951. Hän tulee työkyvyttömäksi vuonna 2009 ja eläke alkaa 1.10.2010.

Työsuhde	Ansio päättymisvuonna	Ansio 2010 Eläke 2010
1.7.1990–31.12.2004	3 320,79	4 087,90 889,12
Vuosi 2005	42 722,19	51 158,58 48 191,38 (-ptel) 76,30
Vuosi 2006	43 837,82	50 766,09 48 024,72 (-ptel) 76,04
Vuosi 2007	44 320,19	49 598,32 46 920,01 (-ptel) 74,29
Vuosi 2008	45 737,79	50 091,83 47 487,05 (-ptel) 75,19
Kuntien palvelussuhde 4.11.1967–30.6.1990	2 388,36	4 270,15 1 402,03

Vapaakirjan työsuhde-aika on 174 kk, joten vuoden 2004 vapaakirja on $4\,087,90 \times 174/800 = 889,12$ euroa kuukaudessa, vuoden 2010 tasossa.

Kuntien palvelussuhteesta karttunut eläke:

Vuoden 2010 tasossa palkka on 4 270,15. Kuukausia on 23 vuoden iän täyttämistä eteenpäin 197.

$$4\,270,15 \times 197 \times 2\%/12 = 1\,402,03 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Kunnallisen eläkkeen yhteensovitus:

Vuoden 2004 loppuun mennessä karttunut eläke

Yksityinen puoli	889,12
Kunta	1 402,03
Yhteensä	2 291,15

Korkein palkka on 4 270,15 euroa kuukaudessa, kunnalta. Modifioitu yhteensovitusprosentti on $11149/14400 \times 60 \% = 46,45$.

Kunnallisen eläkkeen rajausta: $46,45 \% \times 4 270,15 = 1 983,48$ euroa.

KuEL-eläke alittaa rajan, joten KuEL:n rajausta ei tehdä.

Eläkkeet yhteensä 2 291,15 euroa.

Ylite on $2 291,15 - 1 983,48 = 307,67$ euroa.

Se vähennetään KuEL-eläkkeestä $1 402,03 - 307,67 = 1 094,36$ euroa.

Tulevan ajan eläke

Vuosi	Ansiot PTEL-vähennettynä
2004	49 054,80 (Vpk:n eläkepalkkax12)
2005	48 191,38
2006	48 024,72
2007	46 920,01
2008	47 487,05

Tuleva aika 1.1.2009–31.1.2014 on 61 kk.

$(49 054,80 + 48 191,38 + 48 024,72 + 46 920,01 + 47 487,05)/60 = 3 994,63$ euroa kuukaudessa

$3 994,63 \times 61 \times 1,3\%/12 = 263,98$ euroa kuukaudessa.

Eläkkeet yhteensä ovat $889,12 + 76,30 + 76,04 + 74,29 + 75,19 + 1 094,36 + 263,98 = 2 549,28$ euroa kuukaudessa.

...

5.3 Työkyvyttömyyseläke entisin perustein

Työkyvyttömyyseläke myönnetään entisin perustein, jos uusi työkyvyttömyys alkaa ennen kuin edellisen eläkkeen päättymisestä on kulunut kaksi vuotta. Jos myöhempi eläke myönnetään saman sairauden perusteella, se määrätään entisin perustein, vaikka aiemman eläkkeen päättymisestä olisi kulunut yli kaksi vuotta.

Tämä kahden vuoden aika lasketaan siten, että jos esimerkiksi eläke on päätynyt 31.12.2006 ja uusi eläketapahtuma on 31.12.2008, kyseessä on vielä entisin perustein myöntö. Sama määrittelytapa on vuoden 2004 säännösten mukaisen tulevan ajan päättelyssä; kun työsuhde on päätynyt 31.12.2003, on siitä vielä tulevan ajan oikeus 31.12.2004.

Kun työkyvyttömyyseläke myönnetään entisin perustein, eläkkeen määrä pysyy samana. Siihen tehdään tarvittaessa ainoastaan indeksitarkistus, jos uusi eläke alkaa eri vuonna kuin aiempi on päätynyt. Eläkeaikaisia ja eläkejaksojen välissä mahdollisesti olleita työ- tai virkasuhteita taikka yrittäjätoimintaa ei oteta huomioon, kun työkyvyttömyyseläke määräytyy entisin perustein. Näistä karttunut eläke lisätään vanhuuseläkkeeseen tai uusin perustein myönnettyn työkyvyttömyyseläkkeeseen. Entisin perustein myönnettävään eläkkeeseen tehdään mahdollinen kertakorotus (ks. luku 5.5).

Vuoden 2004 säännösten mukaan entisin perustein voitiin myöntää vain tulevan ajan sisältävä eläke. Vuoden 2004 säännösten mukaisen vapaakirjaeläkkeen päättymisen jälkeen, uusi myönnettävä eläke lasketaan uudestaan vuoden 2005 säännösten mukaisesti, koska vuoden 2004 säännösten mukaan vapaakirjaeläkettä ei voi myöntää entisin perustein. Vuoden 2005 säännösten mukaan entisin perustein voidaan myöntää myös eläke, jossa tulevan ajan osuutta ei ole.

Työkyvyttömyyseläkkeen jälkeinen vanhuuseläke myönnetään entisin perustein, jos työkyvyttömyyseläkkeen päättymisestä ei ole kulunut yli kahta vuotta vanhuuseläkkeen alkamiseen (ks. luku 4.3). Tällaiseen vanhuuseläkkeeseen lisätään työkyvyttömyyseläkkeen aikaisesta ja sen jälkeisestä työskentelystä karttunut eläke.

5.4 Työkyvyttömyyseläkkeen muuttuminen vanhuuseläkkeeksi

Vuoden 2005 säännösten mukaan myönnetty työkyvyttömyyseläke muutetaan vanhuuseläkkeeksi yksityisellä puolella 63 vuoden iän täyttämistä seuraavan kuukauden alusta.

Vuoden 2005 säännösten mukaan myönnetyn julkisen puolen eläkkeen tulevan ajan pääteikä on joko 63 vuotta tai alempi johtuen julkisen puolen eläkeiän siirtymäsäännöksistä. Työkyvyttömyyseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi 63 vuoden iässä tai tätä alemmassa eläkeiässä.

Osatyökyvyttömyyseläke kerrotaan kahdella, kun se muuttuu vanhuuseläkkeeksi ja siihen lisätään osatyökyvyttömyyseläkkeen aikana mahdollisesti vuoden 2005 säännöin karttunut uusi eläke.

5.5 Kertakorotus

Vuodesta 2010 alkaen nuorena työkyvyttömiksi tulleiden työkyvyttömyyseläkkeeseen lasketaan kertakorotus sen jälkeen, kun työkyvyttömyyseläkkeen alkamisesta on kulunut viisi vuotta. Kertakorotus määräytyy sen mukaan, minkä ikäinen eläkkeensaaja on korotushetkellä eli korotusvuoden alussa 1. tammikuuta. Jos eläkkeensaaja on syntynyt 1.1., ikä on sen mukainen, mitä hän tuona päivänä täyttää.

Kertakorotuksen voi saada aikaisintaan 24-vuotiaana eikä sitä enää myönnetä, jos eläke alkaa 50 vuoden iän täyttämisen jälkeen.

Täysi korotus on 25 prosenttia eläkkeen määrästä ja sen saa 24–31-vuotiaana. Korotus pienenee 1,0 prosenttiyksiköllä kutakin ikävuotta kohden, eikä sitä saa enää, jos on täyttänyt 56 vuotta kertakorotushetkellä. Korotus lasketaan vain kerran, mutta eläkkeessä korotus pysyy niin kauan, kun eläkettä maksetaan.

Jos työkyvyttömyyseläke myönnetään entisin perustein, kertakorotushetki lasketaan ensimmäisen eläkkeen alkamisesta. Jos eläke ei ole kertakorotushetkellä maksussa, kertakorotus lasketaan kuitenkin sen hetken mukaisesti, kuin se olisi laskettu, jos eläke olisi jatkunut yhdenjaksoisesti. Kertakorotus lisätään tällaiseen entisin perustein myönnettävään eläkkeeseen sen alkaessa.

Taulukko 5.1. Kertakorotusprosentit iän mukaan.

Ikä korotus- vuoden alussa	Korotusprosentti
24–31	25
32	24
33	23
34	22
35	21
36	20
37	19
38	18
39	17
40	16
41	15
42	14
43	13
44	12
45	11
46	10
47	9
48	8
49	7
50	6
51	5
52	4
53	3
54	2
55	1
56	0

5.6 Tuleva aika

Työkyvyttömyyseläkkeen tuleva aika on aika eläketapahtumavuoden alusta 63 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun.

5.6.1 Tulevan ajan edellytys

Henkilöllä on oikeus tulevan ajan eläkkeenosaan, jos hänellä on työeläkelakien mukaan vakuutettuja työansioita vuoden 2010 tasossa yhteensä vähintään 15 469,61 (12 566,70 vuoden 2004 tasossa) euroa työkyvyttömyyden alkamista edeltäneiden kymmenen kalenterivuoden aikana. Tulevan ajan edellytykseen otetaan

huomioon muissa EU-maissa ansaitut ansiot. Jos vakuutetulla on vuosi ulkomailla vakuutettua aikaa, sen katsotaan riittävän, eikä ansioita selvitetä sen tarkemmin.

Edellä mainittua ansioedellytystä laskettaessa ansiot vuotta 2005 edeltävältä ajalta lasketaan rekisteristä saatavien eläkepalkkojen ja työsuhteiden keston perusteella. (Ks. *Työeläkelakipalvelun Työkyvyttömyyseläkeohjeisto, Työkyvyttömyyseläkkeen määrä.*)

5.6.2 Eläkkeen karttuminen tulevalta ajalta ennen vuotta 2010

Työkyvyttömyyseläkkeissä, joissa eläketapahtuma on ollut aikavälillä 1.1.2006–31.12.2009, tulevalta ajalta eläkettä karttuu 1,5 prosenttia vuodessa 50 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun ja sen jälkeen 1,3 prosenttia vuodessa 63 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun. Julkisella puolella tuleva aika otetaan huomioon 63 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun tai tätä alempaan ammatilliseen eläkeikään.

MEL:ssa tulevan ajan pääteikä voi olla joko 63 vuotta tai ansaittu eläkeikä. MEL:ssa tulevan ajan osalta eläkettä karttuu 1,6 prosenttia siihen asti, kun henkilö täyttää 50 vuotta. Ikävälillä 50–63 vuotta eläkettä karttuu 1,4 prosenttia vuodessa. Edellytyksenä näiden korkeampien tulevan ajan eläkkeen karttumisprosenttien saamiseksi on, että Merimieseläkekassa myöntää työkyvyttömyyseläkkeen ja eläkkeenhakijan MEL:n alaiset työansiot ovat eläketapahtumakuukauden ja sitä edeltäneen 36 kalenterikuukauden aikana vähintään 20 680,80 euroa (16 800 vuoden 2004 tasossa).

Tuleva aika voi sisältyä myös työkyvyttömyyseläkkeeseen perustuvaan perhe-eläkkeeseen. Työttömyyseläkkeiden tulevan ajan määräytymisestä kerrotaan luvussa 6.

5.6.3 Eläkkeen karttuminen tulevalta ajalta 1.1.2010 alkaen

Vuoden 2010 alusta voimaan tulleen Työntekijöiden eläkelain mukaan tulevalta ajalta eläkettä karttuu 1,5 prosenttia vuodessa eläketapahtumavuoden alusta 63 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun saakka. Karttumisprosenttia sovelletaan sellaisiin työkyvyttömyyseläkkeisiin, joissa eläketapahtuma on vuonna 2010 tai sen jälkeen.

MEL:ssa karttumisprosentti on 1,6 prosenttia vuodessa eläketapahtumavuoden alusta 63 vuoden ikään.

5.6.4 Viiden vuoden tarkasteluaika tulevan ajan ansioita laskettaessa

Tulevan ajan ansio määräytyy pääsääntöisesti eläketapahtumavuotta edeltäneiden viiden viimeisen kalenterivuoden ansioiden perusteella. Tätä viiden vuoden jaksoa kutsutaan tarkasteluajaksi. Työansioihin otetaan mukaan myös palkattomilta ajoilta maksettavien sosiaalietuuksien ansioperusteet ja eläkesuhteen tulevan ajan ansio palkkakertoimella tarkistettuina. Jos eläkkeenhakijalla ei ole työansioita tarkasteluajana, hänen tulevan ajan eläkkeensä määrä on nolla.

5.6.5 Tulevan ajan ansion laskennan voimaantulo

Tulevan ajan viiden vuoden tarkasteluaika on tullut voimaan seuraavan taulukon mukaisesti.

Taulukko 5.2. Tulevan ajan ansion laskennan voimaantulo.

Et-vuosi	Jakaja	Tulevan ajan ansiovuodet							
2006	24	2004	2005	-	-	-	-	-	-
2007	36	2004	2005	2006	-	-	-	-	-
2008	48	2004	2005	2006	2007	-	-	-	-
2009	60	2004	2005	2006	2007	2008	-	-	-
2010	60	-	2005	2006	2007	2008	2009	-	-
2011	60	-	-	2006	2007	2008	2009	2010	-

Tarkasteluajan keskiansion laskennassa käytetty jakaja on muuttunut vuosittain. Tämä jakaja on määräytynyt sen mukaan, kuinka monta täyttä kuukautta tarkasteluajassa on ollut. Kun eläketapahtuma on ollut vuonna 2009, huomioon otetaan vielä myös vuosi 2004. Jakajana on vuonna 2009 ensimmäisen kerran täydet 60 kuukautta.

Kun eläketapahtuma on vuonna 2010, tulevan ajan ansion laskennassa tarkasteluajana on puhtaasti vuodesta 2005 alkaen laskettuja vuosiansioita.

Vuoden 2004 ansioista määräytyvä tulevan ajan eläkepalkka lasketaan sen lain mukaan, mistä henkilöllä on kyseisen vuoden lopussa tulevan ajan oikeus. Ansiot otetaan huomioon koko vuotta vastaten, vaikka työsuhde ei olisikaan kestänyt koko vuotta. Jos tulevan ajan oikeutta ei ole 31.12.2004 minkään lain perusteella, vuoden 2004 ansio on nolla tulevan ajan ansiota laskettaessa.

Se, mihin työsuhteeseen tuleva aika liittyy, jos henkilö olisi tullut työkyvyttömäksi 31.12.2004, tutkitaan vuoden 2004 säännösten mukaan (tulevan ajan liittämistä ks. *Laskentaopas 2005*).

Jos kuitenkin vakuutetulla on ollut eläkesuhde, joka on jatkunut vuodenvaihteessa 2004/2005 tai joka on päättynyt 31.12.2002 tai sen jälkeen, vuoden 2004 tulevan ajan palkkana käytetään tämän eläkesuhteen eläkepalkkaa.

Tulevan ajan eläkepalkkaa laskettaessa TEL:n tekninen katkaisu puretaan, jos katkaisu on tehty kahden vuoden sisällä ennen vuoden 2004 lopun vapaakirjausta eli 31.12.2002 jälkeen.

5.6.6 YEL:n ja MYEL:n mukainen tulevan ajan ansio

Laskettaessa vuoden 2004 ansiota tulevan ajan ansiota varten YEL:n tekninen katkaisu puretaan, jos katkaisu on tehty neljän vuoden kuluessa ennen vapaakirjausta.

MELA laskee MYEL:n tulevan ajan työtulon 1.1.2005 jatkuvista MYEL-työtulojaksoista ja ilmoittaa sen 31.12.2004 vapaakirjauksen yhteydessä ansaintarekisteriin. Tulevan ajan työtulo lasketaan 4–8 viimeisen vuoden keskityötulon mukaan. Mukaan otettavien vuosien lukumäärä riippuu henkilön iästä 31.12.2004 (täysinä vuosina).

Tuleva aika ei voi liittyä yrittäjätoimintajaksoon, joka on jatkunut alle neljä kuukautta 31.12.2004 mennessä.

1.1.2007 alkaen tulevan ajan ansiota määritettäessä joustoja ylös- tai alaspäin ei oteta huomioon eläketapahtumavuotta edeltävän vuoden työtulossa.

5.6.7 Eläkeaika tulevan ajan ansiossa

Jos henkilö on saanut eläkettä ja hänelle myönnetään eläkkeen lakkaamisen jälkeen uusi eläke uusien perusteiden, tarkasteluaikaan kohdistuva eläkesuhde otetaan huomioon tulevan ajan ansioiden laskennassa. Tällöin tulevan ajan ansioina eläkeajalta käytetään aiemman eläkkeen perusteena olevia tulevan ajan ansioita. Myös päättyneet maatalousyrittäjien erityiseläkkeellä oloaika otetaan huomioon.

Pelkästään eläkettä ja/tai sosiaalietuuksia tarkasteluaikana saaneen tulevan ajan ansio on nolla. Tulevan ajan ansioon mukaan luettavia työansioita pitää olla, mutta niillä ei ole alarajaa.

5.6.8 Palkattoman ajan etuudet tulevan ajan ansiossa

Eläkettä karttuu palkattoman ajan etuuksista etuuden perusteena olevan työansion (etuuden peruste) perusteella. Eläkettä karttuu etuuslajista riippuen tietyistä prosenttiosuudesta eläkkeen perusteena olevaa etuusansiota.

Tulevan ajan ansioon etuusansio otetaan kuitenkin huomioon vähintään 100-prosenttisesti. Vanhempainpäivärahat otetaan huomioon tulevan ajan ansioon 117-prosenttisesti. Tulevan ajan ansioon otetaan lisäksi mukaan seuraavat vähimmäistasoiset etuudet, joista ei kartu eläkettä:

- työttömyysturvalain mukainen peruspäiväraha
- työmarkkinatuki
- työttömyysturvalain mukaisen peruspäivärahan jälkeen myönnetty samansuuruinen sairauspäiväraha.
- Kelan maksama työttömyysturvalain mukainen koulutuspäiväraha
- julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain mukainen perustuki.

Kahta viimeksi mainittua ei myönnetä enää vuoden 2010 alusta. Jo myönnetyt etuudet otetaan huomioon tulevan ajan ansiossa ajalta ennen vuotta 2010 ja sen jälkeen.

Nämä etuudet otetaan huomioon tulevassa ajassa siten, että ne vastaavat 1 289,13 euron kuukausiansiotasoa vuonna 2010 (1 047,22 vuoden 2004 tasossa). Pelkästään palkattomien aikojen etuuksien perusteella ei voida laskea tulevan ajan ansiota.

Jos eläketapahtuma on vuonna 2010 tai sen jälkeen alle kolmevuotiaan lapsen hoidosta ja opiskelusta karttuvasta etuudesta annetun erillislain mukainen etuuden peruste, joka on 644,56 euroa kuukaudessa (523,61 e/kk vuoden 2004 tasossa), otetaan huomioon tulevan ajan ansiota laskettaessa kaksinkertaisena (1 047,22 vuoden 2004 tasossa). Se otetaan näin huomioon koko tarkasteluajalta.

5.6.9 Työkyvyttömyyden alkamisvuoden ansiot tulevan ajan ansiossa (Poikkeussääntö)

Jos henkilöllä on työansioita vain tarkasteluajan viimeisenä vuotena ja/tai eläketapahtumavuotena, tulevan ajan ansio lasketaan poikkeuksellisesti ottamalla huomioon työkyvyttömyyden alkamisvuoden ansiot eläketapahtumakuukauden loppuun saakka. Eläketapahtumavuoden ansioista ei kuitenkaan kartu eläkettä.

Melan erityiseläkkeellä olevan työeläke lasketaan poikkeussäännöksen mukaan, jos tarkasteluajana on muiden työeläkelakien mukaisia ansioita vain eläketapahtumavuodelta ja/tai edeltävältä vuodelta.

Jos yrittäjätoiminta päättyy kesken kuukauden, lasketaan yrittäjävakuutusjakso kuitenkin päivän tarkkuudella, eli se otetaan huomioon päättymispäivään, ei eläketapahtumakuukauden loppuun.

Tulevan ajan ansio saadaan jakamalla työkyvyttömyyden alkamisvuoden ja/tai työkyvyttömyyden alkamista edeltävän vuoden ansiot enintään 60:llä, vaikka ansioita tarkastellaan viittä vuotta pitemmältä ajalta.

Jos henkilö on tarkasteluajana saanut vain palkattoman ajan etuuksia ja/tai eläkettä, ja työansioita on eläketapahtumavuotena ja/tai sitä edeltävänä vuotena, tulevan ajan eläke lasketaan myös näissä tilanteissa poikkeussäännöstä soveltaen. Tällöin tulevan ajan ansion laskentaan otetaan mukaan sekä työ- ja etuusansiot eläketapahtumavuodelta ja/tai sitä edeltävältä vuodelta että koko tarkasteluajan palkattoman ajan etuuksien etuusansiot. Samoin otetaan huomioon myös mahdollisen aiemman eläkkeen perusteena oleva tulevan ajan ansio tarkasteluajalta. Kyseessä voi olla esimerkiksi pitkään työmarkkinatuella ollut henkilö, joka työllistyy hetkeksi ennen kuin hän tulee työkyvyttömäksi.

5.6.10 Nuorten tulevan ajan ansiot

Sellaisilla henkilöillä, jotka tulevat työkyvyttömiksi viimeistään sen vuoden aikana, jolloin he täyttävät 23 vuotta, tarkasteluajana on se aika, jonka he ovat ehtineet olla työeläkejärjestelmän piirissä. Tämä on aika 18 vuoden iän täyttämistä seuraavan kuukauden alusta työkyvyttömyyden alkamiskuukauden loppuun. Nuorten tulevan ajan ansiot lasketaan jakamalla tarkasteluajana saadut ansiot tähän aikaan sisältyvien kuukausien lukumäärällä, enintään kuitenkin 60 kuukaudella.

Ajalta ennen vuotta 2005 otetaan myös nuorilla huomioon vuoden 2004 säännöksiin laskettu eläkepalkka. Jos alle 23-vuotiaalla työntekijällä on oikeus tulevaan aikaan vuoden 2004 säännösten perusteella (jos hän olisi tullut työkyvyttömäksi 31.12.2004), otetaan tulevan ajan ansion laskentaan mukaan myös vuoden 2004 tulevan ajan eläkepalkka vuositasoiseksi muunnettuna.

Vuodelta 2004 tarkasteluajan laskenta aloitetaan 18 vuoden täyttämiskuukautta seuraavan kuukauden alusta. Vuoden 2004 vuosiansioksi lasketaan kuukausitasoi-

nen eläkepalkka kerrottuna 18 ikävuoden täyttämisen jälkeisten täysien kalenterikuukausien lukumäärällä.

Jos eläketapahtuma sattuu vuonna 2006 tai sen jälkeen, ei alle 18-vuotiaana saatuja ansioita voi olla mukana tulevan ajan ansioissa. Vuoden 2004 ansiota laskettaessa alle 18-vuotiaana ansaitut ansiot voivat vaikuttaa eläkepalkan tasoon, koska se lasketaan vuoden 2004 säännösten mukaan.

Jos työntekijä tulee työkyvyttömäksi sinä vuonna, jolloin hän täyttää 18 vuotta, ei hän voi saada tulevan ajan eläkettä. Tulevan ajan edellytyksen on täytyttävä eläketapahtumaa edeltävän vuoden loppuun mennessä.

5.6.11 Lapsenhoitoajan vaikutus tulevan ajan ansioihin

Alle kolmevuotiaan lapsen hoitoaika voi vaikuttaa tulevan ajan ansion määräytymiseen. Jos työntekijän tulot ovat pienentyneet alle kolmevuotiaan lapsen hoidon takia, tulevan ajan ansiona voidaan käyttää ansioita, joihin lapsenhoitoaika ei ole vaikuttanut. Tällaisia ansioita otetaan huomioon enintään viimeiseltä kymmeneltä kalenterivuodelta. Lapsenhoidolla tulee olla merkittävä vaikutus eläketurvaan (20 prosenttia), jotta edellä mainittuja ansioita voidaan käyttää.

Tulevan ajan ansion laskennasta jätetään pois vuodet, jotka sisältävät lapsenhoitoaikaa. Viittä kalenterivuotta voidaan etsiä enintään kymmenen vuoden ajalta ennen eläketapahtumavuotta. Jos lapsenhoitoa on useampana kuin viitenä vuotena, otetaan huomioon vain sellaiset vuodet, joihin ei sisälly lapsenhoitoa, siis neljä vuotta tai sitä vähemmän. Jos kaikkina vuosina on lapsenhoitoa, lapsenhoitoajan poikkeussääntöä ei voi soveltaa.

Lapsenhoitoajan poikkeussääntö voi johtaa siihen, että alun perin pääsäännön mukaan laskettavasta tulevan ajan ansiosta tulee nuorten säännöllä laskettava. Työntekijä voi olla yli 23-vuotias, mutta kun lapsenhoitoa sisältävät vuodet jätetään laskennasta pois, tarkasteluaikaa jää alle viisi vuotta työntekijän 18-vuotispäivään asti. Silloin tulevan ajan ansio lasketaan jäljelle jääneistä ansioista nuorten säännön mukaan. Tarkasteluaika on tällöin muuten nuorten säännön mukainen, mutta lapsenhoitoa sisältävät vuodet jätetään pois.

Jos kyseessä on lähtökohtaisesti alle 23-vuotias henkilö, tarkasteluaika on nuorten poikkeussäännön mukainen. Tällöin lapsenhoitoa sisältäneet kalenterivuodet jätetään pois tulevan ajan ansion laskennasta, ja ansio lasketaan jäljelle jääneiden

kuukausien ansioista. Jos lapsenhoitoa on koko tarkasteluaikana, lapsenhoitoajan poikkeussääntöä ei voi soveltaa.

Eläke on laskettava sekä pääsäännön että lapsenhoitoajan poikkeussäännön mukaan, jos lapsen hoidosta on maininta eläkehakemuksessa. Lapsenhoitoajan poikkeussäännön soveltaminen ei edellytä vanhempainetuuden saamista. Tarvittaessa lapsen hoito on jotenkin osoitettava, jos rekistereissä ei ole merkintää vanhempainpäivärahoista.

Jos lapsenhoitoajan poikkeussäännön soveltaminen johtaa eläkkeen määrään, joka on vähintään 20 prosenttia suurempi kuin pääsäännön mukaan laskettu, poikkeussääntöä sovelletaan eläkkeeseen.

Lapsenhoitoaika ajalta ennen vuotta 2005 otetaan huomioon vuoden 2004 säännösten mukaan, kun lasketaan vuoden 2004 tulevaan aikaan otettava vuosiansio. Vuoden 2005 sääntöjen mukainen 10 vuoden tarkasteluaika tulee voimaan vähitellen vuodesta 2005 lähtien. (Ks. lisäesimerkki 13.2.)

5.7 Etuudet

5.7.1 Työkyvyttömyyseläke ja kuntoutustuki

Työkyvyttömyyseläke ja kuntoutustuki ovat määrältään samansuuruisia. Työntekijälle maksetaan työkyvyttömyyseläkettä kuntoutustukena, jos hänen työkykynsä on ainakin osittain palautettavissa hoidolla tai kuntoutuksella, joita varten työntekijälle on tehty hoito- tai kuntoutussuunnitelma. Kuntoutustuki on aina määräaikainen. Toistaiseksi myönnettävän työkyvyttömyyseläkkeen tavoin kuntoutustuki voidaan myöntää vain, jos työkyvyttömyys on kestänyt tai sen voidaan arvioida kestävän vähintään vuoden ajan työkyvyttömyyden alusta lukien. Sekä työkyvyttömyyseläke että kuntoutustuki voidaan myöntää myös osaeläkkeen suuruisina, osatyökyvyttömyyseläkkeenä tai osakuntoutustukena.

Vuoden 2004 jälkeen myönnettävä kuntoutustuki tai muu eläke, joka alkaa vuoden 2004 säännösten mukaan myönnetyn kuntoutustuen jatkona, lasketaan maksussa olleen eläkkeen perusteella siten, että siihen tehdään mahdollinen indeksitarkistus tai työkyvyttömyysasteen muuttuessa se kerrotaan kahdella tai puolitetään. Eläke määräytyy tällöin vuoden 2004 säännösten mukaan.

Esimerkki 5.3. Kuntoutustuki.

Työntekijä on syntynyt 29.1.1956. TEL/TyEL-työsuhdeaika on 1.8.1980–15.3.2009. Työkyvyttömyys alkaa 16.3.2009.

Työntekijän kuntoutustuki myönnetään sairausvakuutuslain mukaisen päivärahan ensisijaisuusajan jälkeen ajalle 1.4.2010–31.12.2010. Kuntoutustuki on samansuuruinen kuin toistaiseksi myönnetty työkyvyttömyyseläke. Kuntoutustuki lasketaan vuoden 2005 säännösten mukaan ja siihen lasketaan suojaosuus.

Esimerkissä ei ole laskettu sairauspäivärahasta karttunutta eläkettä.

Vapaakirjaus

Eläkkeen perusteena oleva palkka (eläkepalkka)

Vuosi	Ansiot e/v	Indeksi	Ansiot v. 2004 ind. 2151	Ansiot PTEL-vähennettynä (1.1.96 alkaen)	Aika päivinä	Keskimäär. kk-ansio
1995	16 150	1712	20 291,27	20 291,27	360	1 690,94
1996	16 250	1760	19 860,09	19 178,89	360	1 598,24
1997	16 300	1791	19 576,38	18 695,44	360	1 557,95
1998	17 800	1825	20 979,62	19 993,58	360	1 666,13
1999	18 000	1868	20 726,98	19 752,81	360	1 646,07
2000	19 000	1903	21 476,09	20 466,71	360	1 705,56
2001	15 200	1981	16 504,39	15 761,69	360	1 313,47
2002	18 200	2054	19 059,49	18 220,87	360	1 518,41
2003	19 400	2103	19 842,80	18 930,03	360	1 577,50
2004	20 100	2151	20 100,00	19 175,40	360	1 597,95
				190 466,69	3 600	

$$30 \times \frac{190\,466,69}{3\,600} = 1\,587,22 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Työsuhdeaika 1.8.1980 – 31.12.2004 = 24 vuotta 5 kuukautta = 293 kuukautta.

$$\text{Eläke työsuhdeajalta on } \frac{293 \times 1,5 \% \times 1\,587,22}{12} = 581,32 \text{ euroa kuukaudessa.}$$

31.12.2004 mennessä karttunut, vapaakirjattu eläke vuoden 2010 tasossa palkka-kertoimella korotettuna on

$$581,32 \times \frac{1,231}{1,000} = 715,60 \text{ euroa kuukaudessa.}$$

Karttuma 1.1.2005 alkaen:

Vuosi	Ansiot e/v	Ansiot 2010 palkka-kertoimen (1,231) tasossa	Ansiot 2010 palkkakertoimen tasossa PTEL-vähennettynä (e/v)
2005	22 574,77	27 032,63	25 789,13
2006	23 000,00	26 635,00	25 489,70
2007	23 500,00	26 298,64	25 167,80
2008	24 000,00	26 284,70	25 207,03
Yhteensä			101 653,66

$$\frac{101\,653,66 \times 1,5\%}{12} = 127,07 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Työsuhteesta karttuneet eläkkeet yhteensä ovat

$$715,60 + 127,07 = 842,67 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Tulevan ajan ansio lasketaan vuosien 2004–2008 ansioista

Vuoden 2004 eläkepalkka korotetaan palkkakertoimella vuoden 2010 tasoon.

$$1\,587,22 \times \frac{1,231}{1,000} = 1\,953,87 \text{ euroa kuukaudessa}$$

$$12 \times 1\,953,87 = 23\,446,44 \text{ euroa/vuosi}$$

Vuosi	Ansiot euroa
2004	23 446,44
2005	25 789,13
2006	25 489,70
2007	25 167,80
2008	25 207,03
Yhteensä	125 100,10

$$\frac{125\,100,10}{60} = 2\,085,00 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Tuleva aika eläketapahtumavuoden alusta 63 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun

2019	01	30
2009	01	01
10 vuotta	0 kuukautta	30 päivää = 121 kuukautta

Eläke tulevalta ajalta

$$\frac{(121 \text{ kk} \times 1,3\% \times 2\,085,00)}{12} = 273,31 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Kuntoutustuki 1.4.2010 alkaen on $842,67 + 273,31 = 1\,115,98$ euroa kuukaudessa

TEL-suojaosuus

Eläkkeen alkamisvuoden (vuoden 2010) tasoon työkäisen indeksillä tarkistetut ja PTEL-vähennetyt ansiot 1996–2008:

Eläkkeen perusteena oleva palkka (eläkepalkka)

Vuosi	Ansiot e/v	Indeksi	Ansiot v. 2010 ind. 2538	Ansiot PTEL-vähennettynä	Aika päivinä	Keskimäär. kk-ansio
1996	16 250,00	1760	21 337,36	20 605,49	360	1 717,12
1997	16 300,00	1791	21 032,55	20 086,09	360	1 673,84
1998	17 800,00	1825	22 540,16	21 480,78	360	1 790,06
1999	18 000,00	1868	22 268,74	21 222,11	360	1 768,51
2000	19 000,00	1903	23 073,57	21 989,11	360	1 832,43
2001	15 200,00	1981	17 732,05	16 934,11	360	1 411,18
2002	18 200,00	2054	20 477,22	19 576,22	360	1 631,35
2003	19 400,00	2103	21 318,78	20 338,12	360	1 694,84
2004	20 100,00	2151	21 595,12	20 601,74	360	1 716,81
2005	22 574,77	2191	23 811,18	22 715,86	360	1 892,99
2006	23 000,00	2246	25 990,20	24 872,62	360	2 072,72
2007	23 500,00	2311	25 808,31	24 698,55	360	2 058,21
2008	24 000,00	2363	25 777,40	24 720,53	360	2 060,04

Eläkepalkka lasketaan vuosien 1999–2008 ansioista

$$30 \times \frac{217668,97}{3\,600} = 1\,813,91 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Työsuhteika 1.8.1980–15.3.2009 = 28 vuotta 7 kuukautta 15 päivää
= 343 kuukautta 15 päivää.

$$\frac{343 \frac{15}{30} \times 1,5\% \times 1\,813,91}{12} = 778,85 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Vuoden 2005 säännösten mukainen, eläketapahtumaan laskettu eläke:
31.12.2004 vapaakirja sekä vuoden 2005–2008 karttuma ovat yhteensä 842,67 euroa kuukaudessa.

Vertailueläkettä varten lasketaan tulevan ajan eläketapahtumavuoden osuus:

$$\frac{3 \times 1,3 \% \times 2\,085,00}{12} = 6,78 \text{ euroa kuukaudessa.}$$

Vuoden 2005 säännösten mukainen eläke on yhteensä:

$$842,67 + 6,78 = 849,45 \text{ euroa kuukaudessa.}$$

Koska vuoden 2004 säännösten mukaan laskettu eläke on pienempi (778,85 euroa kuukaudessa) kuin vuoden 2005 säännösten mukaan laskettu vertailueläke (849,45 euroa kuukaudessa) ei suojaosuutta jää maksettavaksi.

...

5.7.2 Yksilöllinen varhaiseläke (YVE)

Yksityisellä puolella ei enää tule myönnettäväksi yksilöllisiä varhaiseläkkeitä.

Pääsääntöisesti myöskään julkiselta puolelta ei enää myönnetä yksilöllisiä varhaiseläkkeitä. Julkisella puolella kuitenkin voi yksilöllisen varhaiseläkkeen saada vielä vuosina 1946–1947 syntynyt henkilö, jolla oli oikeus ammatillisen eläkeiän valintaan, mutta joka ei valintaa tehnyt.

Yksilöllisen varhaiseläkkeen määrä lasketaan samoin kuin työkyvyttömyyseläkkeen määrä.

5.7.3 Kuntoutusraha

Kuntoutuksen perusetuutena on kuntoutusraha. Kuntoutusrahaa maksetaan työkyvyttömyyden ehkäisemiseksi, työkyvyttömyyden uhkaamalle työntekijälle tai yrittäjälle, jolle eläkelaitos antaa ammatillista kuntoutusta. Kuntoutusrahan määrä on peruseläkkeiden yhteismäärä korotettuna 33 prosentilla. Kuntoutusrahan määrä on siis sama kuin kuntoutustuen ja -korotuksen yhteismäärä. Kuntoutusrahan maksaa kokonaan se yksityisen tai julkisen puolen työeläkelaitos, joka kuntouttaa työntekijää. Kuntoutusrahaa laskettaessa ei oteta huomioon yksityisen puolen lisäeläkkeitä.

Kuntoutusraha maksetaan täytenä, jos kuntoutuja ei aktiivisen kuntoutuksen aikana ole lainkaan ansiotyössä tai hän on työssä, mutta ansaitsee enintään puolet

vakiintuneesta ansiosta. Kuntoutusrahaa voidaan maksaa myös kuukautta lyhyemmältä ajalta, jolloin kuukausieläke jaetaan 30:llä ja kerrotaan maksupäivien lukumäärällä.

Osakuntoutusrahan määrä on puolet täyden kuntoutusrahan määrästä.

5.7.4 Kuntoutusavustus

Kuntoutusavustus ei sisällä korotusta, vaan se on kuntoutujan työeläkkeiden yhteismäärän suuruinen. Kuntoutusavustus voidaan myös maksaa osa-avustuksena. Kuntoutusavustusta voidaan maksaa kuntoutuksen odotusajalta ja kuntoutuksen väliaikojen ajalta. Kuntoutusavustusta ei myönnetä, jos henkilölle maksetaan palkkaa tai jos kuntoutuja saa toimeentulonsa muuta kautta, esimerkiksi työttömyyspäivärahan tai sairauspäivärahan avulla. Kuntoutusavustusta voidaan myöntää myös ammatillisen kuntoutuksen suunnitelman laatimista varten. YEL:n ja MYEL:n mukaan voidaan myöntää kuntoutusavustusta työllistymisen tukemiseksi. (*Työeläkelakipalvelun ohjeisto Työeläkekuntoutus.*)

5.7.5 Kuntoutuskorotus

Kuntoutuskorotus on kuntoutustuen tai toistaiseksi myönnetyn työkyvyttömyyseläkkeen saajalle eläkkeen lisäksi maksettava korotus, joka on 33 prosenttia eläkkeestä. Se maksetaan yleensä työeläkelaitoksen järjestämän aktiivisen kuntoutuksen ajalta täysiltä kalenterikuukausilta. Jokainen kuntoutustukea tai työkyvyttömyyseläkettä maksava työeläkelaitos maksaa omaan eläkkeeseensä 33 prosentin korotuksen. Jos osa kuntoutustuista tai eläkkeistä on maksettu kertasuorituksena, ei niiden osalta lasketa kuntoutuskorotusta. Kuntoutuskorotusta laskettaessa ei oteta huomioon yksityisen puolen lisäeläkkeitä.

Kun osatyökyvyttömyyseläkkeellä olevaa henkilöä ryhdytään kuntouttamaan, kuntoutuskorotuksen määrä on 33 prosenttia osatyökyvyttömyyseläkkeestä. Usein kuitenkin osatyökyvyttömyyseläkettä saava henkilö joutuu olemaan poissa työstä kuntoutuksen vuoksi ja tällöin eläke voidaan maksaa kuntoutuksen ajalta täyden eläkkeen suuruisena. Jos eläke maksetaan täyden eläkkeen suuruisena, myös kuntoutuskorotus lasketaan täyden eläkkeen määrästä.

6 Työttömyyseläke

6.1 Oikeus työttömyyseläkkeeseen

Työttömyyseläkkeen voi saada henkilö, joka on

- syntynyt vuonna 1949 tai aikaisemmin. Vuonna 2010 voidaan työttömyyseläke myöntää vielä vuosina 1948 ja 1949 syntyneille ja vuonna 2011 enää vuonna 1949 syntyneille.
- täyttänyt 60 vuotta,
- saanut työttömyyskassalta tai Kelalta todistuksen siitä, että työttömyyspäivärahan enimmäismäärä on täyttynyt (500 päivää täyttynyt tai lisäpäiväoikeus päättynyt 60 vuoden iän täyttämiskuukauden lopussa),
- saanut työvoimatoimistolta todistuksen, että on työttömänä työnhakijana työvoimatoimistossa eikä hänelle voida osoittaa työtä ja
- on välittömästi eläketapahtumavuotta edeltäneiden 15 kalenterivuoden aikana ollut eläkkeeseen oikeuttavassa työssä yhteensä viisi vuotta.

Työssäoloedellytys tutkitaan ennen vuotta 2005 olleen työskentelyn osalta vuoden 2004 säännösten mukaan. Viiden vuoden kestovaatimus lasketaan kuukausi- tai päivätekniikalla työsuhteen päättymisajankohdan mukaan. Vuoden 2004 jälkeisiltä vuosilta työssäoloedellytys tutkitaan siten, että vakuutettu vuosiansio jaetaan palkkakertoimella kyseisen vuoden tasoon tarkistetulla entisellä TEL:n rajamäärällä. Eläkkeeseen oikeuttavia kuukausia tulee niin monta, kuin tämä rajamäärä sisältyy vuosipalkkaan, kuitenkin enintään 12 kuukautta vuodessa.

Vuonna 2010 myönnettävään työttömyyseläkkeeseen sovelletaan aina alla selostettuja, 1.1.2000 voimaan tulleita säännöksiä.

Työttömyyseläke voidaan myöntää 60–61-vuotiaille. Jos henkilö täyttää työttömyyseläkkeen saamisen edellytykset vasta 62 vuotta täytettyään, hänelle ei enää myönnetä työttömyyseläkettä. Sen sijaan hänelle myönnetään työttömyyseläkehakemuksen perusteella vanhuuseläke varhentamattomana. Siihen ei liitetä tulevan ajan eläkkeenosaa.

Työttömyyseläkkeitä ei myönnetä enää vuonna 2012. Silloin vuonna 1949 syntyneet ovat jo täyttäneet 62 vuoden iän.

6.2 Työttömyyseläkkeen eläketapahtuma ja alkaminen

Työttömyyseläkkeen eläketapahtumana pidetään sitä päivää, jolloin kaikki työttömyyseläkkeen edellytykset täyttyvät. Yleensä tämä on eläkkeen alkamista edeltävän kuukauden viimeinen päivä, jos työvoimatoimiston todistus on kirjoitettu kuukauden kuluessa siitä päivästä, kun työtön on saanut enimmäismäärätodistuksen työttömyyskassalta tai Kelalta. Jos työvoimatoimiston todistuksen päiväys on tätä myöhemmin, on eläketapahtuma sama kuin työvoimatoimiston todistuksen allekirjoituspäivä. Myös silloin kun työttömyyseläkkeen saamisedot täyttyvät viimeistään henkilön 62-vuotispäivää edeltävänä päivänä hänelle myönnetään työttömyyseläke, vaikka työttömyyseläke alkaakin vasta henkilön täytettyä 62 vuotta.

Työttömyyseläke alkaa seuraavan kuukauden alusta siitä, kun kaikki eläkkeen saamisen edellytykset ovat täyttyneet. Jos työntekijä tulee uudelleen työttömäksi ennen kuin vuosi on kulunut työttömyyseläkkeen keskeyttämisestä, entistä eläkettä aletaan maksaa uudestaan.

6.3 Työttömyyseläkkeen määrä

Työttömyyseläke on aina ansaitun eläkkeen suuruinen. Jos eläkkeensaajalla on oikeus tulevan ajan eläkkeeseen, se on työttömyyseläkkeessä lepäävänä ja maksetaan vasta, kun työttömyyseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi.

6.3.1 *Ansaittu eläke*

Vuodenvaihteessa 2004/2005 jatkuneet työsuhteet on päätetty laskennallisesti 31.12.2004 loppuun ja niistä on laskettu vapaakirja vuoden 2004 säännösten mukaan. Vapaakirjaan lasketaan mukaan myös aiemmista työsuhteista ja yrittäjätoiminnoista karttuneet eläkkeenosat. 1.1.2005 alkaen eläkettä karttuu vuoden 2005 säännösten mukaan, jolloin eläke lasketaan vuosiansioiden ja uusien karttumisprosenttien perusteella.

Työttömyyseläketilanteessa työsuhde ei yleensä ole jatkunut eläketapahtumaan saakka, joten TEL-suojaosuutta ei yleensä tule laskettavaksi. Joissakin tilanteissa, esimerkiksi soviteltua päivärahaa saavan työsuhde voi kuitenkin jatkua eläketapahtumaan asti, jolloin tällainen työsuhde voi olla suojattu työsuhde ja suojaosuus lasketaan. Se lasketaan samoin kuin työkyvyttömyyseläkkeeseen (ks. esimerkki 6.1).

Työeläkelisä lasketaan ansaintarekisteriin työeläkelisäkertoimena vuoteen 2005 mennessä ansaittujen työeläkelisään oikeuttavien päivien perusteella. Vuodesta 2005 alkaen palkattomilta ajoilta karttuu eläkettä etuuden perusteena olevan ansion perusteella.

LITA-korvaus vähennetään työttömyyseläkkeestä, kuten muistakin eläkkeistä.

Jos työntekijä palaa vuoden 2005 säännösten mukaisen työttömyyseläkkeen alkamisen jälkeen työhön ja uusi eläke alkaa uusien perustein, eläkesuhteesta karttuu eläkettä eläketapahtumavuoden alusta vuoden 2005 säännösten mukaan. Eläkettä karttuu eläkesuhteesta 1,3 prosenttia tulevan ajan eläkkeen perusteena olevista ansioista.

Jos työntekijä on ollut vuoden 2004 säännösten mukaisella työttömyyseläkkeellä, eläkettä karttuu siitä 2004 säännösten mukaan (ks. luku 3.6.1).

6.3.2 Tulevan ajan eläke

Lepäävän tulevan ajan eläkkeenos sisältävä työttömyyseläke tarkoittaa sellaista työttömyyseläkettä, johon ei makseta tulevan ajan eläkkeenosaa, vaikka henkilöllä on oikeus tulevaan aikaan. Tällainen työttömyyseläke maksetaan eläketapahtumaan mennessä karttuneen eläkkeen suuruisena. Tulevan ajan eläkkeenos lisätään vasta tällaisen eläkkeen jälkeen samoin perustein myönnettävään vanhuuseläkkeeseen tai mahdolliseen perhe-eläkkeeseen.

Jos lepäävän tulevan ajan eläkkeenos sisältävä työttömyyseläke muuttuu työkyvyttömyyseläkkeeksi, lepäävä tulevan ajan eläkkeenos ei tule maksuun eli eläkkeen määrä ei tällöin muutu. Lepäävä tulevan ajan eläkkeenos lisätään karttuneeseen eläkkeeseen vasta työkyvyttömyyseläkkeen muuttuessa vanhuus- tai perhe-eläkkeeksi.

Tulevan ajan oikeus tutkitaan joko ensimmäisenä lisäpäivänä, eläketapahtumapäivänä tai ensimmäisen sellaisen työsuhteen ensimmäisenä päivänä, johon sovelletaan lakia 55 vuotta täyttäneen työttömän työllistymisedellytysten parantamisesta (10-työsuhde).

Tulevan ajan oikeus kiinnitetään vuoden 2006 loppuun 2004 säännösten mukaisesti (ks. luku 6.3.5). Tuleva aika lasketaan kuitenkin vuoden 2005 säännösten mukaan eli eläketapahtumavuoden alusta 63 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun. Tulevan ajan karttuma on 1,3 prosenttia vuodessa. Tämä 1,3 prosentin

karttuma säilyy ennallaan myös vuonna 2010, vaikka työkyvyttömyyseläkkeessä se muuttuu eläkkeissä, joiden eläketapahtuma on 1.1.2010 tai sen jälkeen.

6.3.3 Tulevan ajan oikeuden kiinnittäminen 31.12.2006

Tulevan ajan oikeus ja tulevan ajan palkka tai työtulo määräytyy siten kuin se määräytyisi 2004 säännösten mukaan, jos eläketapahtuma olisi ollut 31.12.2006. Henkilöllä on työttömyyseläkkeessään tulevan ajan oikeus, jos hänen työsuhteensa päättymisestä on 31.12.2006 kulunut alle 360 sellaista päivää, jotka eivät jatka jälkikarenssiaikaa.

LEL:ssä ja TaEL:ssa tulevan ajan edellytyksenä on, että työntekijä on ansainnut vähintään ylemmän rajamäärän 540 päivän aikana ennen eläketapahtumaa tai vastaavaa. Jos LEL- tai TaEL-työskentelyä on rinnakkain MYEL:n kanssa, LEL- tai TaEL-ansioita riittää alempi rajamäärä. Edellä mainitut ansiot sekä rajamäärät tarkistetaan puoliväli-indeksillä työttömyyseläkkeen alkamisvuoden tasoon. Jälkikarenssiaikaa jatkavina otetaan huomioon edelleen vuoden 2004 säännösten mukaiset etuuspäivät (ks. liite 3).

Jos henkilöllä on 31.12.2006 jatkuva työsuhde, katsotaan sen olevan 10-työsuhde, jos se on 31.12.2006 mennessä jatkunut enintään 10 kuukautta ja myös muut 10-työsuhteen edellytykset täytyvät. Tällaiseen 31.12.2006 enintään 10 kuukautta jatkuneeseen työsuhteeseen ei yleensä liitetä tulevaa aikaa.

Tulevaa aikaa ei kuitenkaan voida liittää eläkesuhteeseen.

TEL:n tulevan ajan eläkepalkka 31.12.2006

Kun TEL-eläkepalkka lasketaan 31.12.2006, myös vuoden 2006 ansiot otetaan eläkepalkkaa laskettaessa mukaan, jos työsuhde on jatkunut koko vuoden tai kyseessä on enintään kolmena kalenterivuotena jatkunut työsuhde. Eläkepalkka lasketaan vuoden 2004 säännösten mukaan. Tällöin huomioon otetaan myös automaattinen katkaisu ja vuoden 1996 lainmuutoksen mukaisten siirtymäsäännösten mukainen eläkepalkan laskenta. Tarvittaessa tehdään myös harkinnanvarainen tarkistus sekä tasoituspalkan laskenta.

Jos TEL:n tekninen katkaisu on tehty 31.12.2004 jälkeen, se puretaan laskettaessa tulevan ajan palkkaa 31.12.2006. Karttuneessa eläkkeessä se puretaan, jos todellinen eläketapahtuma on kahden vuoden sisällä teknisestä katkaisusta. Kun tulevan ajan eläkepalkkaa lasketaan 31.12.2006, siihen sovelletaan indeksiä myö-

ten vuoden 2004 säännöksiä. Ansiot (tai jo laskettu tulevan ajan eläkkeen osuus) tarkistetaan puoliväli-indeksillä työttömyyseläkkeen alkamisvuoden tasoon tulevan ajan eläkkeenosaa laskettaessa.

LEL:n ja TaEL:n tulevan ajan keskipalkka 31.12.2006

LEL:ssä ja TaEL:ssa työskentelyn ei tarvitse kestää koko vuotta, jotta 2006 ansiot voidaan ottaa keskipalkkaa laskettaessa huomioon. Tuleva aika liittyy LEL:iin tai TaEL:iin aina, kun ansiot ylittävät ylemmän rajamäärän.

LEL:n ja TaEL:n mukaista keskipalkkaa laskettaessa laskentaan mukaan otettavien vuosien ajalta vähennetään edelleen työeläkelisään oikeuttavat etuuspäivät. Vaikka työeläkelisiä ei enää vuoden 2004 jälkeisten päivien osalta kartu, on keskipalkkaan mukaan luettavista ansioista vähennettävä ne 31.12.2004 jälkeiset etuuspäivät, joiden mukaan työeläkelisiä olisi karttunut vuoden 2004 säännösten mukaan. Koska eläketapahtumavuoden työeläkelisäpäiviä ei oteta huomioon, ei vuoden 2006 työeläkelisäpäiviä vähennetä kalenteriajasta.

Muunnettaessa etuuspäiviä vastaamaan 360 päivää, kerrotaan etuuspäivät 360:llä ja jaetaan kyseisen etuuslajin vuoden maksimipäivien määrällä. Työttömyyspäivärahojen maksimimäärä lasketaan 22 päivän kuukauden mukaan, eli niitä voi olla 264 vuodessa.

Sovitellut työttömyyspäivärahapäivät ovat rekisterissä 2005 alkaen siten, että yksi soviteltu työttömyyspäivä on yksi etuuspäivä. Jos työttömyyseläkettä laskettaessa on LEL:n ja TaEL:n tulevan ajan keskipalkan laskentaan mukaan luettavien vuosien ajasta vuosina 2005–2006 vähennettävä soviteltuja työttömyyspäiviä, muunnetaan ne entisenkaltaisiksi ”pakatuiksi” työeläkelisäpäiviksi kertomalla etuuspäivien lukumäärä kyseisen jakson suhteutusprosentilla.

Yrittäjien tulevan ajan työtulo

YEL:n tekninen katkaisu purkautuu tulevan ajan palkkaa 31.12.2006 laskettaessa, jos katkaisu on tehty 31.12.2002 jälkeen. Sama periaate oli vapaakirjauksen 31.12.2004 yhteydessä.

YEL:n ja MYEL:n tulevan ajan työtulon laskenta noudattaa pääpiirteissään vuoden 2004 laskentaa. Poikkeuksena on työtulojen vuosittainen tarkistaminen 1.1.2005 alkaen palkkakertoimella ja YEL-yrittäjän joustavan työtulon huomioon ottaminen. Tulevan ajan työtuloa laskettaessa vuosittaiset yrittäjätulo otetaan

huomioon 1.1.2005 alkaen palkkakertoimella tarkistetun suuruisina. Näin lasketut työtulot korotetaan eläkkeen alkamisvuoden tasoon puoliväli-indeksillä.

Esimerkki 6.1. Työttömyyseläke myönnetään vuonna 2009.

Työttömyyseläkkeen viimeinen ehto, 60 vuoden ikä, täyttyy kesäkuussa vuonna 2009. Henkilö on jäänyt työttömäksi tammikuussa 2007 ja 500 päivää on täytynyt ennen kuin henkilö täyttää 60 vuotta. Henkilö on ollut työttömyyspäiväraha-kauden aikana töissä. Siksi päiväraha on maksettu soviteltuna vuosina 2007 ja 2008. Tulevan ajan oikeus on voimassa 501. päivänä. Lasketaan lepäävä tuleva aika, joka liitetään eläkkeeseen, kun työttömyyseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi. Henkilö on ollut ansiotyössä työttömyyseläkkeen rinnalla ja myös siitä karttuu uutta eläkettä. Uusi karttuma lasketaan siten, että työttömyyseläkkeen rinnalla olevat ansiot tarkistetaan palkkakertoimella vanhuuseläkkeen alkamisvuoden tasoon, tehdään iän mukainen PTEL-vähennys ja lasketaan karttunut eläke, karttumisprosentti on 1,5.

Työttömyyseläke alkaa 1.7.2009 ja vanhuuseläke 1.7.2012. Vuoden 2012 ansio on vanhuuseläkkeen alkamiseen mennessä ansaittu. Indeksit vuosilta 2011 ja 2012 ovat arvioita. (Tiedot arvioiduista indekseistä löytyvät ennen lisäesimerkkejä oppaan lopusta.)

Vuosi	Ansaintavuoden taso	2151 taso-PTEL	2009 puoliväli-PTEL (2494)	2009 pkerroin-PTEL (1,192)	2012 pkerroin-PTEL (1,288)
1999	14 423,14	15 827,64	18 351,53	18 866,55	20 386,00
2000	16 923,21	18 229,60	21 136,51	21 729,68	23 479,72
2001	17 235,06	17 871,96	20 721,83	22 307,20	23 019,08
2002	17 612,64	17 632,84	20 444,59	21 985,72	22 711,10
2003	17 901,03	17 467,37	20 252,73	20 821,11	22 497,97
2004	18 111,32	17 278,20	20 033,39	20 595,61	22 254,32
2005	18 500,00		19 837,03	20 207,18	21 834,61
2006	19 000,00		19 958,66	20 155,23	21 778,47
2007	9 491,00		9 689,46	9 729,41	10 512,99
2008	1 663,82		1 664,74	1 672,73	1 807,44
2009	1 748,11		1 653,71	1 653,71	1 786,89
2010	1 800,00				1 776,00
2011	1 900,00				1 883,54
2012	773,07				674,39

Eläketapahtumakuukauden loppuun mennessä karttunut eläke:

Vuoden 2004 vapaakirja:

Aika 15.5.1999–31.12.2004, eli 67 kuukautta 16 päivää tai 2026 päivää

Eläkepalkka, laskentavuodet 1999–2004

$$\frac{(15\,827,64 + 18\,229,60 + 17\,871,96 + 17\,632,84 + 17\,467,37 + 17\,278,20)}{2026} \times 30$$

= 1 544,54 euroa kuukaudessa

Eläkkeen karttumisprosentti on 1,5

$$\frac{\left(67 \frac{16}{30} \times 1,5\% \times 1\,544,54\right)}{12} = 130,38 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Korotetaan palkkakertoimella työttömyyseläkkeen alkamisvuoden tasoon (2009)

$$130,38 \times \frac{1,192}{1,000} = 155,41 \text{ euroa kuukaudessa}$$

1.1.2005 jälkeen karttunut eläke työansioista on vuoden 2009 palkkakerrointasossa.

Eläketapahtumavuoden ansiot korvataan tulevan ajan ansiolla, joten 2009 ansioista ei karttumaa tule, ei myöskään, kun lasketaan vanhuuseläke työttömyyseläkkeen jälkeen. Karttumisprosentti on tässä iän mukainen 1,9 prosenttia, koska henkilö ei ole vielä eläkkeellä.

$$\frac{(20\,207,18 + 20\,155,23 + 9\,729,41 + 1\,672,73) \times 1,9\%}{12} = 81,96 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Lisäksi palkattomilta ajoilta karttuu eläkettä ansioon suhteutettujen työttömyyspäivärahojen ja soviteltujen päivärahojen kautta. Etuuden peruste oli 1 372,50 vuonna 2007. Kunkin vuoden etuuden peruste tarkistetaan laskentahetken tasoon palkkakertoimella. Etuuden perusteen avulla lasketaan etuusansio per vuosi ja siitä lasketaan vuosikohtaisesti karttunut eläke.

$$\text{Vuosi 2007 } 1372,50 \times \frac{1,192}{1,100} = 1\,487,29 \text{ euroa}$$

$$\text{Vuosi 2008 } 1372,50 \times \frac{1,192}{1,124} = 1\,455,53 \text{ euroa}$$

Etuus	Päiviä	Suhteutus %	Etuusansio 2009 taso	Karttunut eläke 2009 taso
2007	190		$\frac{1\,487,29}{21,5} \times 190 = 13\,143,49 \text{ e}$	$\frac{13\,143,49 \times 0,75 \times 1,5\%}{12} = 12,32 \text{ e/kk}$
2007	70	45 %	$\frac{1\,487,29}{21,5} \times 0,45 \times 70 = 2\,179,05 \text{ e}$	$\frac{2\,179,05 \times 0,75 \times 1,5\%}{12} = 2,04 \text{ e/kk}$
2008	185		$\frac{1\,455,53}{21,5} \times 185 = 12\,524,33 \text{ e}$	$\frac{12\,524,33 \times 0,75 \times 1,5\%}{12} = 11,74 \text{ e/kk}$
2008	75	45 %	$\frac{1\,455,53}{21,5} \times 0,45 \times 75 = 2\,284,84 \text{ e}$	$\frac{2\,284,84 \times 0,75 \times 1,5\%}{12} = 2,14 \text{ e/kk}$

Työttömyyseläke muodostuu työttömyyseläkkeen eläketapahtumavuotta edeltävän vuoden loppuun mennessä työstä karttuneen eläkkeen määrästä ja palkattomien aikojen kautta karttuneen eläkkeen määrästä.

$$155,41 + 81,96 + 12,32 + 2,04 + 11,74 + 2,14 = 265,61 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Työttömyyseläke 1.7.2009 on 265,61 euroa kuukaudessa (+ mahdollisesti aiemmista työsuhteista karttunut eläke)

Vanhuuseläke alkaa henkilön 63 vuoden iän täyttämispäivää seuraavan kuukauden alusta 1.7.2012. Vanhuuseläke muodostuu lepäävästä tulevasta ajasta 1.1.2007–30.6.2012 (laskettu vuonna 2009). Tulevan ajan eläkkeenosa korotetaan työeläkeindeksillä vanhuuseläkkeen alkamisvuoden tasoon. Tähän lisätään vuosilta 2010–2012 työttömyyseläkkeen rinnalla ansaittu eläkkeenosa. (Ansiot korotetaan palkkakertoimella vuoden 2012 tasoon ja tehdään iän mukainen PTEL-vähennys. Eläkkeen karttumisprosentti työttömyyseläkkeen rinnalla on 1,5.)

Lepäävän tulevan ajan oikeus tutkitaan ja eläkepalkka lasketaan täysin 2004 säännösten mukaan siten kuin eläketapahtuma olisi ollut 31.12.2006. Eläkepalkka

lasketaan vuosilta 1999–2006. Eläkepalkka lasketaan vuoden 2009 tasoon TEL-puoliväli-indeksillä:

$$\frac{160\,736,27}{2\,880} \times 30 = 1\,674,34 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Tulevan ajan jakso ja karttuma lasketaan vuoden 2005 säännösten mukaan eli tulevan ajan jakso on eläketapahtumavuoden alusta 63 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun; 1.1.2009–1.7.2012, eli 42 kuukautta. Tulevan ajan karttumisprosentti on 1,3.

Eläke tulevalta ajalta

$$\frac{1\,674,34 \times 42 \times 1,3\%}{12} = 76,18 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Lepäävän tulevan ajan eläkkeenosa tarkistetaan työeläkeindeksillä vanhuuseläkkeen alkamisvuoden tasoon:

$$76,18 \times \frac{2382}{2286} = 79,38 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Lisäksi vuosien 2010–2012 ansioista karttuu uutta eläkettä 1,5 prosentin karttumalla:

$$\frac{(1\,776,00 + 1\,883,54 + 674,39) \times 1,5\%}{12} = 5,42 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Kun työttömyyseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi vuonna 2012 lisätään työttömyyseläkkeeseen lepäävän tulevan ajan eläkkeenosa ja työttömyyseläkkeen rinnalla karttunut eläkkeenosa: $79,38 + 5,42 = 84,80$ euroa kuukaudessa (vuoden 2012 tasossa).

...

6.4 Työttömyyseläke ja eläkkeen muutostilanteet

Työttömyyseläke voidaan hakemuksesta muuttaa työkyvyttömyyseläkkeeksi, jos työkyvyttömyyseläkkeen edellytykset täyttyvät. Muutos voidaan tehdä viimeistään sitä edeltävän kuukauden alusta, jolloin työttömyyseläkkeen saaja täyttää 63 vuotta.

Vuoden 2005 säännösten mukainen työttömyyseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi 63 vuoden iässä. Näin myös siinä tapauksessa, että työntekijä kuuluu rekisteröidyn lisäturvan piiriin ja työsuhteeseen liittyy alempi eläkeikä. Vanhuuseläkkeeseen lisätään mahdolliset lepäävä tulevan ajan eläkkeenosa sekä eläkeaikaiset karttumet työstä.

Työttömyyseläke voidaan hakemuksesta muuttaa varhennetuksi vanhuuseläkkeeksi aikaisintaan 62 vuoden iästä lukien. Varhennus lasketaan 63 vuoden iästä ja vähennys on 0,6 prosenttia kuukaudessa.

Jos edunjättäjän työttömyyseläke määräytyi vuoden 2005 säännösten mukaan, myös sen tai työkyvyttömyyseläkkeeksi muuttuneen työttömyyseläkkeen jälkeen myönnettävä perhe-eläke määräytyy vuoden 2005 säännösten mukaan.

Työttömyyseläkkeen rinnalla mahdollisesti tehdystä työstä karttunut eläke sekä lepäävä tulevan ajan eläkkeenosa lisätään perhe-eläkkeen perusteena olevaan eläkkeeseen.

Ennen 1.1.2000 myönnetyn osatyökyvyttömyyseläkkeen muuttuessa työttömyyseläkkeeksi eläke muuttuu täyden työkyvyttömyyseläkkeen suuruiseksi, jossa on mukana tulevan ajan eläkkeenosa. 1.1.2000 tai sen jälkeen myönnetyn osaeläkkeen muuttuessa työttömyyseläkkeeksi työttömyyseläkkeeseen sovelletaan vuoden 2000 säännöksiä. Tuleva aika jää lepäämään. Osatyökyvyttömyyseläke muutetaan täyden työkyvyttömyyseläkkeen suuruiseksi ja tulevan ajan osa poistetaan työttömyyseläkkeen alkamisesta vanhuuseläkeikään.

KuEL:ssa osatyökyvyttömyyseläkkeen jälkeen myönnettävässä työttömyyseläkkeessä on aina mukana sama tulevan ajan eläke kuin osatyökyvyttömyyseläkkeessä.

Työttömyyseläkkeeseen lisätään karttuneen eläkkeen perusteella lasketut mahdolliset työeläkelisä ja lapsikorotus, jos eläke on laskettu 2004 säännösten mukaan. Lepäävän tulevan ajan eläkkeenosan perusteella lasketut työeläkelisä ja lapsikorotus lisätään vasta työttömyyseläkkeen jälkeiseen vanhuuseläkkeeseen. Osatyökyvyttömyyseläkkeen aikainen karttuma lisätään vanhuuseläkkeeseen. Perhe-eläkkeeseen lisätään vain vuoden 2004 säännösten mukainen työeläkelisä, ei lapsikorotusta.

Esimerkki 6.2. Työttömyyseläke siten, että työttömyys alkaa vuonna 2007.

Henkilö jää työttömäksi vuonna 2007. Hän on vielä alle 62-vuotias, kun 500 päivärahopäivää on kulunut. Henkilölle lasketaan karttunut eläke täysin 2005 säännösten mukaan, mutta lepäävää tulevaa aikaa varten lasketaan 31.12.2006 tilanteen mu-

kainen 2004 säännösten mukainen eläkepalkka (puoliväli-indeksitasolla). Lepävä tuleva aika lasketaan kuitenkin 2005 säännöksin siten, että karttumisprosentti on 1,3 ja karttumisaika on työttömyyseläkkeen eläketapahtumasta henkilön 63 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun. Lepävä tulevan ajan eläkkeensa korotetaan työeläkeindeksillä vanhuuseläkkeen alkamisvuoden tasoon.

Vuosi	Ansainta- vuoden taso	2151 taso	2151 PTEL-väh.	2009 puoliväli- taso	2009 puoliväli- PTEL väh.	2009 pkerroin	2009 pkerroin- PTEL väh.
2004	23435,74	23435,74	22357,7	26181,35	24977,01	26927,67	25689,00
2005	24272,83		22865,01	26621,46	25077,42		25556,32
2006	25017,53		23666,58	26766,31	25320,93		25581,28
2007	22103,27		20909,69	22983,19	21742,10		21841,13

Henkilö on syntynyt 25.11.1947 ja jää työttömäksi syyskuussa vuonna 2007. 500 päivää täyttyy syyskuussa vuonna 2009. Työttömyyseläke myönnetään 1.10.2009 alkaen.

Viimeinen työsuhde 1.2.2004–30.9.2007. Lasketaan 31.12.2004 vapaakirja.

Aika 1.2.2004–31.12.2004 on 11 kuukautta, eli 330 päivää.

Vapaakirjan eläkepalkka

$$\frac{22\,357,70}{330} \times 30 = 2\,032,52 \text{ euroa kuukaudessa}$$

31.12.2004 vapaakirjan eläke, karttumisprosentti on 1,5

$$\frac{11 \times 1,5\% \times 2\,032,52}{12} = 27,95 \text{ euroa kuukaudessa}$$

31.12.2004 vapaakirja tarkistetaan työttömyyseläkkeen myöntövuoteen (2009) palkkakertoimella

$$27,95 \times \frac{1,192}{1,000} = 33,32 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Henkilöllä on lisäksi työeläkelisään oikeuttavia päiviä ennen 31.12.2004. Lasketaan 31.12.2004 vapaakirjan työeläkelisiä:

Työeläkelisäkuukaudet ennen 1.1.1997 $\frac{147}{22} = 6$ kuukautta 15 päivää

Työeläkelisäkuukaudet 1.1.1997 alkaen $\frac{33}{22} = 1$ kuukautta 11 päivää

”Ylijäämäpäivistä” muodostuu yksi kokonainen kuukausi;

$15 + 11 = 26$, $\frac{26}{22} = 1$ kuukautta 4 päivää. Kuukausi lisätään aikaan ennen 1.1.1997.

Työeläkelisäkuukausia ennen 1.1.1997 on siis seitsemän kuukautta.

Työntekijän 23-vuotispäivästä 25.11.1970 on 409 täyttä kuukautta 31.12.2004 asti.

Työeläkelisäkerroin:

$$\frac{(7 + (0,8 \times 1))}{409 - (7 + 1)} = 0,019451$$

Työeläkelisäkertoimella kerrotaan 31.12.2004 mennessä karttunut eläke. Aikaisemmista työsuhteista karttunutta eläkettä henkilöllä on 230,00 euroa vuoden 2009 tasossa.

$$263,32 \times 0,019451 = 5,12 \text{ euroa kuukaudessa}$$

31.12.2004 mennessä karttunut eläke ja työeläkelisä ovat vuoden 2009 tasossa $263,32 + 5,12 = 268,44$ euroa kuukaudessa.

Eläke 1.1.2005 jälkeen

1.1.2005 jälkeen työstä ansaittu eläke 2009 palkkakerrointasossa, karttumisprosentti on 1,9

$$\frac{(25\,556,32 + 25\,581,28 + 21\,841,13) \times 1,9\%}{12} = 115,55 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Työttömyyspäivärahan etuuden peruste oli vuonna 2007 tasossa 1820,37 euroa.

Vuosi	Päiviä	Etuusansio 2009 tasossa	Karttunut eläke 2009 tasossa
2007	64	$\frac{1972,62}{21,5} \times 64 = 5\,871,99 \text{ e}$	$\frac{5\,871,99 \times 0,75 \times 1,5\%}{12} = 5,50 \text{ e/kk}$
2008	260	$\frac{1930,50}{21,5} \times 260 = 23\,345,58 \text{ e}$	$\frac{23\,345,58 \times 0,75 \times 1,5\%}{12} = 21,89 \text{ e/kk}$

Eläketapahtumaan mennessä karttunut eläke vuoden 2009 palkkakerrointitasossa on $268,44 + 115,55 + 5,50 + 21,89 = 411,38$ euroa kuukaudessa.

Työttömyyseläkkeeseen liittyy myös lepäävä tuleva aika. Henkilöllä oli 31.12.2006 tulevan ajan oikeus voimassa 2004 säännösten mukaan. Lepäävää tulevaa aikaa varten laskettava eläkepalkka 31.12.2006 tilanteen mukaan 2009 puoliväli-indeksitasossa:

Aika 1.2.2004–31.12.2006, eli 1050 päivää

$$\text{Eläkepalkka } \frac{(24\,977,01 + 25\,077,42 + 25\,320,93)}{1050} \times 30$$

= 2 153,58 euroa kuukaudessa

Tuleva aika lasketaan 2005 säännöksiin siten, että tuleva aika alkaa eläketapahtumavuoden (2009) alusta ja päättyy 30.11.2010 henkilön 63-vuotissyntymäpäiväkuukauden loppuun. Lepäävä tuleva aika lasketaan työttömyyseläketapahtumavuoden tasossa (puoliväli-indeksi) ja lepäävän tulevan ajan määrä tarkistetaan vanhuuseläkkeen alkamishetkeen työeläkeindeksillä.

Tulevan ajan aika 1.1.2009–30.11.2010, eli 23 kuukautta

Lepäävän tulevan ajan eläke, karttumisprosentti on 1,3

$$\frac{2\,153,58 \times 23 \times 1,3\%}{12} = 68,20 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Kun vanhuuseläke myönnetään vuonna 2010, lepäävä tuleva aika tarkistetaan työeläkeindeksillä vanhuuseläkkeen myöntövuoden tasoon

$$68,20 \times \frac{2292}{2286} = 68,38 \text{ euroa kuukaudessa.}$$

...

7 Perhe-eläke

Työeläkelakien mukaista perhe-eläkettä voidaan maksaa työeläkelakien piiriin kuuluneen kuolleen henkilön (edunjättäjän) edunsaajille eli puolisoille ja lapsille tietyin edellytyksin. (*Työeläkelakipalvelun perhe-eläkeohjeisto.*)

Perhe-eläkkeiden määräytyminen riippuu siitä, minkä lainsäädännön mukainen perhe-eläkkeen perusteena oleva edunjättäjän eläke oli. Jos edunjättäjän eläke on määräytynyt vuoden 2004 säännösten mukaan, myös perhe-eläke määräytyy vuoden 2004 säännösten mukaan. Jos edunjättäjän vuoden 2004 säännösten mukaiseen eläkkeeseen on lisätty vuoden 2005 säännösten mukaan karttunutta eläkkeenosaa, myös perhe-eläkkeessä on kummankin lainsäädännön mukaan määräytynyttä osaa.

Vuoden 2004 säännökset perhe-eläkkeissä tarkoittavat sitä, että niihin tehdään edelleen vanha yhteensovitus.

7.1 Oikeus perhe-eläkkeeseen

Perhe-eläkkeen voivat saada leski, entinen puoliso, rekisteröidyn parisuhteen eloon jäänyt osapuoli ja lapset. Perhe-eläke jakaantuu lapseneläkkeeseen ja leskeneläkkeeseen.

7.1.1 Leskeneläkkeen saamisen edellytykset

Leskeneläkeoikeus syntyy avioliiton perusteella. Eläkeoikeus on sekä nais- että miesleskellä. Rekisteröidyn parisuhteen eloon jäänyt osapuoli voi saada leskeneläkkeen periaatteessa samoin ehdoin kuin aviopuoliso, eli rekisteröity parisuhde rinnastetaan avioliittoon.

Leskellä on oikeus leskeneläkkeeseen, jos

- (1) leskellä on tai on ollut yhteinen lapsi (oma tai ottolapsi) edunjättäjän kanssa ja avioliitto oli solmittu ennen kuin edunjättäjä oli täyttänyt 65 vuotta,
- (2) leskellä ja edunjättäjällä ei ole ollut yhteistä lasta, mutta
 - avioliitto oli solmittu ennen kuin edunjättäjä oli täyttänyt 65 vuotta ja leski 50 vuotta. Jos lapseton naisleski on syntynyt ennen 1.7.1950 ja avioliitto solmittu ennen 1.7.1990, leskeneläkkeeseen on oikeus vaikka hän olisi avioliiton solmimishetkellä ollut yli 50-vuotias ja
 - avioliitto oli kestänyt vähintään 5 vuotta ja

- leski on edunjättäjän kuollessa täyttänyt 50 vuotta tai leski on saanut työkyvyttömyyseläkettä, joka on jatkunut vähintään kolmen vuoden ajan.

Rekisteröidyn parisuhteen osapuolilla ei aikaisemmin ole voinut olla yhteistä lasta. 1.9.2009 alkaen parisuhteen osapuoli sai mahdollisuuden adoptoida toisen osapuolen lapsen. Tällaisen perheensisäisen adoption jälkeen lasta pidetään rekisteröidyn parin yhteisenä lapsena. Jos rekisteröidyn parisuhteen toinen osapuoli on adoptoinut toisen osapuolen lapsen, eloonjääneellä osapuolella on oikeus perhe-eläkkeeseen, jos parisuhde on rekisteröity ennen kuin edunjättäjä täytti 65 vuotta ja adoptio tapahtui ennen edunjättäjän kuolemaa.

Edunjättäjän entisellä puolisoilla oikeus perhe-eläkkeeseen määräytyy kuten leskellä, jos edunjättäjä oli kuollessaan velvollinen määrääjain maksamaan entiselle puolisolleen elatusapua, joka perustuu tuomioistuimen lainvoimaiseen päätökseen tai sosiaalilautakunnan vahvistamaan sopimukseen. Kunnallisen eläkelain mukaan voidaan entiselle puolisolle myöntää leskeneläke jonkin muunkin luotettavan selvityksen mukaan.

7.1.2 Lapseneläkkeen saamisen edellytykset

Lapseneläkkeen saamisen edellytyksenä on, että lapsi on edunjättäjän kuollessa alle 18-vuotias. Alle 18-vuotiaalla lapsella on aina oikeus lapseneläkkeeseen omien vanhempiensa jälkeen. Ottolapsella on oikeus lapseneläkkeeseen ottovanhempiensa jälkeen.

Lesken lapsella tai ottolapsella voi myös olla oikeus lapseneläkkeeseen edunjättäjän jälkeen, jos lapsi on asunut edunjättäjän kuollessa tämän ja lesken kanssa samassa taloudessa. Sama koskee myös rekisteröidyn parisuhteen eloon jääneen osapuolen lasta.

Lapsella on kuitenkin oikeus lapseneläkkeeseen vain kahden edunjättäjän jälkeen samanaikaisesti.

7.2 Perhe-eläkkeen peruste

Perhe-eläkkeen perusteena on edunjättäjän kuolinhetkellään saama vanhuus-, työkyvyttömyys- tai työttömyyseläke. Jos edunjättäjä sai lykättyä vanhuuseläkettä,

perhe-eläkkeen perusteena käytetään sitä. Jos edunjättäjä oli varhennetulla vanhuuseläkkeellä, perhe-eläkkeen perusteena käytetään varhennettua vanhuuseläkettä.

Jos edunjättäjä oli kuollessaan osatyökyvyttömyyseläkkeellä, muutetaan eläke täydeksi perhe-eläkettä laskettaessa. Jos edunjättäjä sai kuollessaan sellaista työtömyys- tai työkyvyttömyyseläkettä, johon sisältyi oikeus lepävään tulevan ajan eläkkeenosaan, perhe-eläke lasketaan työttömyyseläkkeestä, johon tulevan ajan eläkkeenosa on lisätty.

Jos edunjättäjä ei ollut eläkkeellä tai hän oli osa-aikaeläkkeellä, perhe-eläkkeen perusteena käytetään sitä täyttä työkyvyttömyyseläkettä, jonka hän olisi saanut, jos hän olisi tullut työkyvyttömäksi kuolinhetkellään. Perhe-eläkkeen perusteena on kuitenkin edunjättäjän vanhuuseläke silloin, jos hän oli kuolinpäivänään täyttänyt 63 vuotta.

Jos edunjättäjä oli kuollessaan osa-aikaeläkkeellä, ansion alenemasta karttunut eläke lasketaan sen mukaan, miten se edunjättäjän eläkkeessään laskettaisiin. Karttumisprosentti on 1,5, jos edunjättäjän eläke lasketaan työkyvyttömyyseläkkeenä ja 0,75 prosenttia, jos eläke lasketaan vanhuuseläkkeenä.

Jos edunjättäjä kuolee ennen vuotta 2012, edunjättäjän eläkkeeseen lasketaan mahdollinen TEL-suojaus.

Jos edunjättäjä oli työskennellyt eläkkeensä rinnalla, lisätään perhe-eläkkeen perusteena olevaan edunjättäjän eläkkeeseen hänen eläkkeellä ollessaan kartuttamansa uusi eläke.

Elinaikakerrointa sovelletaan vuoden 2010 alusta vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeisiin. Perhe-eläkkeen perusteena käytetään edunjättäjän eläkettä, johon elinaikakerrointa on jo sovellettu.

Elinaikakerroin ei vaikuta vanhuuseläkkeisiin, joissa eläketapahtuma on ennen vuotta 2010. Elinaikakerrointa ei myöskään sovelleta työkyvyttömyyseläkkeisiin, joissa eläketapahtuma on ennen vuotta 2010. Tällaiset eläkkeet otetaan perhe-eläkkeen perusteeksi sellaisenaan.

Näin ollen, jos perhe-eläkkeen eläketapahtuma on ennen vuotta 2010, ei elinaikakerroin tule koskaan sovellettavaksi perhe-eläkkeen perusteena olevaan eläkkeeseen ja sitä kautta vaikuttamaan perhe-eläkkeen määrään.

Perhe-eläkettä laskettaessa edunjättäjän ennen vuotta 2010 myönnettyyn eläkkeeseen lisätään kuitenkin mahdollinen eläkeaikainen karttuma, jota ei vielä ole myönnetty. Se tarkistetaan elinaikakertoimella vuodesta 2010 alkaen, jos edunjättäjä oli syntynyt vuoden 1947 jälkeen.

Jos edunjättäjän eläkkeessä oli mukana kertakorotus, se on mukana myös perhe-eläkkeen perusteessa.

7.3 Perhe-eläkkeen määrä

Perhe-eläke, eli leskeneläke ja lapseneläkkeet yhteensä, voi olla enintään edunjättäjän eläkkeen suuruinen.

Taulukko 7.1. Lesken- ja lapseneläkkeiden määrä.

	Lasten lukumäärä				
	0	1	2	3	4-
Leskeneläke	6/12	6/12	5/12	3/12	2/12
Lapseneläkkeet	-	4/12	7/12	9/12	10/12
Yhteensä	6/12	10/12	12/12	12/12	12/12

Jos edunjättäjän kuollessaan saamaan työkyvyttömyyseläkkeeseen ei sisällynyt alle 56-vuotiaiden työkyvyttömyyseläkkeeseen lisättävää kertakorotusta, korotus lisätään maksettavaan perhe-eläkkeeseen sen kalenterivuoden alusta, johon mennessä työkyvyttömyyseläke ja sen perusteella myönnetty perhe-eläke yhdessä ovat jatkuneet viisi kalenterivuotta.

Kertakorotusprosentti määrätään samalla tavoin kuin työkyvyttömyyseläkkeessä sen mukaan, mikä edunjättäjän ikä olisi korotushetkellä.

Kertakorotus tehdään myös vuoden 2004 säännösten mukaisesti perhe-eläkkeisiin. Korotus tehdään yhteen sovitettuun eli maksussa olevaan eläkkeeseen.

Esimerkki 7.1. Perhe-eläke.

Perheen äiti kuolee työsuhteessa ollessaan vuonna 2010. Äidin työkyvyttömyyseläke olisi ollut 810,00 euroa kuukaudessa, josta ansaittu eläke oli 365,15 euroa ja tulevan ajan osuus 444,85 euroa. Työkyvyttömyyseläkkeen ansaittu osa tarkistetaan elinaikakertoimella 0,99170. Perhe-eläkkeen perusteena oleva eläke on $(365,15 \times 0,99170) + 444,85 = 806,97$ e/kk. Perheeseen kuului aviomies ja kaksi lasta. Eläkkeet ovat:

Leskeneläke: $\frac{5}{12} \times 806,97 = 336,24$ euroa kuukaudessa

Lapseneläkkeet: $\frac{7}{12} \times 806,97 = 470,73$ euroa kuukaudessa

Kummankin lapsen oma osuus on $470,73 / 2 = 235,37$ euroa kuukaudessa.

Jotta perhe-eläke ei ylittäisi edunjättäjän eläkkeen määrää, leskelle maksetaan sentti vähemmän eli 336,23 euroa kuukaudessa.

...

7.3.1 Leskeneläkkeen määrä

Jos edunsaajina on lesken lisäksi lapsia, on täysi leskeneläke taulukon 7.1 osoittama määrä perhe-eläkkeen perusteena olevasta edunjättäjän eläkkeestä.

Jos leski on yksin edunsaajana, täysi leskeneläke on puolet edunjättäjän eläkkeestä. Eläkkeessä otetaan huomioon lesken omat eläketulot, joka voivat pienentää leskeneläkkeen määrää.

Leskeneläkkeen vähentäminen

Leskelle maksettava leskeneläke voi olla pienempi kuin se eläke, joka on hänen osuutensa edunjättäjän eläkkeen perusteella lasketusta perhe-eläkkeestä. Tämä johtuu siitä, että lesken omat työeläkkeet, joko hänen jo maksussa olevat eläkkeensä tai hänen laskennalliset eläkkeensä voivat vaikuttaa vähentävästi leskeneläkkeeseen.

Leskeneläkkeen vähentäminen omien tulojen perusteella tehdään leskeneläkkeeseen seuraavina ajankohtina:

- Nuorimman lapsen 18 vuoden iän täyttämistä seuraavan kuukauden alusta, jos lapsi asui lesken ja edunjättäjän kanssa samassa taloudessa edunjättäjän kuollessa.
- Edunjättäjän kuolemaa seuraavan seitsemännen kalenterikuukauden alusta alle 65-vuotiaalle leskelle, jos hänellä ei ole vähennyksen estäviä alle 18-vuotiaita lapsia, eikä hän saa omaa eläkettä (leskelle maksetaan alkueläkkeenä täyttä leskeneläkettä kuusi kuukautta).
- Heti leskeneläkkeen alkaessa, jos leski on täyttänyt 65 vuotta edunjättäjän kuollessa tai hän on omaan ansiotyöhönsä perustuvalla työeläkelakien mukaisella eläkkeellä, eikä hänellä ole vähentämistä estäviä alle 18-vuotiaita lapsia.

Jos leski on jo eläkkeellä, vähentämisessä käytettävä lesken työeläke on se tosiasiallinen eläke (siis mahdollisesti elinaikakertoimella tarkistettu), jota hän edunjättäjän kuolinhetkellä sai lukuun ottamatta yksityisen puolen lisäeläkkeitä. Jos leski on osatyökyvyttömyyseläkkeellä edunjättäjän kuolinhetkellä, pidetään lesken työeläkkeenä kuitenkin täyttä työkyvyttömyyseläkettä. Lesken oma työttömyyseläke otetaan leskeneläkkeen vähentämisessä huomioon sen määräisenä kuin sitä maksetaan eli ilman tulevan ajan eläkeosuutta, jos tulevan ajan eläkeosuus on lepäävänä. Myös ulkomailta tai Euroopan yhteisöjen toimielimen tai kansainvälisen järjestön palveluksen perusteella maksettavat eläkkeet otetaan huomioon.

Jos leski ei ole eläkkeellä tai hän on osa-aikaeläkkeellä tai osatyökyvyttömyyseläkkeellä hänen työeläkkeenään pidetään sitä täyttä työkyvyttömyyseläkettä jonka hän saisi, jos hän olisi tullut työkyvyttömäksi edunjättäjän kuolinhetkellä. Jos leski on jo täyttänyt 63 vuotta, työeläkkeenä pidetään lesken vanhuuseläkettä. Jollei ulkomailta saada tietoa lesken oman eläkkeen määrästä, lesken laskennallinen eläke lasketaan teoreettisena eläkkeenä.

Jos laskennallinen työeläke poikkeaa huomattavasti lesken todellisesta tulo-
tasosta, leskeneläkettä voidaan vähentää lesken todellisten tulojen perusteella (leskeneläkkeen vähentäminen erityistilanteissa).

Kun leski alkaa saada omaa eläkettä, leskeneläke lasketaan uudestaan tämän myönnetyn eläkkeen perusteella. Jos perhe-eläke alkaa lesken jo ollessa työkyvyttömyyseläkkeellä ja leskellä on eläkeaikaisia ansioita, käytetään eläkkeen vähentämisessä lesken maksussa olevaa työkyvyttömyyseläkettä. Työkyvyttömyyseläkkeen aikaisesta työskentelystä 63-vuotiaana myönnetty eläkeaikainen karttuma ei aiheuta uutta laskentaa.

Vuoden 2010 alusta leskeneläkkeen vähentämisessä käytetään vain yhtä kiinteää vähennyksen perustetta. Vähennyksen peruste on 615,50 euroa (500 euroa vuoden 2004 tasossa).

Jos lesken oma eläke ylittää vähennyksen perusteen, puolet erotuksesta vähennetään täydestä leskeneläkkeestä.

LITA-korvaus vähennetään valmiiksi lasketusta leskeneläkkeestä eli viimeksi siitä leskeneläkkeestä, jota on jo mahdollisesti vähennetty lesken omien työeläkeiden tai tulojen perusteella.

Vähennetty leskeneläke lasketaan seuraavan kaavan mukaisesti:

$$\text{Vähennetty leskeneläke} = \frac{6}{12} \times \text{Edunjättäjän eläke} - 0,5 \times \text{Ylite}$$

$$\text{Ylite} = \text{Lesken oma eläke} - \text{Vähennyksen peruste}$$

Vähennyksen perusteen taso määräytyy perhe-eläkkeen alkamishetken mukaisesti. Jos edunjättäjä kuolee joulukuussa ja perhe-eläke alkaa tammikuussa, on vähennyksen peruste tammikuun mukainen.

Jos leskeneläkkeen vähentäminen tapahtuu kuuden kuukauden jälkeen edunjättäjän kuolemasta ja välissä on vuodenvaihe, vähennyksen peruste on perhe-eläkkeen alkamisvuoden tasoinen ja se tarkistetaan työeläkeindeksillä vähentämishetken tasoon.

Leskeneläkkeen vähentäminen omien tulojen perusteella tehdään uudelleen vain, jos leskelle myönnetään muu oma työeläke kuin osa-aikaeläke. Tällöin käytetään samaa vähennyksen perustetta kuin vähennystä ensimmäistä kertaa tehtäessä. Vähennyksen peruste tarkistetaan työeläkeindeksillä perhe-eläkkeen alkamisvuodesta uuden vähennysajankohdan tasoon.

Esimerkki 7.2. Leskeneläkkeen vähentäminen.

Aviopuoliso kuolee marraskuussa 2010. Hän oli vuoden 2005 säännösten mukaisella vanhuuseläkkeellä, joten perhe-eläke määräytyy myös vuoden 2005 säännösten mukaan. Edunjättäjän vanhuuseläke oli 1 750 (vuoden 2010 tasossa) euroa kuukaudessa. Leskeneläkkeen vähentäminen tehdään kuuden kuukauden alkueläkkeen jälkeen 1.6.2011, koska leski ei ollut vielä työeläkkeellä ja hän oli 61-vuotias edunjättäjän kuollessa. Leskeneläkkeen vähentämisessä lesken omana eläkkeenä otetaan huomioon se eläke, joka leskelle olisi myönnetty työkyvyttömyyseläkkeenä, jos hän olisi tullut työkyvyttömäksi edunjättäjän kuolinpäivänä. Lesken laskennallinen eläke on 1 670 euroa kuukaudessa (vuoden 2010 tasossa). Indeksit vuoden 2011 osalta ovat arvioita. (tiedot arvioiduista indekseistä löytyvät ennen lisäesimerkkejä oppaan lopusta)

$$\text{Leskeneläke 1.12.2010 (alkueläke): } \frac{6}{12} \times 1\,750,00 = 875,00 \text{ euroa kuukaudessa}$$

LITA-korvauksia ei ole, joten LITA-vähennystä ei tehdä.

Leskeneläkkeen vähentäminen alkueläkkeen jälkeen 1.6.2011:

$$\text{Perhe-eläke vuonna 2011: } 875,00 \times \frac{2333}{2292} = 890,65 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Lesken laskennallinen eläke tarkistetaan työeläkeindeksillä laskentavuodesta (2010) leskeneläkkeen vähentämisen tasoon (1.6.2011). Vähennyksen peruste tarkistetaan perhe-eläkkeen alkamisvuodesta vähennyksen tasoon myös työeläkeindeksillä.

$$1\,670,00 \times \frac{2333}{2292} = 1\,699,87 \text{ euroa kuukaudessa}$$

$$\text{Ylite: } 1\,699,87 - 626,51 = 1\,073,36 \text{ euroa kuukaudessa}$$

$$\text{Leskeneläkkeen vähennyksen määrä: } 1\,073,36 \times 0,5 = 536,68 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Leskeneläkkeen vähentämisen jälkeen leskeneläke on

$$890,65 - 536,68 = 353,97 \text{ euroa kuukaudessa.}$$

...

Entisen puolison eläke

Edunjättäjän entisen puolison eläke kuukaudessa on se osuus leskeneläkkeestä, mitä 60 prosenttia entisen puolison kuukausittaisesta elatusavusta on edunjättäjän koko eläkkeestä, eli

$$\frac{0,6 \times \text{elatusapu}}{\text{edunjättäjän eläke}} \times \text{leskeneläke}$$

Jos edunsaajana on myös leski, entisille puolisoille maksettavat eläkkeet pienentävät leskelle maksettavaa eläkettä. Ne voivat olla enintään puolet leskeneläkkeestä. Entisen puolison eläke voi olla enintään leskeneläkkeen suuruinen silloin, kun edunsaajana ei ole leskeä.

7.3.2 Lapseneläkkeen määrä

Lapseneläkkeen yhteismäärä lasketaan taulukon 7.1 mukaan. Lapseneläkkeeseen vaikuttaa ainoastaan perhe-eläkkeeseen oikeutettujen lasten lukumäärä. Lapseneläkkeen yhteismäärä jaetaan tasan kunkin lapsen kesken ja kullekin maksetaan erikseen oma osuutensa.

Ennen vuotta 2007 täysorvoille maksettiin niin kutsuttua täysorvon lisää. Täysorvon lisää ei enää lasketa sellaisiin perhe-eläkkeisiin, jotka alkavat 1.1.2007 tai sen jälkeen. Myönnettyt täysorvon lisät maksetaan loppuun.

7.4 Perhe-eläkkeen kertasuoritus

Leskeneläke ja lapseneläke ovat erillisiä eläkkeitä. Tästä syystä kunkin edunsaajan eläkettä pidetään erillisenä eläkkeenä myös silloin, kun tarkastellaan, täyttyykö kertasuorituksen maksamisen edellytys.

Kunkin edunsaajan kertasuorituksen perusteena oleva eläke muunnetaan kertasuoritukseksi. Perhe-eläkkeen kertasuoritus on näiden kertasuoritusten yhteismäärä.

Jos eläke maksetaan kertasuorituksena, eläkkeensaajalla ei ole enää oikeutta eläkkeeseen saman eläketapahtuman johdosta niiden työsuhteiden perusteella, joihin kertasuoritus perustui. Sen tähden eläke tulisi maksaa kertasuorituksena vasta, kun on todennäköistä, että eläkkeeseen ei tule enää muutoksia. Perhe-eläkkeessä tällaisia muutostilanteita ovat:

- edunsaajien lukumäärän muutos
- leskeneläkkeen vähentäminen laskennallisen eläkkeen jälkeen oman eläkkeen perusteella
- perhe-eläkettä on vähentänyt LITA-korvaus, jonka määrän voidaan arvioida muuttuvan jatkossa.

Kertasuoritus voidaan sen sijaan maksaa, jos leski on jo eläkkeellä, joka on otettu huomioon leskeneläkettä vähennettäessä, tai silloin, kun lapseneläkkeen lakkaaminen ei vaikuta leskeneläkkeen määrään.

Entisen puolison eläkettä koskee sama mikä leskeneläkettäkin.

7.4.1 Kertasuorituksen perusteeksi otettava edunsaajan eläke

Kertasuorituksen perusteeksi otettava edunsaajan eläke saadaan, kun vuotuinen eläke kerrotaan seuraavasta taulukosta ilmenevällä, edunsaajina olevien lasten lukumäärästä riippuvalla kertoimella.

Taulukko 7.3. Kertasuorituskertoimet.

Eläkettä saavien lasten lukumäärä	Lesken ja entisen puolison kerroin	Lasten kerroin
0	1,00	-
1	1,00	1,00
2	1,16	1,04
3	1,80	1,10
4 tai enemmän	2,60	1,24

Kertasuorituksen perusteena oleva eläke muunnetaan kertasuoritukseksi kertoamalla se eläkkeensaajan ikää vastaavalla kertoimella. Kertasuorituskertoimet ovat liitteissä 13A–13D.

7.4.2 Kun eläke maksetaan kertasuorituksena vain osalle edunsaajista

Jos leskeneläkkeen määrä LITA-vähennyksen jälkeen on yli kertasuorituksen edellytyksenä olevan rajamäärän, mutta lapseneläke sen sijaan jää alle tämän rajamäärän, lapseneläke voidaan maksaa kertasuorituksena. Leskeneläkettä sen sijaan maksetaan kuukausittain.

Jos leskeneläkkeen vähentäminen aiheuttaa sen, että esimerkiksi ”uus-perheen” lapsettoman lesken perhe-eläkkeen määrä jää alle rajamäärän, se maksetaan kertasuorituksena. Sen sijaan saman edunjättäjän jälkeen myönnettyt lapseneläkkeet maksetaan edelleenkin kuukausittain, jos niiden määrä on yli kertasuorituksen rajamäärän. Eläkelaitos voi kuitenkin halutessaan maksaa perhe-eläkettä kuukausittain, vaikka erillisten eläkkeiden kertasuorituksen maksamisen edellytykset olisivat olemassa.

7.4.3 Avioliiton solmimisen vuoksi lakkautettavan leskeneläkkeen kertasuoritus

Uuden avioliiton solmimisen vuoksi maksettava leskeneläkkeen kertasuoritus lasketaan täysin eri perustein kuin pienen eläkkeen kertasuoritus.

Jos alle 50-vuotiaan lesken tai edunjättäjän entisen puolison eläke lakkaa avioliiton solmimisen johdosta, hänelle maksetaan kertasuorituksena määrä, joka on yhtä suuri kuin leskeneläke (tai entisen puolison eläke) olisi ollut kolmen vuoden ajalta. Jos eläkelaitos toimii viimeisenä eläkelaitoksena, joka maksaa koko eläkkeen eli VILMA-laitoksena, kertasuorituksen perusteena käytetään VILMA-laitoksen maksamaa eläkkeiden yhteismäärää kuukaudessa.

Kertasuoritus lasketaan viimeksi maksetun kuukausieläkkeen perusteella. Se on uuden avioliiton solmimiskuukauden eläke ennen veron ennakonpidätystä. Tässä kolmen vuoden kertamaksussa ei oteta huomioon mahdollista myöhemmin eläkkeeseen tulevaa kertakorotusta.

Joulukuussa avioliiton solmineen lesken kertasuoritus lasketaan joulukuun leskeneläkkeen perusteella ilman vuodenvaihteen indeksikorotusta. Kertasuorituksesta vähennetään se, mikä mahdollisesti on maksettu liikaa avioliiton solmimisen jälkeen.

7.5 Perhe-eläkkeen yhteensovitus ja LITA-vähennys

Perhe-eläkkeiden yhteensovitukseen vaikuttaa se, minkä säännösten mukaan perhe-eläkkeen perusteena oleva edunjättäjän eläke lasketaan tai oli laskettu. Jos edunjättäjä oli 2004 säännösten mukaisella eläkkeellä, perhe-eläke yhteensovitaan vuoden 2004 säännösten mukaan. PEL-vähennystä ei kuitenkaan tehdä, jos yhteensovitus tehdään 1.2.2006 tai sen jälkeen. Jos taas edunjättäjän eläke oli myönnetty 2005 säännösten mukaan tai edunjättäjä ei ollut eläkkeellä, perhe-eläkkeestä vähennetään vain LITA-etuudet.

Vuoden 2004 säännösten mukaisessa yhteensovituksessa perhe-eläkkeiden yhteismäärä yhteensovitetaan edunjättäjän jälkeen myönnettävien muiden perhe-eläkkeiden (peruseläkkeet, ensisijaiset etuudet) kanssa niin, että perhe-eläke yhteensä ei ylitä yhteensovitusrajaa.

Perhe-eläkkeiden yhteensovituksessa käytettävä yhteensovitusraja saadaan seuraavasti:

$$\frac{\text{perhe - eläke}}{\text{edunjättäjän eläke}} \times 0,6 \times \text{yhteensovitusperuste}$$

Yhteensovitusperuste on sama kuin se, mitä edunjättäjän omassa eläkkeessä on käytetty tai käytettäisiin.

TEL-, LEL-, TaEL-, YEL- ja MYEL-eläkkeen yhteensovitusrajaa laskettaessa ja yhteensovituksessa perhe-eläkettä vähentävinä otetaan valtion perhe-eläkelain ja MEL:n mukaisista perhe-eläkkeistä huomioon vain niiden edunsaajien perhe-eläke, jotka ovat edunsaajina myös TEL:n, LEL:n, TaEL:n, YEL:n tai MYEL:n mukaan.

Perhe-eläkkeen LITA-vähennys tehdään vasta lesken ja lasteneläkkeiden laskennan jälkeen lesken ja lasten eläkkeiden osuuksien mukaisesti. LITA-korvaus kerrotaan lesken ja lasten perhe-eläkkeen osuuksien mukaan (taulukko 7.1) ja nämä lesken ja lasten osuuksien mukaiset LITA-korvaukset vähennetään loppuun asti lasketuista lesken- ja lasteneläkkeestä ennen eläkkeiden jakoa useampien leskien tai lasten kesken.

Sama tulos saadaan kuitenkin, vaikka LITA-vähennys tehdään suoraan perhe-eläkkeestä ennen jakoa lesken- ja lapseneläkkeisiin. Eroa tulee vain tilanteissa, joissa poikkeuksellisesti tehdään leskelle vähennys omien tulojen mukaan, vaikka lapsia on edunsaajina.

Esimerkki 7.3. Perhe-eläke ja LITA-vähennys.

Edunjättäjä kuolee työsuhteessa ollessa kesäkuussa vuonna 2010. Perhe-eläkkeen perusteena oleva työkyvyttömyyseläke on elinaikakertoimella tarkistettuna 1 375,25 euroa kuukaudessa. Edunsaajina ovat leski ja yksi lapsi.

Leskeneläke ennen LITA-vähentämistä on:

$$\frac{6}{12} \times 1\,375,25 = 687,63 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Lapseneläke ennen LITA-vähentämistä on:

$$\frac{4}{12} \times 1\,375,25 = 458,42 \text{ euroa kuukaudessa}$$

LITA-vähentäminen

LITA-vähennys tehdään 2005 säännösten mukaan, koska perhe-eläkkeen perusteena oleva työkyvyttömyyseläke on laskettu 2005 säännösten mukaan.

LITA-eläke on 600 euroa kuukaudessa.

Perhe-eläke yhteensä on $687,63 + 458,42 = 1\,146,05$ euroa kuukaudessa.

LITA-eläke vähennetään suoraan perhe-eläkkeestä

$1\,146,05 - 600 = 546,05$ euroa kuukaudessa

LITA-vähennetty perhe-eläke jaetaan edunsaajien kesken seuraavasti:

Leski: $\frac{687,63}{1146,05} \times 546,05 = 327,63$ euroa kuukaudessa

Lapsi: $\frac{458,42}{1146,05} \times 546,05 = 218,42$ euroa kuukaudessa

...

8 Osa-aikaeläke

Osa-aikaeläkkeen tarkoituksena on antaa ikääntyvälle työntekijälle mahdollisuus käyttää jäljellä olevaa työkykyään ja työhaluaan hyväkseen joustavasti, mikäli osa-aikatyötä on tarjolla. Vähentämällä työpanostaan voi 58 vuotta täyttänyt henkilö tietyin edellytyksin jäädä osa-aikaeläkkeelle, jolloin eläke korvaa osittain ansioiden menetystä. Vuoden 2003 alusta alaikäraja on ollut 58 vuotta vuonna 1947 ja sen jälkeen syntyneillä. (*Työeläkelakipalvelun osa-aikaeläkeohjeisto.*)

1.1.2011 alkaen osa-aikaeläkkeen alaikäraja nousee 60 vuoteen nykyisestä 58 vuodesta. Muutos koskee henkilöitä, jotka ovat syntyneet vuonna 1953 tai sen jälkeen. Tätä vanhemmilla pysyvät voimassa edelleen vanhat laskentasäännöt.

8.1 Osa-aikaeläkkeen saamisen edellytykset

Osa-aikaeläke voidaan myöntää 58–67-vuotiaalle. Vuonna 1953 ja sen jälkeen syntyneillä on oikeus osa-aikaeläkkeeseen vasta 60 vuoden iässä.

Saadakseen osa-aikaeläkkeen henkilö ei saa saada työeläkelain perusteella omaa perus- tai rekisteröityä lisäeläkettä Suomessa tai ulkomailta. Alle alemman kertasuoritusrajan (24,62 e/kk vuoden 2010 tasossa) oleva eläke ulkomailta ei estä osa-aikaeläkettä Suomesta.

Osa-aikaeläkkeen hakija, joka on työskennellyt myös EU-maassa tai sosiaaliturvasopimusmaassa siten, että kuuluu sen maan vakuutuksen piiriin, ei voi saada Suomen osa-aikaeläkkeen kanssa rinnakkain eläkettä ulkomailta.

Osa-aikaeläkkeen saadakseen henkilöllä tulee olla pitkä työhistoria. Henkilöllä tulee olla välittömästi ennen osa-aikaeläkkeen alkamista työskentelyä viisi vuotta edeltäneiden 15 vuoden aikana. Vuodesta 2007 alkaen yksityisellä puolella 5/15 vuoden työskentelyedellytyksen täyttymistä tarkastellaan ansioiden perusteella.

Vuosiansiot muutetaan ajaksi seuraavasti: kunkin kalenterivuoden työansiot korotetaan palkkakertoimella eläkkeen alkamisvuoden tasoon, jonka jälkeen vuosiansiot jaetaan 1 047,25 eurolla (= 25 × 41,89 euroa; 41,89 euroa on TyEL:n vakuuttamisen alaraja). Euromäärä 1 047,25 vastaa palkkakertoimen arvoa yksi vuonna 2004 eli vuoden 2010 tasolla raja on 1 289,25 euroa. Näin saatu osamäärä pyöristetään alaspäin lähimpään kokonaislukuun. Huomioon otetaan kuitenkin enintään 12 kuukautta vuotta kohti. Työskentelyedellytys

täyttyy, jos 15 kalenterivuoden työskentelystä laskettujen osamäärien summaksi tulee vähintään 60.

Työskentely EU/ETA- ja sosiaaliturvasopimusmaassa otetaan tarvittaessa mukaan tämän edellytyksen täyttymistä arvioitaessa.

Viidentoista vuoden työskentelyedellytyksen täyttymistä tutkittaessa joudutaan tarkastelemaan myös ennen TyEL-aikaa ollutta työskentelyä. Tämä tapahtuu niiden säännösten mukaisesti, jotka olivat voimassa työskentelyn tapahtuessa.

Näin ollen TEL-työsuhteissa työskentelyaika tutkitaan vuoden 2004 loppuun saakka työsuhteiden pituuden perusteella. YEL- ja MYEL-yrittäjillä tarkastellaan yrittäjätoiminnan pituutta. Eläkkeeseen oikeuttavat LEL- ja TaEL-ansiot muutetaan ajaksi jakamalla vuosiansiot TEL-rajamäärällä ja huomioon otetaan täydet kuukaudet, enintään 12 kuukautta vuotta kohti. Rinnakkaiset toiminnot otetaan työsuhteiden kestoa tarkasteltaessa huomioon vain kerran.

Vuosien 2005 ja 2006 työssäoloedellytystä tutkitaan niin, että eläkkeeseen oikeuttava vuosiansio jaetaan kyseisten vuosien TEL-rajamäärällä (282,31 euroa vuonna 2010). Eläkkeeseen oikeuttavia kuukausia tulee niin monta, kuin TEL-rajamäärä sisältyy vuosipalkkaan, kuitenkin enintään 12 kuukautta vuodessa.

Osa-aikatyön ansioiden on vähennyttävä niin, että ne ovat 35–70 prosenttia vaikiintuneesta ansiosta. Ansioita on kuitenkin oltava vähintään kyseisen lain piiriin kuulumisen alarajan verran.

Työajan on vähennyttävä ansioissa tapahtuvaa muutosta vastaavasti henkilön siirtyessä osa-aikaeläkkeelle. Työajan vähentyminen ei saa merkittävästi poiketa työansioissa tapahtuneesta vähenemisestä.

Osa-aikatyölle on myös yhdenjaksoisuuden vaatimus eli osa-aikatyöstä ei saa olla pois yli kuutta viikkoa yhdenjaksoisesti. Tähän kuuden viikon jaksoon ei lueta mukaan mm. vuosilomaa eikä aikaa, jolta työntekijä saa sairausvakuutuslain mukaista päivärahaa.

Jos toiselta (esimerkiksi yksityiseltä puolelta) puolelta on aiemmin myönnetty osa-aikaeläke ja se tulisi myönnettäväksi myös toiselta (esimerkiksi julkiselta puolelta) puolelta, ei eläkettä myönnetä kahdesta eri järjestelmästä vaan ensimmäisen eläkkeen myöntänyt laitos tarkistaa eläkkeen määrää.

Edellä lueteltujen edellytysten lisäksi yksityisen ja julkisen puolen työntekijöillä sekä yrittäjillä on omia erityisedellytyksiä osa-aikaeläkkeen saamiselle.

8.1.1 Yksityinen puoli

Edellisten lisäksi edellytyksenä työntekijän TyEL:n mukaiselle osa-aikaeläkkeelle siirtymiselle on se, että henkilöllä on vakiintuneen ansion tarkastelujakson aikana TyEL-ansioita vähintään TyEL-minimin verran.

Ennen vuotta 2007 olleet TEL-, LEL- ja TaEL-rajamäärän ylittävät ansiot rinnastetaan 1.1.2007 alkaen TyEL-ansioihin ja niistä voi olla osa-aikaeläkeoikeus TyEL:n perusteella.

Yksityiseltä puolelta osa-aikaeläkkeen saadakseen henkilölle ei ole yksityisen puolen työsuhteen päättymisen jälkeen syntynyt oikeutta julkisen puolen osa-aikaeläkkeeseen.

Ennen osa-aikaeläkettä henkilön on työskenneltävä kokoaikaisesti. Välittömästi osa-aikaeläkkeen alkamista edeltäneiden 18 kuukauden aikana henkilön on tullut tehdä kokoaikatyötä vähintään 12 kuukauden ajan.

Tämä 18 kuukauden tarkastelujakso kuitenkin pitenee TyEL-aikana enintään kuudella kuukaudella eli yhteensä enintään kahteen vuoteen, jos henkilö on sairauden vuoksi saanut sairausvakuutuslain mukaista päivärahaa, sairausajan palkkaa, liikennevakuutuslain nojalla myönnettävää ansionmenetyskorvausta tai tapaturmavakuutuslain mukaista päivärahaa. Tarkastelujakso voi pidentyä vain sillä ajalla, jolta etuutta on saatu.

Yrittäjän eläkelain mukaisella kokoaikatyöllä tarkoitetaan YEL:n mukaan vakuutettua yrittäjätoimintaa, jonka vahvistettu työtulo on vähintään 13 551,19 euroa vuodessa (11 008,28 euroa vuoden 2004 tasossa).

8.1.2 Julkinen puoli

Julkisella puolella henkilöllä tulee täytyä loppukarenssit. Loppukarenssit täyttyvät, jos henkilöllä on välittömästi ennen osa-aikaeläkkeen alkamista kyseisen lain piiriin kuuluvaa yhdenjaksoista kokoaikaista palvelua, jossa työansio on vähintään 1 231 euroa kuukaudessa (1 000 euroa vuoden 2004 tasossa) vähintään kuusi kuukautta. Hänellä on ennen osa-aikaeläkkeen alkamisvuotta välittömästi edeltäneiden viiden kalenterivuoden aikana VaEL:n tai KuEL:n alaisia työansioita kolmena kalenterivuonna vähintään 14 722 euroa vuodessa (12 000 euroa vuoden 2004 tasossa).

Myös sairausaika otetaan huomioon. Kuuden kuukauden karenssiajalta edellytetään katkeamatonta palvelusta. Loppukarensseja laskettaessa otetaan huomioon valtiollistamista edeltänyt kunnallinen tai yksityinen palvelus ja

vaadittavissa ansioissa myös ansiot kunnallisesta tai yksityisestä palveluksesta. Edellytyksenä on, että työntekijä on valtiollistamisen yhteydessä siirretty kunnallisesta tai yksityisestä palveluksesta valtion palvelukseen.

Julkisen puolen työeläkelaeissa työssäoloehto on erilainen kuin yksityisellä puolella. Niissä TyEL:n 12/18 + 6 -vaatimusta vastaa 3/5/6-vaatimus.

Julkisella puolella edellytetään, että hakijalla on välittömästi ennen osa-aika-eläkkeen alkamista kyseisen lain piiriin kuuluvaa kokoaikaista palvelua yhdenjaksoisesti vähintään kuusi kuukautta. Kokoaikaisena palveluna pidetään sellaista työtä, jossa työansiot ovat joka kuukausi vähintään 1 231 euroa kuukaudessa (vuoden 2010 tasossa). Perhepäivähoitajalla ja perhehoitajalla kokoaikaisena palveluna pidetään sellaista työtä, jossa työansiot ovat vähintään 1 077 euroa kuukaudessa (vuoden 2010 tasossa).

Lisäksi edellytetään, että henkilöllä on ennen osa-aikaeläkkeen alkamisvuotta välittömästi edeltäneiden viiden kalenterivuoden aikana kyseisen lain alaisia työansioita kolmena kalenterivuonna vähintään 14 772 euroa vuodessa (vuoden 2010 tasossa).

8.1.3 Yrittäjä

Saadakseen YEL:n ja MYEL:n mukaisen osa-aikaeläkkeen yrittäjä lopettaa yrittäjätoimintansa kokonaan tai puolittaa välittömästi ennen osa-aikaeläkkeen alkamista olleen yhdenjaksoisen, vähintään neljä kuukautta jatkuneen yrittäjätoimintansa työtulon. Työtulo otetaan huomioon enintään osa-aikaeläkkeen alkamisvuodelta ja sitä edeltäneiltä 60 kuukauden ajalta. 60 kuukauden tarkastelujakso on sama kuin tulevan ajan eläkettä laskettaessa.

Näin ollen myös yrittäjän työtulon puolittamista tarkasteltaessa huomioon otetaan vuonna 2010 alkavissa osa-aikaeläkkeissä todellinen työtulo ja yrittäjätoiminnan kesto vuosina 2005–2009 sekä yrittäjätoiminta vuonna 2010.

Osa-aikatyön työansioiden on oltava 35–70 prosenttia vakiintuneesta ansiosta ja työpanoksessa on tapahduttava vastaava muutos. Tilanteissa, joissa yrittäjällä ei ole tarkastelujakson eikä osa-aikatyön aikana muiden työeläkelakien kuin YEL:n perusteella vakuutettavaa työskentelyä, eikä suuria työtulomuutoksia ole ennen osa-aikaeläkkeen alkamista tehty, täyttyy 35–70 prosentin raja normaalisti automaattisesti, kun yrittäjä puolittaa työtulonsa siirtyessään osa-aikaeläkkeelle.

Jos yrittäjä jatkaa yrittäjätoimintaansa osa-aikaeläkkeellä ollessaan, jäljellä olevan tötulon on oltava vähintään 6775,60 euroa (5 501,14 euroa vuoden 2004 tasossa).

8.2 Osa-aikaeläkkeen eläketapahtuma

Osa-aikaeläkkeeseen on oikeus, kun kaikki osa-aikaeläkkeen saamisen edellytykset täyttyvät. Eläketapahtumapäivä on yleensä eläkkeen alkamista edeltävän kuukauden viimeinen päivä. Osa-aikaeläke alkaa aina kuukauden alusta.

8.3 Vakiintunut ansiotaso

Jotta osa-aikaeläke voidaan laskea, on ensin määriteltävä vakiintunut ansiotaso. Osa-aikaeläkkeen vakiintunut ansio lasketaan tulevan ajan tarkasteluajan eli osa-aikaeläkkeen alkamisvuotta edeltäneiden viiden kalenterivuoden työansioden ja palkattomilta ajoilta saatujen etuuksien perusteena olevien tötulojen perusteella. Se lasketaan siis yleensä samalla tavoin kuin tulevan ajan ansio laskettaisiin työkyvyttömyyseläkkeessä, jos henkilö olisi tullut työkyvyttömäksi osa-aikaeläkkeen alkamispäivänä. Kun eläketapahtuma on 31.12., vakiintuneen ansion laskennassa otetaan huomioon myös eläketapahtumavuoden työ- ja etuusansiot. Ansioista vähennetään työntekijän työeläkevakuutusmaksu.

YEL:ssä jousto alaspäin eläketapahtumaa edeltävältä vuodelta otetaan huomioon. Tässä vakiintunut ansio poikkeaa tulevan ajan laskennasta, jossa joustoja eläketapahtumaa edeltävältä vuodelta ei oteta huomioon.

Esimerkki 8.1. Työntekijän vakiintunut ansio.

Vuosi	Vuosiansio euroa
2005	16 000,00
2006	20 000,00
2007	22 000,00
2008	24 000,00
2009	26 000,00

Työntekijä siirtyy osa-aikaeläkkeelle 1.11.2010. Vakiintuneen ansion jakaja on 60.

Osa-aikaeläkkeen vakiintunut ansio on

$$\frac{16\,000 + 20\,000 + 22\,000 + 24\,000 + 26\,000}{60} = 1\,800,00 \text{ euroa kuukaudessa}$$

...

8.4 Ansion alenema

Osa-aikaeläkkeen määrä lasketaan kokonaisansion alenemasta. Kokonaisansion alenema on vakiintuneen ansion ja kaikesta osa-aikatyöstä saadun ansion erotus.

Ansion alenemaa laskettaessa vakiintunut ansio korotetaan palkkakertoimella vuodesta 2004 eteenpäin vastaamaan osa-aikaeläkkeen alkamishetken tasoa.

Ansion alenemaa laskettaessa osa-aikatyön palkasta ei vähennetä työntekijän työeläkemaksua.

Esimerkki 8.2. Työntekijän ansion alenema.

Työntekijä siirtyy osa-aikaeläkkeelle 1.7.2010 ja vakiintunut ansio on 1 600,00 euroa kuukaudessa. Työnantajan maksama osa-aikatyön palkka on 960,00 euroa kuukaudessa. Osa-aikatyön palkka on siis 60 prosenttia vakiintuneesta ansiotasosta, joten 35–70 prosentin edellytys täyttyy.

Osa-aikaeläkkeen ansion alenema on $1\,600,00 - 960,00 = 640,00$ euroa kuukaudessa

...

8.5 Osa-aikaeläkkeen määrä

Osa-aikaeläkkeen määrä on yleensä puolet kokonaisansion alenemasta.

Osa-aikaeläkkeen määrä voi olla enintään 75 prosenttia eläkkeen alkamiseen mennessä karttuneesta työeläkkeestä. Myös palkattomilta ajoilta karttunut eläke otetaan huomioon 75 prosentin rajaa laskettaessa, tosin vain eläketapahtumavuotta edeltävän vuoden loppuun. Eläketapahtuman ollessa 31.12. otetaan palkattomien aikojen etuudet huomioon myös eläketapahtumavuodelta.

Julkisella puolella eläketapahtumavuotta edeltävän vuoden ansiot monistetaan eläketapahtumavuodelle, jos monistamisen yleiset ehdot täyttyvät (ks. luku 3.2.1). Enimmäismäärään otetaan huomioon yksityisen ja julkisen puolen eläkkeet perusturvan mukaisina.

Jos osa-aikaeläkkeen määrä olisi suurempi kuin eläkkeen enimmäismäärä, osa-aikaeläkkeenä myönnettäisiin enimmäismäärä.

Myös EU/ETA-maassa ja sosiaaliturvasopimusmaissa vakuutetusta työskentelystä karttunut eläke otetaan huomioon enimmäismäärää laskettaessa. Jollei ulkomailla karttuneesta etuudesta saada tietoa, enimmäismäärää laskettaessa voidaan ottaa huomioon sellainen teoreettinen eläke, joka henkilölle olisi karttunut, jos ulkomailla työskentely olisi tapahtunut Suomessa.

Esimerkki 8.3. Yrittäjän osa-aikaeläke.

Yrittäjä on syntynyt 26.2.1948. YEL-toiminta on alkanut vuonna 1973. Yrittäjä vähentää työpanostaan puoleen ja siirtyy osa-aikaeläkkeelle 1.7.2010.

Eläkkeelle siirtymiseen mennessä karttunut YEL-eläke on 700,00 euroa kuukaudessa. Aikaisemmista TEL-työsuhteista karttunut eläke on 580,00 euroa ja LEL-ansioista karttunut eläke on 20,00 euroa (vuoden 2010 tasossa).

Yrittäjän työtulo on vuoden 2010 tasossa ollut 25 000,00 euroa ajalla 1.1.2000–30.4.2005. Tällöin yrittäjä on korottanut työtulonsa 30 000,00 euroon.

Puolitettavaa työtuloa laskettaessa tarkastellaan yhdenjaksoisen yrittäjätoiminnan keskimääräistä työtuloa. Tarkastelussa otetaan huomioon eläketapahtumavuonna voimassa ollut työtulo ja enintään viiden edellisen vuoden työtulot.

Puolitettavaa työtuloa määriteltäessä tarkastellaan työtuloja aikaväliltä 1.1.2005–30.6.2010.

Puolitettava työtulo:

Vuosi	Todellinen, vahvistettu työtulo euroa/v	Päivät
2005	25 000,00	120
	30 000,00	240
2006	30 000,00	360
2007	30 000,00	360
2008	30 000,00	360
2009	30 000,00	360
2010	30 000,00	180

$$[(25\,000,00 \times 120) + (30\,000,00 \times 1860)]/1980 = 29\,696,97 \text{ euroa/vuosi}$$

$$= 2\,474,75 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Tämä työtulo on puolitettuna 1 237,37 euroa kuukaudessa.

Vakiintunut ansio

Vakiintunut ansiotaso lasketaan eläketapahtumaa edeltävien viiden vuoden ansiotasoista (kuten tulevan ajan ansio). Kun eläketapahtuma on vuonna 2010, käytetään vakiintuneen ansion laskennassa vuosien 2005–2009 vahvistettuja työtuloja.

Vakiintunutta ansiota laskettaessa ei oteta huomioon eläkkeen alkamisvuoden työtuloa, koska eläke alkaa keskellä vuotta.

$$[(25\,000,00 \times 120) + (30\,000,00 \times 1680)]/1800 = 29\,666,67 \text{ euroa/vuosi}$$

$$= 2\,472,22 \text{ euroa kuukaudessa.}$$

Ansion alenema

Ansion alenema saadaan, kun vähennetään puolitettu työtulo vakiintuneesta ansiotasosta: $2\,472,22 - 1\,237,37 = 1\,234,85$ euroa kuukaudessa.

Osa-aikaeläke on puolet ansion alenemasta: $1\,234,85/2 = 617,45$ euroa kuukaudessa.

Enimmäismäärä on $(700,00 + 580,00 + 20,00) \times 0,75 = 975,00$ euroa kuukaudessa. Enimmäismäärä ei rajaa osa-aikaeläkkeen määrää.

Puolitetun työtulon (1 237,37 euroa kuukaudessa) on oltava 35–70 prosenttia vakiintuneesta ansiosta. Nämä rajat vakiintuneesta ansiosta (2 472,22) ovat 865,28–1 730,55 euroa. Puolitettu työtulo on ansaintarajoissa.

Yrittäjän osa-aikaeläke 1.7.2010 alkaen on 617,45 euroa kuukaudessa.

...

Esimerkki 8.4. *Puolitettava työtulo, vakiintunut ansio ja osa-aikaeläkkeen määrä.*

Yrittäjätoiminta on alkanut 1.1.2003 ja se on jatkunut yhdenjaksoisesti osa-aikaeläkkeen hakemiseen asti. Yrittäjä hakee osa-aikaeläkettä 1.4.2010 alkaen. Vahvistettu työtulo on 18 800,00 euroa/vuosi (vuoden 2010 tasossa).

Puolitettava työtulo

Puolitettava työtulo lasketaan yrittäjätoiminnasta vuosien 2005, 2006, 2007, 2008, 2009 ja 2010 voimassa olleiden, vahvistettujen työtulojen perusteella.

YEL: 1.1.2003–31.3.2010

Vuosi	Työtulo euroa/v (Ind.1,231)	Työtulon voimassaolopäivät
2005	18 800,00	360
2006	18 800,00	360
2007	18 800,00	360
2008	18 800,00	360
2009	18 800,00	360
2010	18 800,00	90

$$\frac{18\,800,00 \times 1\,890}{1\,890} = 18\,800,00 \text{ euroa/vuosi}$$

Puolitettu työtulo

$18\,800,00 \times 0,5 = 9\,400,00$ euroa/vuosi on edelleen yli YEL-minimin ja se mahtuu vakiintuneesta ansiotasosta laskettuun 35–70 prosentin ansaintarajoihin (548,33–1 096,67 euroa kuukaudessa), joten henkilöllä on oikeus osa-aikaeläkkeeseen. Puolitettu työtulo on se työtulo, millä osa-aikainen yrittäjätoiminta vakuutetaan YEL:ssä.

Vakiintunut ansio

Vuosien 2005–2009 työtulo on ollut 18 800,00 euroa/vuosi (2010 taso)

Vakiintunut ansio on: $\frac{18\,800,00 \times 5}{60} = 1\,566,67$ euroa kuukaudessa

Osa-aikaeläkkeen määrä

Ansion alenema on vakiintuneen ansion ja puolitetun työtulon erotus:

$1\,566,67 - 783,33 = 783,34$ euroa kuukaudessa

Osa-aikaeläke on 50 prosenttia ansion alenemasta:

$783,34 \times 0,5 = 391,67$ euroa kuukaudessa

Yrittäjälle oli karttunut työeläkettä 621,23 euroa kuukaudessa ennen osa-aikaeläkkeelle siirtymistään.

Enimmäismäärä: $621,23 \times 0,75 = 462,71$ euroa kuukaudessa. Osa-aikaeläke jää alle enimmäismäärän.

Yrittäjän osa-aikaeläke on 1.4.2010 alkaen 391,67 euroa kuukaudessa.

...

8.6 Eläkkeen karttumisen osa-aikaeläkkeen ajalta

Osa-aikaeläkkeellä olevalle karttuu eläkettä sekä osa-aikatyöstä että osa-aikaeläkkeen perusteena olevasta ansion alenemasta. Vuonna 1953 ja myöhemmin syntyneillä henkilöillä ei kartu eläkettä ansion alenemasta.

Vuonna 1946 ja sitä ennen syntyneillä osa-aikatyöstä karttuu eläkettä kuten muustakin ansiotyöstä vuoden 2004 karttumissääntöjen mukaan 1,5 prosenttia sen vuoden alkuun, jolloin henkilö täyttää 60, ja siitä eteenpäin 2,5 prosenttia vuodessa 65 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun. Osa-aikaeläkeajalta karttuu eläkettä 1,5 prosenttia vuodessa siitä ansion alenemasta, jonka mukaan osa-aikaeläke ensimmäisen kerran laskettiin. Ansion alenema tarkistetaan eläkettä laskettaessa palkkakertoimella eläkkeen alkamisen tasoon. Osa-aikaeläkkeen ajalta karttuneet eläkkeenosat lisätään myöhemmin myönnettävään eläkkeeseen.

Vuonna 1947–1952 syntyneillä osa-aikatyön palkasta karttuu uutta eläkettä kuten muustakin työstä (58–62 vuoden iässä 1,9 prosenttia/v ja 63–68 vuoden iässä 4,5 prosenttia/v). Eläkkeelläoloajalta eli ansion alenemasta karttumisprosentti on 0,75 prosenttia vuodessa. Eläkettä karttuu kuitenkin 1,5 prosenttia vuodessa, jos osa-aikaeläkkeen jälkeen myönnettävä eläke on työkyvyttömyyseläke. Samoin ansion alenemasta karttuu 1,5 prosenttia, jos osa-aikaeläkkeen jälkeen tulee työttömyyspäivärahaajako ja sen jälkeen työttömyyseläke.

Ennen vuotta 1947 syntyneille karttuu KuEL:n ja VaEL:n mukaan eläkettä kaksi prosenttia vuodessa, sekä ansion alenemasta että osa-aikatyöstä. Pääsääntö on, että 1947 ja sen jälkeen syntyneille karttuu eläkettä 0,75 prosenttia vuodessa ansion alenemasta. Jos kuitenkin työntekijä on syntynyt 1947–1951 ja on jäänyt osa-aikaeläkkeelle ensimmäisen kerran 60 vuotta täytettyään, ansion alenemasta karttuu yksi prosentti vuodessa, työstä työntekijä saa iän mukaiset karttumat.

8.7 Osa-aikaeläkkeen keskeyttäminen, lakkautus ja uudelleen laskenta

Osa-aikatyön ansioiden muutokset voivat aiheuttaa osa-aikaeläkkeen uudelleen laskennan tai lakkauttamisen. Kun tutkitaan ansiomuutoksen vaikutusta eläkkeen määrään, muuttuneita ansioita verrataan eläkkeen alkaessa tai myöhemmän muutosajankohdan yhteydessä käytettyyn osa-aikatyön palkkaan. Tämä palkka tarkistetaan ennen vertailua palkkakertoimella tarkasteluhetken tasoon.

Osa-aikaeläke voidaan myös keskeyttää, jos työntekijän osa-aikatyön ansio tai työstä poissaoloaika muuttuu tilapäisesti siten, etteivät osa-aikatyölle säädetyt edellytykset täyty. Osa-aikaeläke voi olla keskeytettynä enintään kuusi kuukautta.

Osa-aikaeläke lakkautetaan

- jos osa-aikatyön ansiot eivät ole 35–70 prosentin ansiorajoissa
- jos eläke on ollut keskeytettynä yli kuusi kuukautta.
- jos osa-aikaeläkkeen saaja on pois töistä yhdenjaksoisesti yli kuusi viikkoa (pois lukien ajat, joita ei lueta kuuteen viikkoon kuten vuosiloma).
- eläkkeensaajan pyynnöstä heti eläkeoikeuden lakattua (työn päätyminen, koko-aikatyö jne). Lakkautettu eläke voidaan myöntää entisin perustein, jos eläkkeen saamisen edellytykset täyttyvät uudestaan ennen kuuden kuukauden kulumista; jos eläke on ollut lakaneena yli kuusi kuukautta, osa-aikaeläke myönnetään

uusin perustein edellyttäen, että kaikki saamisen edellytykset täyttyvät.

- jos eläkkeensaajalle myönnetään osa-aikaeläkkeen estävä eläke. Yksityissektorin automaattisesti vanhuuseläkkeeksi muuttuvaa TyEL-osa-aikaeläkettä ei pidetä julkisen puolen osa-aikaeläkkeen estävänä eläkkeenä.

Vuonna 1946 ja sitä ennen syntyneillä yksityissektorin osa-aikaeläke muuttuu automaattisesti osa-aikaeläkkeen suuruiseksi vanhuuseläkkeeksi 65-vuotiaana, vaikka työntekijä jatkaisi palvelustaan. Tällöin sekä yksityissektorin työstä kertyvän että myös julkisen palveluksen karttuma putoaa 1,5 prosenttiin.

Uudelleen laskenta tehdään

- jos osa-aikatyön ansion muutos on yli 10 prosenttia. Osa-aikaeläkkeen määrä lasketaan uudelleen samaa vakiintunutta ansiota käyttäen.
- jos eläkkeensaajalle myönnetään toinen osa-aikaeläke tai ensisijainen etuus tai jos ensisijaisen etuuden määrä muuttuu.

Osa-aikaeläke lasketaan uudelleen ansion muuttumiskuukaudta seuraavan kuukauden tasossa ja muutettu eläke alkaa saman kuukauden alusta. Jos ansiot ovat muuttuneet kuukauden 1. päivänä, eläke maksetaan kuitenkin muutettuna jo sen kuukauden alusta.

8.8 Ammatillisen erityiseläkeiän valinneiden oikeus osa-aikaeläkkeeseen julkisella puolella

Julkisella puolella myös ammatillisen erityiseläkeiän valinneilla on mahdollisuus saada osa-aikaeläke.

Tällöin osa-aikaeläkkeen hakeminen ja ottaminen merkitsee valinnan peruuttamista, jolloin henkilö ei voi saada vanhuuseläkettä valitussa erityiseläkeiässä, vaan hän siirtyy yleisen vanhuuseläkeiän piiriin. Tämä tarkoittaa sitä, että vanhuuseläkkeelle voi jäädä joko porrastetussa henkilökohtaisessa eläkeiässä tai uuden järjestelmän mukaisesti 63 ja 68 ikävuoden välillä.

Jos ammatillisen eläkeiän valinnut jää osa-aikaeläkkeelle sen jälkeen, kun hän on jo täyttänyt ammatillisen eläkeiän, hän voi siirtyä vanhuuseläkkeelle haluamastaan ajankohdasta.

Valinnan peruuntuminen merkitsee myös sitä, että työntekijällä on oikeus varhennettuun vanhuuseläkkeeseen ja yksilölliseen varhaiseläkkeeseen valtiolla, mikäli niiden edellytykset muutoin täyttyvät. Ammatillisen eläkeiän valinnut henkilö voi

jäää KuEL:ssa myös varhennetulle vanhuuseläkkeelle, mutta ei yksilölliselle varhaiseläkkeelle.

8.9 Osa-aikaeläkkeen jälkeen myönnettävä eläke

8.9.1 Vanhuuseläke osa-aikaeläkkeen jälkeen, vuonna 1946 ja sitä ennen syntyneet

Vanhuuseläkkeelle voi jäädä 63-vuotiaana ilman varhennusvähennystä. Vanhuuseläke alkaa viimeistään 65 vuoden iän täyttämiskuukautta seuraavan kuukauden alussa. Jos henkilö jatkaa työskentelyä yli 65-vuotiaaksi, osa-aikaeläke muuttuu samansuuruiseksi vanhuuseläkkeeksi ja karttuma ansion alenemasta lakkaa. Työstä karttuu tällöin vanhuuseläkkeen rinnalla uutta eläkettä 1,5 prosenttia vuodessa 68 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun. Varhennus tehdään aina 65 vuoden iästä. Lykkäyskorotus lasketaan vasta 68 vuoden iän täyttämisen jälkeen. Lykkäyskorotus on 0,4 prosenttia jokaiselta lykätyltä kuukaudelta.

Julkisella puolella ei ole erityissäännöksiä 1946 ja sitä ennen syntyneillä koskien osa-aikaeläkkeen muuttumista vanhuuseläkkeeksi. Osa-aikaeläke muuttuu automaattisesti samansuuruiseksi vanhuuseläkkeeksi 68-vuotiaana, jos osa-aikaeläkkeensaaja jatkaa työskentelyä yli 68-vuotiaaksi.

8.9.2 Vanhuuseläke osa-aikaeläkkeen jälkeen, vuonna 1947 tai sen jälkeen syntyneet

Vanhuuseläkkeelle voi jäädä 63 ja 68 ikävuoden välillä. Jos osa-aikatyö jatkuu 68 vuoden iän täyttämisen jälkeen, eläke muuttuu osa-aikaeläkkeen suuruiseksi vanhuuseläkkeeksi 68 vuoden iässä. Oikeus varhennettuun vanhuuseläkkeeseen on 62 vuoden iässä. Varhennusvähennys on 0,6 prosenttia kuukaudessa 63 vuoden iästä laskettuna. Lykättynä vanhuuseläkkeen voi saada 68 vuoden iän täyttämisen jälkeen. Lykkäyskorotus on 0,4 prosenttia jokaiselta lykätyltä kuukaudelta.

Esimerkki 8.5. TyEL-osa-aikaeläke ja sen jälkeinen vanhuuseläke.

Työntekijä on syntynyt 10.10.1948 ja hän jää osa-aikaeläkkeelle 1.9.2010 alkaen. Osa-aikaeläkkeen jälkeen työntekijä hakee vanhuuseläkettä 1.11.2011 alkaen. Esimerkin rahamäärät ovat vuoden 2010 tasossa. Indeksit ja työeläkemaksut vuoden 2011 osalta ovat arvioita.

Työntekijän osa-aikaeläke

Osa-aikaeläkkeen vakiintunut ansio on 1 566,67 euroa kuukaudessa.

Työntekijä vähentää työaikaansa siten, että työnantajan maksama osa-aikatyön palkka on 60 prosenttia vakiintuneesta ansiotasosta.

Osa-aikatyön palkka on 940,00 euroa kuukaudessa.

Ansion alenema on $1\,566,67 - 940 = 626,67$ euroa kuukaudessa.

Osa-aikaeläke on puolet ansion alenemasta $626,67 \times 0,5 = 313,34$ euroa kuukaudessa.

Osa-aikaeläkkeen alkamiseen mennessä karttunut eläke on 402,00 euroa kuukaudessa vuoden 2010 tasossa. Vuoden 2011 tasossa eläke on $402,00 \times 1,256/1,231 = 410,16$ euroa kuukaudessa.

Enimmäismäärä on $402,00 \times 0,75 = 301,50$ euroa kuukaudessa.

Osa-aikaeläke voi olla korkeintaan enimmäismäärän suuruinen, joten henkilön osa-aikaeläke on 301,50 euroa kuukaudessa.

Työntekijän vanhuuseläke 1.33.2011 alkaen

Eläkettä karttuu osa-aikaeläkkeen ansion alenemasta 1.9.2010–31.32.2011, eli 36 kuukauden ajalta. Karttumisprosentti on 0,75.

Ansion alenema korotetaan vanhuuseläkkeen alkamisvuoden tasoon palkkaker-toimella:

$$626,67 \times \frac{1,256}{1,231} = 639,40 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Eläke ansion alenemasta

$$\frac{65; .62 \times 14 \times 0,75\%}{12} = 5,59 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Eläke työansioista**Vuonna 2010**

Osa-aikatyön ansiot ovat 3 760,00 euroa. PTEL-vähennettynä vuoden 2011 tasossa ne ovat 3 617,69 euroa.

$$\frac{3\,617,69 \times 1,9\%}{12} = 5,73 \text{ euroa kuukaudessa}$$

2011

Osa-aikatyön ansiot ovat 4 700,00 euroa. PTEL vähennettynä ne ovat 4 413,30 euroa.

$$\frac{4\,413,30 \times 1,9\%}{12} = 6,99 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Vanhuuseläke osa-aikaeläkkeen jälkeen:

$$410,16 + 5,59 + 5,73 + 6,99 = 428,47 \text{ euroa kuukaudessa.}$$

Eläke tarkistetaan elinaikakertoimella ja on

$$428,47 \times 0,99170 = 424,91 \text{ euroa kuukaudessa.}$$

...

8.9.3 Työkyvyttömyyseläke tai työttömyyseläke osa-aikaeläkkeen jälkeen

Työkyvyttömyyseläke koostuu osa-aikaeläkkeen alkamiseen mennessä karttuneesta eläkkeestä, osa-aikaeläkkeen ajalta karttuneesta eläkkeenosasta sekä tulevan ajan eläkkeenosasta. Vuonna 1953 ja myöhemmin syntyneillä ei ansion alenemasta kartu enää eläkettä.

Esimerkki 8.6. Yrittäjän työkyvyttömyyseläke osa-aikaeläkkeen jälkeen

Yrittäjä on syntynyt 17.3.1949. Hän hakee työkyvyttömyyseläkettä osa-aikaeläkkeen jälkeen vuonna 2011. Henkilö on ollut osa-aikaeläkkeellä 1.4.2007 alkaen. Työkyvyttömyyseläkkeen eläketapahtuma on elokuussa 2010. Osa-aikaeläkkeen jälkeen lasketaan eläke uusin perustein. Osa-aikaeläkkeen saajalle myönnetään työkyvyttömyyseläke, jos hän tulee työkyvyttömäksi ennen kuin hän on ehtinyt täyttää 63 vuotta. Indeksit ovat vuoden 2011 osalta arvioita.

Osa-aikaeläkkeen alkaessa 1.4.2007 henkilölle oli karttunut työeläkettä yhteensä 621,23 euroa kuukaudessa vuoden 2007 tasossa. Se korotetaan palkkakertoimella työkyvyttömyyseläkkeen alkamisvuodelle (2011):

$$621,23 \times \frac{1,256}{1,100} = 709,33 \text{ euroa kuukaudessa}$$

1.4.2007 jälkeen karttunut eläke

Osa-aikayrittäjäjaksolta:

Osa-aikayrittäjäjakso 1.4.2007–31.12.2009 on 33 kuukautta (työkyvyttömyyden eläketapahtuma on 17.8.2010, karttunut eläke lasketaan eläketapahtumaa edeltävään vuoden loppuun asti).

Osa-aikaisen yrittäjätoiminnan työtulo on 9 400 euroa/vuosi vuoden 2007 tasossa. Se tarkistetaan palkkakertoimella työkyvyttömyyseläkkeen alkamisvuoden tasoon:

$$9\,400,00 \times \frac{1,256}{1,100} = 10\,733,09 \text{ euroa/vuosi}$$

Karttunut eläke 1.4.2007–31.12.2009

2007 on vajaa vuosi, aika 1.4.2007–31.12.2007 on 270 päivää;

$$\text{vajaan vuoden työtulo } \frac{10\,733,09}{360} \times 270 = 8\,049,82 \text{ euroa/vuosi}$$

karttunut eläke 1.4.2007–31.12.2009, karttumisprosentti on iänmukainen 1,9

$$\frac{(8\,049,82 + 10\,733,09 + 10\,733,09) \times 1,9\%}{12} = 46,73 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Eläke osa-aikaeläkejaksolta:

ansion alenema 1.4.2007–31.12.2009 on 33 kuukautta.

Ansion alenema oli 783,34 euroa kuukaudessa 2007 tasossa, se tarkistetaan työkyvyttömyyseläkkeen alkamisvuoden tasoon palkkakertoimella:

$$783,34 \times \frac{1,256}{1,100} = 894,43 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Karttumisprosentti on 1,5, koska henkilö jää osa-aikaeläkkeen jälkeen työkyvyttömyyseläkkeelle

$$\frac{894,43 \times 33 \times 1,5\%}{12} = 36,90 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Karttunut eläke tarkistetaan eläketapahtumavuoden elinaikakertoimella ja on $792,96 \times 0,99170 = 786,38$ euroa kuukaudessa.

Eläke tulevalta ajalta 1.1.2010–31.3.2012

tulevan ajan ansio, tarkastelu-aika on 2005–2009

2005:

18 800 euroa/vuosi vuoden 2007 tasossa
= 21 466,18 euroa/vuosi vuoden 2011 tasossa

2006:

18 800 euroa/vuosi vuoden 2007 tasossa
= 21 466,18 euroa/vuosi vuoden 2011 tasossa

2007:

1.1.2007–31.3.2007, 90 päivää, työtulo on 18 800 euroa/vuosi vuoden 2007 tasossa
= 21 466,18 euroa/vuosi vuoden 2011 tasossa

1.4.2007–31.12.2007, 270 päivää, työtulo on 9 400,00 euroa/vuosi vuoden 2007 tasossa = 10 733,09 euroa/vuosi vuoden 2011 tasossa

2007 kokonaistyötulo:

$$\frac{21\,466,18 \times 90 + 10\,733,09 \times 270}{360} = 13\,416,36 \text{ euroa/vuosi vuoden 2011 tasossa}$$

2007 ansion alenema 1.4.2007–31.12.2007, 9 kuukautta, 783,34 euroa kuukaudessa
vuoden 2007 tasossa = 894,43 euroa kuukaudessa vuoden 2011 tasossa

Ansion aleneman määrä vuonna 2007: $894,43 \times 9 = 8\,049,87$ euroa

Vuodelta 2007 tulee tulevan ajan ansion laskentaan $13\,416,36 + 8\,049,87$
= 21 466,23 euroa vuoden 2011 tasossa

2008 työtulo 10 733,09 euroa/vuosi vuoden 2011 tasossa

2008 ansion alenema; $894,43 \times 12 = 10\,733,16$ euroa

Vuodelta 2008 tulee tulevan ajan ansion laskentaan
 $10\,733,09 + 10\,733,16 = 21\,466,25$ euroa/vuosi

2009 työtulo 10 733,09 euroa/vuosi 2011 tasossa
 2009 ansion alenema $894,43 \times 12 = 10\,733,16$ euroa
 Vuodelta 2009 tulee tulevan ajan ansion laskentaan
 $10\,733,09 + 10\,733,16 = 21\,466,25$ euroa/vuosi

Tulevan ajan ansio lasketaan vuosien 2005–2009 työtuloista + ansion alenemasta
 + mahdollisesti palkattomien etuusansioiden perusteella.

$$\frac{21\,466,18 + 21\,466,18 + 21\,466,23 + 21\,466,25 + 21\,466,25}{60}$$

= 1 788,85 euroa kuukaudessa

Tulevan ajan jakso on 1.1.2010–31.3.2012, eli 27 kuukautta, karttumisprosentti on 1,5.

Eläke tulevalta ajalta: $\frac{1\,788,85 \times 27 \times 1,5\%}{12} = 60,37$ euroa kuukaudessa

Työkyvyttömyyseläke osa-aikaeläkkeen jälkeen vuonna 2011 on
 $786,38 + 60,37 = 846,75$ euroa kuukaudessa.

...

Taulukko 8.1. Osa-aikaeläke yksityisellä puolella, yhteenveto.

Syntynyt 1946 tai ennen	Syntynyt 1947 tai jälkeen
Oikeus osa-aikaeläkkeeseen 56–64-vuotiaana	Oikeus osa-aikaeläkkeeseen 58–67-vuotiaana Vuonna 1953 ja myöhemmin syntyneillä on oikeus osa-aikaeläkkeeseen 60–67-vuotiaana.
Vakiintunut ansio = tulevan ajan ansio, eläketapahtumavuoden ansioita ei oteta huomioon	Vakiintunut ansio = tulevan ajan ansio, eläketapahtumavuoden ansioita ei oteta huomioon, jos eläketapahtuma on ennen 31.12.
Eläkkeen määrä yleensä puolet ansion alenemasta	Eläkkeen määrä yleensä puolet ansion alenemasta
Eläkettä karttuu osa-aikatyöstä - ikävuosilta 56–59 1,5 % - ikävuosilta 60–64 2,5 % - eläkettä karttuu ansion alenemasta 1,5 % vuodessa	Eläkettä karttuu osa-aikatyöstä - ikävuosilta 58–62 1,9 % - ikävuosilta 63–67 4,5 % - eläkettä karttuu ansion alenemasta 0,75 % vuodessa - työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkettä laskettaessa karttuma ansion alenemasta on 1,5 % vuodessa -1953 tai sen jälkeen syntyneille ei kartu eläkettä ansion alenemasta
Oikeus vanhuuseläkkeeseen alkaen 63 vuoden iästä - ei tehdä työeläkkeiden yhteensovittamista - jos jatkaa osa-aikatyötä, eläke muuttuu 65 vuoden iässä osa-aikaeläkkeen suuruisiksi vanhuuseläkkeeksi. Eläkkeen rinnalla työskentelystä eläkettä karttuu 1,5 %/v 68-vuotiaaksi asti.	Oikeus vanhuuseläkkeeseen 63–68-vuotiaana - jos jatkaa osa-aikatyötä, eläke muuttuu 68 vuoden iässä osa-aikaeläkkeen suuruisiksi vanhuuseläkkeeksi.
Oikeus oli varhennettuun vanhuuseläkkeeseen 60–62-vuotiaana - varhennusvähennys 0,4 %/kk lasketaan 65 vuoden iästä	Oikeus varhennettuun vanhuuseläkkeeseen 62-vuotiaana - varhennusvähennys 0,6 %/kk lasketaan 63 vuoden iästä
Lykätty vanhuuseläke - korotusta ei lasketa 65–67 ikävuosilta - lykkäyskorotus 68 vuoden jälkeen 0,4 %/kk	Lykätty vanhuuseläke - lykkäyskorotus 68 vuoden jälkeen 0,4 %/kk

9 EU/ETA-eläkkeenlaskenta

Suomen lakisäateisiin työeläkkeisiin on sovellettava EU-säännöksiä (1.1.1994 voimaan tulleen ETA-sopimuksen ja 1.1.1995 voimaan tulleen EU-sopimuksen sosiaaliturvaa koskevat säännökset) aina silloin, kun henkilö on työskennellyt Suomen lisäksi toisessa EU- tai ETA-maassa. Jatkossa EU- ja ETA-maista käytetään lyhennettä EU. *Tarkemmin eläkkeen määräytymisestä EU-säännösten mukaan kerrotaan Työeläkelakipalvelun ohjeistossa EU-eläkkeen määräytyminen.*

EU-säännösten ohella sovelletaan myös sosiaaliturvasopimuksia.

Kun henkilö on työskennellyt tai toiminut yrittäjänä Suomen lisäksi toisessa EU-maassa, lasketaan eläke kahdella tavalla:

(1) Kansallisena eläkkeenä

- puhtaasti Suomen kansallisen lainsäädännön mukaisesti
- asetuksen 1408/71 mukaisena, jolloin otetaan huomioon asetuksen yhteensovittamista koskevat säännökset ja sosiaaliturvasopimukset (sosiaaliturvasopimusmaat ks. liite 15).

(1) Pro rata -eläkkeenä, joka lasketaan teoreettisen eläkkeen avulla eli ikään kuin koko työhistoria olisi Suomessa tehtyä työtä.

Näin lasketuista eläkkeistä myönnetään suurempi.

Uutta EU:n sosiaaliturva-asetusta 883/2004 ja sen täytäntöönpanoasetusta 987/2009 sovelletaan 1.5.2010 alkaen. Näillä uusilla säännöksillä ei kuitenkaan ole pääsääntöisesti vaikutusta eläkkeen määräytymiseen, ainoastaan erilaisten etuuksien yhteensovittamista koskeviin säännöksiin tulee muutos.

9.1 Kansallinen eläke

Puhtaan kansallinen eläke lasketaan ottaen huomioon ainoastaan kansallinen lainsäädäntö. Asetus 1408/71 rajoittaa eläkkeiden yhteensovittamista ja yhteensovittaminen on sallittua vain tietyissä tilanteissa. Vertailussa käytettävä asetuksen 1408/71 mukainen kansallisen lain mukaan laskettava eläke tarkoittaa Suomessa sitä, että:

- työeläkkeiden yhteensovitus voidaan tehdä Suomen tulevan ajan osalta niiden EU-maiden kanssa, joiden eläkkeisiin liittyy tuleva aika,
- ensisijaisten LITA-etuuksien kanssa voidaan yhteensovitus tehdä vain osittaisena, jos toinenkin EU-maa ottaa ne huomioon omaa eläkettään vähentävänä.

9.2 Teoreettinen eläke

Teoreettista eläkettä tarvitaan niin sanotun pro rata -eläkkeen laskemista varten. Teoreettinen eläke lasketaan muuten samalla tavalla kuin kansallinen eläke paitsi että myös muiden EU-maiden vakuutuskaudet rinnastetaan Suomen vakuutuskausiin. Muista EU-maista otetaan huomioon vastaavat vakuutuskaudet, jotka Suomessa vakuutettuina kartuttaisivat työeläkettä. Laskettaessa teoreettista ja pro rata -suhdetta vakuutusajat otetaan huomioon maittain täysinä kuukausina. Rinnakkaiset palvelusajat otetaan huomioon vain yhteen kertaan.

Korotettu karttuma lasketaan 1.1.2005 alkaen myös muiden EU-maiden työskentelystä seuraavan kuukauden alusta lähtien, jolloin henkilö täyttää 53 tai 63 vuotta.

Teoreettinen eläke lasketaan yhtenä kokonaisuutena Suomen kaikkien työeläkejärjestelmien osalta. Teoreettinen eläke lasketaan siten, että karttunut työeläke kerrotaan yhteenlasketun EU-palvelusajan ja Suomen työeläkelakien mukaisen palvelusajan suhteella ja saatuun tulokseen lisätään mahdollinen tulevalta ajalta laskettava eläke sekä mahdollinen korotetun karttuman osuus.

Kansaneläkkeessä vanhuuseläkeikä on edelleen 65 vuotta. 1.1.2005 alkaen Kela ottaa huomioon kansaneläkettä laskeessaan työeläkkeistä sen määrän, joka henkilölle on kertynyt työstä 63 vuoden ikään mennessä. Kela käyttää kansaneläkkeen laskennassa sellaista teoreettisen eläkkeen määrää, jossa vakuutuskaudet on otettu huomioon 63 vuoden ikään saakka.

***Esimerkki 9.1.** Teoreettinen eläke.*

Henkilö on syntynyt 11.10.1958. Hän on työskennellyt Suomessa vuosina 1982–1996 yhteensä 180 kuukautta, jolta ajalta karttuneen eläkkeen määrä on 450,00 euroa kuukaudessa vuoden 2010 tasossa.

Tämän jälkeen hän on työskennellyt Ruotsissa vuosina 1997–2009 yhteensä 156 kuukautta. Eläketapahtuma on vuonna 2010. Vakuutuskausia on yhteensä 336 kuukautta, joista Suomen vakuutuskausia on 180 kuukautta.

Kansallinen eläke:

Tarkasteluaikaan otetaan huomioon vuonna 2010 ansiot vuosilta 2005–2009. Koska tarkasteluaikana on vain ansioita Ruotsista, tulevan ajan eläkkeen määrä on nolla.

Kansallinen eläke on elinaikakertoimella kerrottu karttunut eläke eli $0,99170 \times 450,00 = 446,27$ euroa kuukaudessa.

Teoreettinen eläke:

Tarkasteluaikaan otetaan huomioon ansiot vuosilta 2005–2009. Koska tarkastelu-aikana on vain ansioita Ruotsista, tulevan ajan eläkkeen määrä on nolla.

$336/180$ kuukautta $\times (0,99170 \times 450,00$ euroa) = 833,04 euroa kuukaudessa.

...

9.3 Pro rata -eläke

Teoreettisen eläkkeen perusteella lasketaan pro rata -eläke. Se on sama suhteellinen osuus teoreettisesta eläkkeestä kuin Suomen työeläkelakien mukaan eläkkeeseen oikeuttava palvelusaika on eri EU-maiden yhteenlasketusta palvelusajasta. Pro rata -eläkkeen määrä muodostuu Suomen karttuneesta työeläkkeestä sekä mahdollisista tulevan ajan ja korotetun karttuman pro rata -osuuksista.

Esimerkki 9.2. Pro rata -eläke.

Edellisen esimerkin pro rata -eläke on

$180/336 \times 833,04$ euroa = 446,27 euroa kuukaudessa

Kansallinen eläke ja pro rata -eläke ovat yhtä suuret, joten kansallinen eläke myönnetään.

...

9.4 EU-eläkkeen yhteensovitus

Vuoden 2005 lainmuutoksessa kansallisessa lainsäädännössä luovuttiin yhteensovituksesta. Jatkossa ainoastaan vähentäminen LITA-etuuksien kanssa on mahdollista. Vuoden 2005 lainmuutoksen mukaan LITA-etuus vähennetään suoraan työeläkkeestä. Näin ollen työeläkettä jää maksettavaksi, jos sen määrä on suurempi kuin LITA-etuus. Myös ulkomailta maksettavat LITA-etuudet otetaan huomioon työeläkettä vähentävänä.

Vuoden 2005 säännöksiä sovelletaan pääsääntöisesti silloin, kun vanhuuseläkkeen eläketapahtuma on vuonna 2005 tai myöhemmin tai kun työkyvyttömyys- tai perhe-eläkkeen eläketapahtuma on vuonna 2006 tai sen jälkeen.

Lisäksi yhteensovittaminen on mahdollista, jos sekä Suomi että toinen EU-maa myöntävät tulevan ajan eläkkeen. Tämä säännös tulee sovellettavaksi, jos eläketapahtuma on 2006 tai sen jälkeen. Aikaisemminkin tämä on ollut mahdollista asetuksen 1408/71 mukaan, mutta vuoden 2005 uudistuksessa säännös tuotiin kansalliseen lainsäädäntöön.

9.5 Korotettu karttuma

Vuoden 2005 alusta työeläkettä karttuu 1,9 prosenttia niistä ansioista, jotka työntekijä on ansainnut 53 ikävuoden täyttämistä seuraavan kuukauden alusta sen kuukauden loppuun, jona hän täyttää 63 vuotta. Työeläkettä karttuu 4,5 prosenttia niistä ansioista, jotka työntekijä on ansainnut 63 ikävuoden täyttämistä seuraavan kuukauden alusta sen kuukauden loppuun, jona hän täyttää 68 vuotta.

EU-säännökset edellyttävät muiden EU-maiden vakuutuskausien rinnastamista Suomen vakuutuskausiin. Sen vuoksi eläkkeenhakijalla on oikeus korotettuun karttumaan, jos hän on työskennellyt työntekijänä tai yrittäjänä muussa EU-maassa Suomen korotettuun karttumaan oikeuttavan ikäisenä. Koska oikeus korotettuun karttumaan syntyy asetuksen 1408/71 perusteella, korotus lasketaan ainoastaan teoreettiseen eläkkeeseen, jonka perusteella lasketaan pro rata -eläke.

Kun korotettu karttuma lasketaan teoreettiseen eläkkeeseen ja sen perusteella laskettavaan pro rata -eläkkeeseen, voi pro rata -eläke olla suurempi kuin kansallisesti laskettu eläke. Suomessa on laskettava eläke pro rata -eläkkeenä silloinkin, kun toisesta EU-maasta ei vielä haeta vanhuuseläkettä, jos eläke näin laskettuna on suurempi.

Korotuksen osuus lasketaan teoreettiseen eläkkeeseen erillisenä lisänä. Jos työskentely Suomessa on tapahtunut ennen 1.1.2005, korotuksen osuus liitetään siihen eläkepalkkaan, johon olisi liitetty tuleva aika viimeisen Suomen työsuhteen päättyessä.

Jos työskentelyä on ollut Suomessa 1.1.2005 jälkeen, ansio, johon korotus liitetään, määritellään Suomen vuosiansioiden perusteella. Suomen työansiot 1.1.2005 alkaen jaetaan Suomen kalenterikuukausilla kuitenkin siten, että vajaa vuosi on 12 kuukautta.

Kun korotettu karttuma lasketaan tulevaa aikaa sisältävään työkyvyttömyyseläkkeeseen, toisen EU-maan rinnastettava työskentely otetaan huomioon enintään Suomen eläketapahtumavuotta edeltävän vuoden loppuun saakka. Jos työkyvyttömyyseläkkeessä ei ole tulevaa aikaa, toisen EU-maan rinnastettava työskentely huomioidaan enintään Suomen eläketapahtumakuukauden loppuun saakka. Kun korotusta lasketaan vanhuuseläkkeeseen, rinnastettava työskentely otetaan huomioon enintään Suomen eläketapahtumakuukauden loppuun saakka.

Korotettua karttumaa laskettaessa otetaan huomioon työskentely, jolloin henkilö on ollut vakuutettuna toisessa EU-maassa. Jos toisen EU-maan vakuutuskauden luonnetta (eli onko kysymyksessä työskentely vai esimerkiksi lapsenhoitoaika) ei saada selvitettyä, korotetussa karttumassa rinnastetaan toisen EU-maan vakuutus-aika, joka on eläkettä kartuttavaa. Tällöin ei kuitenkaan rinnasteta asumisaikaa.

Esimerkki 9.3. Korotettu karttuma.

Henkilö on syntynyt 6.1.1947. Hän on työskennellyt Suomessa vuosina 1970–2001 yhteensä 374 kuukautta, jolta ajalta karttuneen eläkkeen määrä on 730,00 euroa kuukaudessa vuoden 2010 tasossa. Tämän jälkeen hän on työskennellyt vuosina 2001–2006 Ruotsissa 67 kuukautta, joista korotettuun karttumaan oikeuttavassa iässä 24 kuukautta. Tämän jälkeen hän on työskennellyt Suomessa vuosina 2007–2010. Vanhuuseläke alkaa 1.2.2010.

Työansiot palkkakertoimella tarkistettuina ja työntekijän työeläkemaksun vähentämisen jälkeen euroa/vuosi ennen eläketapahtumaa vuonna 2010 ovat:

Vuosi	Ansiot	Kk
2007	21 600	12
2008	22 200	12
2009	22 900	12
2010	2 000	1

Työansiot Suomessa ovat yhteensä 68 700 euroa. Vuosien 2007–2010 ansaittu eläke on 108,78 euroa kuukaudessa.

Vakuutuskausia on yhteensä 478 kuukautta, joista Suomen vakuutuskausia on 411 kuukautta.

Kansallinen eläke:

730,00 euroa + 108,78 euroa = 838,78 euroa kuukaudessa

Teoreettinen eläke:

Teoreettisen eläkkeen korotetun karttuman ansioperustetta laskettaessa Suomen vuosiansiot 1.1.2005 alkaen jaetaan Suomen kalenterikuukausien lukumäärällä kuitenkin siten, että vanhuuseläkkeen eläketapahtumavuodelta otetaan huomioon ansiot vain eläketapahtumaan saakka. Näin ollen korotetun karttuman ansioperuste on $68\,700 \text{ euroa} / 37 = 1\,856,76 \text{ euroa}$.

$$\frac{478}{411} \times 838,78 + \frac{24 \times 0,4\% \times 1\,856,76}{12} = 990,37 \text{ euroa}$$

Tästä pro rata -eläke on $\frac{411}{478} \times 990,37 \text{ euroa} = 851,55 \text{ euroa}$ kuukaudessa

Pro rata -eläke on suurempi, joten se myönnetään.

...

9.6 Tuleva aika

9.6.1 Tulevan ajan edellytys

Työkyvyttömyyseläkkeisiin, joissa eläketapahtuma on 1.1.2006 tai sen jälkeen, sisältyy aina tulevan ajan eläkkeen osuus (tulevan ajan eläke), jos hakijalla on vuoden 2010 tasossa vähintään 15 469,61 euroa työansioita (12 566,70 euroa vuoden 2004 tasossa) työkyvyttömyyden alkamisvuotta edeltäneiden kymmenen kalenterivuoden ajalta. Tarvittaessa otetaan huomioon ansiot muissa EU-maissa.

Muista EU-maista ansioita ei selvitetä, jos hakemusasiakirjojen perusteella nähdään, että työskentelyä on toisessa maassa ollut ainakin yhdeltä vuodelta. Epäselvissä tapauksissa hakijalta tai toisen EU-maan vakuutuslaitokselta pyydetään selvitys ansioista.

9.6.2 Tulevan ajan ansio EU-tilanteessa

Tulevan ajan ansio määräytyy pääsääntöisesti eläketapahtumavuotta edeltäneiden viiden viimeisen kalenterivuoden (tarkasteluajan) ansioiden perusteella. Jotta Suomen tulevan ajan eläkettä voitaisiin laskea, on viiden vuoden tarkasteluajana

oltava Suomen työeläkelakien mukaan vakuutettuja työansioita. Jos tarkasteluajana on ansioita vain toisesta EU-maasta ja mahdollisia Suomen palkattomien aikojen etuuksia, tulevan ajan eläkkeen määrä on nolla.

Jos kysymys on nuoresta tai siirtymäaikaan sijoittuvasta eläketapahtumasta, sovelletaan näitä tilanteita koskevia erityisäännöksiä.

Kun lasketaan kansallista eläkettä, tarkasteluajan ansiot Suomessa jaetaan kyseiseen aikaan sisältyvien kuukausien (60) lukumäärällä. Jakaja on aina pääsääntöisesti 60, vaikka tarkasteluajana sisältyisi vuosia, jolloin henkilö on työskennellyt toisessa EU-maassa. Jos on kyse siirtymäkaudesta tai nuoresta, käytetään jakajaa, jota muutenkin vastaavalla henkilöllä sovellettaisiin.

Kun lasketaan teoreettista ja pro rata -eläkettä ja henkilöllä on tarkasteluajana eläkettä kartuttavaa vakuutusaikaa toisessa EU-maassa, tarkasteluajan ansiot Suomessa jaetaan tarkasteluajana kuuluvien Suomen kuukausien lukumäärällä. Tällöin vajaa vuosi on 12 kuukautta.

Tarkasteluajana voi sisältyä sellaisia vuosia, jolloin henkilöllä ei ole Suomessa ansioita eikä eläkettä kartuttavia vakuutuskausia toisessa EU-maassa. Tällöin Suomen ansiot jaetaan tarkasteluajana kuuluvien Suomen kuukausien lukumäärällä lisätynä niillä kuukausilla, joilla Suomen kuukaudet ja muiden EU-maiden eläkettä kartuttavat vakuutuskaudet alittavat 60 kuukautta. Toisin sanoen Suomen kuukausien lukumäärään lisätään ne kuukaudet, joilta ei ole eläkettä kartuttavaa aikaa missään EU-maassa. Myös tällöin vajaa vuosi on 12 kuukautta.

Esimerkki 9.4. EU-työkyvyttömyyseläke.

Henkilö on syntynyt 1.12.1959. Hän on työskennellyt Suomessa vuosina 1983–2003 yhteensä 252 kuukautta, jolta ajalta karttuneen eläkkeen määrä on 510,00 euroa kuukaudessa vuoden 2010 tasossa.

Tämän jälkeen hän on työskennellyt Ruotsissa vuosina 2004–2007 yhteensä 43 kuukautta. Viimeksi hän on työskennellyt jälleen Suomessa vuosina 2007–2009 yhteensä 29 kuukautta, jolta ajalta karttuneen eläkkeen määrä on 90,00 euroa vuoden 2010 tasossa.

Eläke alkaa eläketapahtumavuonna. Karttuneeseen eläkkeeseen sovelletaan eläketapahtumavuoden 62-vuotiaille määrättyä elinaikakerrointa.

Työansiot palkkakertoimella tarkistettuina ja työntekijän työeläkemaksun vähentämisen jälkeen euroa/vuosi ennen eläketapahtumaa vuonna 2010:

Vuosi	Ansiot	Kk
2005	Ruotsi	12
2006	Ruotsi	12
2007	Ruotsi	7
2007	10 000	5
2008	30 000	12
2009	32 000	12

Tarkasteluajan ansiot ovat Suomessa ansaitut 72 000 euroa. Vakuutuskausia on yhteensä 324 kuukautta, joista Suomen vakuutuskausia on 281 kuukautta.

Kansallinen eläke:

Kun lasketaan kansallista eläkettä, tulevan ajan ansiot jaetaan 60:llä. Näin ollen tulevan ajan ansio on $72\,000 \text{ euroa}/60 = 1\,200 \text{ euroa}$ kuukaudessa, josta tulevan ajan eläke on 156 kuukauden tulevan ajan jaksolla 234,00 euroa kuukaudessa.

$$0,99170 \times (510,00 + 90,00) + 234,00 = 829,02 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Teoreettinen eläke:

Kun lasketaan teoreettista ja pro rata-eläkettä, jakajana on tarkasteluajan Suomen kuukausien lukumäärä kuitenkin siten, että vajaa vuosi on 12 kuukautta. Tässä tapauksessa teoreettista eläkettä laskettaessa jakajana on siis 36. Tulevan ajan ansio lasketaan jakamalla ansiot 36:lla eli $72\,000 \text{ euroa}/36 = 2\,000 \text{ euroa}$, josta tulevan ajan eläke on 156 kuukauden tulevan ajan jaksolla 390,00 euroa kuukaudessa.

$$324/281 \text{ kuukautta} \times (0,99170 \times (510,00 \text{ euroa} + 90,00 \text{ euroa})) + 390,00 \text{ euroa} \\ = 1\,076,07 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Tästä pro rata-eläke on

$$281/324 \times 1\,076,07 \text{ euroa} = 933,26 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Pro rata -eläke on suurempi, joten se myönnetään.

...

9.7 EU-perhe-eläke

Leskeneläke ja lapseneläke lasketaan myös kahdella tavalla, kansallisena ja pro rata -eläkkeenä, ja niistä suurempi maksetaan. Leski ja lapsi voivat saada perhe-eläkettä niistä EU-maista, joissa edunjättäjä on työskennellyt.

9.7.1 Leskeneläke

Kansallisen lain mukaista leskeneläkettä laskettaessa edunjättäjän eläke vähennysperustetta määrittäessä ennen vuotta 2010 oli joko kansallisen eläkkeen ja ulkomaan työeläkkeen summa tai teoreettinen eläke. Vuoden 2010 alusta voimaantulleen lainmuutoksen jälkeen käytetään ainoastaan yhtä, kiinteää vähennyksen perustetta (500,00 euroa vuoden 2004 tasossa). Vähennyksen peruste vuonna 2010 on 615,50 euroa kuukaudessa.

Leskeneläkkeen vähentämisessä otetaan huomioon lesken Suomesta saamiensa omien työeläkkeiden lisäksi myös lesken muista EU-maista saamat omat eläkkeet. Lesken omana eläkkeenä käytetään samaa määrää sekä kansallisen että teoreettisen leskeneläkkeen vähentämisessä. Jos leski ei vielä ole eläkkeellä, vähentämisessä käytetään lesken omana eläkkeenä laskennallista eläkettä, jossa otetaan huomioon myös lesken ulkomaan työskentely. Jos lesken oma eläke tai laskennallinen eläke ylittää vähennyksen perusteen, puolet erotuksesta vähennetään leskeneläkkeestä. Leskeneläkettä vähentävänä erotuksen puolikkaana otetaan huomioon Suomen leskeneläkkeen suhteellinen osuus koko lesken eläkkeestä, jossa on huomioitu toisen EU-maan laskennallisen leskeneläke.

Teoreettinen leskeneläke lasketaan edunjättäjän teoreettisesta eläkkeestä. Teoreettisen leskeneläkkeen vähennyksen peruste määrittiin vuoteen 2010 asti edunjättäjän teoreettisen eläkkeen perusteella. Vuoden 2010 alusta voimaantulevan lainmuutoksen jälkeen käytetään ainoastaan yhtä, kiinteää vähennyksen perustetta (500,00 euroa vuoden 2004 tasossa). Vähennyksen peruste vuonna 2010 on 615,50 euroa kuukaudessa. Leskeneläkkeen vähentäminen tehdään teoreettiseen leskeneläkkeeseen, josta lasketaan pro rata -leskeneläke.

9.7.2 Lapseneläke

Pääsäännön mukaan lapseneläke lasketaan sekä kansallisena että pro rata -eläkkeenä kuten leskeneläke silloin, kun edunjättäjä on kuollut 1.9.1999 tai sen jälkeen.

Jos kuitenkin edunjättäjä on työskennellyt Belgiassa, Ranskassa, Tanskassa, Isossa-Britanniassa tai Irlannissa, lapseneläke maksetaan aikaisempien sääntöjen mukaan ensisijaisesti lapsen asuinmaasta teoreettisen eläkkeen suuruisena. Jos lapsi asuu muualla kuin Suomessa ja hänellä on lapseneläkeoikeus asuinmaastaan, Suomesta voi tällöin tulla maksettavaksi erotus, jos lapsenetuudet ovat Suomessa suuremmat. Erotus lasketaan vähentämällä Suomen lapsenetuuksista asuinmaan lapsenetuudet (= erotusetuus). Suomessa otetaan erotusetuutta laskettaessa huomioon puhdas kansallinen työeläke, kansaneläkejärjestelmästä maksettava lapseneläkkeen perusmäärä sekä keskimääräinen lapsilisä.

Esimerkki 9.5. LITA-vähennys perhe-eläkkeestä ja vähennetystä leskeneläkkeestä.

Edunjättäjän kuolinpäivä on 17.2.2010. Edunjättäjän eläke on 2 300,00 euroa kuukaudessa, josta 1 500,00 euroa karttunutta eläkettä ja 800,00 euroa tulevan ajan osuutta. Edunsaajina ovat leski ja yksi lapsi. LITA-korvaus on 800,00 euroa kuukaudessa. Oletetaan, että ainoastaan Suomi vähentää työeläkkeen määrää LITA-etuuden määrällä. Vakuutusaikaa Suomessa on 120 kuukautta ja toisessa EU-maassa 60 kuukautta.

Kansallinen perhe-eläke:

Leski $6/12 \times 2\,300,00 = 1\,150,00$ euroa kuukaudessa

Lapsi $4/12 \times 2\,300,00 = 766,67$ euroa kuukaudessa

$1\,150,00 + 766,67 = 1\,916,67$ euroa kuukaudessa yhteensä leskelle ja lapselle

LITA-vähennys: $1\,916,67 - 800,00 = 1\,116,67$ euroa kuukaudessa

Lesken osuus: $1\,150,00 / 1\,916,67 \times 1\,116,67 = 670,00$ euroa kuukaudessa

Lapsen osuus: $766,67 / 1\,916,67 \times 1\,116,67 = 446,67$ euroa kuukaudessa

Jos LITA-vähennys tehtäisiin erikseen leskeneläkkeestä ja lapseneläkkeestä, eläkkeiden loppusummat olisivat samat.

Uusi LITA-vähennys:

Lapsi täyttää 18 vuotta 25.11.2010. Edunjättäjän eläke on 2 300,00 euroa kuukaudessa. Leskeneläke $6/12 \times 2\,300,00 = 1\,150,00$ euroa kuukaudessa. Edunjättäjän

eläke Ruotsista on 200,00 euroa kuukaudessa. Ruotsin laskennallinen leskeneläke on $6/12 \times 200,00 = 100,00$ euroa kuukaudessa. Edunjättäjän teoreettinen eläke vuoden 2010 työeläkeindeksitasossa on 3 050,00 euroa kuukaudessa. Teoreettinen leskeneläke on $6/12 \times 3\,050,00 = 1\,525,00$ euroa kuukaudessa.

Leskeneläkkeen vähennyksen peruste vuonna 2010 on 615,50 euroa kuukaudessa. Lesken oma laskennallinen eläke on 1 000,00 euroa kuukaudessa. LITA-etuus leskelle on 550,00 euroa kuukaudessa.

Kansallisen leskeneläkkeen vähentäminen:

Ylite: $1\,000,00 - 615,50 = 384,50$ euroa kuukaudessa

Vähennys: $0,5 \times 384,50 = 192,25$ euroa kuukaudessa

Vähennyksestä otetaan huomioon Suomen eläkkeen suhteellinen osuus koko eläkkeestä.

Suhteellinen vähennys: $1\,150,00/1\,250,00 \times 192,25 = 176,87$ euroa kuukaudessa

Vähennetty leskeneläke: $1\,150,00 - 176,87 = 973,13$ euroa kuukaudessa

EU-leskeneläkkeen vähentäminen:

Ylite: $1\,000,00 - 615,50 = 384,50$ euroa kuukaudessa

Vähennys: $0,5 \times 384,50 = 192,25$ euroa kuukaudessa

Vähennetty teoreettinen leskeneläke: $1\,525,00 - 192,25 = 1\,332,75$ euroa kuukaudessa

Vähennetty pro rata -leskeneläke:

$120/180 \times 1\,332,75 = 888,50$ euroa kuukaudessa

Kansallinen leskeneläke on suurempi, joten siitä tehdään LITA-vähennys.

LITA-vähennys: $973,13 - 550,00 = 423,13$ euroa kuukaudessa

...

10 Eläkkeiden kustannustenjako

10.1 Työeläkkeiden rahoituksesta

Eläkkeet rahoitetaan pääasiassa työnantajien, työntekijöiden ja yrittäjien maksamilla eläkevakuutusmaksuilla sekä kertyneillä eläkevaroilla ja niistä saaduilla tuotoilla. Eläkkeiden rahoitusperiaatteiden äärimuodot ovat jakojärjestelmä ja rahastoiva järjestelmä.

Jakojärjestelmässä kunkin vuoden eläkemeno ja siihen liittyvät hoitokulut kateetaan kyseisenä vuonna kerättävillä vakuutusmaksuilla. Rahastoivassa järjestelmässä taas kerätään kunakin vuonna vakuutusmaksuna se määrä, joka keskimäärin riittää kyseisenä vuonna kattaneen eläketurvan kustantamiseen eläkkeen maksuaikana, kun korot ja kuolevuus otetaan huomioon.

Yksityisen sektorin palkansaajaeläkelakien mukaisten eläkkeiden rahoitus on järjestetty edellä mainittujen rahoitusperiaatteiden välimuodolla eli osittain rahastoivalla tekniikalla, josta kerrotaan tarkemmin kohdassa 10.1.5.

10.1.1 Julkisen sektorin työeläkkeet

Julkisen sektorin eläkejärjestelmien rahoitus toimii pääasiassa jakojärjestelmän periaatteella. Nykyisin myös julkisella sektorilla kerätään varoja kollektiivisiin puskurirahastoihin; Kuntien eläkejärjestelmässä (KuEL) rahastointia on tehty vuodesta 1988 ja valtion eläkejärjestelmässä (VaEL) vastaavasti vuodesta 1990 alkaen.

10.1.2 Yrittäjäeläkkeet

Yksityisen sektorin yrittäjäeläkelakien YEL:n ja MYEL:n mukaiset eläkkeet kustannetaan jakojärjestelmän mukaisesti. Kunkin vuoden vakuutusmaksut, joista on vähennetty hoitokulut, käytetään kyseisenä vuonna maksettavan eläkemenon kustantamiseen. Valtio kustantaa eläkemenon siltä osin kuin yrittäjien vakuutusmaksut eivät riitä sen kattamiseen. Valtio on osallistunut MYEL-eläkkeiden rahoitukseen MYEL:n voimaantulo vuodesta 1970 lähtien ja YEL-eläkkeiden rahoitukseen vuodesta 1979 lähtien.

10.1.3 Palkattomilta ajoilta karttuneet eläkeosat

Palkattomilta ajoilta karttuneiden eläkeosien kustannukset jaetaan jakojärjestelmän mukaisesti eläkelaitosten kesken eläkelaitoksessa vakuutettujen työansioiden suhteessa.

10.1.4 Lapsenhoito- ja opiskelujaoilta karttuneet etuudet

Valtio kustantaa lain valtion varoista suoritettavasta eläkkeen korvaamisesta alle kolmivuotiaan lapsen hoidon tai opiskelun ajalta (VEKL) perusteella karttuneet eläkeosat.

10.1.5 Yksityisen sektorin palkansaajaeläkelakien mukaiset eläkkeet

Yksityisen sektorin palkansaajaeläkelakien TyEL:n ja MEL:n mukaisten eläkkeiden rahoituksessa sovelletaan osittain rahastoivaa tekniikkaa. Yksittäinen maksettava eläke voidaan jakaa kahteen osaan sen mukaan, miten se rahoitetaan. Osa maksettavasta eläkkeestä on rahastoitu ennakkoon ja varat eläkkeen maksuun siltä osin purkautuvat rahastosta. Osa kustannetaan jakojärjestelmän mukaisesti ja varat saadaan eläkkeen maksuvuoden vakuutusmaksusta.

Yksityisen sektorin palkansaajalakien mukaisia eläkkeitä on rahastoitu lain voimaantulosta lähtien yksilötasolla. Tulevaa vanhuuseläkettä rahastoidaan eläkkeen karttumishetkellä työsuhteen aikana vuosittain. Työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeiden rahastointi tehdään eläkkeen alkaessa.

TyEL määrittelee kunkin eläkelajin osalta periaatteen, jonka mukaan rahastointi tehdään, sekä vastuueläkelaitoksen, joka vastaa eläkkeen rahastoidusta osasta. Kukin eläkelaitos vastaa yksittäisen eläkkeen ennakkoon rahastoidusta osasta siltä osin kuin eläkelaitos on kerännyt maksua tätä eläkettä varten rahastoon. Eläkelaitos laskee vakuutusmatemaattisesti vakuutusteknisen vastuuvelan määrän kunkin vakuutetun osalta, jonka tulevaa eläkettä eläkelaitos on rahastoinut ennakkoon. Eläkkeen rahastoidun osan ylittävä osa eli eläkkeen yhteisesti kustannettava osa kustannetaan jakojärjestelmän mukaisesti.

Merimieseläkekassa osallistuu vastuunjakoon TyEL:in eläketurvaa vastaavalla osalla MEL-eläkkeestä (MEL-vastuunjako-osa). MEL-vastuunjako-osan ylittävä osa MEL-eläkkeestä eli MEL-ylite on Merimieseläkekassan kustannettavaa.

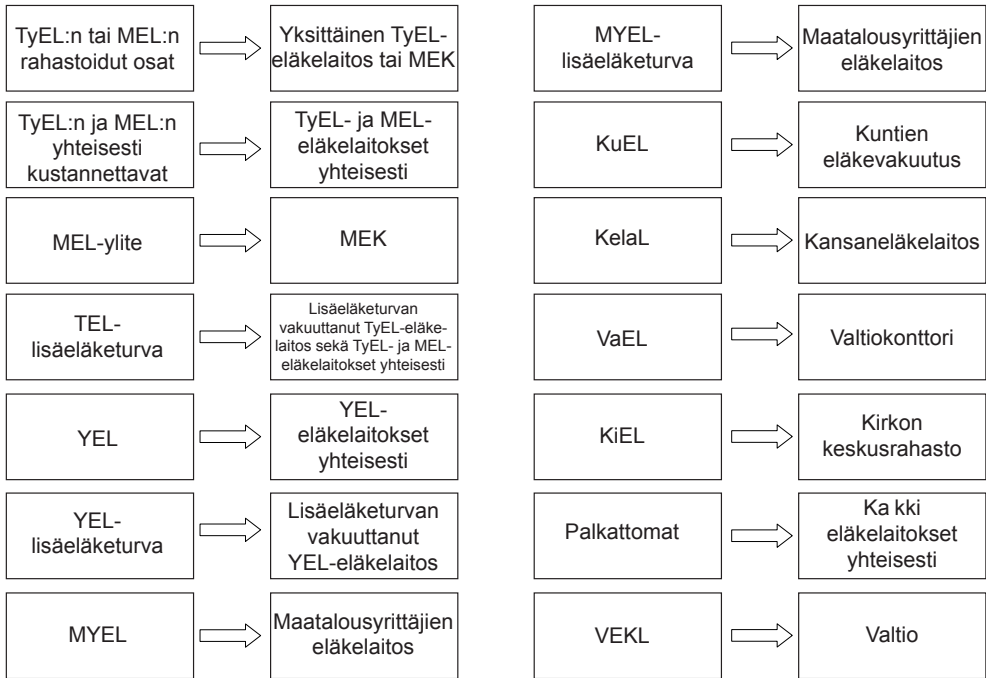
10.2 Kustannustenjako eläkelaitosten kesken

Hajautetusta järjestelmästä, osittain rahastoivasta tekniikasta sekä jäljempänä mainitusta viimeisen eläkelaitoksen periaatteesta johtuen eläkelaitosten välillä tarvitaan kustannustenjakoa ja toisten puolesta maksettujen eläkkeiden selvittelyä. Nämä kustannusten selvittelyt tehdään keskitetysti Eläketurvakeskuksessa (ETK) työeläkelakien ja sosiaali- ja terveysministeriön vahvistamien vastuunjako-perusteiden mukaisesti.

Yksityisen sektorin eläkelaitokset ovat järjestelmän voimaantulosta saakka toimineet niin sanotun viimeisen eläkelaitoksen periaatteen mukaisesti: eläkkeen myöntää ja maksaa kokonaisuudessaan se eläkelaitos, jossa työntekijän viimeinen työskentely on ollut vakuutettuna. Viimeinen eläkelaitos maksaa myös sellaiset eläkeosat, jotka jokin muu eläkelaitos on rahastoinut ennakkoon sekä muut toisten yksittäisten eläkelaitosten vastuulla olevat eläkeosat, ja ne eläkeosat, jotka kustannetaan jakojärjestelmän mukaisesti yhdessä. Myös suurimmat julkisen sektorin eläkelaitokset tulivat vuodesta 2004 alkaen mukaan viimeisen eläkelaitoksen periaatteeseen.

ETK:n vuosittain tekemässä kustannusten selvittelyssä jaetaan kustannukset vuoden aikana maksetuista jakojärjestelmän mukaisesti kustannettavista eläkkeistä eläkelaitosten kesken. Selvittelyssä eläkelaitos myös perii maksamansa ennakkoon rahastoidut eläkeosat ennakkorahastoinnin tehneiltä eläkelaitoksilta sekä muut toisten yksittäisten eläkelaitosten vastuulla olevat eläkeosat.

Maksetut eläkkeet jakautuvat eri lakiosiin, ja TyEL- ja MEL-eläkkeet lisäksi rahastoituu ja yhteisesti kustannettavaan osaan. Eri eläkeosien kustantaminen on esitetty seuraavassa kuviossa. TyEL- ja MEL-eläkkeiden jakamisesta rahastoituu ja yhteisesti kustannettavaan osaan on kerrottu tarkemmin luvussa 10.3.

Kuva 10.1 Eri eläkeosien kustantaminen.

Käytännössä kustannusten selvittely tapahtuu siten, että eläkelaitokset antavat vuosittain ETK:lle tarkat tiedot edellisen kalenterivuoden aikana maksamistaan eläkkeistä ja oteltuna kustannustenjakoa varten osiin sen mukaan, miten eläkkeen osat kustannetaan. Eläkelaitokset antavat ETK:lle myös eläkelaitoksessaan vakuutettuun palkkasummaan pohjautuvat tiedot, joiden perusteella jaetaan kustannukset maksetuista yhteisesti kustannettavista eläkkeistä eläkelaitosten kesken. Näiden pohjalta ETK laskee kullekin eläkelaitokselle hyvityksen ja maksun. Hyvitys koostuu eläkelaitoksen maksamasta yhteisesti kustannettavasta ja muiden vastuulla olevasta eläkemenosta. Maksu koostuu eläkelaitoksen osuudesta yhteisesti kustannettavaan eläkemenoon ja muiden eläkelaitosten maksamasta, kyseisen eläkelaitoksen vastuulla olevasta eläkemenosta.

Jos maksu on hyvitystä suurempi, eläkelaitos suorittaa erotuksen ETK:lle. Päinvastaisessa tapauksessa ETK suorittaa erotuksen eläkelaitokselle. Koska kustannustenjaossa liikkuvat rahamäärät ovat suuria, kustannuksia selvitetään jo etukäteen eläkkeiden maksuvuoden aikana ennakkomenettelyllä.

Selvittely eläkelaitosten maksamista, palkattomilta ajoilta karttuneista eläkeosista tehdään ETK:ssa vuosittain eläkelaitosten antamien tietojen perusteella. Eläkelaitokset ilmoittavat ETK:lle myös tiedot maksamisestaan lapsen hoidon tai opiskelun ajalta karttuneista eläkkeen osista. Valtio hyvittää nämä maksetut eläkkeet eläkelaitoksille ETK:n kautta.

10.3 TyEL- ja MEL-eläkkeen jakaminen rahastoituuun ja yhteisesti kustannettavaan osaan

Eläke jaetaan kustannustenjakoa varten eläkelajeittain lakiosiin. TyEL- ja MEL-eläkkeet jaetaan lisäksi yhteisesti kustannettavaan osaan, eläkelaitoksen itsensä kustantamaan rahastoituuun osaan, toisen eläkelaitoksen kustannettavaan rahastoituuun osaan ja MEL-ylitteeseen. Tässä kappaleessa käydään tarkemmin läpi eläkkeen jakamista rahastoituuun ja yhteisesti kustannettavaan osaan eri eläkelajien osalta. Eläkkeen rahastoitu osa on aina jonkin tietyn yksittäisen eläkelaitoksen vastuulla.

10.3.1 Vanhuuseläke

Vanhuuseläkettä rahastoidaan yksilökohtaisesti työsuhteen aikana 18–54-vuotiaiden työntekijöiden osalta. Ennen vuotta 2005 rahastointi alkoi 23 vuoden iän täyttämisestä.

Rahastoitua eläkettä on karttunut seuraavasti:

- 1.7.1962 alkaen vuoden 1976 loppuun asti yksi prosentti kunkin vuoden ansioista.
- Vuosina 1977–1996 1,5 prosenttia kunkin vuoden ansioista.
- Vuoden 1997 alusta 0,5 prosenttia kunkin vuoden ansioista.

Edellä mainitun rahastoinnin lisäksi vanhuuseläkevastuusiin siirretään vuosittain varoja rahastoinnin vahvistamiseksi. Näitä kutsutaan rahastoitujen osien tasokorotuksiksi. Vuodesta 2007 alkaen korotukset kohdistetaan yli 55 vuotta täyttäneiden vakuutettujen ja eläkkeensaajien rahastoituihin osiin.

Kustannustenjako vanhuuseläkkeiden osalta selvitetään siten, että kukin eläkelaitos ilmoittaa selvittelyä varten tiedot vuoden aikana maksamiensa vanhuuseläkkeiden yhteismäärästä ja lisäksi vuoden aikana maksettujen, kyseisen eläkelaitoksen vastuulla olevien vanhuuseläkkeiden henkilötasoihin rahastoitujen osien yhteismäärän, joka saadaan rekistereistä. Selvittely tehdään näiden tietojen pohjalta.

10.3.2 Työkyvyttömyyseläke ja kuntoutustuki

Työkyvyttömyyseläke on kokonaan yhteisesti kustannettavaa, jos vakuutetun eläketapahtumavuotta edeltävän kahden kalenterivuoden aikaisten TyEL- ja MEL-työansioden yhteismäärä on alle 15 469,61 euroa (12 566,70 vuoden 2004 tasossa).

Muutoin työkyvyttömyyseläkkeen rahastoitu osa lasketaan työkyvyttömyyseläkkeen alkamisajankohtaa vastaavasta TyEL-MEL-eläkkeen määrästä. Kunkin TyEL- tai MEL-eläkelaitoksen vastuulla oleva rahastoitu osa on se osuus TyEL-MEL-eläkkeestä, joka vastaa kyseisessä eläkelaitoksessa vakuutettujen eläkkeensaajan TyEL- tai MEL-ansioden osuutta kaikista vastuunjaon tarkasteluajan ansiosta ja etuuksista. Vastuunjaon tarkasteluajalla tarkoitetaan eläketapahtumavuotta edeltäviä kahta kalenterivuotta. Vastuunjaon tarkasteluajan ansioihin ja etuuksiin luetaan työansiot, palkattomien aikojen etuuksien perusteena olevat ansiot, peruspäivärahan tasoisina maksetut etuudet ja VEKL-etuudet 1 047,22 euron määrällä (määrä vuoden 2004 tasossa) ja aikaisemman eläkesuhteen tulevan ajan ansiot. Osa-aikaeläkkeen ansion alenemaa ei lueta työansioihin.

Esimerkki 10.1. Kuntoutustuki.

(Esimerkkiin 5.1, joka on aiemmin oppaassa, on tehty kustannustenjako.)

Kuntoutustuen jakaminen osiin vastuunjakoa varten:

Työntekijällä on TEL-työsuhde, joka on ollut vakuutettuna eläkelaitoksessa A.

1.4.2010 alkava kuntoutustuki on tulevan ajan eläke ja vastuunjaon tarkasteluajan työansioden määrä yhteensä ilman työntekijän työeläkemaksun vähennystä ylittää rajan 15 469,61 euroa (vuoden 2010 tasossa), joten eläkkeessä on rahastoitua osaa. Vastuunjaon tarkasteluajaksi on ajanjakso 1.1.2007–31.12.2008 ja ansioiden määrän ajalta ilman työntekijän työeläkemaksun vähennystä vuoden 2010 palkkakerroimen tasoisena on 50 374,83 euroa.

Kuntoutustuen rahastoitu osa on $50\,374,83 / 50\,374,83 \times 1\,115,97 = 1\,115,97$ euroa kuukaudessa eli kuntoutustuki on alkaessaan kokonaan rahastoitua osaa ja rahastoidusta osasta vastaa eläkelaitos A.

...

10.3.3 Kuntoutusraha

Kuntoutusrahan rahastoitu osa on yhtä suuri kuin kuntoutusrahan perusteena olevan TyEL-MEL-työkyvyttömyyseläkkeen rahastoitu osa olisi ollut, jos kuntoutusrahan sijasta olisi myönnetty työkyvyttömyyseläke. Rahastoitu osa jakaantuu vastuueläkelaitoksille samoin kuin työkyvyttömyyseläkkeessä.

10.3.4 Työttömyyseläke

Jos työttömyyseläke on vapaakirjaeläke, se on kokonaan yhteisesti kustannettavaa. Jos työttömyyseläkkeen eläketapahtuma on 1.1.2007 tai sen jälkeen, oikeus tulevaan aikaan määräytyy siten kuin se määräytyisi 2004 säännösten mukaan, jos eläketapahtuma olisi 31.12.2006.

Jos työntekijällä on tulevan ajan oikeus 31.12.2006 ja

- hänellä on TyEL:n tai MEL:n mukaan vakuutettuja työansioita 31.12.2006 jälkeen vähintään 24 620 euroa (20 000 vuoden 2004 tasossa), työttömyyseläkkeessä ei ole rahastoitua osaa
- hänellä on TyEL:n tai MEL:n mukaan vakuutettuja työansioita 31.12.2006 jälkeen alle 24 620 euroa (20 000 euroa vuoden 2004 tasossa), TyEL-MEL-työttömyyseläkkeen alkumäärä on kokonaan rahastoitua osaa, ja rahastoidusta osasta vastaa se eläkelaitos, jonka vakuuttamaan työsuhteeseen tulevan ajan oikeus liittyy
- hänellä ei ole TyEL:n tai MEL:n alaista työskentelyä 31.12.2006 jälkeen, TyEL-MEL-työttömyyseläkkeen alkumäärä on kokonaan rahastoitua osaa, ja rahastoidusta osasta vastaa se eläkelaitos, jonka vakuuttamaan työsuhteeseen tulevan ajan oikeus liittyy.

10.3.5 Osa-aikaeläke ja perhe-eläke

TyEL:n ja MEL:n mukaiset osa-aikaeläkkeet ja perhe-eläkkeet ovat kokonaan yhteisesti kustannettavia.

10.3.6 MEL-ylite

MEL:n mukaan karttunut eläke tai eläkkeen osa jaetaan vastuunjako varten kahteen osaan, TyEL:n eläketurvaa vastaavaan MEL-vastuunjako-osaan ja sen ylittävään MEL-ylitteeseen. MEL-vastuunjako-osa jaetaan rahastoituun ja yhteisesti kustannettavaan osaan siten kuin edellä on kunkin eläkelajin kohdalla esitetty. Merimieseläkekassa kustantaa MEL-ylitteen.

10.3.7 Rekisteröidyn TEL- ja YEL-lisäeläketurvan mukaiset eläkkeet

Rekisteröidyn TEL-lisäeläkkeen rahastoidusta osasta vastaa aina lisäeläkkeen vakuuttanut eläkelaitos. Lisäeläkkeen vakuuttanut eläkelaitos laskee rahastoidun osan määrän sosiaali- ja terveysministeriön vahvistamien laskuperusteiden mukaisesti ja ilmoittaa sen lisäedun päätyttyä ansaintarekisteriin. Rahastoidun osan ylittävä eläkkeen osa on yhteisesti kustannettavaa eläkettä.

Rekisteröidyn YEL-lisäeläkkeen määrä kokonaisuudessaan on lisäeläketurvan vakuuttaneen eläkelaitoksen vastuulla.

11 Kertasuoritus

Eläkelaitoksella on oikeus ilman eläkkeensaajan suostumusta maksaa kertasuorituksena eläke, jos sen määrä ennen ensisijaisen etuuden vähentämistä on pienempi kuin 24,62 euroa (20 euroa 2004 tasossa) kuukaudessa. Tarkasteltaessa, jääkö eläke alle kertasuoritusrajan, otetaan huomioon VILMA-kokonaiseläke sekä myös rekisteröity lisäeläke.

Eläke voidaan maksaa kertasuorituksena myös silloin, kuin eläkkeen määrä on vähintään 24,62 euroa kuukaudessa, mutta enintään 61,55 euroa kuukaudessa (50 euroa vuoden 2004 tasossa) ennen ensisijaisen etuuden vähentämistä. Tällöin edellytyksenä on kuitenkin, että eläkelaitos on ilmoittanut eläkkeen maksamisesta kertasuorituksena eikä eläkkeensaaja ole sitä vastustanut eläkelaitoksen ilmoittamassa ajassa. Kertasuorituksena voi maksaa vanhuuseläkkeen, täyden työkyvyttömyyseläkkeen (myös kuntoutustuen) ja perhe-eläkkeen, joka leskeneläkkeen vähentämisen jälkeen ennen ensisijaisen etuuden vähentämistä jää kertasuoritusrajaa pienemmäksi. Kertasuorituksena ei voi maksaa osatyökyvyttömyyseläkettä eikä työttömyyseläkettä.

Jos kuukausittain maksettavan vanhuus- tai työkyvyttömyyseläkkeen rinnalla karttuu uutta eläkettä, liitetään se aikanaan jo maksussa olevaan eläkkeeseen, vaikka uusi karttunut eläke olisi määrältään alle kertasuoritusrajan.

11.1 Työkyvyttömyyseläkkeen jälkeen myönnettävä vanhuuseläke

Jos eläkelaitos maksaa toistaiseksi myönnetyn työkyvyttömyyseläkkeen kertasuorituksena, se maksaa samalla kertasuorituksena myös työkyvyttömyyseläkkeen jälkeen myönnettävän vanhuuseläkkeen. Eläkelaitos voi harkita, maksaako se työkyvyttömyyseläkkeen kertasuorituksena, mutta harkinnan mahdollisuutta ei ole enää vanhuuseläkkeen osalta.

Jos vuoden 2004 säännösten mukainen työkyvyttömyyseläke kertasuoritetaan vasta vuonna 2010 tai sen jälkeen, sen kanssa ei voi kertasuorittaa työkyvyttömyyseläkkeen jälkeistä vanhuuseläkettä. Tämä johtuu siitä, että 2004 säännösten mukainen työkyvyttömyyseläke on aina vapaakirjaeläke, jonka jälkeen vanhuuseläke lasketaan uusin perustein.

11.2 Rajamäärä korotetaan palkkakertoimella

Kertasuorituksen rajamäärä korotetaan palkkakertoimella, mutta maksussa olevat eläkkeet työeläkeindeksillä. Siten on aikaisempaa suurempi mahdollisuus siihen, että eläkkeen alkaessa kertasuoritusrajan ylittänyt eläke jää myöhemmin kertasuoritusrajaa matalammaksi. Tällöin eläkelaitos voi maksaa eläkkeen kertasuorituksena, mutta laki ei sitä edellytä.

11.3 Kertasuorituksen laskeminen

Kertasuoritus lasketaan sosiaali- ja terveysministeriön vahvistamien perusteiden mukaan. Sosiaali- ja terveysministeriö on muuttanut perusteita, joiden mukaan TyEL:n 114 §:n, MEL:n 111 §:n, YEL:n 99 §:n ja MYEL:n 94 §:ssä säädetty kertasuoritus lasketaan. Perusteiden muuttamisen taustalla on se, että vuoden 2005 jälkeen siirryttiin kertasuorituskertoimien laskennassa käyttämään TEL:n mukaisen perusturvan kuolleisuutta aiemmin käytetyn TEL-lisäeläketurvan kuolleisuuden sijaan. Perusturvassa käytössä olevasta sukupolvikuolleisuudesta johtuen kertoimet tullaan jatkossakin tarkistamaan aika ajoin. Uudet kertasuoritus kertoimet tulivat voimaan vuoden 2010 alusta.

Kertasuoritus lasketaan kertomalla vuotuinen eläke eläkkeensaajan ikää vastaavalla kertoimella. Naisilla ja miehillä on samat kertoimet.

11.4 Kertasuorituksen laskemisen ajankohta

Kertasuoritus lasketaan yleensä kertasuorituspäätöksen jälkeiselle ajalle. Takautuvasti myönnettävä eläke maksetaan normaalisti eli kuukausieläkkeenä.

Perhe-eläkkeen kertasuoritus maksetaan kaikille kertasuoritukseen oikeutetuille edunsaajille samasta ajankohdasta.

Jos eläke maksetaan kertasuorituksena, eläkkeensaajalla ei ole enää oikeutta eläkkeeseen saman eläketapahtuman johdosta niiden työsuhteiden perusteella, joihin kertasuoritus perustui. Tästä syystä eläkelaitoksen ei tulisi maksaa eläkettä kertasuorituksena ennen kuin on todennäköistä, että eläkkeeseen ei tule enää muutoksia.

Esimerkki 11.1. Vanhuuseläkkeen kertasuoritus.

8.7.1946 syntyneelle työntekijälle myönnetään vanhuuseläke. Eläke maksetaan kuukausieläkkeen sijasta kertasuorituksena 1.10.2010 alkaen.

Eläkkeensaajan ikä 1.10.2010 on 64 vuotta 2 kuukautta, jolloin kertasuorituskerroin on 15,68 (käytetään liitteen 13 A Vanhuus- ja leskeneläkkeen kertasuorituskertoimia).

Vanhuuseläke on 8,71 euroa kuukaudessa, vuotuinen eläke on $12 \times 8,71 = 104,52$ euroa kuukaudessa.

Kertasuorituksen määrä on $104,52 \times 15,68 = 1\,638,87$ euroa.

...

Esimerkki 11.2. Työkyvyttömyyseläke ja vastaisen vanhuuseläkkeen kertasuoritus.

7.10.1975 syntyneen henkilön työkyvyttömyyseläke on 14,62 euroa kuukaudessa. Eläke maksetaan kertasuorituksena 1.4.2010 alkaen. Samalla kertasuorituksella maksetaan myös tuleva vanhuuseläke.

Eläkkeensaajan ikä 1.4.2010 on 34 vuotta ja viisi kuukautta, jolloin kertasuorituskerroin on 21,58. Tässä käytetään työkyvyttömyyseläkkeen ja vastaisen vanhuuseläkkeen kertasuorituskertoimia, jotka löytyvät liitteestä 13 B.

Työkyvyttömyyseläke on 14,62 euroa kuukaudessa, ja vuotuinen eläke on $12 \times 14,62 = 175,44$ euroa.

Kertasuorituksen määrä on $175,55 \times 21,58 = 3\,786,00$ euroa.

...

12 Viivästyskorotus

Jos eläkkeen käsittely kestää eläkelaitoksessa kauemmin kuin kolme kuukautta, on eläkelaitoksen maksettava eläkkeeseen viivästyskorotus. Etuuden korotus vuotta kohden laskettuna on korkolain 4 §:n 1 momentissa tarkoitetun korkokannan mukainen. Viivästyskorotusta ei makseta, jos se jää alle 6,64 euroa vuoden 2010 tasossa (5,39 euroa vuoden 2004 tasossa).

Korotus lasketaan viivästysajan jokaiselta päivältä, ei kuitenkaan ajalta ennen kuin kolme kuukautta on kulunut sen kalenterikuukauden päättymisestä, jona etuudensaaja on esittänyt eläkelaitokselle vaatimuksensa sekä etuuden perusteet ja määrää koskevan selvityksen kuin häneltä kohtuudella voidaan vaatia.

Jos eläkehakemus on tullut vireille helmikuussa, lasketaan korotus kesäkuun ensimmäisestä päivästä alkaen. Jos eläke maksetaan kesäkuun 15. päivänä, tulee kesäkuun 1. päivää edeltäneeseen aikaan kohdistuville eläke-erille (voi olla useamman kuukauden eläke) korotus 15 päivältä. Kesäkuun eläkkeelle ei tule korotusta, koska se ei ole viivästynyt.

Eläkkeen hakija voi hakea eläkettä hyvissä ajoin ennen kuin eläke alkaa. Jos eläkkeen maksaminen alkaa samana kalenterikuukautena kuin oikeus eläkkeeseen, ei viivästyskorotusta tule maksettavaksi, vaikka käsittelyaika olisi ylittänyt kolme kuukautta.

Korotusaikaa laskettaessa katsotaan kalenterikuukauteen sisältyvän 30 päivää ja vuoteen 360 päivää.

Esimerkki 12.2. Viivästyskorotus työkyvyttömyyseläkkeeseen.

Työkyvyttömyyseläkehakemus tuli vireille 15.5.2010. Viivästymisaika alkaa 1.9.2010. Eläke myönnetään takautuvasti 1.1.2010 alkaen ja takautuvat eläke-erät maksetaan 20.11.2010. Jatkuva kuukausittainen maksu alkaa 1.12.2010. Kuukausieläke on 1 500 euroa kuukaudessa ja viivästyskorotusprosentti on kahdeksan.

Esimerkissä on oletettu, että myös loppuvuoden 2010 viivästyskorotus on kahdeksan prosenttia, kuten se on 1.1.2010–30.6.2010.

Aika	1.1.2010–30.8.2010	1.9.2010–30.9.2010	1.10.2010–30.10.2010
Korotettava eläke	12 000 euroa	1 500 euroa	1 500 euroa
Viivästysaika	1.9.2010–20.11.2010	1.10.2010–20.11.2010	1.11.2010–20.11.2010
Viivästyskorotus	$0,08 \frac{80}{360} \times 12\,000$ = 213,33	$0,08 \frac{50}{360} \times 1\,500$ = 16,67 e	$0,08 \frac{20}{360} \times 1\,500$ = 6,67 e

Eläke ajalta 1.11.2010–30.11.2010 ei ole enää viivästynyt, koska se on maksettu saman kuukauden aikana.

Maksettava viivästyskorotus takautuvien eläkkeiden maksun yhteydessä 20.11.2010 on 236,67 euroa.

...

13 Lisäesimerkit

Laskentaesimerkeissä on käytetty seuraavia oletettuja indeksejä ja PTEL-vähennysprosentteja laskettaessa ansioita vuosille, joille vielä ei ole pystytty vahvistamaan indeksejä.

Vuosi	Puoliväli	Työeläke- indeksi	Palkka- kerroin	PTEL alle 53	PTEL yli 53
1995	1712	1712		0,0343	
1996	1760	1737		0,045	
1997	1791	1754		0,047	
1998	1825	1783		0,047	
1999	1868	1812		0,047	
2000	1903	1838		0,045	
2001	1981	1912		0,044	
2002	2054	1968		0,046	
2003	2103	2002		0,046	
2004	2151	2028		0,046	
2005	2191	2047	1,028	0,043	0,058
2006	2246	2081	1,063	0,043	0,054
2007	2311	2127	1,100	0,043	0,054
2008	2363	2178	1,124	0,041	0,052
2009	2494	2286	1,192	0,043	0,054
2010	2538	2292	1,231	0,045	0,057
2011	2586	2333	1,256	0,048	0,061
2012	2647	2382	1,288	0,052	0,066
2013		2430	1,324	0,054	0,068
2014		2479	1,363	0,056	0,071

Esimerkki 13.1. TEL-suojaosuus.

Työntekijä on syntynyt 15.6.1945. Hänen 1.1.1980 alkanut työsuhteensa jatkuu vanhuuseläkkeen alkamiseen 1.7.2010 saakka yhdenjaksoisena, jolloin työsuhde päättyy. Eläke lasketaan myös vuoden 2004 säännösten mukaan. Vuoden 2004 säännösten mukaan laskettaessa työsuhteen ei katsota katkenneen 31.12.2004. Vuoden 2004 vapaakirjaa ja vuoden 2004 säännösten mukaan laskettavaa eläkettä varten ansiot tarkistetaan puoliväli-indeksillä vuosien 2004 ja 2010 tasoon. 2005 säännösten mukaan eläkettä laskettaessa työansiot tarkistetaan vuoden 2010 tasoon palkkakertoimella.

Vuosi	Työansio e/v ansaintavuoden tasossa	Työansio e/v 2004 tasossa (2151) PTEL- vähennettynä	Työansio e/v 2010 puoliväli- indeksin tasossa (2538) PTEL- vähennettynä	Työansio e/v 2010 palkka- kerroin tasossa (1,231) PTEL- vähennettynä
1992	10 861,45	13 890,00	16 389,03	17 098,59
1993	10 170,38	12 960,00	15 291,72	15 953,76
1994	10 876,65	13 860,00	16 353,64	17 061,66
1995	11 787,41	14 810,00	17 474,56	18 231,11
1996	13 336,00	15 739,66	18 571,48	19 375,52
1997	14 534,64	16 670,65	19 669,97	20 521,57
1998	18 963,03	21 299,93	25 132,13	26 220,21
1999	20 250,53	22 222,49	26 220,68	27 355,89
2000	21 491,52	23 150,57	27 315,74	28 498,35
2001	22 324,80	23 149,78	27 314,80	28 497,38
2002	24 973,01	25 001,66	29 499,87	30 777,04
2003	28 469,45	27 779,76	32 777,79	34 196,88
2004	26 205,23	24 999,79	29 497,66	30 774,74
2005	28 041,27		30 598,34	31 631,05
2006	24 607,58		26 221,80	26 872,34
2007	25 000,00		25 973,04	26 466,50
2008	23 250,53		23 673,86	24 139,76
2009	20 159,03		19 406,89	19 694,39
2010	8 000,00		7 544,00	7 544,00

1) Eläke vuoden 2005 säännösten mukaan:

Lasketaan 2004 vapaakirja 2004 säännösten mukaan vuoden 2004 tasossa. Saatu ansaitun eläkkeen määrä korotetaan eläkkeen alkamisvuoden 2010 tasoon palkka-kertoimella. Työsuhteeseen tehdään automaattinen katkaisu 31.12.1999.

Yhdenjaksoinen työsuhde

Eläkepalkka (laskentavuodet 1995–2004)

$$\frac{14\,810,00 + 15\,739,66 + 16\,670,65 + 21\,299,93 + 22\,222,49 + 23\,150,57 + 23\,149,78 + 25\,001,66 + 27\,779,76 + 24\,999,79}{3\,600} \times 30$$

= 1 790,20 euroa kuukaudessa

Eläkkeeseen oikeuttava aika ja karttuminen:

1,5 prosentin karttuma (alle 60 vuotta) 1.1.1980–31.12.2004 on 300 kuukautta.

2004 vapaakirja

$$\frac{(300 \times 1,5 \% \times 1790,20)}{12} = 671,33 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Työsuhteeseen tehdään automaattinen katkaisu 31.12.1999.

Ensimmäinen jakso on 1.1.1980–31.12.1999

Eläkepalkka, laskentavuodet 1992, 1994, 1996, 1997, 1998 ja 1999

$$\frac{13\,890,00 + 13\,860,00 + 15\,739,66 + 16\,670,65 + 21\,299,93 + 22\,222,49}{2160} \times 30$$

= 1 440,04 euroa kuukaudessa

Eläke karttuu 1,5 prosentin ajalta 1.1.1980–31.12.1999, eli 240 kuukautta

Ensimmäiseltä työsuhdejaksolta karttunut eläke

$$\frac{240 \times 1,5 \% \times 1\,440,04}{12} = 432,01 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Toinen jakso on 1.1.2000–31.12.2004

Eläkepalkka (laskentavuodet 2000–2004)

$$\frac{23\,150,57 + 23\,149,78 + 25\,001,66 + 27\,779,76 + 24\,999,79}{1800} \times 30$$

= 2 068,03 euroa kuukaudessa

Eläkkeeseen oikeuttava aika ja karttuminen:

1,5 prosentin karttuma 1.1.2000–31.12.2004 on 60 kuukautta

Toisesta jaksosta karttunut eläke:

$$\frac{(60 \times 1,5 \% \times 2\,068,03)}{12} = 155,10 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Ensimmäisen jakson ja toisen jakson ansaitut eläkkeet yhteensä ovat $432,01 + 155,10 = 587,11$ euroa kuukaudessa. Yhdenjaksoisen työsuhteen eläke $671,33$ euroa kuukaudessa on suurempi.

2004 vapaakirja korotetaan vuoden 2010 (eläkkeen alkamisvuosi) tasoon palkkakertoimella

$$671,33 \times \frac{1,231}{1,000} = 826,41 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Eläke 31.12.2004 jälkeen ansaituista työansioista lasketaan palkkakertoimella eläkkeen myöntövuodelle tarkistetuista ja PTEL-vähennytyistä ansioista. Eläkkeen laskentakaava on $\frac{\text{karttumisprosentti} \times \text{vuosiansiot}}{12}$

Karttumisprosentti on 1,9 ajalla 1.1.2005–30.6.2008 ja ajalla 1.7.2008–30.6.2010 karttumisprosentti on 4,5.

Eläke 1,9 prosentin karttumalla

$$\frac{1,9\% \times \left(31\,631,05 + 26\,872,34 + 26\,466,50 + \frac{6}{12} \times 24\,139,76 \right)}{12} = 153,65 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Eläke 4,5 prosentin karttumalla

$$\frac{4,5\% \times \left(\frac{6}{12} \times 24\,139,76 + 19\,694,39 + 7\,544,00 \right)}{12} = 147,41 \text{ euroa kuukaudessa}$$

1.1.2005 jälkeen karttunut eläke on $153,65 + 147,41 = 301,06$ euroa kuukaudessa.

2005 säännösten mukaan laskettu eläke on 2004 vapaakirja + 31.12.2004 jälkeen ansaitusta työansioista karttunut eläke $826,41 + 301,06 = 1\,127,47$ euroa kuukaudessa.

2) Eläke vuoden 2004 säännösten mukaan, lasketaan täysin 2004 säännösten mukaan ilman vapaakirjausta 31.12.2004.

Eläkepalkka laskentavuodet 2000–2009 (puoliväli-indeksi)

$$\frac{27\,315,74 + 27\,314,80 + 29\,499,87 + 32\,777,79 + 29\,497,66 + 30\,598,34 + 26\,221,80 + 25\,973,04 + 23\,673,86 + 19\,406,89}{3\,600} \times 30$$

= 2 269,00 euroa kuukaudessa

Eläkkeeseen oikeuttava aika ja karttuminen

1,5 prosentin karttuma-aika 1.1.1980–31.12.2004 on 300 kuukautta

2,5 prosentin karttuma-aika 1.1.2005–15.6.2010 on 65 kuukautta 15 päivää

Eläke

$$\frac{(300 \times 1,5\% \times 2\,269,00) + \left(65 \frac{15}{30} \times 2,5\% \times 2\,269,00\right)}{12} = 1\,160,50 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Työsuhteeseen tehdään automaattinen katkaisu 31.12.1999

Ensimmäinen jakso on 1.1.1980–31.12.1999

Eläkepalkka, laskentavuodet 1992, 1994, 1996, 1997, 1998 ja 1999

$$\frac{16\,389,03 + 16\,353,64 + 18\,571,48 + 19\,669,97 + 25\,132,13 + 26\,220,68}{2\,160} \times 30$$

= 1 699,12 euroa kuukaudessa

Eläke karttuu 1,5 prosenttia ajalta 1.1.1980–31.12.1999 eli 240 kuukautta

$$\frac{240 \times 1,5\% \times 1\,699,12}{12} = 509,74 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Ensimmäiseltä jaksolta karttunut eläke on 509,74 euroa kuukaudessa.

Toinen jakso on 1.1.2000–15.6.2010

Eläkepalkka (laskentavuodet 2000–2009)

$$\frac{27\,315,74 + 27\,314,80 + 29\,499,87 + 32\,777,79 + 29\,497,66 + 30\,598,34 + 26\,221,80 + 25\,973,04 + 23\,673,86 + 19\,406,89}{3\,600} \times 30$$

= 2 269,00 euroa kuukaudessa

Eläkkeeseen oikeuttava aika ja karttuminen

1,5 prosentin karttuma-aika 1.1.2000–31.12.2004 on 60 kk

2,5 prosentin karttuma-aika 1.1.2005–15.6.2010 on 65 kuukautta 15 päivää

Eläke

$$\frac{(60 \times 1,5 \% \times 2\,269,00) + \left(65 \frac{15}{30} \times 2,5 \% \times 2\,269,00\right)}{12} = 479,80 \text{ euroa kuukaudessa}$$

Toiselta jaksolta karttunut eläke on 593,25 euroa kuukaudessa.

Ensimmäisen jakson ja toisen jakson ansaitut eläkkeet yhteensä ovat 509,74 + 479,80 = 989,54 euroa kuukaudessa.

Yhdenjaksoisen työsuhteen eläke 1 160,50 on suurempi.

Vuoden 2004 säännösten mukainen karttunut eläke 2010 puoliväli-indeksin tasossa on 1 160,50 euroa kuukaudessa.

Tehdään vertailu 2004 ja 2005 säännösten mukaan laskettujen eläkkeiden kesken
2004 säännösten mukaan laskettu eläke on 1 160,50 euroa kuukaudessa
2005 säännösten mukaan laskettu eläke on 1 127,87 euroa kuukaudessa

2004 säännösten mukaan laskettu eläke on suurempi, joten 2005 säännösten mukaan laskettuun eläkkeeseen lisätään TEL-suojaosuus. Suojaosuus on 2004 ja 2005 säännösten mukaisesti laskettujen eläkkeiden erotus.

TEL-suojaosuus 1 160,50 – 1 127,47 = 33,03 euroa kuukaudessa

Vanhuuseläke 1.7.2010 on 1 127,47 + 33,03 = 1 160,50 euroa kuukaudessa.

...

Esimerkki 13.2. *Lapsenhoitoajan vaikutus tulevan ajan ansioon, siirtymäajalla.*

Henkilö tulee työkyvyttömäksi vuonna 2011, jolloin hän täyttää 35 vuotta. Tulevaa aikaa on yhteensä yhteensä 336 kk.

Pääsäännön mukainen tulevan ajan tarkastelujakso on vuodet 2006–2010.

Tulevan ajan ansion laskennasta voidaan määrätä erityissäännön mukaan, jos alle 3-vuotiaan lapsen hoitoaika on vaikuttanut merkittävästi työntekijän eläketurvaan (20 %).

Tällöin tulevan ajan laskennasta jätetään pois vuodet, jotka sisältävät lapsenhoitoaika. Viittä kalenterivuotta voidaan etsiä enintään kymmenen vuoden ajalta ennen eläketapahtumavuotta. Tämä kymmenen vuotta tulee asteittain voimaan, sillä vuotta 2004 taaemmas ei voida mennä.

Vuosi 2004 tulee mukaan, jos henkilöllä on tulevan ajan oikeus 31.12.2004 vaikka kyseisenä vuonna olisikin ollut lapsenhoitoaika. Silloin eläkepalkassa on huomioitu lapsenhoitoaika vuoden 2004 säännösten mukaan.

Vuosi	Ansiot 2011 tasossa	
2004	22 000,00	sisältää lapsenhoitoaika, TEL-eläkepalkka x12
2005	8 400,00	sisältää lapsenhoitoaika
2006	36 000,00	Työansio
2007	34 000,00	Työansio
2008	8 800,00	sisältää lapsenhoitoaika
2009	7 600,00	sisältää lapsenhoitoaika
2010	30 000,00	Työansio
2011	10 000,00	eläketapahtumavuosi

Normaali laskutapa:

Pääsäännön mukainen tulevan ajan tarkastelujakso on vuodet 2006–2010 ansiot yhteensä 116 400,00 euroa.

Tulevan ajan ansio

$$\frac{116\,400}{60} = 1\,940,00 \text{ euroa}$$

Tulevan ajan karttuma

$$\frac{336 \text{ kk} \times 1,5\% \times 1\,940,00}{1200} = 814,80 \text{ e/kk}$$

Eläkettä on henkilölle karttunut eläketapahtumavuotta edeltävän vuoden loppuun 272,00 e/kk.

Tämä tarkistetaan elinaikakertoimella $272,00 \times 0,99170 = 269,74$ e/kk.

Eläkkeet yhteensä $269,74 + 814,80 = 1\,084,54$ e/kk

Lapsenhoitoajan sääntö:

Lapsenhoitoajan tarkastelujakso 2004–2010, joista lasketaan vuodet 2004, 2006, 2007 ja 2010 (eli sellaiset vuodet joissa ei ole lapsenhoitoaikaa + vuosi 2004), ansiot yhteensä 122 000,00 euroa.

Tulevan ajan ansio

$$\frac{122\,000,00}{48} = 2\,541,67 \text{ euroa}$$

Tulevan ajan karttuma

$$\frac{336 \text{ kk} \times 1,5\% \times 1\,940,00}{1200} = 1\,067,50 \text{ euroa/kk}$$

Eläkettä on henkilölle karttunut eläketapahtumavuotta edeltävän vuoden loppuun 272,00 e/kk.

Tämä tarkistetaan elinaikakertoimella $272,00 \times 0,99170 = 269,74$ e/kk.

Eläkkeet yhteensä $269,74 + 1\,067,50 = 1\,337,24$ euroa/kk

Vertailu tehdään kokonaiseläkkeiden kesken

$$1\,337,24 - 1\,084,54 = 252,70 \text{ euroa}$$

$$\frac{252,70}{1\,084,54} \times 100 = 23,30 \%$$

=> Eläketurvaan on yli 20 %:n vaikutus, joten eläke lasketaan lapsenhoitoajan laskentasääntöä käyttäen

Liitteet

Liite 1 Indeksit, palkkakerroin ja vähennyskerroin

Vuosi	Indeksiluku		Palkkakerroin	Vähennyskerroin	
	Työikäisen/TEL-puoliväli-indeksi	Eläkeikäisen/Työeläkeindeksi		alle 53-v.	53-v. täyttänyt
1961–62	100	100			
1963	106	106			
1964	116	116			
1965	130	130			
1966	142	142			
1967	152	152			
1968	165	165			
1969	182	182			
1970	197	197			
1971	216	216			
1972	247	247			
1973	274	274			
1974	315	315			
1975	383	383			
1976	462	462			
1977	524	524			
(1.7.1977*	544	544)			
1978	573	573			
1979	608	608			
(1.7.1979*	628	628)			
1980	665	665			
(1.7.1980*	697	697)			
1981	745	745			
(1.7.1981*	780	780)			
1982	836	836			
(1.7.1982*	866	866)			
1983	915	915			
(1.7.1983*	952	952)			
1984	1006	1006			
(1.7.1984*	1019	1019)			
1985	1088	1088			
1986	1165	1165			
1987	1225	1225			
1988	1291	1291			
1989	1387	1387			
1990	1481	1481			
1991	1595	1595			
1992	1682	1682			
1993	1688	1688			
1994	1688	1688			
1995	1712	1712			
1996	1760	1737		0,0343	
1997	1791	1754		0,045	
1998	1825	1783		0,047	
1999	1868	1812		0,047	
2000	1903	1838		0,047	
2001	1981	1912		0,045	
2002	2054	1968		0,044	
2003	2103	2002		0,046	
2004	2151	2028		0,046	
2005	2191	2047	1,028	0,046	0,058
2006	2246	2081	1,063	0,043	0,054
2007	2311	2127	1,100	0,043	0,054
2008	2363	2178	1,124	0,041	0,052
2009	2494	2286	1,192	0,043	0,054
2010	2538	2292	1,231	0,045	0,057

* Indeksien ennakkotarkistus (ennakollista indeksiä on käytetty eläkkeitä myönnettäessä ja maksettaessa).

Liite 2 Lapsikorotusprosentit

YEL ja MYEL Yrittäjän syntymävuosi	Lapsikorotusprosentti yhtä lasta kohden
-1927	20
1928	19
1929	18
1930	17
1931	16
1932	15
1933	14
1934	13
1935	12
1936	11
1937	10
1938	9
1939	8
1940	7
1941	6
1942	5
1943	4
1944	3
1945	2
1946	1
1947-	-

Vähennetty leskeneläke

Lesken- eläke e/kk	Edunjättäjän eläke e/kk																			
	200	400	600	800	1000	1200	1400	1600	1800	2000	2200	2400	2600	2800	3000	3200	3400	3600	3800	4000
0	100	200	300	400	500	600	700	800	900	1000	1100	1200	1300	1400	1500	1600	1700	1800	1900	2000
200	100	200	300	400	500	600	700	800	900	1000	1100	1200	1300	1400	1500	1600	1700	1800	1900	2000
400	100	200	300	400	500	600	700	800	900	1000	1100	1200	1300	1400	1500	1600	1700	1800	1900	2000
600	100	200	300	400	500	600	700	800	900	1000	1100	1200	1300	1400	1500	1600	1700	1800	1900	2000
800	8	108	208	308	408	508	608	708	808	908	1008	1108	1208	1308	1408	1508	1608	1708	1808	1908
1000	0	8	108	208	308	408	508	608	708	808	908	1008	1108	1208	1308	1408	1508	1608	1708	1808
1200	0	0	8	108	208	308	408	508	608	708	808	908	1008	1108	1208	1308	1408	1508	1608	1708
1400	0	0	0	8	108	208	308	408	508	608	708	808	908	1008	1108	1208	1308	1408	1508	1608
1600	0	0	0	0	8	108	208	308	408	508	608	708	808	908	1008	1108	1208	1308	1408	1508
1800	0	0	0	0	0	8	108	208	308	408	508	608	708	808	908	1008	1108	1208	1308	1408
2000	0	0	0	0	0	0	8	108	208	308	408	508	608	708	808	908	1008	1108	1208	1308
2200	0	0	0	0	0	0	0	8	108	208	308	408	508	608	708	808	908	1008	1108	1208
2400	0	0	0	0	0	0	0	0	8	108	208	308	408	508	608	708	808	908	1008	1108
2600	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8	108	208	308	408	508	608	708	808	908	1008
2800	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8	108	208	308	408	508	608	708	808	908
3000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8	108	208	308	408	508	608	708	808
3200	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8	108	208	308	408	508	608	708
3400	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8	108	208	308	408	508	608
3600	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8	108	208	308	408	508
3800	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8	108	208	308	408
4000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8	108	208	308

Liite 3 Työeläkelisään oikeuttavat ja jälkikarenssiaikaa jatkavat etuudet vuoden 2004 säännösten mukaan laskettaessa

	Enimmäis- päivät/kk	Oikeus työeläke- lisään	Jatkaa jälki- karenssi- aikaa
TYÖTTÖMYYSETUUDET			
Ansioon suhteutettu työttömyyspäiväraha (työttömyysturvalaki 1290/2002), myös vähennetyt ja sovitellut päivärahat	22	X	X
Peruspäiväraha (työttömyysturvalaki 1290/2002)		-	X
Työmarkkinatuki (työttömyysturvalaki 1290/2002) enint. 500 pv		-	X
Työttömyyskorvaus (ennen 1.1.1985)		-	X
Työttömyysavustus (ennen 1.1.1985)	22	X	X
10-työsuhdeaika (ennen vuotta 2000 voimassa olleen lain mukaan) *		-	X
KUNTOUTUSETUUDET			
Kelan kuntoutusraha (laki kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahetuuksista 566/2005)	25	X	X
Liikennevakuutuksen kuntoutusta koskeviin säännöksiin perustuva ansionmenetykskorvaus (mm. liikennevakuutuslaki 279/59)	30	X	X
Tapaturmavakuutuksen kuntoutusta koskeviin säännöksiin perustuva ansionmenetykskorvaus (mm. tapaturmavakuutuslaki 608/48)	30	X	X
Työeläkelakien mukainen kuntoutusraha ja -avustus	30	X	X
Sairauspäiväraha tai vastaava korvaus (sairausvakuutuslaki 1224/2004)		-	X

* eläketapahtuman sattuessa 1.1.2000 tai sen jälkeen tulevan ajan oikeus määritellään jo ensimmäisen 10-työsuhteen alkaessa.

	Enimmäis- päivät/kk	Oikeus työeläke- lisään	Jatkaa jälki- karenssi- aikaa
KOULUTUSETUUEDET			
Ammattikoulutusraha (laki koulutusrahastosta (1306/2002), peruskoululain (476/83) tai lukiolain (477/834) mukainen omaehtoista ammatillista koulutusta varten myönnetty henkilökohtainen tuki, ei myönnetä enää 1.1.2003 jälkeen)	30	X	X
Erorahan aikuiskoulutussisä omaehtoiseen Ammatilliseen koulutukseen (kuten edellä)	30	X	X
Erorahan aikuiskoulutussisä työvoimakoulutukseen (ks. ed.)		-	-
Työvoimakoulutuksen ansiotuki (laki julkisesta työvoimapalvelusta 1295/2002)	22	X	X
Työvoimakoulutuksen perustuki (laki julkisesta työvoimapalvelusta 1295/2002)		-	X
Koulutuspäivärahan ansiopäiväraha (työttömyysturvalaki 10. luku 1290/2002)	22	X	X
Koulutuspäivärahan peruspäiväraha (työttömyysturvalaki 10. luku 1290/2002)		-	X
Opintovapaa (opintovapaalaki 273/79)		-	X
Aikuiskoulutustuki (laki aikuiskoulutustuesta 1276/2000)	22	X	X

Jälkikarenssiaikaa jatkaa myös, jos henkilöllä on ollut alle 3-vuotias lapsi. Tätä lasta varten on silloin täytynyt saada jonkin aikaa äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa tai kotihoidon tukea.

Liite 4 Palkattoman ajan etuudet eläkkeen laskennassa

Alla mainitut 523,61 euron, 1 047,22 euron sekä 12 566,70 euron rahamäärät ovat vuoden 2004 tasoisia.

Etuudet (jakajat päiväkohtaiseksi muuntoa varten)	Ansaitun eläkkeen etuusansio %	Tulevan ajan etuusansio %
Vanhempainpäivärahat, työntekijälle maksetut (300)	117	117
Vanhempainpäivärahat, työnantajalle maksetut (300)	17	17
Vanhempainpäiväraha, vähimmäistasoinen (25)	523,61 euroa/kk	523,61 euroa/kk
Vanhempainpäiväraha, työskentelyn takia väh. tasoisena maksettu	Väh. päivärahan määrä	Väh. päivärahan määrä
Vuorottelukorvaus (21,5)		
- Ennen vuotta 2010	75	100
- 1.1.2010 lukien	55	100
Työttömyyspäiväraha (21,5)	75	100
Työvoimapoliittinen koulutus (21,5)	65	100
Uusia etuuksia ei myönnetä 2010 alkaen		
Koulutuspäiväraha (21,5)	65	100
Muuttuu työttömyyspäivärahasi v. 2010		
Aikuiskoulutustuki (21,5)	65	100
Aikuiskoulutustuki yrittäjillä (21,5)	65 (523,61 eurosta)	523,61 euroa/kk
Eri lakien mukainen kuntoutusraha:		
- Kela (300)	65	100
- Työeläkelait (30)		
- LITA		
Sairauspäiväraha ja erityishoitoraha (300)	65	100
LITA-ansionmenetykskorvaukset	65	100
Työttömyysturvalain peruspäiväraha ja työmarkkinatuki ym. Kelan maksamat työttömyyskoulutusetuudet (21,5)	–	1 047,22 euroa/kk
Uusia etuuksia ei myönnetä 2010 alkaen		
Sairauspäiväraha peruspäivärahan jälkeen (samansuuruinen) (25)	–	1 047,22 euroa/kk
Erillislain* tarkoittama alle 3-v. lapsen hoito (25)	523,61 euroa/kk	1 047,22 euroa/kk (kun ET on v. 2010 tai sen jälkeen) Muulloin 0 euroa
Erillislain* tarkoittama opiskelu	523,61 euroa/kk	1 047,22 euroa/kk (kun ET on v. 2010 tai sen jälkeen)

* Laki valtion varoista suoritettavasta eläkkeen korvaamisesta alle kolmivuotiaan lapsen hoidon ja opiskelun ajalta 644/2003.

Liite 5 Vahvistettu elinaikakerroin (EAK) ja arviolaskennassa käytettävät arviot

EAK määräytymis- vuosi (62-v.)	63 vuoden iän täyttämivuosi	Syntymävuosi	Elinaikakerroin	Elinajanodote 63-v.
2009	2010	1947	1,00000	21,40
2010	2011	1948	0,99170	21,59
2011	2012	1949	0,984	21,77
2012	2013	1950	0,978	21,95
2013	2014	1951	0,971	22,13
2014	2015	1952	0,963	22,31
2015	2016	1953	0,956	22,48
2016	2017	1954	0,949	22,66
2017	2018	1955	0,943	22,84
2018	2019	1956	0,937	23,01
2019	2020	1957	0,930	23,18
2020	2021	1958	0,925	23,35
2021	2022	1959	0,919	23,52
2022	2023	1960	0,913	23,69
2023	2024	1961	0,907	23,86
2024	2025	1962	0,902	24,02
2025	2026	1963	0,897	24,18
2026	2027	1964	0,891	24,35
2027	2028	1965	0,886	24,51
2028	2029	1966	0,881	24,67
2029	2030	1967	0,876	24,82
2030	2031	1968	0,872	24,98
2031	2032	1969	0,867	25,13
2032	2033	1970	0,862	25,29
2033	2034	1971	0,858	25,44
2034	2035	1972	0,854	25,58
2035	2036	1973	0,849	25,73
2036	2037	1974	0,845	25,87
2037	2038	1975	0,841	26,02
2038	2039	1976	0,837	26,16
2039	2040	1977	0,833	26,30
2040	2041	1978	0,830	26,43
2041	2042	1979	0,826	26,57
2042	2043	1980	0,822	26,71
2043	2044	1981	0,819	26,84
2044	2045	1982	0,815	26,97
2045	2046	1983	0,812	27,10
2046	2047	1984	0,809	27,23
2047	2048	1985	0,805	27,35
2048	2049	1986	0,802	27,48
2049	2050	1987	0,799	27,60
2050	2051	1988	0,796	27,72
2051	2052	1989	0,793	27,84
2052	2053	1990	0,790	27,96
2053	2054	1991	0,787	28,08
2054	2055	1992	0,785	28,19

Liite 6 TEL:n mukaisen eläkepalkan laskenta

1 Eläkepalkka ennen vuotta 1966

Eläkepalkka määräytyy säännöllisen työansion perusteella, luontoisedut määrätään tapaturmavakuutustaulukosta.

Työsuhteen päättymisvuoden ja sitä edeltävän kalenterivuoden ansiot lasketaan yhteen. Näin saatu ansioiden yhteismäärä jaetaan kyseiseen aikaan sisältyvien työssäolopäivien määrällä ja osamäärä kerrotaan 25:llä.

Eläkepalkkaa määrättäessä ei päättymisvuotta edeltäneen vuoden ansioihin tehdä indeksikorotusta. Eläkepalkka korotetaan eläkkeen myöntämisen vuoden indeksiin.

2 Eläkepalkka vuonna 1966

Eläkepalkka määräytyy veron ennakonpidätyksen alaisen työansion perusteella, luontoisedut verotuskäytännön mukaisena.

Eläkepalkka lasketaan muuten samoin kuin ennen vuotta 1966 päättyneiden työsuhteiden kohdalla.

3 Eläkepalkka vuonna 1967

Eläkepalkka määräytyy veron ennakonpidätyksen alaisen työansion perusteella (samoin luontoisedut).

Eläkepalkka lasketaan kolmen viimeisen kalenterivuoden ansioiden perusteella. Ensin lasketaan kunkin vuoden kuukausiansiot siten, että vuosiansio jaetaan kyseisen vuoden työsuhdeajalla ja osamäärä kerrotaan 30:llä. Saadut kuukausiansiot korotetaan työsuhteen päättymisvuoden indeksiin ja niistä valitaan kaksi parasta. Eläkepalkka on kahden vuoden perusteella laskettu keskimääräinen kuukausiansio.

Jos työsuhteen alkamisvuonna ei ole työsuhdeaikaa kuutta kuukautta, jätetään alkamisvuoden ansiot eläkepalkkaa laskettaessa huomioimatta, mikäli jäljelle jää vähintään kahden kalenterivuoden ansioita.

4 Eläkepalkka 1.1.1968 alkaen

Eläkepalkka määrätään valitsemalla enintään neljästä viimeisestä kalenterivuodesta, jolloin työsuhde on jatkunut, ne kaksi kalenterivuotta, jolloin työntekijän indeksillä tarkistettujen työansioiden keskimäärä kuukautta kohti on suurin. Eläkepalkka on näiden kahden vuoden aikana saatujen ansioiden keskimäärä kuukautta kohti.

Jos työsuhde on jatkunut useamman kuin kahden kalenterivuoden aikana, ei sitä kalenterivuotta, jolloin työsuhde alkoi, oteta huomioon, jos työsuhde sinä kalenterivuonna ei ole jatkunut vähintään kuutta kuukautta.

5 Eläkepalkka 1.1.1979 alkaen

Eläkepalkka lasketaan neljän viimeisen työsuhdevuoden aikana saaduista työansioista kahden ansiotasoltaan keskimmäisen indeksillä tarkistetun vuoden ansioiden perusteella. Jos työsuhde on jatkunut neljänä kalenterivuotena siten, että se on työsuhteen alkamisvuonna jatkunut vähintään kuusi kuukautta, lasketaan eläkepalkka kahden ansiotasoltaan keskimmäisen vuoden perusteella. Jos taas työsuhde on neljänä kalenterivuotena jatkunut niin, että se on alkamisvuonna jatkunut alle kuusi kuukautta, jolloin sitä ei oteta huomioon, jätetään eläkepalkkaa laskettaessa huomioon ottamatta se vuosi, jolloin työansioiden keskimäärä kalenterikuukautta kohden on pienin.

Silloin kun työsuhde on jatkunut kolmen kalenterivuoden aikana ja työsuhde on sen alkamisvuonna jatkunut vähintään kuusi kuukautta, jätetään huomioon ottamatta se vuosi, jolloin työansioiden keskimäärä kuukautta kohti on pienin. Jos kolmen kalenterivuoden aikana jatkunut työsuhde on alkamisvuonna jatkunut alle kuusi kuukautta, eläkepalkka määrätään kahden muun työsuhdevuoden ansioiden perusteella.

1.1.1979 lainmuutos tuli voimaan asteittain. Voimaantulosäännös edellytti, että eläkepalkan laskemisessa sovelletaan vanhaa säännöstä, jos sen laskemisessa huomioon otettava paras kalenterivuosi on ennen lain voimaantuloa oleva vuosi.

6 Eläkepalkka 1.1.1980 alkaen

Eläkepalkka lasketaan muuten samalla tavalla kuin edellä 5 kohdassa, mutta 63 vuoden iän täyttämivuoden jälkeen ansaittuja ansioita ei oteta huomioon eläkepalkkaa määrättäessä.

7 Eläkepalkka 1.1.1994 alkaen

Eläketapahtumaan päättyneissä työsuhhteissa eläketapahtumavuotta ei oteta huomioon eläkepalkkaa laskettaessa, jos työsuhde eläketapahtumavuosi mukaan lukien on jatkunut vähintään kolmen kalenterivuoden aikana. Vanhuuseläkettä laskettaessa työsuhdeaikaa seurataan eläkeiän täyttämiseen saakka.

Jos työsuhde päättyy ennen eläketapahtumaa tai eläketapahtumaan päättynyt työsuhde on jatkunut enintään kahden kalenterivuoden aikana, eläkepalkka lasketaan kohdassa 5 kuvatulla tavalla.

8 Eläkepalkka 1.1.1996 alkaen

Eläkepalkka lasketaan pääsääntöisesti enintään työsuhteen 10 viimeisen eläketapahtumavuotta tai työsuhteen päättymisvuotta edeltäneen kalenterivuoden indeksillä tarkistettujen ansioiden perusteella. Enintään kolmasosa sellaisia vuosia, jolloin ansiot ovat alle puolet kaikkien vuosien keskiarvosta, voidaan jättää pois eläkepalkan laskennasta.

Eläkepalkan laskennassa jätetään yli kolmen kalenterivuoden aikana jatkuneen työsuhteen päättymisvuosi tai eläketapahtumavuosi pois laskennasta, jollei se ole kokonainen. Työsuhde on kestänyt koko vuoden, jos se päättyy 30. tai 31.12. Vaikka työoikeudellinen työsuhde jatkuisi vuoden loppuun, työsuhdeaika otetaan huomioon vain eläkeiän täyttämispäivään asti. Eläkeiän täyttämisvuosi on täysi työvuosi, jos henkilön syntymäpäivä on 30. tai 31.12.

Kolmen kalenterivuoden aikana jatkuneissa tai sitä lyhyemmissä työsuhteissa myös vajaa päättymisvuosi tai eläketapahtumavuosi otetaan mukaan laskentaan.

Indeksitarkistetuista vuosiansioista vähennetään niihin kohdistuva työntekijän työeläkemaksua vastaava osuus vuodesta 1996 lähtien.

Tämä laskentatapa on voimassa niissä työsuhteissa, jotka alkavat vuonna 1996 tai sen jälkeen. Siirtymäkautena ovat voimassa sekä uudet että vanhat laskentasäännöt, jos työsuhde jatkui yli 1.1.1996.

Eläkepalkan laskentaan ajalta ennen 1.1.1996 mukaan otettavat vuodet (valintavuodet) valitaan ennen vuotta 1996 olevien laskentasääntöjen mukaisesti. Valintavuosia ajalta ennen 1.1.1996 voi olla siten enintään neljä vuotta, vuodet 1992–1995. Näihin vanhoihin valintavuosiin lisätään vuosi kerrallaan vuoden 1995 jälkeisiä ansiovuosia. Valintavuosia voi olla enintään 10.

Valintavuosista laskentavuosiin otetaan mukaan ajalta ennen vuotta 1996 ne ansiotasoltaan kaksi keskimmäistä, joista eläkepalkka aikaisempien sääntöjen mukaan olisi laskettu. Jos ajalta ennen 1.1.1996 tulee valintavuosiin mukaan vähemmän kuin neljä vuotta, valitaan niistä laskentavuosiin mukaan tulevat vuodet aikaisempien sääntöjen mukaisesti kolmesta vuodesta kaksi parasta, kahdesta tai yhdestä vuodesta jokainen vuosi. (Tarkemmin ks. liite 7.)

9 Eläkepalkka 1.1.2005 alkaen

Vuoden 2004 säännösten mukaan laskettaessa työsuhteen päättyessä maksettava vuosilomakorvaus otetaan mukaan eläkepalkkaa laskettaessa.

Vuoden 2005 säännösten mukaan eläke määräytyy kunkin vuoden palkkakertoimella tarkistetuista ja työntekijän työeläkemaksulla vähennetyistä ansioista sekä palkattomilta ajoilta maksettavia sosiaalietuuksien perusteena olevista ansioista.

Liite 7 TEL-eläkepalkka vuoden 2004 säännösten mukaan

Eläkepalkka lasketaan vuoden 2004 säännösten mukaan vuonna 2005 ja 2006 saaduista ansioista työttömyyseläkkeen tulevaa aikaa varten, TEL-työsuhteen suojaosuutta laskettaessa sekä suojuetuille työntekijöille. Työsuhteen päättyessä maksettavaa vuosilomakorvausta ei oteta mukaan eläkepalkkaa laskettaessa vuoden 2004 loppuun. Vuoden 2004 jälkeen niissä tapauksissa, joissa eläkepalkka lasketaan vuoden 2004 säännösten mukaan, vuosilomakorvaus otetaan huomioon 1.1.2005 alkaen.

Eläkepalkan laskenta

Eläkepalkan laskenta muuttui vuoden 1996 alusta. Aikaisemmin eläkepalkka laskettiin enintään työsuhteen neljän viimeisen kalenterivuoden ansioiden perusteella (ks. liite 4). Vuodesta 1996 lähtien eläkepalkka lasketaan enintään työsuhteen 10 viimeisen eläketapahtumavuotta tai työsuhteen päättymisvuotta edeltäneen kalenterivuoden indeksillä tarkistettujen keskikuukausiansioiden perusteella. Laskenta muuttuu kuitenkin asteittain siirtymäkauden aikana, jolloin vuosina 1996–2004 eläkepalkkaa laskettaessa voimassa ovat sekä vuodesta 1996 alkaen voimassa olevat laskentasäännöt että aikaisemmat laskentasäännöt ajalta ennen vuotta 1996.

Pitkissä, yli kolmen kalenterivuoden aikana jatkuneissa työsuhteissa eläkepalkan laskentaan ei oteta eläketapahtumavuotta tai työsuhteen päättymisvuotta mukaan, mikäli se on vajaa vuosi. Työsuhde on kestänyt koko vuoden, jos se on alkanut 1.1. tai ennen ja päättyy tai eläketapahtuma sattuu 30. tai 31.12. Lyhyissä, enintään kolmen kalenterivuoden aikana jatkuneissa työsuhteissa sen sijaan otetaan myös vajaa päättymisvuosi mukaan laskentaan.

Vanhuuseläkkeeseen päättyvissä työsuhteissa eläkepalkkaa laskettaessa työsuhteen katsotaan päättyneen eläkeiän täyttämispäivänä, vaikka työsuhde ja palkan maksaminen jatkuisikin pidempään. Ansiot ositetaan eläkeiän täyttämispäivään. Vain silloin, kun henkilö täyttää vanhuuseläkeiän 30. tai 31.12, kyseisen vuoden ansiot otetaan kokonaan mukaan laskentaan.

Ansiot otetaan huomioon myös ajalta ennen 23 ikävuoden täyttämistä, jos ansiovuodet eläkepalkan laskentasääntöjen mukaisesti kuuluvat eläkepalkan laskentaan.

Enintään kolmasosa sellaisia vuosia, jolloin ansiot ovat alle puolet kaikkien valintavuosien keskiarvosta, jätetään pois eläkepalkan laskennasta.

Niitä enintään 10 vuotta, jotka valitaan eläkepalkan laskennan perusteeksi, kutsutaan valintavuosiksi. Laskentavuosia ovat sellaiset vuodet, joiden keskiarvona eläkepalkka lopulta lasketaan, kun valintavuosista on poistettu ne enintään kolmasosa valintavuosista, joina ansiot ovat alle 50 prosenttia kaikkien valintavuosien keskiarvosta. Vuosia jätetään pois järjestyksessä pienimmän ansion vuodesta alkaen seuraavan taulukon mukaisesti. (A 45/95, A 49/96.)

Taulukko. *1/3-säännön soveltaminen.*

Valintavuosien lukumäärä	Poisjätettäviä vuosia enintään
1–2	0
3–5	1
6–8	2
9–10	3

Valintavuosien ansiot tarkistetaan indeksillä työsuhteen päättymisvuoden tasoon, jonka jälkeen näistä indeksitarkistetuista vuosiansioista vähennetään kyseisten vuosien työntekijän työeläkemaksuprosenttia vastaava määrä.

Kuukausitasoinen eläkepalkka lasketaan siten, että indeksillä tarkistettut, työeläkemaksulla vähennetyt laskentavuosien ansiot lasketaan yhteen, summa jaetaan näiden vuosien työsuhdepäivien (vuodessa enintään 360) yhteenlasketulla lukumäärällä ja osamäärä kerrotaan 30:llä.

Esimerkki. *Eläkepalkka, kun työsuhde alkanut vuoden 1995 jälkeen.*

Työsuhdeaika on 1.6.1996–15.2.2003. Ansiot on tarkistettu indeksillä työsuhteen päättymisvuoden tasoon ja niistä on tehty kyseisten vuosien työntekijän työeläkemaksua vastaava vähennys.

Valintavuosiin tulevat mukaan työsuhteen päättymisvuotta edeltäneet korkeintaan 10 kalenterivuotta, tässä tapauksessa seitsemän vuotta.

Vuosi	Ansiot e/v	Pv	Ansiot e/kk
1996	12 000	210	1 714,29
1997	13 500	360	1 125,00
1998	22 000	360	1 833,33
1999	25 500	360	2 125,00
2000	7 500	360	625,00
2001	5 000	360	416,67
2002	28 000	360	2 333,33
	113 500	2370	

50 prosentin vertailua varten on laskettava valintavuosien keskimääräinen kuukausiansio.

$$30 \times \frac{113\,500}{2370} = 1\,436,71 \text{ euroa kuukaudessa}$$

50 prosenttia keskimääräisestä kuukausiansiosta:

$$0,5 \times 1\,436,71 = 718,36 \text{ euroa kuukaudessa.}$$

Ansiot vuosilta 2000 ja 2001 ovat alle 50 prosenttia keskimääräisestä kuukausiansiosta. Seitsemästä vuodesta voidaan jättää pois enintään kaksi alle 50 prosentin vuotta, joten kumpikin näistä vuosista jätetään pois eläkepalkan laskennasta. Eläkepalkka lasketaan vuosien 1996–1999 ja 2002 ansioiden keskimääränä.

Vuosi	Ansiot e/v	Pv	Ansiot e/kk
1996	12 000	210	1 714,29
1997	13 500	360	1 125,00
1998	22 000	360	1 833,33
1999	25 500	360	2 125,00
2002	28 000	360	2 333,33
	101 000	1650	

Laskentavuosien keskimääräinen kuukausiansio (eläkepalkka) on

$$30 \times \frac{101\,000}{1650} = 1\,836,36 \text{ euroa kuukaudessa.}$$

...

Siirtymäkausi

Vuoden 1996 eläkepalkan laskentamuutos tulee voimaan asteittain. Siirtymäkautena ovat voimassa sekä vuonna 1996 voimaantulleet että tätä edeltävät laskentasäännöt, jos työsuhde jatkui yli 1.1.1996 ja eläketapahtuma on ennen vuotta 2006.

Eläkepalkan laskentaan ajalta ennen 1.1.1996 mukaan otettavat vuodet (valintavuodet) valitaan ennen vuotta 1996 olevien laskentasääntöjen mukaisesti. Valintavuosia ajalta ennen 1.1.1996 voi olla enintään neljä, vuodet 1992–1995. Näihin vanhoihin valintavuosiin lisätään vuosi kerrallaan vuoden 1995 jälkeisiä ansiovuosia. Valintavuosia voi olla enintään 10.

Jos valintavuotia ajalta ennen vuotta 1996 on neljä, laskentavuosiin otetaan mukaan ne kaksi keskimäistä, joista eläkepalkka aikaisempien sääntöjen mukaan olisi laskettu. Silloin, kun eläketapahtuma sattuu tai työsuhde päättyy 1.1.–29.12.1996, eläkepalkka lasketaan aikaisemmilla säännöillä neljästä viimeisestä vuodesta (1992–1995) kahden ansioiltaan keskimäisen vuoden keskikuukausiansiona. Vuotta 1996 ei oteta mukaan laskentaan, koska eläketapahtumavuotta tai työsuhteen päättymisvuotta ei oteta eläkepalkan laskentaan pitkissä työsuhdeissa. Kun eläketapahtuma sattuu tai yli kolmen kalenterivuoden aikana jatkunut työsuhde päättyy 30.12.1996–29.12.1997 (tai tehdään automaattinen katkaisu), valintavuotia ovat vuodet 1992–1996. Laskentavuotia ovat tällöin kaksi keskimäistä vuotta ajalta 1992–1995 sekä vuosi 1996. Näin laskentaan tulee mukaan aina vuosi lisää siihen asti kunnes valintavuotia on 10.

Jos ajalta ennen 1.1.1996 valintavuosiin tulee mukaan vähemmän kuin neljä vuotta, valitaan niistä laskentavuosiin mukaan tulevat vuodet aikaisempien sääntöjen mukaisesti ikään kuin työsuhde olisi päättynyt vuoden 1995 lopussa: kolmesta vuodesta kaksi parasta, kahdesta tai yhdestä vuodesta jokainen vuosi. Jos työsuhde on kestänyt alle kuukauden vuoden 1995 puolella ja työsuhde jatkuu yli vuodenvaihteen, ei työsuhteen ansioita vuodelta 1995 oteta mukaan eläkepalkan laskentaan.

Valintavuotia voi olla enintään 10, joten siinä vaiheessa siirtymäkautta, kun vuoden 1995 jälkeisiä valintavuotia on seitsemän, voidaan ajalta ennen 1.1.1996 ottaa valintavuosiin mukaan enää kolme vuotta. Laskentavuosiin siltä ajalta tulevat mukaan silloin ne kaksi vuotta, joiden indeksitarkistettut ansiot ovat korkeimmat. Kun vuoden 1995 jälkeisiä vuotia on kahdeksan, voi ajalta ennen 1.1.1996 tulla mukaan kaksi valintavuotta, jotka ovat samalla myös laskentavuotia. Kun vuoden 1995 jälkeisiä vuotia on 10, ei vuotia ajalta ennen 1.1.1996 oteta enää mukaan.

Esimerkki. Eläkepalkan laskenta siirtymäkaudella

Työsuhdeaika on 1.1.1990–30.9.2001. Esimerkissä ansiot on tarkistettu indeksillä päättymisvuoden tasoon ja niistä on tehty työntekijän työeläkemaksuvähennys.

Vuosi	Ansiot e/v	Pv	Ansiot e/kk
1992	21 600	360	1 800
1993	22 200	360	1 850
1994	18 000	360	1 500
1995	19 200	360	1 600
1996	22 800	360	1 900
1997	24 000	360	2 000
1998	25 200	360	2 100
1999	25 800	360	2 150
2000	27 600	360	2 300

Eläkepalkan laskentaan otetaan ajalta ennen vuotta 1996 mukaan ansioiltaan keskimäiset vuodet 1992 ja 1995 sekä vuodesta 1996 alkaen kaikki vuodet 1996–2000.

Vuosi	Ansiot e/v	Pv	Ansiot e/kk
1992	21 600	360	1 800
1995	19 200	360	1 600
1996	22 800	360	1 900
1997	24 000	360	2 000
1998	25 200	360	2 100
1999	25 800	360	2 150
2000	27 600	360	2 300
	166 200	2520	

Eläkepalkka on $30 \times \frac{166\,200}{2520} = 1\,978,57$ euroa kuukaudessa.

...

Kun siirtymäkaudella sovelletaan 1/3-sääntöä, vuotta 1996 edeltäviä valintavuosia käsitellään hieman eri tavalla kuin vuoden 1996 ja sen jälkeisiä valintavuosia. Ensin valitaan ne vuodet, joiden ansioista keskiarvo 50 prosentin rajaa varten lasketaan. Ennen vuotta 1996 otetaan vain laskentavuodet, joita voi olla enintään kaksi, kun taas vuoden 1996 ja sen jälkeiseltä ajalta otetaan kaikki valintavuodet tämän keskiarvon laskentaan. Näin valittuja vuosia kutsutaan keskiarvon laskentavuosiksi. Keskiarvon laskentavuosien lukumäärän perusteella määritellään se kolmasosa vuosia, jotka voidaan vähentää. Alle 50 prosentin vuosia voidaan vähentää kuitenkin vasta vuodesta 1996 alkaen. Ensimmäisen kerran alle 50 prosentin vuosia voi vähentää, kun eläketapahtuma sattuu tai työsuhde päättyy 30.12.1996.

Esimerkki. Alle 50 prosentin ansiovuosien vähentäminen.

Työsuhte aika on 1.6.1980–17.2.2000. Esimerkissä ansiot on tarkistettu indeksillä työsuhteen päättymisvuoden tasoon ja niistä on tehty työntekijän työeläkemaksu- vähennys.

Vuosi	Ansiot e/v	Pv	Ansiot e/kk
1992	21 600	360	1 800
1993	22 200	360	1 850
1994	18 000	360	1 500
1995	19 200	360	1 600
1996	22 800	360	1 900
1997	6 000	360	500
1998	25 200	360	2 100
1999	25 800	360	2 150

Laskentavuosiin otetaan mukaan ansioiltaan keskimmäiset vuodet 1992 ja 1995 ajalta ennen 1.1.1996. Lasketaan keskiarvon laskentavuosien ansioista keskiarvo 50 prosentin vertailua varten. Vajaata vuotta 2000 ei oteta mukaan.

Vuosi	Ansiot e/v	Pv	Ansiot e/kk
1992	21 600	360	1 800
1995	19 200	360	1 600
1996	22 800	360	1 900
1997	6 000	360	500
1998	25 200	360	2 100
1999	25 800	360	2 150
	120 600	2160	

$$30 \times \frac{120\,600}{2160} = 1\,675,00 \text{ euroa kuukaudessa}$$

50 prosentin raja: $0,5 \times 1\,675,00 = 837,50$ euroa kuukaudessa

Ansiovuosista jätetään pois vuosi 1997. Eläkepalkka lasketaan vuosien 1992 ja 1995 sekä 1996 ja 1998–1999 keskiarvona.

Vuosi	Ansiot e/v	Pv	Ansiot e/kk
1992	21 600	360	1 800
1995	19 200	360	1 600
1996	22 800	360	1 900
1998	25 200	360	2 100
1999	25 800	360	2 150
	114 600	1800	

Eläkepalkka on $30 \times \frac{114\,600}{1800} = 1\,910$ euroa kuukaudessa.

...

Automaattinen katkaisu

Automaattisen katkaisun tarkoituksena on estää eläketurvan heikentyminen vanhemmalla iällä ansioiden mahdollisen alenemisen vuoksi. Automaattinen katkaisu tarkoittaa sitä, että työsuhde katkaistaan eläkkeen laskemista varten automaattisesti katkaisun edellytysten täytyttyä, vaikka työsuhde jatkuukin.

Automaattinen katkaisu tehdään aikaisintaan sen vuoden lopussa, jolloin työntekijä täyttää 54 vuotta, viimeistään kuitenkin sen vuoden lopussa, jolloin hän täyttää 62 vuotta. Lisäksi edellytetään, että työntekijän työsuhde on kestänyt yhdenjaksoisesti vähintään 10 vuotta. Jos siis työntekijälle tulee kymmenen vuotta työsuhdeaikaa täyteen esimerkiksi 58-vuotispäivänä, katkaisu tehdään sen vuoden lopussa, jolloin työntekijä täyttää 58 vuotta. Automaattinen katkaisu on voitu tehdä kuitenkin aikaisintaan 31.12.1994.

Osa-aikaeläkkeen vakiintunut ansiotaso laskettiin ilman automaattista katkaisua ennen vuotta 2005 (A 8/98).

Katkaisun jälkeen työsuhteesta muodostuu eläkkeen laskentaa varten kaksi erillistä työsuhdejaksoa. Eläke määräytyy näistä työsuhdejaksoista kuten kahdesta erillisestä TEL-työsuhteesta. Automaattisesti katkaistusta työsuhteesta eläke lasketaan kahdella tavalla: yhdenjaksoisen työsuhteen ja katkaistujen työsuhdejaksojen palkkojen perusteella. Työsuhteesta karttunut eläke on näistä suurempi.

Eläketapahtuman yhteydessä vertaillaan yhteensovittamattomia työeläkkeitä. Vertailua varten lasketaan eläkkeet yhdenjaksoisesta työsuhteesta ja aikaisemmista vapaakirjoista sekä katkaistun työsuhteen jaksoista ja aikaisemmista vapaakirjoista. Näin lasketuista eläkkeistä valitaan suurempi.

Yhdenjaksoisen työsuhteen tulevan ajan eläkepalkkana käytetään sen omaa eläkepalkkaa ja katkaistun työsuhteen tulevan ajan eläkepalkkana jälkimmäisen jakson eläkepalkkaa. Silloin, kun jälkimmäinen jakso ei ole kestänyt kuutta kuukautta, tulevan ajan palkkana käytetään ensimmäisen jakson eläkepalkkaa.

Jos automaattinen katkaisu on tehty vuoden 1994 lopussa, eläkepalkka lasketaan katkaisuun asti ennen vuotta 1996 voimassa olleen eläkepalkan laskentasäännön mukaan ja katkaisun jälkeen siirtymäkauden säännön mukaan. Jos automaattinen katkaisu on tehty vuoden 1995 lopussa, eläkepalkka lasketaan katkaisuun asti samoin ennen vuotta 1996 voimassa olleen eläkepalkan laskentasäännön mukaan, mutta katkaisun jälkeen 1.1.1996 voimaan tulleiden sääntöjen mukaan.

Tekninen katkaisu

Jos työntekijä työsuhteen jatkuessa siirtyy täysiaikaisesta työstä osa-aikaiseen tai päänvastoin, työsuhde voidaan jakaa erillisiksi työsuhejaksoiksi. Tätä kutsutaan tekniseksi katkaisuksi. Tekninen katkaisu voidaan tehdä aikaisintaan 1.1.1985 lähtien. (4/85.)

Työsuhteen teknisen katkaisun edellytyksenä on, että

- työsuhde on jatkunut ainakin kolme vuotta ennen ajankohtaa, josta katkaisu tehdään (myös automaattisen katkaisun jälkeen)
- työntekijällä on säännöllisenä pidettävä työaika, jossa on tapahtunut muutos
- työajan muutoksen yhteydessä palkka on alentunut vähintään yhdellä neljänneksellä tai noussut yhdellä kolmanneksella aikaisemmasta
- työajan muutos ei ole tarkoitettu tilapäiseksi.

Ainoastaan eläketapahtuma voi poistaa teknisen katkaisun silloin, kun eläketapahtuma sattuu ennen kuin kaksi vuotta on kulunut teknisestä katkaisusta. Työsuhteen päättymisellä ei ole merkitystä.

Automaattisen katkaisun edellytyksenä oleva kymmenen vuoden työsuhdeaika lasketaan teknisestä katkaisusta eteenpäin.

Poikkeuksia eläkepalkan laskentaan

Tasoituspalkka

Jos tuleva aika on liitettävä alle kuusi kuukautta jatkuneeseen TEL-työsuhteeseen, tulevan ajan eläkepalkka lasketaan tarkastelujaksolta useamman eläketapahtumaa

edeltäneen työsuhteen eläkepalkkojen painotettuna keskiarvona, eli ns. tasoituspalkkana. Tarkastelujakso on jälkikarenssiaika ja sitä edeltävä vuosi eli pääsääntöisesti kaksi vuotta.

Tasoituspalkkaa laskettaessa työsuhteikkaa otetaan huomioon tarkastelujaksolta täysinä kuukausina eläketapahtumasta taaksepäin työsuhteiden päättymisjärjestyksessä enintään 12 kuukautta. Tasoituspalkkaa laskettaessa otetaan huomioon sekä TEL:n ansiorajamäärän ylittävät että alittavat työsuhteet. Tasoituspalkkaan ei oteta mukaan 10-työsuhteita. (A 14/89, A 20/98, LA 4/98.)

Lastenhoitoaika

Jos eläkepalkan määräämisen perusteena oleviin vuosiin sisältyy palkatonta lapsenhoitoaika, lasketaan eläkepalkka viimeisten sellaisten vuosien perusteella, joihin sitä ei sisälly. Eläkepalkka lasketaan kuitenkin normaalिसäännön mukaan, jos siten muodostuu suuremmaksi. (A 26/90, A 45/95, A 23/97.)

Harkinnanvarainen eläkepalkan tarkistaminen

Vuoden 2004 säännösten mukaan eläkettä laskettaessa voi tulla sovellettavaksi harkinnanvarainen eläkepalkan tarkistaminen. Eläkepalkka voidaan siis laskea muiden kuin pääsäännön mukaisten viimeisten vuosien ansioista. Jos ansiot ovat esimerkiksi sairauden takia alentuneet merkittävästi siten, että eläkepalkka ei vastaa työntekijän vakiintunutta ansiotasoa, voidaan eläkepalkka tarkistaa eläketapahtuman yhteydessä harkinnanvaraisesti. Ansioiden alentumisella täytyy kuitenkin olla olennainen vaikutus (20 prosenttia) eläketurvaan, jotta harkinnanvaraista tarkistusta voidaan soveltaa. Harkinnanvaraisen tarkistamisen soveltamisraja on noussut asteittain vuodesta 1996 nykyiseen 20 prosenttiin. (A 7/89, A 30/93, A 45/95.)

Harkinnanvaraista eläkepalkan tarkistusta voidaan soveltaa vuorotteluvapaan vuoksi silloin, kun työsuhde päättyy työntekijästä itsestään riippumattomista syistä. Osa-aika- ja vanhuuseläkkeelle siirryttäessä eläkepalkkaan ei sovelleta harkinnanvaraista tarkistusta vuorotteluvapaan vuoksi (A 17/96, LA 3/96). Harkinnanvarainen tarkistus voi tulla kyseeseen osa-aikalisää saaneen työntekijän eläkepalkkaan (A 6/98).

Liite 8 LEL:n, TaEL:n ja TEL:n piiriin kuulumisen rajat

Vuosi	TEL-indeksi/ palkkakerroin	LEL:n alempi rajamäärä* 33,64 euroa	TaEL:n ansioraja 90,82 euroa	LEL:n ja TaEL:n** ylempi rajamäärä 134,55 euroa	TEL:n ansioraja
1962	100	33,64		134,55	
1963	106	35,66		142,62	
1964	116	39,02		156,08	
1965	130	43,73		174,92	
1966	142	47,77		191,06	30,27
1967	152	51,13		204,52	30,27
1968	165	55,50		222,01	30,27
1969	182	61,22		244,88	38,68
1970	197	66,27		265,06	42,00
1971	216	72,66		290,63	46,05
1972	247	83,08		332,34	52,66
1973	274	92,17		368,67	29,21
1974	315	105,96		423,83	33,58
1975	383	128,83		515,33	40,83
1976	462	155,41		621,62	49,25
1977	524	176,26		705,04	55,86
1978	573	192,74		770,97	61,08
1979	608	204,52		818,07	64,81
1980	665	223,69		894,76	70,89
1981	745	250,60		1 002,40	79,41
1982	836	281,21		1 124,84	89,12
1983	915	307,78		1 231,14	97,54
1984	1006	338,39		1 353,58	107,24
1985	1088	365,98		1 463,91	115,98
1986	1165	391,88	745,12	1 567,51	124,19
1987	1225	412,06	783,50	1 648,24	130,58
1988	1291	434,26	825,71	1 737,04	137,62
1989	1387	466,55	887,11	1 866,21	147,85
1990	1481	498,17	947,23	1 992,69	157,87
1991	1595	536,52	1 020,14	2 146,08	170,02
1992	1682	565,78	1 075,79	2 263,14	179,30
1993	1688	567,80	1 079,62	2 271,21	179,94
1994	1688	567,80	1 079,62	2 271,21	179,94
1995	1712	575,88	1 094,97	2 303,50	182,50
1996	1760	592,02	1 125,68	2 368,09	187,61
1997	1791	602,45	1 145,50	2 409,80	190,92
1998	1825	613,89		2 455,54	194,54
1999	1868	628,35		2 513,40	199,12
2000	1903	640,12		2 560,49	202,86
2001	1981	666,36		2 665,44	211,17
2002	2054	690,97		2 763,66	219,00
2003	2103	707,45		2 829,59	224,22
2004	2151 / 1,000	723,60		2 894,17	229,34
2005	1,028	743,86		2 947,99	235,76
2006	1,063	769,19		3 133,71	243,79

* TaEL:n rajana 1.1.1998 alkaen, ** TaEL:n rajana 1.1.1996 alkaen.

Liite 9 YEL:n, MYEL:n ja TyEL:n vakuuttamisen rajat

Vuosi	Indeksitaso/ Palkkakerroin	YEL	MYEL	TyEL** (41,89)
1966	142			
1967	152			
1968	165			
1969	182			
1970	197	42,00	84,09	
1971	216	46,05	92,20	
1972	247	52,66	105,44	
1973	274	58,42	116,96	
1974	315	67,16	134,46	
1975	383	81,65	163,49	
1976	462	98,50	197,22	
1977	524	111,72	223,68	
1978	573	122,16	244,60	
1979	608	129,62	259,54	
1980	665	141,78	283,87	
1981	745	158,83	318,02	
1982	836	178,23	356,87	
1983	915	195,07	390,59	
1984	1006	214,47	429,43	
1985	1088	231,96	464,44	
1986	1165	248,37	497,31	
1987	1225	261,17	522,92	
1988	1291	275,24	551,09	
1989	1387	295,70	590,07	
1990	1481	315,74	632,20	
1991	1595	340,05	680,86	
1992	1682	358,60	718,00	
1993	1688	359,88	720,56	
1994	1688	359,88	2 159,25	
1995	1712	364,99	2 189,95	
1996	1760	375,23	2 251,35	
1997	1791	381,83	2 291,00	
1998	1825	389,08	2 334,50	
1999	1868	398,25	2 389,50	
2000	1903	405,71	2 434,27	
2001	1981	5 068,09*	2 534,05	
2002	2054	5 255,93	2 627,96	
2003	2103	5 381,31	2 690,66	
2004	2151 / 1,000	5 504,14	2 752,07	
2005	1,028	5 658,26	2 829,13	
2006	1,063	5 850,92	2 925,46	
2007	1,100	6 054,55	3 027,28	46,08
2008	1,124	6 186,65	3 093,33	47,08
2009	1,192	6 560,93	3 280,47	49,93
2010	1,231	6 775,59	3 387,80	50,94

Vuoteen 2002 asti käytettiin markkoja. Eurorajat on saatu muuntamalla markat kyseisinä vuosina euroiksi. Vuodesta 2002 alkaen lain rajamääriä sovellettiin euroina lain tasosta indeksillä tarkistettuna. Vuodesta 2004 alkaen rajamäärät on kirjattu lakiin euroina.

* Rajamäärä muuttui vuositasoiseksi.

** TyEL:n raja on kuukausitasoinen.

Liite 10 VaEL:n mukaisen eläkkeen laskennan eroja TEL:iin

VaEL-eläkkeen määräytyminen 31.12.2004 saakka

Eläkkeeseen oikeuttava aika

Palvelus ennen 1.1.1967:

- ikä palvelusaikana on ollut vähintään 21 vuotta
- palvelusaikaa ei lueta eläkejaksi missään muussa eläkejärjestelmässä.
- jos kaikki palvelusaika on ennen 1967, eläkeoikeuden perustaksi tarvitaan yksi vähintään neljä kuukautta jatkunut palvelus, joka on päättynyt 30.6.1962 jälkeen.

Palvelus 1.1.1967 alkaen:

- työntekijä 23 vuotta täytettyään on ollut vähintään kuukauden yhdenjaksoisesti jatkuneessa palveluksessa.
- rinnakkaisista (vähintään 2 kuukautta) karttuu erilliset eläkkeet.
- alle yhden kuukauden ja/tai alle rajamäärän jäävistä palvelussuhteista karttuu eläkettä 1.1.1998 lukien.

Eläkkeen karttumat ja henkilökohtainen eläkeikä

1.1.1940–31.12.1959 syntyneet valtion työntekijät jaetaan uusiin ja vanhoihin työntekijöihin. Kaikki 1.1.1960 jälkeen syntyneet ennen 31.12.2004 ensimmäistä kertaa valtion palvelukseen tulleet ovat uusia työntekijöitä palvelussuhteen jatkuvuudesta riippumatta. Jaolla uusiin ja vanhoihin työntekijöihin on merkitystä mm. eläkeiän ja karttumisen kannalta.

Vanha edunsaaja

Työntekijä katsotaan vanhaksi edunsaajaksi, jos seuraavat edellytykset täyttyvät:

- työntekijä on ollut 31.12.1992 yhdenjaksoisessa palveluksessa ja
- palvelus jatkuu yhdenjaksoisena eläketapahtumaan saakka.

Eläkettä karttuu (koskee myös 31.12.1959 jälkeen syntyneitä, joilla yllä esitetyt ehdot täyttyvät):

- 31.12.1994 saakka 2,2 prosenttia vuodessa (11/60 prosenttia kuukaudessa)
- 1.1.1995 lukien 1,5 prosenttia vuodessa (1/8 prosenttia kuukaudessa)
- 55 vuoden täyttämiskuukautta seuraavan kuukauden alusta kaksi prosenttia vuodessa (1/6 prosenttia kuukaudessa).

Vanhan edunsaajan henkilökohtainen eläkeikä on 63–65 vuotta.

Uusi edunsaaja

- Työntekijä, joka tulee 31.12.1992 jälkeen ensimmäistä kertaa valtion eläkejärjestelmän piiriin.
- Työntekijä, jonka palvelus katkeaa yli kuukauden ajaksi ennen uuden VaEL-palveluksen alkamista (31.12.1998 jälkeen jo yhden päivän katko tekee työntekijästä uuden edunsaajan).

Eläkettä karttuu:

- 31.12.1994 saakka kaksi prosenttia vuodessa (1/6 prosenttia kuukaudessa)
- 1.1.1995 lukien 1,5 prosenttia vuodessa (1/8 prosenttia kuukaudessa)
- 60 vuoden iän täyttämivuoden alusta 2,5 prosenttia vuodessa (5/24 prosenttia kuukaudessa).

Uuden edunsaajan henkilökohtainen eläkeikä on 65 vuotta.

Eläkepalkan laskenta

- Palvelussuhdekohtainen eläkepalkan laskenta vuodesta 1987. 1.1.1987 voimassa olleesta palvelussuhteesta pohjavapaakirja, jonka eläkepalkalla lasketaan sitä ennen päätyneiden palvelussuhteiden eläkekarttumat.
- Vuonna 1940 ja sen jälkeen syntyneiden palvelussuhteet on vapaakirjautettu 31.12.2004. Vuoden 2004 vapaakirjauksessa ovat mukana vuodet 1995–2004 ja eläkepalkka lasketaan 10 vuoden säännön mukaan. Vapaakirjauksessa tehdään harkinnanvarainen palkantarkistus, jonka edellytys on, että palkan aleneman vaikutus vapaakirjan eläkepalkkaan on vähintään 7,5 prosenttia. Palkan alenemalta ei edellytetä poikkeuksellista syytä.

Liite 11 KuEL:n mukaisen eläkkeen laskennan eroja TEL:iin

Kunnallinen eläkelaki, KuEL tuli voimaan 1.8.2003. KuEL:iin siirrettiin sekä kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain (= KVTEL) että Kuntien eläkevaikutuksen eläkesäännön määräykset. KuEL ei kuitenkaan koske ennen vuotta 1940 syntyneitä, vaan heihin sovelletaan edelleen KVTEL:a ja KES:ä.

KuEL-eläkkeen määräytyminen 31.12.2004 saakka

Eläkkeeseen oikeuttava aika

- Kunkin kunnan, kuntayhtymän ja muun jäsenyhteisön palvelus on oma palvelujaksonsa. Palvelusaikojen pituutta koskevat vaatimukset eroavat TEL:stä.
- Rinnakkaisista eri jäsenyhteisöjen KuEL-palveluksista karttuu erilliset eläkkeet.
- Palkattomien jaksojen eläkeajaksi lukemisessa on eroja TEL:iin verrattuna.
- Alle yhden kuukauden ja/tai alle rajamäärän jäävistä palvelussuhteista karttuu eläkettä 1.1.1998 lukien. Eläkeoikeutta ei kuitenkaan synny, jos 31.12.2004 mennessä karttunut eläke jää alle 1,93 euroa kuukaudessa.

Eläkkeen karttumat

- Peruseläkkeen (vapaakirjat) karttuma 2,0 prosenttia vuoden 1994 loppuun, sen jälkeen 1,5 prosenttia ja 55 vuoden täyttämistä 2,0 prosenttia.
- Lisäeläketurva vain 31.12.1994 saakka, karttuma 0,2 prosenttia/vuosi. Lisäeläkeosuuden saaminen edellyttää yhdenjaksoista palvelussuhdetta 31.12.1992–31.12.2004 välisenä aikana ja lisäksi vuodesta 2005 alkaen vuosittaisen vähimmäisansiorajan täyttymistä tai muutoin yhdenjaksoista palvelussuhdetta henkilökohtaiseen vanhuuseläkeikään.

Eläkepalkan laskenta

- Palvelussuhdekohtainen eläkepalkan laskenta vuodesta 1989. 1.1.1989 voimassaolleesta palvelussuhteesta pohjavapaakirja, jonka eläkepalkalla lasketaan sitä ennen päätyneiden palvelussuhteiden eläkekarttumat.
- Vuonna 1940 ja sen jälkeen syntyneiden palvelussuhteet on vapaakirjautettu 31.12.1994 ja 31.12.2004. Vuoden 1994 vapaakirjauksessa eläkepalkka on laskettu vuosien 1990–1993 ansioista kaksi keskimmäistä -periaatteella. Vuoden 2004 vapaakirjauksessa ovat mukana vuodet 1995–2004 ja eläkepalkka lasketaan 10 vuoden säännön mukaan. Sekä 1994 että 2004 vapaakirjauksessa tehdään harkinnanvarainen palkantarkistus, jonka edellytys on, että palkan aleneman vaikutus vapaakirjan eläkepalkkaan on vähintään 7,5 prosenttia. Palkan alenemalta ei edellytetä poikkeuksellista syytä.

Liite 12 Alennetun eläkeiän kertoimet

Alennetun eläkeiän kertoimet (kw)

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön päätöksen ja työeläkelakien mukaista vähimmäisturvaa vastaavan vapaakirjan ehtojen ja perusteiden mukaan lasketut kuukauden tarkkuudella laskettua eläkeikää vastaavat kertoimet 1.1.2005 alkaen.

Ikä- vuodet	Kuukaudet											
	0 kk	1 kk	2 kk	3 kk	4 kk	5 kk	6 kk	7 kk	8 kk	9 kk	10 kk	11 kk
-50	1,891	1,885	1,880	1,874	1,868	1,863	1,857	1,851	1,846	1,840	1,834	1,829
51	1,823	1,818	1,812	1,807	1,801	1,796	1,790	1,785	1,779	1,774	1,768	1,763
52	1,757	1,752	1,746	1,741	1,736	1,730	1,725	1,720	1,714	1,709	1,704	1,698
53	1,693	1,688	1,683	1,677	1,672	1,667	1,662	1,656	1,651	1,646	1,641	1,635
54	1,630	1,625	1,620	1,615	1,609	1,604	1,599	1,594	1,589	1,584	1,578	1,573
55	1,568	1,563	1,558	1,553	1,548	1,543	1,538	1,533	1,528	1,523	1,518	1,513
56	1,508	1,503	1,498	1,493	1,488	1,483	1,479	1,474	1,469	1,464	1,459	1,454
57	1,449	1,444	1,439	1,435	1,430	1,425	1,420	1,415	1,410	1,406	1,401	1,396
58	1,391	1,386	1,381	1,377	1,372	1,367	1,362	1,357	1,352	1,348	1,343	1,338
59	1,333	1,328	1,324	1,319	1,314	1,309	1,305	1,300	1,295	1,290	1,286	1,281
60	1,276	1,267	1,258	1,249	1,240	1,231	1,222	1,213	1,204	1,195	1,186	1,177
61	1,168	1,161	1,153	1,146	1,138	1,131	1,123	1,116	1,108	1,101	1,093	1,086
62	1,078	1,072	1,065	1,059	1,052	1,046	1,039	1,033	1,026	1,020	1,013	1,007
63	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000
64	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000
65	1,000											

Liite 13 A Vanhuus- ja leskeneläkkeen kertosuorituskertoimet

Ikä	0 kk	1 kk	2 kk	3 kk	4 kk	5 kk	6 kk	7 kk	8 kk	9 kk	10 kk	11 kk
18 tai alle	29,25	29,24	29,23	29,22	29,21	29,20	29,19	29,17	29,16	29,15	29,14	29,13
19	29,12	29,11	29,10	29,09	29,07	29,06	29,05	29,04	29,03	29,02	29,00	28,99
20	28,98	28,96	28,93	28,91	28,88	28,86	28,84	28,81	28,79	28,76	28,74	28,71
21	28,69	28,68	28,66	28,65	28,64	28,62	28,61	28,60	28,58	28,57	28,56	28,54
22	28,53	28,52	28,51	28,49	28,48	28,47	28,46	28,44	28,43	28,42	28,41	28,39
23	28,38	28,37	28,35	28,34	28,33	28,31	28,30	28,29	28,27	28,26	28,25	28,23
24	28,22	28,21	28,19	28,18	28,16	28,15	28,14	28,12	28,11	28,09	28,08	28,06
25	28,05	28,04	28,02	28,01	27,99	27,98	27,97	27,95	27,94	27,92	27,91	27,89
26	27,88	27,87	27,85	27,84	27,82	27,81	27,80	27,78	27,77	27,75	27,74	27,72
27	27,71	27,70	27,68	27,67	27,65	27,64	27,62	27,61	27,59	27,58	27,56	27,55
28	27,53	27,52	27,50	27,49	27,47	27,46	27,44	27,43	27,41	27,40	27,38	27,37
29	27,35	27,33	27,32	27,30	27,29	27,27	27,26	27,24	27,22	27,21	27,19	27,18
30	27,16	27,13	27,10	27,06	27,03	27,00	26,97	26,93	26,90	26,87	26,84	26,80
31	26,77	26,75	26,74	26,72	26,70	26,68	26,67	26,65	26,63	26,61	26,60	26,58
32	26,56	26,54	26,53	26,51	26,49	26,47	26,46	26,44	26,42	26,40	26,39	26,37
33	26,35	26,33	26,32	26,30	26,28	26,26	26,25	26,23	26,21	26,19	26,18	26,16
34	26,14	26,12	26,10	26,08	26,06	26,04	26,03	26,01	25,99	25,97	25,95	25,93
35	25,91	25,89	25,87	25,86	25,84	25,82	25,80	25,78	25,76	25,75	25,73	25,71
36	25,69	25,67	25,65	25,64	25,62	25,60	25,58	25,56	25,54	25,53	25,51	25,49
37	25,47	25,45	25,43	25,41	25,39	25,37	25,35	25,33	25,31	25,29	25,27	25,25
38	25,23	25,21	25,19	25,17	25,15	25,13	25,11	25,08	25,06	25,04	25,02	25,00
39	24,98	24,96	24,94	24,92	24,90	24,88	24,86	24,84	24,82	24,80	24,78	24,76
40	24,74	24,70	24,65	24,61	24,57	24,52	24,48	24,44	24,39	24,35	24,31	24,26
41	24,22	24,20	24,18	24,15	24,13	24,11	24,09	24,06	24,04	24,02	24,00	23,97
42	23,95	23,93	23,91	23,88	23,86	23,84	23,82	23,79	23,77	23,75	23,73	23,70
43	23,68	23,66	23,63	23,61	23,59	23,56	23,54	23,52	23,49	23,47	23,45	23,42
44	23,40	23,38	23,35	23,33	23,30	23,28	23,26	23,23	23,21	23,18	23,16	23,13
45	23,11	23,09	23,06	23,04	23,01	22,99	22,97	22,94	22,92	22,89	22,87	22,84
46	22,82	22,80	22,77	22,75	22,72	22,70	22,67	22,65	22,62	22,60	22,57	22,55
47	22,52	22,50	22,47	22,45	22,42	22,40	22,37	22,35	22,32	22,30	22,27	22,25
48	22,22	22,19	22,17	22,14	22,12	22,09	22,07	22,04	22,01	21,99	21,96	21,94
49	21,91	21,88	21,86	21,83	21,80	21,78	21,75	21,72	21,70	21,67	21,64	21,62
50	21,59	21,54	21,48	21,43	21,37	21,32	21,26	21,21	21,15	21,10	21,04	20,99
51	20,93	20,90	20,88	20,85	20,82	20,79	20,77	20,74	20,71	20,68	20,66	20,63
52	20,60	20,57	20,54	20,51	20,48	20,45	20,43	20,40	20,37	20,34	20,31	20,28
53	20,25	20,22	20,20	20,17	20,14	20,11	20,09	20,06	20,03	20,00	19,98	19,95
54	19,92	19,89	19,86	19,83	19,80	19,77	19,74	19,70	19,67	19,64	19,61	19,58
55	19,55	19,52	19,49	19,46	19,43	19,40	19,37	19,34	19,31	19,28	19,25	19,22
56	19,19	19,16	19,13	19,10	19,07	19,04	19,01	18,98	18,95	18,92	18,89	18,86
57	18,83	18,80	18,77	18,74	18,70	18,67	18,64	18,61	18,58	18,55	18,51	18,48
58	18,45	18,42	18,39	18,36	18,33	18,30	18,27	18,23	18,20	18,17	18,14	18,11
59	18,08	18,05	18,02	17,99	17,95	17,92	17,89	17,86	17,83	17,80	17,76	17,73
60	17,70	17,64	17,57	17,51	17,44	17,38	17,31	17,25	17,18	17,12	17,05	16,99
61	16,92	16,89	16,86	16,83	16,79	16,76	16,73	16,70	16,67	16,64	16,60	16,57
62	16,54	16,51	16,47	16,44	16,40	16,37	16,34	16,30	16,27	16,23	16,20	16,16
63	16,13	16,10	16,07	16,04	16,00	15,97	15,94	15,91	15,88	15,85	15,81	15,78
64	15,75	15,72	15,68	15,65	15,61	15,58	15,55	15,51	15,48	15,44	15,41	15,37
65	15,34	15,31	15,28	15,24	15,21	15,18	15,15	15,11	15,08	15,05	15,02	14,98
66	14,95	14,92	14,88	14,85	14,81	14,78	14,75	14,71	14,68	14,64	14,61	14,57
67	14,54	14,51	14,48	14,44	14,41	14,38	14,35	14,31	14,28	14,25	14,22	14,18
68	14,15	14,12	14,09	14,05	14,02	13,99	13,96	13,92	13,89	13,86	13,83	13,79
69	13,76	13,72	13,69	13,65	13,62	13,58	13,55	13,51	13,47	13,44	13,40	13,37
70	13,33	13,26	13,20	13,13	13,06	12,99	12,93	12,86	12,79	12,72	12,66	12,59
71	12,52	12,49	12,45	12,42	12,39	12,35	12,32	12,29	12,25	12,22	12,19	12,15
72	12,12	12,09	12,05	12,02	11,99	11,95	11,92	11,89	11,85	11,82	11,79	11,75
73	11,72	11,69	11,66	11,62	11,59	11,56	11,53	11,49	11,46	11,43	11,40	11,36
74	11,33	11,30	11,26	11,23	11,20	11,16	11,13	11,10	11,06	11,03	11,00	10,96
75	10,93	10,90	10,87	10,84	10,81	10,78	10,75	10,71	10,68	10,65	10,62	10,59
76	10,56	10,53	10,49	10,46	10,42	10,39	10,36	10,32	10,29	10,25	10,22	10,18
77	10,15	10,12	10,09	10,07	10,04	10,01	9,98	9,95	9,92	9,90	9,87	9,84
78	9,81	9,78	9,75	9,72	9,69	9,66	9,63	9,60	9,57	9,54	9,51	9,48
79	9,45	9,42	9,39	9,36	9,32	9,29	9,26	9,23	9,20	9,17	9,13	9,10
80	9,07	9,04	9,01	8,98	8,95	8,92	8,89	8,86	8,83	8,80	8,77	8,74
81	8,71	8,68	8,65	8,62	8,59	8,56	8,54	8,51	8,48	8,45	8,42	8,39
82	8,36	8,33	8,31	8,28	8,25	8,23	8,20	8,17	8,15	8,12	8,09	8,07
83	8,04	8,01	7,98	7,95	7,92	7,89	7,87	7,84	7,81	7,78	7,75	7,72
84	7,69	7,67	7,64	7,62	7,59	7,57	7,54	7,52	7,49	7,47	7,44	7,42
85 tai yli	7,39	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Liite 13 B Työkyvyttömyyseläkkeen ja vastaisen vanhuuseläkkeen kertasuorituskerroimet

Ikä	0 kk	1 kk	2 kk	3 kk	4 kk	5 kk	6 kk	7 kk	8 kk	9 kk	10 kk	11 kk
18	20,29	20,30	20,31	20,34	20,35	20,36	20,37	20,38	20,39	20,42	20,43	20,44
19	20,45	20,46	20,47	20,49	20,50	20,51	20,53	20,54	20,55	20,57	20,58	20,59
20	20,60	20,60	20,60	20,60	20,60	20,60	20,61	20,61	20,61	20,61	20,61	20,61
21	20,61	20,62	20,64	20,65	20,66	20,67	20,69	20,69	20,70	20,71	20,73	20,74
22	20,75	20,76	20,78	20,79	20,79	20,80	20,82	20,83	20,84	20,85	20,86	20,87
23	20,88	20,89	20,90	20,91	20,92	20,93	20,94	20,95	20,96	20,97	20,98	20,99
24	21,00	21,01	21,02	21,03	21,03	21,04	21,06	21,06	21,07	21,07	21,09	21,09
25	21,10	21,11	21,12	21,13	21,13	21,15	21,15	21,16	21,17	21,18	21,18	21,20
26	21,20	21,21	21,22	21,23	21,24	21,25	21,26	21,27	21,27	21,29	21,29	21,31
27	21,31	21,31	21,33	21,33	21,34	21,34	21,36	21,36	21,36	21,37	21,38	21,39
28	21,39	21,40	21,41	21,42	21,42	21,43	21,44	21,45	21,45	21,46	21,47	21,48
29	21,48	21,49	21,49	21,50	21,50	21,51	21,51	21,52	21,52	21,53	21,53	21,54
30	21,54	21,53	21,52	21,52	21,51	21,50	21,49	21,48	21,47	21,47	21,46	21,45
31	21,44	21,45	21,45	21,46	21,45	21,46	21,47	21,47	21,48	21,48	21,48	21,48
32	21,49	21,50	21,50	21,50	21,51	21,51	21,52	21,52	21,52	21,53	21,54	21,53
33	21,54	21,55	21,55	21,55	21,55	21,56	21,57	21,56	21,57	21,57	21,58	21,57
34	21,58	21,58	21,58	21,58	21,59	21,58	21,59	21,59	21,58	21,59	21,59	21,59
35	21,59	21,59	21,60	21,60	21,59	21,60	21,60	21,60	21,61	21,61	21,60	21,61
36	21,61	21,61	21,61	21,62	21,62	21,62	21,62	21,61	21,61	21,62	21,62	21,62
37	21,62	21,62	21,62	21,62	21,62	21,62	21,63	21,62	21,62	21,62	21,62	21,62
38	21,62	21,62	21,62	21,62	21,62	21,62	21,62	21,61	21,61	21,61	21,61	21,61
39	21,61	21,61	21,61	21,60	21,60	21,60	21,61	21,60	21,60	21,60	21,60	21,59
40	21,59	21,57	21,54	21,53	21,50	21,48	21,46	21,43	21,41	21,39	21,37	21,34
41	21,32	21,32	21,31	21,31	21,30	21,30	21,30	21,30	21,29	21,29	21,28	21,28
42	21,27	21,26	21,27	21,26	21,25	21,24	21,25	21,24	21,23	21,22	21,23	21,22
43	21,21	21,20	21,20	21,19	21,18	21,17	21,18	21,17	21,16	21,15	21,15	21,14
44	21,13	21,12	21,12	21,11	21,11	21,10	21,10	21,08	21,07	21,07	21,06	21,06
45	21,05	21,04	21,04	21,02	21,02	21,01	21,01	20,99	20,98	20,98	20,97	20,96
46	20,95	20,95	20,93	20,93	20,91	20,91	20,90	20,89	20,88	20,87	20,86	20,85
47	20,84	20,83	20,82	20,81	20,80	20,79	20,78	20,77	20,76	20,75	20,74	20,73
48	20,72	20,71	20,69	20,69	20,68	20,66	20,65	20,64	20,62	20,62	20,61	20,59
49	20,58	20,57	20,56	20,55	20,53	20,52	20,51	20,49	20,48	20,47	20,45	20,44
50	20,43	20,39	20,35	20,31	20,27	20,22	20,19	20,15	20,10	20,06	20,03	19,98
51	19,94	19,92	19,91	19,89	19,88	19,86	19,85	19,83	19,81	19,80	19,78	19,77
52	19,75	19,73	19,71	19,70	19,68	19,66	19,65	19,63	19,61	19,60	19,58	19,56
53	19,54	19,52	19,51	19,49	19,47	19,46	19,44	19,41	19,40	19,38	19,36	19,35
54	19,33	19,31	19,29	19,27	19,25	19,23	19,21	19,19	19,17	19,15	19,13	19,11
55	19,09	19,06	19,05	19,02	19,00	18,98	18,96	18,93	18,91	18,89	18,86	18,85
56	18,82	18,80	18,77	18,75	18,73	18,70	18,69	18,67	18,64	18,62	18,60	18,57
57	18,55	18,53	18,51	18,48	18,45	18,43	18,41	18,38	18,36	18,34	18,31	18,28
58	18,26	18,23	18,21	18,18	18,16	18,13	18,11	18,08	18,05	18,03	18,00	17,98
59	17,95	17,92	17,90	17,87	17,84	17,81	17,79	17,76	17,73	17,70	17,68	17,65
60	17,62	17,56	17,50	17,44	17,38	17,32	17,26	17,19	17,13	17,08	17,02	16,95
61	16,89	16,86	16,83	16,80	16,77	16,73	16,71	16,68	16,64	16,61	16,59	16,55
62	16,52	16,49	16,46	16,43	16,39	16,36	16,33	16,29	16,26	16,23	16,19	16,16

Liite 13 C Työkyvyttömyyseläkkeen kertasuorituskerroimet

Ikä	0 kk	1 kk	2 kk	3 kk	4 kk	5 kk	6 kk	7 kk	8 kk	9 kk	10 kk	11 kk
18	15,75	15,76	15,76	15,76	15,76	15,76	15,76	15,77	15,77	15,77	15,77	15,77
19	15,77	15,78	15,78	15,78	15,78	15,78	15,78	15,78	15,78	15,78	15,78	15,78
20	15,78	15,78	15,78	15,78	15,78	15,78	15,78	15,78	15,78	15,78	15,78	15,78
21	15,78	15,78	15,78	15,78	15,78	15,78	15,78	15,78	15,77	15,77	15,77	15,77
22	15,77	15,77	15,77	15,76	15,76	15,76	15,76	15,76	15,75	15,75	15,75	15,75
23	15,75	15,74	15,74	15,74	15,73	15,73	15,73	15,73	15,72	15,72	15,72	15,71
24	15,71	15,71	15,70	15,70	15,69	15,69	15,69	15,68	15,68	15,67	15,67	15,67
25	15,66	15,66	15,65	15,65	15,64	15,64	15,63	15,63	15,62	15,62	15,61	15,61
26	15,60	15,60	15,59	15,58	15,58	15,57	15,57	15,56	15,55	15,55	15,54	15,54
27	15,53	15,52	15,52	15,51	15,50	15,49	15,49	15,48	15,47	15,47	15,46	15,45
28	15,44	15,44	15,43	15,42	15,41	15,40	15,40	15,39	15,38	15,37	15,36	15,35
29	15,35	15,34	15,33	15,32	15,31	15,30	15,29	15,28	15,27	15,26	15,25	15,24
30	15,23	15,22	15,21	15,20	15,19	15,18	15,17	15,16	15,15	15,14	15,13	15,12
31	15,11	15,10	15,09	15,07	15,06	15,05	15,04	15,03	15,02	15,00	14,99	14,98
32	14,97	14,96	14,94	14,93	14,92	14,90	14,89	14,88	14,87	14,85	14,84	14,83
33	14,82	14,80	14,79	14,77	14,76	14,74	14,73	14,72	14,70	14,69	14,67	14,66
34	14,65	14,63	14,62	14,60	14,58	14,57	14,55	14,54	14,52	14,51	14,49	14,48
35	14,46	14,45	14,43	14,41	14,39	14,38	14,36	14,34	14,33	14,31	14,29	14,28
36	14,26	14,24	14,23	14,21	14,19	14,17	14,15	14,14	14,12	14,10	14,08	14,06
37	14,04	14,03	14,01	13,99	13,97	13,95	13,93	13,91	13,89	13,87	13,85	13,83
38	13,81	13,79	13,77	13,75	13,73	13,71	13,69	13,66	13,64	13,62	13,60	13,58
39	13,56	13,54	13,52	13,49	13,47	13,45	13,43	13,40	13,38	13,36	13,34	13,31
40	13,29	13,27	13,24	13,22	13,20	13,17	13,15	13,12	13,10	13,08	13,05	13,03
41	13,00	12,98	12,95	12,93	12,90	12,88	12,85	12,82	12,80	12,77	12,75	12,72
42	12,70	12,67	12,64	12,61	12,59	12,56	12,53	12,51	12,48	12,45	12,42	12,40
43	12,37	12,34	12,31	12,28	12,25	12,22	12,19	12,17	12,14	12,11	12,08	12,05
44	12,02	11,99	11,96	11,93	11,90	11,87	11,84	11,80	11,77	11,74	11,71	11,68
45	11,65	11,62	11,59	11,55	11,52	11,49	11,45	11,42	11,39	11,36	11,32	11,29
46	11,26	11,22	11,19	11,15	11,12	11,08	11,05	11,02	10,98	10,95	10,91	10,88
47	10,84	10,81	10,77	10,73	10,70	10,66	10,62	10,58	10,55	10,51	10,47	10,44
48	10,40	10,36	10,32	10,28	10,25	10,21	10,17	10,13	10,09	10,05	10,01	9,97
49	9,94	9,89	9,85	9,81	9,77	9,73	9,69	9,65	9,61	9,57	9,52	9,48
50	9,44	9,40	9,36	9,31	9,27	9,23	9,18	9,14	9,10	9,05	9,01	8,97
51	8,92	8,88	8,83	8,79	8,74	8,69	8,65	8,60	8,56	8,51	8,46	8,42
52	8,37	8,33	8,28	8,23	8,18	8,13	8,08	8,04	7,99	7,94	7,89	7,84
53	7,79	7,74	7,69	7,64	7,59	7,54	7,49	7,44	7,39	7,34	7,29	7,23
54	7,18	7,13	7,08	7,02	6,97	6,92	6,86	6,81	6,75	6,70	6,65	6,59
55	6,54	6,48	6,43	6,37	6,31	6,26	6,20	6,14	6,09	6,03	5,97	5,92
56	5,86	5,80	5,74	5,68	5,62	5,56	5,50	5,45	5,39	5,33	5,27	5,21
57	5,15	5,09	5,02	4,96	4,90	4,83	4,77	4,71	4,65	4,58	4,52	4,46
58	4,40	4,33	4,26	4,20	4,13	4,07	4,00	3,93	3,87	3,80	3,74	3,67
59	3,61	3,54	3,47	3,40	3,33	3,26	3,19	3,12	3,05	2,98	2,91	2,84
60	2,77	2,70	2,63	2,55	2,48	2,41	2,33	2,26	2,19	2,12	2,04	1,97
61	1,90	1,82	1,74	1,67	1,59	1,51	1,43	1,36	1,28	1,20	1,13	1,05
62	0,97	0,89	0,81	0,73	0,65	0,57	0,49	0,41	0,32	0,24	0,16	0,08

Liite 13 D Lapseneläkkeen kertasuorituskertoimet

Lapsen ikä, kun eläkkeen pääteikä on														
18 v.	21 v.	24v.	0 kk	1 kk	2 kk	3 kk	4 kk	5 kk	6 kk	7 kk	8 kk	9 kk	10 kk	11 kk
-	-	0	17,19	17,15	17,11	17,07	17,02	16,98	16,94	16,90	16,82	16,82	16,77	16,73
-	-	1	16,69	16,65	16,60	16,56	16,52	16,47	16,43	16,39	16,34	16,30	16,26	16,21
-	-	2	16,17	16,13	16,08	16,04	16,00	15,95	15,91	15,87	15,82	15,78	15,74	15,69
-	0	3	15,65	15,60	15,56	15,51	15,47	15,42	15,38	15,33	15,28	15,24	15,19	15,15
-	1	4	15,1	15,05	15,01	14,96	14,91	14,87	14,82	14,77	14,73	14,68	14,63	14,59
-	2	5	14,54	14,49	14,44	14,40	14,35	14,30	14,25	14,20	14,15	14,11	14,06	14,01
0	3	6	13,96	13,91	13,86	13,81	13,76	13,71	13,66	13,61	13,56	13,51	13,46	13,41
1	4	7	13,36	13,31	13,26	13,21	13,16	13,11	13,06	13,00	12,95	12,90	12,85	12,8
2	5	8	12,75	12,70	12,65	12,59	12,54	12,49	12,44	12,38	12,33	12,28	12,23	12,17
3	6	9	12,12	12,07	12,01	11,96	11,90	11,84	11,79	11,74	11,68	11,63	11,57	11,52
4	7	10	11,46	11,40	11,35	11,29	11,24	11,18	11,13	11,07	11,01	10,96	10,90	10,85
5	8	11	10,79	10,73	10,68	10,62	10,56	10,50	10,45	10,39	10,33	10,27	10,22	10,16
6	9	12	10,10	10,04	9,98	9,92	9,86	9,80	9,75	9,69	9,63	9,57	9,51	9,45
7	10	13	9,39	9,33	9,27	9,21	9,15	9,09	9,03	8,96	8,90	8,84	8,78	8,72
8	11	14	8,66	8,60	8,53	8,47	8,41	8,34	8,28	8,22	8,15	8,09	8,03	7,96
9	12	15	7,90	7,84	7,77	7,71	7,64	7,58	7,51	7,45	7,38	7,32	7,25	7,19
10	13	16	7,12	7,05	6,99	6,92	6,85	6,79	6,72	6,65	6,59	6,52	6,45	6,39
11	14	17	6,32	6,25	6,18	6,12	6,05	5,98	5,91	5,84	5,77	5,71	5,64	5,57
12	15	18	5,50	5,43	5,36	5,29	5,22	5,15	5,08	5,00	4,93	4,86	4,79	4,72
13	16	19	4,64	4,58	4,50	4,43	4,36	4,28	4,21	4,14	4,06	3,99	3,92	3,84
14	17	20	3,77	3,7	3,62	3,55	3,47	3,40	3,32	3,25	3,17	3,10	3,02	2,95
15	18	21	2,87	2,79	2,72	2,64	2,56	2,48	2,41	2,33	2,25	2,17	2,10	2,02
16	19	22	1,94	1,86	1,78	1,7	1,62	1,54	1,47	1,39	1,31	1,23	1,15	1,07
17	20	23	0,99	0,91	0,83	0,74	0,66	0,58	0,5	0,41	0,33	0,25	0,17	0,08

Liite 14 Ansaintarajat eläkkeellä ollessa

Eläkemuo	Ansioraja
Vanhuuseläke	Ei rajoituksia.
Varhennettu vanhuuseläke	Ei rajoituksia.
Täysi työkyvyttömyyseläke	Vähintään 600 euroa tai enintään 40 prosenttia keski-kuukausiansiosta tai eläkkeen perusteena olevasta työtulosta (tai vuoden 2004 säännösten mukaisesta eläkepalkasta tai eläkkeen perusteena olevasta työtulosta).
Osatyökyvyttömyyseläke	Vähintään 600 euroa tai enintään 60 prosenttia keski-kuukausiansiosta (tai vuoden 2004 säännösten mukaisesta eläkepalkasta tai eläkkeen perusteena olevasta työtulosta).
Työttömyyseläke	Enintään 644,56 euroa kuukaudessa (vuoden 2010 tasossa).
Osa-aikaeläke	Vähintään 35 prosenttia ja enintään 70 prosenttia vakiintuneesta ansiosta, yrittäjillä YEL-työtulon pitää olla 50 prosenttia keskimääräisestä työtulosta, vähintään kuitenkin lain alarajan verran.

Liite 15 Voimassa olevat sosiaaliturvasopimukset 1.1.2010

EU:n ja ETA-maiden alueella sovelletaan sosiaaliturva-asioissa ensisijaisesti EU:n sosiaaliturva-asetuksia 1408/71 ja 574/72

	Voimaan
1. SAKSAN LIITTOTASAVALTA	1.8.1998
2. ISO-BRITANNIA JA POHJOIS-IRLANTI	1.2.1984
– Sopimuksen muutos	31.12.1992
3. SVEITSI	1.10.1986
EU-SVEITSI-SOPIMUS	1.6.2002
4. ITÄVALTA	1.7.1987
– Lisäsopimus	1.1.1994
5. ESPANJA	1.8.1987
6. KANADA	1.2.1988
– Pöytäkirja sopimuksen muuttamisesta	1.1.1997
7. QUÉBEC (sosiaaliturvasopimusjärjestely)	1.4.1988
– Sopimusjärjestelyn muutos	1.9.1998
8. LUXEMBURG	1.2.2002
9. KREIKKA	1.5.1991
10. YHDYSVALLAT	1.11.1992
11. POHJOISMAINEN SOSIAALITURVASOPIMUS	1.9.2004
12. VIRO	1.11.2006
13. ISRAEL	1.9.1999
14. LATVIA (ei sovelleta EU-liittymisen jälkeen)	1.6.2000
15. LIETTUA	(01.08.2001)
16. CHILE (HE 257/1998)	1.1.2008
17. AUSTRALIA	1.7.2009

Lisätietoa

Työeläkelakipalvelussa julkaistut ohjeistot 1.1.2005 alkaen

Apurahansaajien ja urheilijoiden vakuuttaminen
Elinaikakerroin
Eläkepalkan harkinnanvarainen tarkistaminen
Eläkkeen karttuminen
Eläkkeen karttuminen palkattomilta ajoilta
Eläkkeen maksaminen muulle kuin eläkkeensaajalle itselleen
Eläkkeen perusteena olevat työansiot
EY-virkamiesten eläkeoikeuksien siirto
Kertasuoritus
Kuntoutus
Lisäeläketurva
Osa-aikaeläke
Perhe-eläke
Perusturvan ansaitun eläkkeen muuntokertoimet 1.1.2005 alkaen
TyEL-vakuuttaminen
Työeläkeasioiden hoitaminen toisen puolesta
Työeläkkeiden indeksiturva
Työkyvyttömyyseläke
Työntekijän eläkemaksu
Työttömyyseläke
Ulkomaantyö ja eläke
Vakuuttaminen kansainvälisissä tilanteissa
Vanhuuseläke
Vapaakirjaus 31.12.2004
VILMA-menettely ja eläkehakemuksen ratkaiseva laitos
Yhteensovitus ja ensisijaisten etuuksien vähentäminen eläkkeestä
YEL-vakuuttaminen

Muita teoksia

MYEL-opas (MELA)

Työeläke (FINVA 2006)

Työeläkelait 2010 (ETK)

Työeläkkeen laskentaopas 1994 (ETK)

Työeläkkeen laskentaopas 1996 (ETK)

Työeläkkeen laskentaopas 1998 (ETK)

Työeläkkeen laskentaopas 2000 (ETK)

Työeläkkeen laskentaopas 2002 (ETK)

Työeläkkeen laskentaopas 2005 (etk.fi)

Työeläkkeen laskentaopas 2006 (etk.fi)

Työeläkkeen laskentaopas 2007 (ETK)

Työeläkkeen laskentaopas 2009 (etk.fi)

Työkomennus ulkomaille 2007 (ETK)

Yrittäjän työtulo 2010 (ETK)

Eläketurvakeskus on Suomen työeläkejärjestelmän lakisääteinen keskuselin. Se julkaisee Työeläkkeen laskentaopasta, johon on koottu keskeiset työeläkkeen laskentäsäännöt yksityiseltä ja julkiselta puolelta. Eläketurvakeskus julkaisee myös muita käsikirjoja ja julkaisuja.

Pensionsskyddscentralen är ett lagstadgat centralorgan för Finlands arbetspensionssystem. Den ger ut Handboken för beräkning av arbetspensioner, som innehåller de viktigaste beräkningsreglerna för arbetspensionen inom den privata och den offentliga sektorn. Pensionsskyddscentralen ger också ut andra handböcker och publikationer.

The Finnish Centre for Pensions is the statutory central body of the Finnish earnings-related pension scheme. The Centre publishes a guidebook for the calculation of the earnings-related pension, Työeläkkeen laskentaopas, which contains the main rules for the calculation of the earnings-related pension in the private and the public sector. It also publishes other guidebooks and publications.

ISSN-L 1795-9578

Eläketurvakeskus
PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

Eläketurvakeskus

00065 Eläketurvakeskus
Puh. 010 7511
Faksi (09) 148 1172

Pensionsskyddscentralen

00065 Pensionsskyddscentralen
Tfn 010 7511
Fax (09) 148 1172

Finnish Centre for Pensions

FI-00065 Eläketurvakeskus, Finland
Tel. +358 10 7511
Fax +358 9 148 1172

www.etk.fi